

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE'NİN EĞİTİMİ VE ÖĞRETİMİ BÖLÜMÜ

ORTAOKULLARIN BİRİNCİ SINIFLARI İÇİN YAZILAN
"TÜRKÇE DERS KİTAPLARI" ÜZERİNE BİR İNCELEME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI

Yrd. Doç. Dr. Mehmet ÖNAL

Hazırlayan

Salim KÜÇÜK

ANKARA-1993

JÜRİ ÜYELERİ

.....
.....
.....

.....
.....

Kabul Edilmiştir.

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
Ank.	: Ankara
Arş.	: Araştırma
A.Üni.	: Ankara Üniversitesi
Bak.	: Bakanlığı
Başk.	: Başkanlığı
Bil.	: Bilimleri
bknz.	: Bakınız
Böl.	: Bölümü
c.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
Der.	: Dergi
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
Eğt.	: Eğitim
Enst.	: Entitüsü
Fak.	: Fakülte
F.Üni.	: Fırat Üniversitesi
Görev.	: Görevlisi
G.Üni.	: Gazi Üniversitesi
İst.	: İstanbul
MEB	: Mili Eğitim Bakanlığı
Md.	: Müdürlüğü
nu.	: Numara
Prog.	: Program
s.	: Sayfa
Sos.	: Sosyal
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
T.T.K.	: Türk Tarih Kurumu
TED	: Türk Eğitim Derneği
Tek.	: Teknik
TDK	: Türk Dil Kurumu
Yay.	: Yayınları

İÇİNDEKİLER

SÖZ BAŞI	VII
--------------------	-----

GİRİŞ BÖLÜMÜ

DEVLET DOKÜMANLARINDAKİ İLKÖĞRETİMİN İKİNCİ KADEMESİNDE UYGULANAN TÜRKÇE EĞİTİM VE ÖĞRETİMİYLE İLGİLİ VATANDAŞLIK SEVİYESİNDE YÖN GÖSTEREN (BAĞLAYICI) HÜKÜMLER: . . .	1
a) Anayasa	1
b) Temel Eğitim Kanunu	3
c) Altıncı Beş yıllık Kalkınma Plânı	7
ç) Temel Eğitim Okulları Türkçe Eğitim Programı . . .	10
d) İlköğretim Kurumları Yönetmeliği	22

BİRİNCİ BÖLÜM

KİTAPLARIN TANITIMI VE ŞEKİL YÖNÜNDEN İNCELENMESİ:

a) İncelenen Kitapların Tanıtımı	25
b) Adı geçen kitapların Kâğıt Cinsi, Baskı ve Tertip Kalitesi Bakımından Karşılaştırmalı Olarak Değerlendirilmesi.	26
c) Bibliyografya ve Sözlük Olup Olmaması.	28
ç) Renkli veya Siyah-Beyaz Resim, Harita Olup, Olmaması	133

İKİNCİ BÖLÜM

METİNLERİN TANIMI:

a) Seçilen Metinlerin Yazarlar Bakımından Değerlendirilmesi (Yerli, Yabancı, Kitaba alınmasındaki uygunluk) .	36
b) Seçilen Metinlerin Tarz ve Türleri Bakımından Değerlendirilmesi.	51

ba) Şekle göre	51
1. Nazım	51
2. Nesir	58
bb) İfade Yoluna Göre	62
1. Tahkiyeli Yazılar	62
2. Tasvir ve Tahlile Dayalı Yazılar	81
3. İddia ve İspat Yolunu Benimseyen Yazılar	83
4. Doğrudan Doğruya Anlatıma Dayalı Yazılar	91
5. Seyirlik Sanatlardan Alınan Parçalar	92
Gelenekli Seyirlik Sanatlar	92
Yeni Tiyatro	93
6. Diğer Türler	93

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

METİNLERİN VE METİN ALTI SORULARININ EĞİTİM VE ÖĞRETİM HEDEFLERİ BAKIMINDAN İNCELENMESİ:

a) Metinler	97
b) Metin Altı Soruları	120
ba) Tertip Tarzı Bakımından	124
bb) Taksonomik Hedefler Bakımından	124
bc) Bu Yaş Çocuğunun Biyo-Psiko-Sosyolojisine Katkıları Bakımından	146

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DİLBİLGİSİ ve KOMPOZİSYON

a) Dilbilgisi	171
aa) Seçilen Terminoloji	171

ab) Bilgi Sıralaması	175
ac) Ne İçin Dilbilgisi? Ne Kadar Dilbilgisi? . .	179
b) Kompozisyon	182
ba) Sözlü İfade	182
1. Okuduğu bir konu hakkında	186
2. Serbest konuşma konuları	188
3. Telâffuz Hataları	193
bb) Yazılı İfade	197
1. Okuduğunu özetleme	202
2. Okuduğunu Değerlendirme	203
3. Yeni Metin Oluşturma	204
4. İmlâ ve Noktalama	205

BEŞİNCİ BÖLÜM

TOPLU DEĞERLENDİRME VE TEKLİFLER

a) Eğitim ve Öğretim Programı	218
b) Ders Kitapları	226
c) Yardımcı Materyaller	229
ç) Ders Saatleri	231
d) Dersin Bölümlere Ayrılması.	233
SONUÇ	235
BİBLİYOGRAFYA	251

SÖZ BAŞI

Doğuştan itibaren kazanılan dile anadil, bu dilin haricinde öğrenilen dile ise yabancı dil denilmektedir. Anadili ilk plânda bilinçsiz, öğrenilen ikinci dil ise bilinçli bir çaba sonucu gerçekleşmektedir.

Okullarımızda okutulan Türkçe dersleri; anadilini bilinçlendirmeye, onu geliştirmeye, ilmi temellere dayandırmaya çalıştığı takdirde Türkçe eğitimi ve öğretimi kendisinden bekleneni gerçekleştirmiş olacaktır.

Kuşkusuz bunda, araç konumundaki ders kitaplarının önemi büyüktür. Araçlar ancak kendilerinden beklenen fonksiyonları tam anlamıyla gerçekleştirdiklerinde amaca hizmet etmiş olurlar. Aksi takdirde engelleyici konuma düşmüş olurlar.

Bilim ve teknoloji alanındaki gelişmelere paralel olarak ders kitaplarının da değişikliklere uymaları kaçınılmazdır. Ancak bu değişiklikler nasıl olacaktır? Bu konuda ölçüt ne olacaktır? Bu ve bunun gibi sorular tezimizin varoluş sebebidir.

Bu tezin hedefi, ortaokulların birinci sınıfında okutulan Türkçe ders kitapları hakkında ilk başta durum tesbiti yapmak; daha sonra bu tür kitaplarda bulunması gereken nitelikleri aramak; en sonda da teklifler sırası dikkate alınarak millî eğitimimizin önemli problemlerinden biri olan Türkçe ders kitaplarının iyileştirilmesi için yapılması gereken çalışmalara bir başlangıç olmaktır.

Bu amaçla Anayasa, Temel Eğitim Kanunu, Beş Yıllık Kalkınma Plânları, İlköğretim Kurumları Yönetmeliği ve 1981

tarihli Ortaokul Türkçe Programı ve bunlara ilâve olarak 1980-1992 yılları arasında çıkan Tebliğler Dergileri taranarak Türkçe derslerini ve Türkçe ders kitaplarını yönlendiren şartlar veya bağlayıcı hükümler tesbit edilmiş, bu hükümlerin uygulanma şekli gözlenmiş, uygulamadaki aksaklıklar sebepleriyle beraber tespit edilmiş, çözüm yolları tezimizin beşinci bölümünde teklifler olarak sıralanmıştır. Tezimizin konusunu oluşturan bu ders kitaplarının seçiminde en çok okutulan ders kitabı olmaları ölçüt alınmıştır.

Tez konusu olan ders kitapları şekil ve muhteva yönünden incelenmiş; şekil yönünden ders kitaplarımızın iyi kalitede olmadığı, öğrencilerin ilgisini çekmediği, cazibe merkezi oluşturamadığı görülmüştür.

Muhteva bakımından incelenen kitaplardaki problemin genelde metin safhasında olduğu, metinlerin seçiminde yanlışlıklar yapıldığı, metinlerin günlük hayatla bağlantısının zayıf olduğu, öğrenilenleri günlük hayata transfer etme özelliği taşımadıkları, öğrencilerimize millî kültürümüzü kavratmaktan ziyade onları bazı değerlerden soğuttuğu, onların dil ve zihin gelişimine olumlu katkılarda bulunmadığı gözlenmiştir.

Dilbilgisi, kompozisyon ve yazı eğitiminin bu ders kitaplarıyla gerçekleştirilmesinin mümkün olamayacağını yaptığımız çalışma sırasında üzülmeye sebep olduk. Bu nedenle Türkçe ders kitaplarının yeniden yazılması gerektiğine inanıyoruz.

Eğitim ve öğretim programları tezimizin konusunu doğrudan ilgilendirmemekle beraber Türkçe ders

kitaplarındaki eksikliklerin programdan da kaynaklandığını tespit ettiğimiz için eğitim ve öğretim programına da yer vermeyi uygun gördük.

Yoğun, zevkli bir çalışmanın sonucu olan bu tezin meydana gelmesinde bizleri teşvik eden değerli hocalarım sayın Prof. Dr. Abdurrahman Güzel ve sayın Prof. Dr. Sadık Kemal Tural'a, bu alanda birikimlerini öğrencisiyle paylaşan sayın Yrd. Doç. Dr. Alemdar Yalçın'a ve tez çalışmalarım sırasında hiçbir yardımı esirgemeyen tez danışmanım sayın Yrd. Doç. Dr. Mehmet Önal'a teşekkür etmeyi bir borç biliyorum.

Salim KÜÇÜK

Ankara 1993

GİRİŞ

DEVLET DOKÜMANLARINDAKİ İLKÖĞRETİMİN İKİNCİ KADEMESİNDE UYGULANAN TÜRKÇE EĞİTİM VE ÖĞRETİMİYLE İLGİLİ VATANDAŞLIK SEVİYESİNDE YÖN GÖSTEREN (BAĞLAYICI) HÜKÜMLER:

a-ANAYASA:

Kültür taşıyıcısı olan dil, her zaman önemini koruyan; geçmiş, bugünü ve geleceği birbirine bağlayan, ait olduğu milleti şekillendiren bir kavramdır. Bu yüzdendir ki dil öğretimine özellikle anadili öğretimine gelişmiş her ülke sahip çıkmış ve anadili öğretimini bir sisteme bağlamıştır.

Ülkemizde anadili öğretimine özellikle ilkokul ve ortaokullarda; kısmen dilbilgisi öğretimi olarak da üniversitelerimizde ağırlık verilmektedir. Ortaokullarda haftada altı saat, Türkçe dersi adı altında gerçekleştirilen anadili eğitimi ve öğretiminin ileri safhası yani lise öğretimi daha çok estetik bir zevk kazandırmaya ve dili daha bilinçli kullanmaya yöneliktir. Bunun yanında Türk dilinin tarihî dönemlerin bağlı olarak gösterdiği hususiyetleri kavratmaya dayalı, liselerde okutulan Türk Dili, Türk Dili ve Edebiyatı ve üniversitelerde okutulan Türk Dili dersleri birbirinin devamı ve tamamlayıcısıdır.

Anadili eğitiminin bir tezahürü olan Türkçe öğretiminin hareket noktasını Türkiye Cumhuriyeti'nin 7. 11. 1982 tarihli üçüncü Anayasa'sının başlangıç kısmı teşkil eder. Türk dili eğitimi ve öğretimi anayasayla güvence altına alınmıştır. Buna göre:

"Türkiye devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir

bütündür. Dili Türkçedir(¹). Bu hükmün değişmesi ise sözkonusu değildir.

Anayasamızın 42. maddesi:". . . Eğitim ve Öğretim, Atatürk ilkeleri ve inkılâpları doğrultusunda çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. . . Eğitim ve öğretim hürriyeti Anayasaya sadakat borcunu ortadan kaldırmaz. . . Türkçeden başka hiçbir dil, eğitim ve öğretim kurumlarında Türk çocuklarına ana dilleri olarak okutulamaz ve öğretilemez" hükümlerini taşımaktadır.

129. maddede yer alan "Memurlar ve diğer kamu görevlileri Anayasa ve kanunlara sadık kalarak faaliyette bulunmakla yükümlüdürler" ifadesi Türkçe öğretmenlerini yakından ilgilendirmektedir. Çünkü bir çok Türkçe öğretmeni eğitimde kanunilik ilkesini derslerinde tam olarak uygulayamadıkları için güç durumlara düşmüşlerdir. Kanunilik ilkesinden kasıt yapılan eğitim ve öğretimin Anayasaya ve kanunlara uygunluğudur.

2876 sayılı kanunla kuruluşu gerçekleştirilmiş olan Türk Dil Kurumu da Türkçe derslerini yakından ilgilendirmektedir. Çünkü dil üzerinde tasarruf hakkı olan bu kurumun çıkardığı Türkçe sözlük, imlâ kılavuzu vb. çalışmalar Türkçe derslerini etkilemektedir. Türk Dil Kurumu'nun kuruluş amacı Anayasanın 134. maddesinde şöyle ifade edilmiştir:

"Atatürkçü düşüncüyü, Atatürk ilke ve inkılâplarını,

¹ **T.C. Anayasası**, 17. 11. 1982, Başbakanlık Devlet İstatistik Enst., 1986. s. 8.

Türk kültürünü... Türk dilini bilimsel yollardan araştırmak, tanıtmak ve yaymak ve yayınlar yapmak."

Bilindiği üzere Anayasa bir ülkedeki mevcut kanun, tüzük, yönetmelik vb. lerinin temelini teşkil etmektedir. Mevcut uygulamaların sınırları Anayasayla belirlenmiştir. Türkçenin eğitimi ve öğretimi de bu sınırlar içindedir.

b-TEMEL EĞİTİM KANUNU:

"Türk Millî Eğitiminin düzenlenmesinde esas olan amaç ve ilkeler, eğitim sisteminin genel yapısı, öğretmenlik mesleği... Eğitim araç ve gereçleri devletin eğitim ve öğretim alanındaki görev ve sorumluluğu ile ilgili temel hükümleri bir sistem bütünlüğü içinde"⁽²⁾ taşıyan 24 Haziran 1973 tarih ve 14574 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan 1739 sayılı Temel Eğitim Kanunu, 18.6.1983 tarih ve 2843 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu olarak yenilenmiştir. Buna göre:

Türk Millî Eğitiminin genel amacı, Türk Milletinin bütün fertlerini,

"1. Atatürk inkılâp ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin millî, ahlâkî, insanî, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren, ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk

² Millî Eğitim Temel Kanunu, Gökalt Müessesesi , Ank., madde 2, s. 1.

devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek"tir.

Buna göre Türkçe eğitimi ve öğretimi bütünü mekanik bir yapı göstermeyecek, sadece klasik dilbilgisi öğretimi yapmayacak, milletimize, kültürümüze sahip çıkacak, bu alandaki ihtiyaçlara cevap verecek, yapıcı olacaktır. Bu bakımdan Türkçe eğitimi kendi alanındaki hedeflerini ancak "beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler"⁽³⁾le gerçekleştirebilir.

Türkçe öğretiminde millî kültürün bozulmasına fırsat verilmeyecek, aslî yapısıyla muhafaza edilecek ve gelecek kuşaklara bu şekliyle devredilecektir.

"Millî birlik ve bütünlüğün temel unsurlarından biri olarak Türk dilinin, eğitiminin her kademesinde, özellikleri bozulmadan ve aşırılığa kaçılmadan öğretilmesine önem verilir; Çağdaş eğitim ve bilim dili halinde zenginleşmesine çalışılır"⁽⁴⁾ ifadesi Millî Eğitim Bakanlığı'nın Türk diline verdiği önemin bir göstergesidir.

"Eğitim kurumları dil, ırk, cinsiyet ve din ayrımı gözetilmeksizin herkese açıktır. Eğitimde hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz."⁽⁵⁾

³ Millî Eğitim Temel Kanunu, Gökalp Müessesesi Ank. , s. 1.

⁴ a.g.e. s.3

⁵ a.g.e. Madde 4.

Temel Eğitim Kanununa göre:

"Eğitim kurumlarında Anayasada ifadesini bulan Atatürk Milliyetçiliğine aykırı siyasî ve ideolojik telkinler yapılmasına ve bu nitelikteki günlük siyasî olay ve tartışmalara karışılmasına hiçbir şekilde meydan verilmez."(⁶)

Eğitim gelişmeye açık bir kavramdır. Bundan dolayıdır ki: "Her derece ve türdeki ders programları ve eğitim metotlarıyla ders araç ve gereçleri, bilimsel ve teknolojik esaslara ve yeniliklere, çevre ve ülke ihtiyaçlarına göre sürekli olarak geliştirilir."(⁷)

Orta öğretim kurumlarında yapılan Türkçe eğitimi ve öğretimi örgün eğitim içerisinde yer almaktadır. Millî Eğitim Temel Kanunu'na göre "Örgün eğitim, okul öncesi eğitimi, temel eğitim, ortaöğretim ve yüksek öğretim kurumlarını kapsar"(⁸)

"Ortaöğretimin amaç ve görevleri, Millî Eğitimin genel amaçlarına ve temsil ilkelerine uygun olarak,

1. Bütün öğrencilere ortaöğretim seviyesinde asgarî ortak bir genel kültür vermek suretiyle onlara kişi ve toplum sorunlarını tanıtmak, çözüm yolları aramak ve yurdun iktisadî sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunmak bilincini ve gücünü kazandırmak,

2. Öğrencileri çeşitli program ve okullarla ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda yüksek öğretime veya hem mesleğe hem de yüksek öğretime veya

⁶ a.g.e. Madde 11 s.3

⁷ a.g.e. Madde 13 s.4

⁸ a.g.e. Madde 18 s.5

hayata ve iş alanlarına hazırlamaktadır".⁽⁹⁾

İyi bir Türkçe eğitimi ve öğretimi öğretmene bağlıdır. "Öğretmenlik, devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleğidir. Öğretmenler bu görevlerini Türk Millî Eğitiminin amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak ifâ etmekle yükümlüdürler."⁽¹⁰⁾

Eğitim ve öğretimde amaca ulaşmada araç ve gereçlerin payı küçümsenemez. "Eğitim araç ve gereçleri, eğitim kurumlarında kullanılacak ders kitapları ile öğretmen ve öğrencilere kaynak ve yardımcı olacak basılı eğitim malzemesini, millî eğitimin genel amaçlarının gerçekleşmesine yararlı olacak diğer eserleri ve eğitim araç ve gereçlerini kapsar."⁽¹¹⁾ Türkçe derslerinde kullanılacak araç ve gereçlerin Türkçe dersinin amaçlarına hizmet etmesi gerekir.

Türkçe derslerinde kullanılan ders kitabı, Türkçe sözlük, Türkçe Deyimler Sözlüğü, Atasözleri Sözlüğü, Şair ve Yazarlar Sözlüğü, Dilbilgisi kitabı gibi ders araç ve gereçleri, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından eğitim teknolojisinin gelişimine, eğitim ve öğretim program ve metotlarına uygun olacak şekilde eğitim, öğretim ortamına sunulur. Bunların "kullanılma süresini ve telif haklarını ve ders kitabı fiyatlarını tespit etmek, paralı veya parasız olarak" öğrencilere sunmak Millî Eğitim Bakanlığı'nın tasarrufudur.

⁹ a.g.e. Madde 28 s.7

¹⁰ a.g.e. Madde 43 s.11

¹¹ a.g.e. Madde 52. s.13

"Millî Eğitim Bakanlığı eğitim araç ve gereçlerini,
 1. Hazırlamak, imâl etmek ve satın almak;
 2. Kişilere veya kuracağı komisyonlara veya yarışmalar
 düzenleyerek hazırlatmak;
 3. Özel kesimce hazırlananlar veya imâl edilenler
 arasından seçmek veya tavsiye etmek suretiyle"⁽¹²⁾
 temin eder.

"İlk ve ortaöğretim kurumlarında okutulacak kitaplar
 Millî Eğitim Bakanlığı'nca tespit edilir. Millî Eğitim
 Bakanlığı tarafından belirlenmeyen hiçbir kitap ve eğitim
 aracı okullarda kullanılamaz."⁽¹³⁾

"Bugün Türkçe eğitim ve öğretimi Millî Eğitim
 Bakanlığınca Anayasanın ve Millî Eğitim Temel Kanununun
 ilgili maddelerinin öngördüğü esaslar çerçevesinde her
 türlü aşırılıktan uzak istikrarlı ve sağlıklı bir dil
 politikasının benimsenmesini ve uygulanmasını zarurî
 kılmıştır.

Görülüyor ki dilin sosyal yapı içindeki rolü ve tarihî
 gelişme şartları içindeki seyri, Türkçe eğitim ve
 öğretimine özel bir yer ayırmayı gerektirmiştir."⁽¹⁴⁾

C-ALTINCI BEŞ YILLIK KALKINMA PLÂNI (1990-1994):

Ülkemizde hazırlanmakta olan ve beşer yıllık zaman
 dilimlerini ihtiva eden kalkınma plânlarının en sonuncusu,

¹² Millî Eğitim Temel Kanunu, Madde 55 s.14

¹³ a.g.e. Madde 54 s. 14

¹⁴ XII. Millî Eğitim Şûrası "Raporlar, Görüşmeler, Kararlar"
 MEB Basımevi, İst. 1989 s. 414

1990-1994 yılları arasını temel hedef olarak benimseyen Altıncı Beş Yıllık Kalkınma plânında "geleceğin güvencesi olan çocukların yaşatılması, beden ve fikren sağlıklı bir biçimde yetiştirilmesi temel ilke"lerden biri olarak kabul edilmiştir.

Bugüne kadar hazırlanan beşer yıllık kalkınma plânları incelendiğinde ortaya çıkacak sonuç; eğitimin kalkınmadaki rolünün kesinlikle küçümsenmediği ve gittikçe devlet bütçesindeki payını arttırdığı olacaktır. Eğitim, ekonomi ve politika birbirinden ayrılmaz bir bütündür.

"İnsan kaynakları çeşitli yollardan geliştirilir. Bu yolların en açığı, ilk öğretimle başlayıp, orta dereceli okullarda devam eden ve sonra da yüksek öğretim kurumlarını ve üniversiteyi içine alan örgün, plânlı ve programlı eğitimidir. İkinci yol insan kaynaklarını çalıştıran kurumlarda, sistematik fakat örgün olmayan programlarla, yetişkin eğitimi programlarıyla hizmetiçi yetiştirmedir.

Üçüncü yol ise, kişinin örgün ya da haberleşme yoluyla kursları izleyerek, okuyarak gelişmesidir."⁽¹⁵⁾

Kalkınma plânlarında daha çok örgün, plânlı ve programlı eğitim dikkate alınmakta ve temel hedefler belirlenmektedir. Şüphesiz bu temel hedefler gerçekleştirildiklerinde değer kazanacak, Türk toplumunun takdirini görecektir. Önemli olan uygulamaya dönük olan yönleridir.

22.06.1989 tarih ve 62 nolu kararla Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunun 107. birleşiminde onaylanan

¹⁵ VARİŞ, Prof. Dr. Fatma, **Eğitim Bilimlerine Giriş**, A. Üni. Eğt. Bil. Fak. Yay. nu.46 Ank. 1985 s. 128.

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Plânında "Temel Amaçlar ve Politikalar" başlığı altında "Eğitimin kalitesinin her kademedede yükseltilmesi, eğitim programlarında kalkınmanın ve teknolojik ilerlemenin gerektirdiği biçimde düzenlemelerin gerçekleştirilmesi ve insan gücü plânlaması"⁽¹⁶⁾ na önem verilmesi temennisi yer almaktadır.

Bu arada "geleceğin güvencesi olan gençlerin millî, manevî ve kültürel değerler, çağdaş medeniyetin ve teknolojinin bilgileri ile donatılmış olarak yetiştirilmeleri ve eğitilmeleri"⁽¹⁷⁾ de ihmal edilmeyecektir.

Türkçe derslerini yakından ilgilendiren kitap okuma alışkanlığı konusunda plânda kültür başlığı altında "okuma zevk ve alışkanlığının yaygınlaştırılması için araştırma ve çalışmalar yapılacağı"⁽¹⁸⁾ belirtilmektedir. Bu amaçla "çocuk kitaplarının yazılması ve yayınlanması için, yazarlar ve yayınevleri teşvik edilecektir."⁽¹⁹⁾

Bu plânın en sevindirici yönlerinden birisi şüphesiz Türkçenin eğitimi ve öğretimiyle ilgili olarak "Türkçenin zorlamalara gidilmeden zenginliğinin arttırılmasına, yapısının korunmasına ve kendi tabii seyri içinde gelişmesinin desteklenmesine devam edileceği"⁽²⁰⁾

¹⁶ DPT Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Plânı, Başbakanlık Basımevi, Ank. 1989. s. 3

¹⁷ a.g.e s.287

¹⁸ a.g.e. s.292

¹⁹ a.g.e. s.292

²⁰ a.g.e. s.292

maddesidir. Böylece Türkçenin yapısının korunacağı ve gelişmesi sağlanırken dilin aslı yapısına dışarıdan müdahale olmayacağı taahhüt edilmiştir.

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Plânı'nda daha çok eğitim, kültür, gençlik konularında Türkçenin eğitimi ve öğretimiyle ilgili hükümlerin yer aldığı görülmektedir.

Ç-TEMEL EĞİTİM OKULLARI TÜRKÇE EĞİTİM PROGRAMI:

26 Ekim 1981 tarih ve 2098 sayılı Tebliğler Dergisi'nde Türkçe Eğitim Programı'nın Genel Amaçları şu şekilde sıralanmıştır.

Temel Eğitim Okulları'nda Türkçe öğretiminin amacı, Millî Eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak;

1. Öğrencilere, görüp izlediklerini, dinlediklerini, okuduklarını tam ve doğru olarak anlama gücü kazandırmak;
2. Onlara, görüp izlediklerini, dinlediklerini, okuduklarını, incelediklerini ve düşündüklerini, tasarladıklarını söz ya da yazı ile doğru ve amaca uygun olarak anlatma beceri ve alışkanlığını kazandırmak;
3. Öğrencilere Türk dilini sevdirmek, kurallarını sezdirmek; onları, Türkçe'yi gelişim süreci içinde bilinçle, özenle ve güvenle kullanmaya yöneltmek;
4. Onlara, dinleme, okuma alışkanlık ve zevkini kazandırmak, estetik duygularının gelişmesinde yardımcı olmak;
5. Türlü etkinliklerle öğrencilerin kelime dağarcığını zenginleştirmek;

6. Onların ulusal duygusunu ve ulusal coşkusunu güçlendirmede kendi payına düşeni yapmak;
7. Sözlü ve yazılı Türk ve dünya kültür ürünleri yoluyla, Türk kültürünü tanıma ve kazanmalarında; Türk yurdunu ve ulusunu, doğayı, hayatı, insanlığı sevmelerinde yardımcı olmak;
8. Onlara, bilimsel, eleştirci, doğru, yapıcı ve yaratıcı düşünme yollarını kazandırmada Türkçe dersinin payına düşeni gerçekleştirmektedir.⁽²¹⁾

ANLAMA (VI-VIII. SINIFLAR)

ÖZEL AMAÇLAR:

1. Öğrencilerin edindikleri dinleme, izleme, alışkanlık ve becerisini düzeylerine uygun duygu ve düşünce ürünlerini, konuşmaları, güncel yayınları anlayabilecek, eleştirebilecek ve onlardan yararlanabilecek ölçüde geliştirmek;
2. Sesli ve sessiz okuma hızını arttırmak ve tekniğini kusursuz duruma getirmek;
3. Kelime dağarcığını, Türk Dil inkılâbı ve çağdaş gelişimi doğrultusunda zenginleştirmek;
4. Öğrencilere dipnot, dizin, sözlük, ansiklopedi, her türlü başvurma ve kaynak eserlerden yararlanma yeteneğini kazandırıp geliştirmek;
5. Kitap sevgisini geliştirerek boş zamanlarını kitap okuyarak değerlendirme alışkanlığı kazandırmak;
6. Dinleme, izleme, okuma ve anlama ile ilgili becerilerini kaynaklara başvurarak içinde yaşadıkları yurdu, toplumu,

²¹ Temel Eğitim Programı 1. Türkçe Eğitimi 2. Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi, MEB Basımevi, İst. , 1982, s. 3-4

dünyayı daha iyi tanımaları, sevmeleri için kullanabilme yöntemini kazandırmaktır.

ÖĞRENCİLERİN KAZANACAKLARI DAVRANIŞLAR

Öğrencilere anlama bakımından kazandırılacak davranışlar (bilgi, beceri ve alışkanlıklar) şunlardır:

VI. Sınıfta

Dinleme ve izleme tekniği bakımından:

1. 25-30 dakikalık bir konuşmayı, konferansı vb. dinleyebilmek;
2. Radyoda, televizyonda ilgi duyduğu haberleri vb. yayınları dinleyip izleyebilmek;
3. Bir sınıf içi tartışmasını dinleyip izleyebilmek;
4. Düzeyine uygun bir filmi, röportajı, oyunu, müsamereyi izleyebilmek;⁽²²⁾

Okuma tekniği bakımından:

1. Ortalama 150-200 kelimelik bir fikir yazısını ya da 350-450 kelimelik öykü yazısını anlamlı olarak (duraklama, vurgu ve tonlamalara dikkat ederek) okuyabilmek;
2. Sessiz okuma hızını ve tekniğini geliştirebilmek;
3. Kitaplardaki içindekiler, dipnot, dizin ve sözlük bölümlerinden yararlanabilmek;
4. Yazım Kılavuzu'ndan, sözlüklerden, ansiklopedilerden ve kaynak kitaplardan yararlanabilmek;
5. En az bir günlük gazeteyi ve haftalık ya da aylık dergiyi izleme alışkanlığı kazanabilmek;
6. Düzeyine uygun yararlı kitapları seçebilmek, kitaplıklardan yararlanabilmek;

²² Temel Eğitim Programı, 1-Türkçe Eğitimi 2-Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi, MEB Basımevi, İst. 1982. s. 20

Anlama Tekniği Bakımından:

1. Dinlediği, izlediği bir konuşmanın, okuduğu bir yazının, izlediği bir oyunun, filmin ana fikrini, yardımcı fikirlerinden belli başlılarını kavrayabilmek;
2. İzlenen bir filmin, oyunun, okunan bir yazının olaylarının sırasını, sebep sonuç ilişkisini, başlıca kişilerini, kişilerin fiziksel ve karakter niteliklerini kavrayabilmek;
3. Bir yazıdaki kelimelerin gerçek ve mecaz anlamlarını kavrayabilmek, kelime gruplarını, benzetmeleri, atasözlerini çözümleyebilmek;
4. Bir olay, fikir yazısıyla bir şiirin kendilerine özgü plânını kavrayabilmek;
5. Paragraftaki düşünceleri ayrı ayrı anlayabilmek;
6. Bir metindeki kişileri, olayları birbiriyle karşılaştırarak, benzer ve ayrı yönlerini bulabilmek;
7. Gazete ve dergilerdeki, düzeye uygun haber, ilân, fıkra⁽²³⁾, karikatür vb. ni anlayabilmek;
8. Özel mektup ve iş mektuplarını, bildirileri, duyuruları vb. ni anlayabilmek;
9. Hoşlandığı şiir ve düz yazıları ezberleyebilmek;
10. Düzeyine uygun anlama etkinliklerini gerçekleştirirken kelime dağarcığını Türk Dili İnkılabı doğrultusunda geliştirebilmek;
11. Bir manzumenin biçimiyle ilgili özellikleri görebilmek;⁽²⁴⁾

ANLATIM (VI-VIII. Sınıflar)

²³ Temel Eğitim Programı, 1-Türkçe Eğitimi 2-Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi, MEB Basımevi, İst. 1982, s.21

²⁴ a.g.e. s.21

ANLATIM (VI-VIII. Sınıflar)

ÖZEL AMAÇLAR

Öğrencilere:

1. Herhangi bir konu üzerinde bir topluluk karşısında tekrarlara düşmeden ve yanlışlık yapmadan 5-10 dakika konuşabilme;
2. Gereğine uygun olarak bir tartışmaya katılabilme bir toplantıyı yönetebilme;
3. Kanunun gereğine göre türlü yapıdaki cümleleri doğru olarak kurabilme;
4. Yazım ve söz dizimi yanlış yapmadan yazabilme, noktalama işaretlerini yerli yerinde kullanabilme;
5. Konuşmalarını ve yazılarını uygun bir plâna göre geliştirebilme;
6. Türkçe derslerindeki her türlü etkinliklere katılabilme, varılan sonuçları anlatabilme, açıklayabilme;
7. Gördükleri, bildikleri bir yeri, bir olayı, bir canlıyı, bir kimseyi vb. anlatabilme, tanıtabilme; bunlar hakkında duygu ve düşüncelerini açıklayabilme;
8. Okunan bir kitap, dinlenen bir müzik parçası, gezilen bir sergi, izlenen bir film, bir oyun, bir maç vb. üzerine açıklamalarda, eleştirilerde bulunabilme, yargıya varabilme;
9. Türlü konularda tasarladıklarını ve düşündüklerini anlatabilme (ileriki öğrenimi ya da hayatı, yurt ve dünya sorunları ile ilgili);
10. Toplantı programlarını düzenleyebilme, kararlarını yazabilme, bu konularda bildiriler duyurular hazırlayabilme, sonuçları rapora bağlayabilme;

11. Kelime grupları, Atasözü, Özdeyiş, deyim vb. nı açıklayabilme;
12. Çeşitli derslerle ilgili açıklama ve raporları saptayabilme, özet çıkarabilme, not alabilme;
13. Günlük hayatta geçerli yazışmaları yapabilme;
14. Sözlü ve yazılı sanat etkinliklerine katılabilme, varsa bu alanlardaki yeteneklerini geliştirebilme;
15. Her zaman, her türlü kalemle okunaklı işlek, güzel ve düzenli bir el yazısıyla yazabilme beceri ve alışkanlıklarını kazandırmaktır.

ÖĞRENCİLERİN KAZANACAKLARI DAVRANIŞLAR

Öğrencilere sözlü ve yazılı anlatım bakımından kazandırılacak davranışlar (bilgi, beceri ve alışkanlıklar) şunlardır: ⁽²⁵⁾

VI. Sınıfta

A. Sözlü olarak:

1. Doğru ve düzgün konuşabilmek;
2. Türkçe derslerindeki her türlü etkinliklere katılabilmek; varılan sonuçları anlatabilmek, açıklayabilmek;
3. Gereğine uygun olarak (konunun dışına çıkmadan karşısındakilerin düşüncelerine saygı göstererek, onlara söz hakkı tanıyarak vb.) bir tartışmaya katılabilme;
4. Yakın çevreyi, görülen, bilinen bir köy, kasaba kent vb. ni anlatabilmek;
5. Bayram, tören, şölen, şenlik gibi hareketli bir olayı, yeri ve orada olanları anlatabilmek;
6. Gördüğü, yaşadığı olaylar üzerindeki duygu ve

²⁵ Temel Eğitim Programı, 1-Türkçe Eğitimi 2-Din ve Ahlâk Bilgisi, MEB Basımevi, İst. 1982, s.30

düşüncelerini anlatabilmek;

7. Bir gezide görülenleri ve edinilen izlenimleri anlatabilmek;

8. Okuduğu bir kitabı, izlediği bir filmi arkadaşlarına tanıtabilmek, özetleyebilmek, kitap ya da film üzerinde düşüncelerini belirtebilmek;

9. Düzeyine uygun kelime grupları, atasözü, özdeyiş ve deyimleri açıklayabilmek;

10. Türkçe'den başka derslerle ilgili gözlem, deney, sonuç ve izlenimleri anlatabilmek (Bu etkinliklerle ilgili dersin öğretmeni de yükümlü olacaktır.);

11. Çevrenin doğal, toplumsal ve ekonomik olaylarını anlatabilmek⁽²⁶⁾;

12. Şiir seçme alışkanlığını edinmek, şiiri canlandırmak için söz korosuna katılmak;

13. Oyunlaştırarak canlandırma çalışmalarında konuşma biçimine sokulmuş bir yazıyı, abartmadan, rol yapmaya sapmadan, sesleri doğru çıkarıp vurgulamaya özen göstererek oynayabilmek; yeteneği varsa güzel konuşma gibi sanat etkinliklerinde bu becerisini geliştirebilmek;

B. Yazılı olarak:

1. Yazım yanlışları yapmadan yazabilmek, noktalama işaretlerini doğru ve eksiksiz kullanabilmek;

2. Yerine göre türlü yapıdaki cümlelerle, doğru olarak 4-5 cümlelik paragraflar kurabilmek;

3. Türkçe derslerindeki her türlü etkinliklere katılabilmek, varılan sonuçları anlatabilmek,

²⁶ Temel Eğitim Programı, 1-Türkçe Eğitimi 2-Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi, MEB Basımevi, İst. 1982, s. 31

açıklayabilmek;

4. Yakın çevreyi, bilinen bir köy, kasaba, kent vb. ni kısaca anlatabilmek;

5. Bayram, tören, şölen, şenlik gibi hareketli bir olayı, yerini ve orada olanları kısaca anlatabilmek;

6. Özel mektuplar ve iş mektupları, zarf üstü yazabilmek;

7. Dilekçe, telgraf, alındı, senet yazabilmek, bir karar, bir olay üzerine rapor düzenleyebilmek;

8. Bir gezide görülenleri ve edinilen izlenimleri anlatabilmek;

9. Düzeylerine uygun kelime grupları, atasözü, özdeyiş ve deyimleri açıklayabilmek;

10. Türkçe'den başka derslerle ilgili de olsa gözlem⁽²⁷⁾, deney, sonuç ve açıklamaları, yazım ve sözdizimi yanlış yapmadan, noktalama işaretlerini doğru eksiksiz kullanarak anlatabilmek: (Bu etkinliklerle, ilgili dersin öğretmenleri de yükümlüdür.);

11. Okuduğu bir kitabı, izlediği bir filmi tanıtabilmek özetleyebilmek, o kitap ya da film üzerindeki düşüncelerini belirtebilmek;

12. Çevresinin doğal, toplumsal ve ekonomik olaylarını anlatabilmek;

13. Seçme şiirler defteri tutma zevk ve alışkanlığını kazanabilmek;

14. Uygun bir parçayı kişilerin özelliklerine göre karşılıklı konuşmalara dönüştürebilmek;

15. Yeteneği varsa öykü, şiir yazma gibi sanat

²⁷ Temel Eğitim Programı, 1-Türkçe Eğitimi 2-Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi, MEB Basımevi, İst. 1982, s.32

etkinliklerinde bu yeteneğini geliştirmek;

16. El yazısını her zaman her türlü kalemle gereği gibi okunaklı, işlek, güzel ve düzenli yazma yeteneğini geliştirmek; ⁽²⁸⁾

DİLBİLGİSİ

ÖZEL AMAÇLAR: (VI. -VIII. Sınıflar)

Öğrencilere bilinçle:

- A. 1. Anlamlarına göre cümleleri, cümle içinde kelimeleri doğru vurgulayabilme;
2. Kelimelerin gerçek, mecaz, terim anlamlarını kavrayabilme, deyimleri anlayabilme;
3. Kelimeleri gerçek, mecaz, terim anlamlarında ve sesteş, anlamdaş, karşıt anlamlı kelimeleri ⁽²⁹⁾ deyimleri anlatma etkinlikleri içinde doğal olarak kullanabilme;
4. Büyük ve küçük ses uyumlarını kavrayıp uygulayabilme;
5. Kelime türlerini cümle içindeki anlamlarına ve görevlerine göre tanıyabilme ve doğal olarak kullanabilme;
6. Kelimelerin yapısı ve dilimizin özelliği olan kelime türetme yollarını kavrayabilme;
7. Kelimeleri, takıları doğru anlayabilme ve yazabilme;
8. Noktalama işaretlerini tam ve doğru olarak kullanabilme;
9. Fiil kiplerini, basit ve bileşik zamanlı biçimlerini, çatılarını, ek fiilleri, yardımcı fiilleri, bileşik fiilleri, fiilimsileri cümle içinde kavrama ve doğru kullanabilme;
10. Cümlelerde öğelerin sıralanışını, sıralanışa göre anlam

²⁸ Temel Eğitim Programı, 1-Türkçe Eğitimi 2-Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi, MEB Basımevi, İst. 1982, s. 32.

²⁹a.g.e. s.41

- değişikliğini kavrayabilme ve buna göre cümle kurabilme;
 11. Cümle türlerini (anlamlarına, yapılarına, yüklemelerine ve öğelerinin sıralanışına göre) öğrenebilme;
 12. Cümlelerin görevlerini kavrayabilme davranışlarını kazandırmak;

B. Bir önceki sınıflarda kazandıkları davranışları pekiştirmektir.

ÖĞRENCİLERE KAZANDIRILACAK DAVRANIŞLAR

Öğrencilere dilbilgisi bakımından kazandırılacak davranışlar bilgi, beceri ve alışkanlıklar şunlardır:

VI. Sınıfta

1. Cümleyi tanıyabilmek ve yazımını kavrayabilmek;
2. Cümle içinde kelimeleri doğru vurgulayabilmek, sesteş⁽³⁰⁾ kelimelerin anlamını vurgu ile belirtebilmek, vurgu yoluyla cümlenin türlü anlamlarını gösterebilmek;
3. Kelimelerin gerçek, mecaz ve terim anlamlarını kavrayabilmek; kelimeleri bu anlamlarda kullanabilmek;
4. Büyük ses uyumunu tanıyıp kullanabilmek;
5. Sesteş, anlamdaş, karşıt anlamlı kelimeleri kullanabilmek, kelime yapıları ve Türkçe'de türetme yollarını, en işlek yapım eklerini kavrayabilmek;
6. Cümledeki görevine ve anlamına göre aynı kelimenin hangi türde kullanıldığını anlayabilmek (sıfat, fiil, zarf vb.);
7. Kelimeleri cümle içindeki görevlerine göre kullanabilmek;
8. Cümle içinde edatı, bağlacı, zarfı tanıyabilmek, kullanabilmek;

³⁰ Temel Eğitim Programı, 1-Türkçe Eğitimi 2-Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi, MEB Basımevi, İst. 1982, s. 42

belgisiz, sayı, soru sıfatları) tanıyabilmek, kullanabilmek;

10. Cümle içinde zamiri tanıyabilmek, kullanabilmek (kişi, işaret, belgisiz, soru zamirleri);

11. Ki bağlacını kullanabilmek;

12. De bağlacını doğru kullanabilmek;

13. İle kelimesini doğru kullanabilmek;

14. Fiil kiplerinden bildirme kiplerini kavramak ve cümle içinde kullanabilmek;

15. Fiillerin olumlu, olumsuz, soru biçimlerini doğru kullanabilmek, anlamlarına göre türlerini kavrayabilmek;

16. Soru eki "mi"yi doğru yazabilmek;

17. Kurallı ve devrik cümleyi kavramak;

18. Noktalama işaretlerini doğru ve yerinde kullanabilmek⁽³¹⁾;

19. Türkçe "sözlük"e yazım kılavuzu'na vb. başvurabilmek;⁽³²⁾

YAZI

Yazı programları yeniden düzenleninceye kadar eski programlar, sınıf ve Türkçe öğretmenlerince amacına ve yöntemine uygun olarak, öğrencilere, işlek (okunaklı, çabuk yazılabilen, güzel ve kişisel özellikleri olan) bir yazıyla yazma alışkanlığı kazandırılacak biçimde yürütülmelidir⁽³³⁾.

Yukarıda belirtilen temel hedefler, amaçlar sıralanırken ortaokul birinci sınıfta, Türkçe dersleri

³¹ Temel Eğitim Programı, 1-Türkçe Eğitimi 2-Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi, MEB Basımevi, İst. 1982, s. 42-43

³² a.g.e. s.43

³³ a.g.e. s. 44

Yukarıda belirtilen temel hedefler, amaçlar sıralanırken ortaokul birinci sınıfta, Türkçe dersleri içerisinde Atatürkçülük'le ilgili olarak öğrencilere öğretilecek bilgiler ise şunlardır:

"1-ATATÜRK'ün Hayatı

Doğum tarihi, yeri ve ailesi (anne ve baba)

İçinde yaşadığı sosyal ortam

Son günleri

Atatürk'le ilgili anılar

(Konu ile ilgili metin içerisinde işlenecek ayrıca ödev konusu olarak verilecek 10. Yıl Nutku'ndan konu ile ilgili bir parçaya yer verilecek)

2-ATATÜRK'ün KİŞİSEL ÖZELLİKLERİ VE ÇEŞİTLİ YÖNLERİ

Vatanseverliği

Türk'ün öz vasıflarını bütünlükle ve en gerçek ölçüler içerisinde ilk defa ortaya koyan Türk büyüğü oluşu.

3-ATATÜRKÇÜ DÜŞÜNCEDE ÖZELLİK TAŞIYAN ÖNEMLİ YAKLAŞIMLAR

2. İnsan sevgisi ve evrensellik

g. Kin ve nefret yerine iyilik, güzellik, doğruluk

3. Dayanışma

a. Dayanışmanın toplum hayatındaki önemi

4-ATATÜRK'ün HAYATI

Öğrenim Hayatı

Atatürk'le ilgili anılar

(Konu ile ilgili metin içerisinde işlenecek ayrıca, ödev konusu olarak verilecek.) Her Türkçe öğretmeni Atatürkçülük'le ilgili bu bilgileri hazırlamış olduğu Türkçe Dersi Yıllık Plânı'na yansıtmak zorundadır."

(Bknz. 2104 ve 2212 Sayılı Tebliğler Dergileri)

d-İLKÖĞRETİM KURUMLARI YÖNETMELİĞİ:

16 Mart 1992 tarih ve 2354 sayılı Tebliğler Dergisinde yayımlanan ilköğretim Kurumları Yönetmeliğinde:

"Madde 7-

c-) Türkçe'nin ilkokul birinci sınıftan itibaren bütün sınıflarda, derslerde ve her durumda doğru ve güzel öğretilmesine ve kullanılmasına özen gösterilir."

"Ödüllendirme

Madde 46-Türkçe dersinden 3, diğer derslerin her birinden 2'den aşağı not almamak şartı ile dönem ortalaması 3.5-4.00 olanlar "Teşekkür", 4.01 ve yukarı alanlar ise "Takdirnâme" ile ödüllendirilir."

"Ders Yılı Sonunda Başarı

Madde 49-İlköğretim kurumlarında bir üst sınıfa devam etmek için öğrencinin iki kanaat dönemi notunun aritmetik ortalaması Türkçe'den üç'ten ve diğer derslerden iki'den aşağı olamaz."

"Türkçe Dersinin Değerlendirilmesi

Madde 50-Birinci Kanaat döneminde Türkçe dersinden açık yetersizliği görülenler, sınıf içinde ve dışında özel tedbirlerle yetiştirilirler.

İlköğretim kurumlarının ana sınıflarında bütün tedbirler alınmasına rağmen Türkçe dersinde, iki kanaat dönemi not ortalaması ortadan aşağı olanlar diğer derslerdeki başarısına bakılmaksızın sınıf tekrar ettirilirler.

Alınan bütün tedbirlere rağmen 5 inci ve 8 inci sınıfta iki kanaat dönemi ortalaması Türkçe'den "Orta"dan aşağı olan öğrencilerin durumu 33 üncü madde'ye göre

görüŖülür. 33. maddeye göre öğrencinin baŖarısında okul ve veli iŖbirliđi önemlidir. GörüŖme sonucunda;

- a-)Türkçe dersinden "Orta" not verilerek diploma düzenlenmesine,
- b-)Sınıf tekrarına, karar verilir."

Hükümleri yer almaktadır. Ancak bu yönetmeliğin bazı maddeleri sonradan deđiŖtirilmiŖtir.

Buna göre 7 Ağustos 1992 Tarih ve 21308 Sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan ilköğretim Kurumları Yönetmeliğinde 16 Mart 1992 Tarihli Tebliğler Dergisi'nde yayınlanan yönetmeliğin 49. maddesi:

"İlköğretim kurumlarında bir üst sınıfa devam etmek veya mezun olabilmek için öğrencinin iki kanaat dönemi notunun aritmetik ortalaması bütün derslerden 2'den aŖađı olamaz. BaŖarısız dersi veya dersleri olan öğrencilerin durumu 48 inci madde esaslarına göre Ŗube öğretmenler kurulunda görüŖülür. Kurul kararıyla sınıf geöen öğrencilerin notları deđiŖtirilmez. Okul kayıtlarına "Ŗube Öğretmenler Kararıyla Geöti", "Sınıf Tekrarı" yazılır. Bu durum sınıf karnesinde de belirtilir" Ŗeklinde deđiŖtirilmiŖtir.

16 Mart 1992 tarihli Tebliğler Dergisi'nde yayımlanan "Türkçe Dersinin Değerlendirilmesi" baŖlıklı 50. madde 7 Ağustos 1992 tarihli Resmî Gazete'de "Sınıf Yükseltme" baŖlıđıyla yayınlanmış ve Türkçe dersiyle ilgili hükümler kaldırılmıştır. Resmî Gazetede YetiŖtirme Kursları baŖlıđı altında madde 51'de:

"İlköğretim kurumlarının bütün sınıflarında birinci kanaat döneminde Türöe ve Matematik derslerinden açık yetersizliği görülen öğrenciler için okul müdürünün

başkanlığında ilk beş sınıfta aynı sınıfın 6, 7 ve 8inci sınıflarda ise Türkçe ve Matematik öğretmenlerinden katılacakları toplantıda alınacak kararlar doğrultusunda okulda, haftada iki saatten az olmamak kaydıyla yetiştirme kursları açılır." ifadelerine yer verilmiştir. İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinde yapılan en önemli değişiklik Resmî Gazete'de yayınlanan yönetmelikte "Türkçe Dersinin Değerlendirilmesi" için ayrı bir maddenin yer almamasıdır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KİTAPLARIN TANITIM VE ŞEKİL YÖNÜNDEN İNCELENMESİ

a-İNCELENEN KİTAPLARIN TANITIMI:

I. KİTAP: Erol Öz-Sevim Öz tarafından yazılan Ortaokul 1. sınıf Türkçe ders kitabını Gendaş A.Ş. piyasaya sürmüştür. İstanbul'da basılmış. 1988 yılında yayımlanmış, 245 sayfa.

Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın 5 Mayıs 1986 gün ve 2209 Sayılı Tebliğler Dergisi'nde Ders kitabı yerine okutulacağı duyurulmuştur.

Kitabın resimlenmesini Ali Cavit Yaren gerçekleştirmiş.

II. KİTAP: Kemal Demiray tarafından yazılan Ortaokullar için Türkçe I adlı ders kitabı Millî Eğitim Basımevi'nde, İstanbul'da, 1986 yılında yayımlanmış, 182 sayfa.

Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu'nun 10.2.1986 tarih ve 53 sayılı kararı ile ders kitabı olarak okutulma süresi bir yıl uzatılmış olup, Yayınlar Dairesi Başkanlığı'nın 26.2.1986 tarih ve 1964 sayılı yazısı ile beşinci defa 500.000 adet basılmıştır. Bu ders kitabı devlet kitapları dizisinde yer almaktadır. Kitap İhsan Çakıcı tarafından resimlenmiş.

III. KİTAP: A. Birkan, S. Aykun, İ. İleri, R. Gökyayla tarafından yazılan Ortaokullarda Türkçe Dersleri I adlı ders kitabı, Ders Kitapları Anonim Şirketi tarafından İstanbul'da, 1990 yılında yayımlanmış, 177 sayfa.

Millî eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu kararıyla ortaokulların birinci sınıfları için yardımcı ders kitabı olarak kabul edilmiştir.

Tezimizin konusu olan ve yukarıda sırasıyla tanıttığımız kitaplar bundan sonra Birinci Kitap, İkinci Kitap, Üçüncü Kitap adlarıyla anılacaktır.

b-ADI GEÇEN KİTAPLARIN KAĞIT CİNSİ, BASKI VE TERTİP KALİTESİ BAKIMLARINDAN KARŞILAŞTIRILMALI OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ:

1. Kağıt: Birinci kitapta, dört renkli 180 gram yerli Bristol kapak, ikinci kitapta üç renkli 240 gram Amerikan Bristol kapak, üçüncü kitapta dört renkli 160 gram yerli Bristol kapak kullanılmış.

2. Baskı ve Tertip: Birinci ve üçüncü kitaplar özel basımevinde, ikinci kitap Millî Eğitim Bakanlığı Basımevinde basılmış.

İkinci kitap daha net olup birinci kitabın baskısı net değil. Üçüncü kitabın baskı ve tertip kalitesi ise hem ayarsız hem de net değil.

3. Punto: Birinci kitapta, kapakta 60 punto, kitap içinde 10, 12, 18 punto arka kapakta 8 punto siyah-beyaz harf kullanılmış.

İkinci kitapta kitap içinde 8 ve 10 punto, metin başlıklarında 12 punto siyah-beyaz harfler kullanılmış. Ön kapak yazısı 48 punto. Arka kapakta 18 punto kullanılmış.

Üçüncü kitapta, kapakta 12, 36, 60 punto, kitabın içinde 8, 10, 12, 16, 18, 48 punto ve arka kapakta 10 punto siyah-beyaz ve renkli harf kullanılmış.

MEB Talim ve Terbiye Kurulu'nun 7. 10. 1982 gün ve 6545 sayılı genelgesinde kaynak, başvuru ve tavsiye

amacıyla gönderilen kitaplarda puntoyla ilgili olarak şu bilgilere yer verilmiştir:

"Harf büyüklükleri aşağıdaki ölçülere uygun olmalıdır.

6-7 yaş için 24 punto

7-8 yaş için 18 punto

8-9 yaş için 12 punto

9-12 yaş için 11 punto

12 yaşından büyükler için 10 punto"⁽¹⁾

İncelediğimiz üç ders kitabı bu bilgilerle çelişmektedir. Buna göre ortaokul birinci sınıf ders kitaplarında 10 punto kullanılması gerekirken farklı ve birden fazla punto kullanılmış. Meselâ birinci kitapta 5 farklı punto, ikinci kitapta 5 farklı punto, üçüncü kitapta 9 farklı punto kullanıldığını tespit ettik.

12 Nisan 1982 tarihli Tebliğler Dergisi'nde yayımlanan "Okul Kitaplarında Aranacak Genel Vasıflar" konulu yazıda:

"Kitapların kâğıtları mümkün olduğu kadar iyi kaliteden beyaz ve mat olan, ışık refleksi vermeyen cinsten olmalıdır."⁽²⁾ ifadesine yer verilmişken Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 16.6.1983 tarih ve 91 no'lu karar sayısıyla 18 Temmuz 1983 tarihinde Tebliğler Dergisi'nde yayımlanan "İlkokul ve Ortaokul Türkçe ders Kitapları ile Öğretmen Kılavuzları Yarışma Şartnamesi"nde ders kitaplarında kullanılacak kâğıdın cinsi ve kullanılacak

¹ TEKİŞİK, Hüseyin Hüsnü, "Ders Kitapları" Tercüman Gazetesi Millî Eğitim Sempozyumu, Tebliğler, İst. Ocak 1984. s. 160

² MEB Tebliğler Dergisi, 2669 Sayılı Genelge, Okul Kitaplarında Aranacak Genel Vasıflar, 12 Nisan 1982 s. 167

puntolar hakkında bir açıklama yer almamıştır.

Okurken öğrencinin gözlerinin yorulması dikkate alınarak hangi cins kâğıdın ve puntoların kullanılacağıının belirtilmemesi bir eksikliktir.

Ancak hemen belirtelim 1992-1993 eğitim ve öğretim yılında piyasaya sürülmüş olan Türkçe ders kitapları-aralarında bizim tezimizin konusunu oluşturan kitaplar da var-hem basım tekniği hem metin altı soruları ve iç düzenlemelerle, bir takım yeniliklerle birinci hamur kâğıda basılı olarak öğrencilere sunuldu.

c-BİBLİYOGRAFYA VE SÖZLÜK OLUP OLMAMASI:

Birinci kitapta bibliyografya kısmı olmayıp en son kısımda "İçindekiler" bölümü yer almıştır. 236. ve 245. sayfalar arasında sözlük bölümü yer almıştır. Sözlükte kullanılan başlıca kısaltmalar şunlar:

- bağ. Bağlaç
- dey. Deyim
- e. Edat
- hık. Halk ağzından
- i. İsim
- ık. İkileme
- mec. Mecaz anlamı
- s. Sıfat
- ünl. Ünlem.
- zf. Zarf

Sözlük kısmından sonra indeks yer almış. Kitabın 49, 81, 121, 203 ve 232. sayfalarında yirmişer sorudan oluşan testler yer almaktadır.

Kitapta bazı metinlerin alt kısımlarında "Şairi ya da yazarı tanıyalım" başlığı altında şair ve yazarların tanıtıldığını görüyoruz. Bu şair ve yazarlar şunlardır:

Mehmet Âkif Ersoy (s.11)

Yakup Kadri Karaosmanoğlu (s.34-35)

İbrahim Alâattin Gövsa (s.60)

Eflâtun Cem Güney (s.66)

Halide Edip Adıvar (s.78)

Ömer Seyfettin (s.87)

Reşat Nuri Güntekin (s.98)

Falih Rıfkı Atay (s.142)

Feridun Fazıl Tülbentçi (s.199)

Reşat Ekrem Koçu (s.229)

İkinci kitapta bibliyografya yoktur. Kitabın giriş kısmında "İçindekiler" bölümü yer almış. 19, 55, 81, 107, 130 ve 167. sayfalarında yirmişer sorudan oluşan testler yer almakta, 18, 54, 80, 106, 129 ve 166. sayfalarda kitaba alınan metinlerin içerisinde yer aldığı kitapların adları "Okunacak Kitaplar" başlığı altında sıralanmış. Kitabın son kısmında 170 ve 181. sayfalar arasında sözlük kısmı yer almakta.

Sözlükte kullanılan kısaltmalar şunlar:

a. Ad

öz. a. Özel Ad

s. Sıfat

ünl. Ünlem

zf. Zarf

Kitabın 182. sayfasında ise indeks kısmı yer almış.

Birinci ve ikinci kitapta Millî Eğitim Bakanlığı'nın İlkokul ve Ortaokul Türkçe Ders Kitapları ile Öğretmen

Kılavuzları Yarışma Şartnamesine uygun olarak 20'şer sorudan oluşan testler yer almış.

Şartnamenin testlerle ilgili hükmü şöyledir:

"Öğrencilerin bu derslerle kazandıkları davranışları ölçmeye ve değerlendirmeye yarayacak nitelikte, test tekniğine uygun sorular düzenlenecektir. Bu tarzda hazırlanan test sorularının kitapta dağılımı aşağıdaki şekilde olacaktır:⁽³⁾

Sınıf	Her Testin Soru Sayısı	Kitapta kaç teste yer vereceği
İlkokul 1, 2, 3	10	2
İlkokul 4, 5	15	4
Ortaokul 1, 2, 3	20	6

Birinci, ikinci ve üçüncü kitapta sözlük kısmında yer alan kelimelerin dağılımı şöyledir:

HARF	I. KİTAP	II. KİTAP	III. KİTAP
A	12 (8)	14 (1) (7)	16 (8) (4)
B	6 (4)	16 - (2)	12 (9) (1)
C	5 (1)	4 (1) (1)	6 (2) (3)
Ç	1 -	4 (3) -	4 (2) -
D	9 (2)	8 (1) -	9 (9) (2)
E	6 (1)	8 - (5)	13 (3) (4)
F	1 -	13 - -	14 (1) -

³ MEB Tebliğler Dergisi, 18 Temmuz 1983, s. 290

HARF	I. KİTAP	II. KİTAP	III. KİTAP
G	6 (2)	10 (2) (3)	6 (11) (4)
H	6 (7)	17 (1) (1)	18 (5) (1)
I	1 -	2 - -	1 (1) -
İ	3 -	6 (1)-	14 (6) -
J	- -	1 - -	1 - -
K	9 (5)	31 (1) (2)	25 (19) -
L	- -	6 - -	2 - (1)
M	11 -	11 - -	36 (6) (1)
N	- -	5 - (1)	8 (1) -
O	- -	2 - -	4 (3) (1)
Ö	1 (1)	2 (1) (1)	1 (2) (1)
P	3 -	8 (1) (1)	6 (6) -
R	4 -	4 - -	6 (1) -
S	8 (4)	14 - -	19 (7) -
Ş	1 (2)	3 (1) -	13 - -
T	7 (2)	11 (1) (3)	26 (10) (2)
U	2 -	2 (1) -	4 (3) (1)
Ü	- (1)	1 - -	1 (1) -
V	3 (1)	5 (1) -	9 (2) (1)
Y	8 (3)	13 - (1)	8 (13) (2)
Z	1 (1)	4 (1) -	12 (2) (1)
TOPLAM	114 (45)	225 (18) (28)	294 (133) (30)

NOT: Tabloda yer alan birinci rakam kelime sayısını, parantez içindeki ikinci rakam deyim sayısını, parantez içindeki üçüncü rakam şair ve yazar sayısını göstermektedir.

Tabloda da görüleceği üzere kitaplar arasında kelime, deyim ve tamlamalar bakımından bir birlik olmadığı için bu kitaplarla öğrencilere ortak bir kelime hazinesi

kazandırmak mümkün değildir.

Batı Avrupa ülkelerinde ve Amerika'da her yaş grubuna kazandırılacak kelime ve kavram sayısı önceden tespit edilmekte ve klasik bir eser meselâ Moby Dick adlı eser bir alt sınıfta yüz kelimelik kavramlarla öğrenciye sunulurken, üst sınıfta ikiyüz, bir üst sınıfta üçyüz vb. şekilde yazılmakta ve öğrenci son sınıfta bu eserin tamamını okumuş olarak mezun olmakta, yüz kelimeyle başlayan kavram sayısı ikibin kelimeyle tamamlanmaktadır⁽⁴⁾. Ülkemizde Türkçe ders kitaplarında böyle bir yöntem uygulanmamıştır. Uygulanmaması için de bir engel yoktur.

Sözlük kısmında yer alan kelimeler arasında bir birlik ve beraberlik olmadığını bir tabloyla gösterebiliriz:

SEÇİLEN HARF: Ç

Kelimeler	1. Kitap	2. Kitap	3. Kitap
çağdaş	-	+	-
çamlıca	-	+	-
çardak	+	-	-
çaylak	-	+	-
çehre çatmak	-	+	-
çember	-	-	+
çeviri	-	-	+
çıkagelmek	-	+	-
çiğdem	-	-	+
çimmek	-	+	-
çit	-	-	+
çivi kesmek	-	+	-

⁴ Shone and Mc.Swain, Evaluation and The Elementary Curriculum, Henry Hod and Company, Newyork, 1958

Üçüncü kitapta da bibliyografya yer almamıştır. 151. ve 162. sayfalar arasında "Kelimeler", 163-169. sayfalar arasında "Deyimler, Tamlamalar, Gruplar" kısmı yer almıştır. 171. ve 175. sayfalar arasında "Yazarlar, Şairler" kısmı yer almış. Bu kısımda kısaca ilgili yazar ve şairler hakkında kısa bilgiler yer almış. 176. sayfada "Terimler Endeksi" yer alıyor. Kitabın son kısmında 179-181. sayfalar arasında ise "İçindekiler" kısmı var. "Kelimeler" başlıklı sözlük kısmında kısaltmalara yer verilmemiş.

Ç-RENKLİ VE SİYAH-BEYAZ RESİM, HARİTA OLUP OLMAMASI:

Birinci kitabın kapağı renkli karton kapak olup resimli. Kapak dört renkli ofset baskı. Kitapta genellikle metinlerin üst kısımlarında metinle ilgili renkli, 15, 39, 44, 52, 108, 141, 146, 155, 175. sayfalarda siyah-beyaz resimler kullanılmış, üçüncü ve ikinci kitaplarda renkli resimler kullanılmış. Siyah-beyaz resimlere yer verilmemiş.

"İlkokul ve ortaokul Türkçe Ders Kitapları ile Öğretmen Kılavuzları Yarışma Şartnamesi"ne göre birinci kitap eksiklik taşımaktadır. Çünkü şartnamede:

"(1)Kitapta yer alacak fotoğraf ve resimler eğitici, öğrencilerin ilgilerini çekici, metinleri tamamlayıcı nitelikte bulunacak, onların yaş ve sınıf düzeyine uygun olacaktır.

(2)Fotoğraf ve resimler dört renkli ofset baskı tekniğine göre hazırlanacaktır."⁵ denmektedir. Birinci

⁵ MEB, Tebliğler Dergisi, 18 Temmuz 1983, s. 290

kitap bu özellikleri taşımamaktadır.

Birinci kitapta harita kullanılmamış, ikinci ve üçüncü kitaplarda ise Türkiye haritası kullanılmış. (Bknz. II. Kitap, s. 183-III. Kitap, s. 10)

İkinci kitabın kapağı renkli karton kapak, kapakta üç renk kullanılmış. Kitapta bazı metinlerin üst kısmında (Bknz. s.65, s.161) resim yer almamış.

İkinci kitapta kullanılan resimler daha net ve canlıyken birinci kitapta kullanılan resimler için aynı şeyi söylemek mümkün değil.

Birinci kitapta bazı metinlerin üst kısımlarında yer alan renkli ya da siyah-beyaz resimlerin net olmadığı, baskının kalite yönünden düşük olduğu gözlenmektedir. Ayrıca kitap üçüncü kitaba oranla daha çok resim ihtiva etmektedir.

Üçüncü kitapta 13, 15, 24, 30, 43, 46, 48, 54, 59, 62, 63, 75, 78, 80, 83, 88, 90, 98, 105, 109, 119, 136, 142, 144, 145. sayfalarda yer alan metinlerde resim kullanılmamıştır. Kitapta yer alan metinlerin %49'u resimsizdir.

Üçüncü kitabın kapağı karton kapaklı olup dört renk kullanılmış. Her üç kitabın kapağında ortak olarak Atatürk portresi yer almış.

12 Nisan 1982 tarihli Tebliğler Dergisi'nde yayımlanan "Okul Kitaplarında Aranacak Vasıflar", başlıklı yazıda;

"Kitapların içine konan resimler, grafikler, şemalar, plânlar vs. açık, temiz, çekici ve basıldıktan sonra güzelliklerinden kaybetmeyecek evsatta olmalı, bunların

altlarında gerekli açıklamalar bulunmalıdır."⁶) ifadesi yer almaktadır. Buna göre birinci kitap bu özellikleri taşımamaktadır.

⁶ MEB, Tebliğler Dergisi, "Okul Kitaplarında Aranacak Genel Vasıflar", 12 Nisan 1982 2669 Sayılı Genelge, s. 167

İKİNCİ BÖLÜM

METİNLERİN TANITIMI

a-SEÇİLEN METİNLERİN YAZARLAR BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ:

"Türk dili ve geleneklerinin geliştirilmesi, ülkemizin çeşitli yönleriyle tanıtılması, Türk milliyetçiliğinin beslenmesi, demokratik lâik cumhuriyet yönetimine, sosyal hukuk devleti ve Atatürk ilkelerine bağlılığın sağlanması, aşırı akımların zararlarını bilen, Türk vatandaşlığıyla gurur duyan, insan haklarına saygılı, tarihiyle övünen, geri kalmışlık kompleksinden kurtularak geleceğe umutla bakan, onurlu, çalışkan üretici, hoşgörülü, kişisel ve toplumsal ilişkilerinde dürüst, demokratik yöntemlerle hakkını almasını ve korumasını öğrenen bir gençlik yaratılması"⁽¹⁾ ders kitaplarına alınan metin ve yazarlar kadrosuna bağlıdır.

Çünkü metin yazarının kültürümüze, gelenek ve göreneklerimize bakış açısı, içinde yetiştiği sosyal ortam, duyguları, düşünceleri, psikolojik yapısı, eğilimleri, zaafı, güçlü ve güçsüz olduğu alanlar, insanlara, topluma, diğer toplumlara, tabiata vb. lerine bakış açısı önemlidir. Metin bize yazarın iç dünyasını verdiği gibi metni oluştururken yazarın amacını, yazarın yazarken nasıl bir rol üstlendiğini de vermelidir.

Meselâ metin yazarının seslendiği kesim, iletişim

¹ KAYA, Yahya Kemal, "Türk Millî Eğitim Sisteminin Bir Bütünlük İçinde Değerlendirilmesi" Tercüman Gazetesi Eğitim Sempozyumu, Tercüman Gazetesi Yay. , İst, 1984, s. 32

kurmak istediği topluluk bu metni okumakla nelere sahip olacaktır? Bu metni okumamak bu kesim için bir kayıp mıdır? Bu gibi soruların cevabını metin yazarından çok metnin kendisi cevaplamalıdır. Çünkü metnin kendisi yazarın yerini tutar. Ancak estetik, yazma ihtiyacı, ideoloji, ekonomik sebepler gibi faktörleri de dikkatten uzak tutmamak gerekir.

Yazarın öğrenim durumu, devlete, millete bakış tarzı ister istemez olumlu ya da olumsuz, eserine, yani metne yansıyacaktır.

Bundan dolayıdır ki Türkçe ders kitaplarına alınacak yazar kadrosunun titizlikle seçilmesi, seçilecek yazarlarda birtakım özelliklerin aranması, yazarın o metin türünü en iyi örnekleyebilme derecesinin tesbit edilmesi ihmâl edilmemesi gereken bir hassasiyettir.

Bu hassasiyeti öğrenim gören öğrenci gösteremeyeceğinden bu konuda görev Millî Eğitim Bakanlığı'na düşmektedir.

"Anadili eğitimi yalnız dil becerileri kazandırmayı amaçlamaz; onun geliştireceği nitelikler arasında doğru düşünmek, kişilik geliştirmek, topluma uyabilmek, Türk ve dünya kültürünü kazanmak da vardır"⁽²⁾

Yedi yıllık bir aradan sonra 23-26 Haziran 1981 tarihlerinde toplanan Onuncu Millî Eğitim Şûrası'nda:

"Eğitim programlarında millî muhtevaya ağırlık verilmesi gereğine işaret edilmiştir"⁽³⁾

² GÖĞÜŞ, Beşir, "Anadili Eğitim Programlarının Niteliği", Türk Dili Der. Dil Öğretimi Özel Sayısı, Yıl: 32, c.47 nu.379-380 Temmuz-Ağustos, Ank. 1983 s. 43.

³ AĞCA, Dr. Hüseyin, "Millî Eğitim Şûralarının Genel Değerlendirilmesi ve Kararların Mukayesesi" Millî Eğitim Der., nu.88, MEB Basımevi, Ağustos, Ank. 1989, s. 53.

Eğitim programlarına yansıtılacak olan millîlik kavramı ders kitaplarını da etkileyeceğinden, ders kitaplarına alınacak yazarların Türk milliyetçiliğine uygun eserlerinin seçilmesi, ders kitaplarının da millîleşmesine vesile olacaktır. Zira "milliyetçilik asla bir "narsizim", ayna karşısına geçerek kendisine hayran olmak değildir. O bir "benlik şuuru", kendisine güvenme duygusu", "yeni şeyler yaratma iştihakı ve iradesidir."⁽⁴⁾

Yazarın devletine, milletine olan bakış açısının ne kadar olumlu ne kadar olumsuz olduğu, milletine karşı duyduğu sadakât borcunu ne kadar yerine getirebildiği, ne kadar uzlaşmacı, ne kadar yıkıcı olduğu, ait olduğu toplumun değerlerini ne kadar dikkate aldığı ve millîlik kavramından ne anladığı önemlidir ve yazarı tanıma yönünden gereklidir. Çünkü; "Türkler, kendilerine has kültürel değerleri bilmedikleri, onlar üzerinde kafa yormadıkları, onların millî varlık bakımından taşıdıkları değeri ölçmedikleri için pek çok şey kaybetmişlerdir. Bir millet, kendisini hiçe sayarak yabancıların manevî kölesi olursa, ergeç maddî kölesi de olur. Hikmetin esası, ferdin ve milletin kendi kendisini bilmesidir: "Millî şuur" kendi milletin varlığını tanımak ve bilmek demektir" ⁽⁵⁾

Türkçe ders kitaplarında yabancı yazarların klasik eserlerine de yer verilmesi yerinde bir davranıştır. Ancak çeviren kimsenin üslubuna, kelimeleri kullanımına dikkat

⁴ KAPLAN, Prof. Dr. Mehmet, "Türk Milletinin Kültürel Değerleri", Millî Eğitim Der. İst. 1977, s. 11

⁵ a.g.e. s.10-11

etmek gerekir. Türkçe ders kitaplarında yerli yazarların oranı yabancı yazarlardan daha çok olmalıdır. Kitaplarda yabancı yazarlara da yer verilmesi ders kitaplarıyla evrenselliği yakalamada bir merhale olarak düşünölmelidir.

18 Temmuz 1983 tarihli Tebliğler Dergisi'nde yayımlanan "İlkokul ve Ortaokul Türkçe Ders Kitapları ile Öğretmen Kılavuzları Yarışma Şartnamesi"nde ve 16 Şubat 1991 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan "Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları Yönetmeliği"nde, metin yazarlarıyla ilgili ölçülerin yer almayışı, yeri doldurulmaz bir eksikliktir ve Millî Eğitim Bakanlığının böyle ciddi bir meselede kendi tercihini belirleyemeyip bunu kitap yazarlarına bırakması yanlıştır.

Yazarı veya şairi; hayatı, edebî kimliği ve fikirleri ile tanımak Türkçe dersinin gereklerindendir. Buna paralel olarak Türkçe derslerinde yazar ya da şair ile ilgili olarak öğrencilere araştırma ödevleri verilir. Amaç öğrenciye yazarı ve şairi kendi çabasıyla tanıtmaktır. Bu çalışma sırasında öğrenci, öğretmenin yazar ya da şair hakkında sakıncalı bulup, sınıfta aktaramayacağı bazı bilgilerle de karşılaşmış olur. Öğretmenin bu konuda yapabileceği pek birşey yoktur. Ancak öğrencinin sınıfta öğretmene bu konuyla ilgili yönelteceği sorular öğretmeni güç durumda bırakabilir. Yapılması gereken şey öğrencinin kişilik, psikoloji ve ruh gelişimine olumsuz etkileri olabilecek yazar ve şairleri ders kitabına sokmamaktır.

Millî Eğitim Temel Kanunu'nun 11. maddesinde "eğitim kurumlarında Anayasada ifadesini bulan Türk milliyetçiliğine aykırı siyasî ve ideolojik telkinler

yapılmasına ve bu nitelikte günlük siyasî olay ve tartışmalara karışılmasına hiçbir şekilde meydan verilmez." hükmü ders kitaplarına alınan yazar ve şairleri yakından ilgilendirmektedir. Şöyle ki Cumhuriyet rejimi yerine başka rejimleri savunan, eserlerinde değişik ideolojik saplantılarını dile getiren yazarların metinlerini- içlerinde ideoloji izi taşımasalar dahi-ders kitaplarına almanın yarardan çok zararı olacaktır. Bugün "karınca gibi kaynayan ideolojiler büyük sosyal gerilimler, davranışlardaki çelişkiler karşısında gençlerimize kazandıracağımız temel eğitsel değerleri yeniden tanımlamak zorundayız."⁽⁶⁾.

"Daha çok ilkokulun devamı hüviyetini taşıyaokul yılları, ergenlik çağına geçişin bunalımları ile birlikte çocukluğun sonu, gençliğin başlangıcı sayılır. Bu dönemdeki öğrencinin fizikî ve duygusal değişimi ve buna bağlı olarak davranış farklılaşması Türkçe eğitimini de etkiler."⁽⁷⁾

Zaten dünya üzerindeki siyasî konjüktöre bağlı değişiklikler bizi yakından etkilemektedir. Bu etkilere paralel olarak Türkçe ders kitaplarında da yeni yapılanmalara, değişikliklere gidilmesi bir zorunluluktur.

Bu değişiklikler yapılırken yazar seçiminde şu ölçülere başvurulabilir:

- a-) Metin yazarının edebî kişiliği, estetiki yorum becerisi,
- b-) Yazarın düşüncelerinin bu yaş grubunun biyo-psiko-sosyal yapısına uygunluğu,
- c-) Yazarın Türkçeyi kullanabilme becerisi,
- d-) Yazarın millî, manevî, kültürel değerlere bakış açısı,
- e-) Yazarın, ders kitabına alınan metin türünü temsil yeteneği,

⁶ BENJAMIN, Claude, *Une Question Educative De Fond: Les Valeurs Education Canada*, Hiver 1981, s. 40-42, Çev. Arş. Görev. Vehbi Çelik F. Üni. Tek. Eğt. Fak. Eğt. Bil. Böl. Elazığ, "Temel Bir Eğitim Problemi: Değerler". Millî Eğitim Der. nu.92, Ank., Aralık 1989 s. 69-71

⁷ ÖNAL, Yrd.Doç.Dr.Mehmet, "Türkçe'nin Öğretimi Hakkında", Yedi İklim, Sanat, Kültür, Edebiyat Der. İkinci Dönem nu.(24)+6, İst.Eylül 1992

f-) Yazarın Cumhuriyet rejimine bağıllılığı.

Ancak ders kitaplarına alınacak yazarların seçimi biraz da metinlere bağılı bir kavram olduğundan metni dikkate almadan yalnızca yukarıdaki özellikleri dikkate almak mümkün değildir.

I. KİTAP:

a-) Yerli Yazarlar: Türkçe Ortaokul 1 adlı kitapta yerli yazarların oranı %88'dir. Kitapta 28 yerli yazar yer almıştır.

Alfabetik sıraya göre bu yazarlar şunlardır:

Sıra No	YAZARIN ADI SOYADI	KİTAPTA YER ALDIĞI SAYFA
1	M. Kemal Atatürk	7
2	Ali Ulvi Elöve	214
3	Aslan Tufan Yazman	108
4	Azize Bergin	180
5	Behçet Necatigil	206
6	Cevdet Kudret	216
7	Eflâtun Cem Güney	64
8	Emin Faik Üstün	26
9	Falih Rıfki Atay	52,141
10	Fazıl Hüsnü Dağlarca	168
11	Feridun Fazıl Tülbentçi	197
12	Göktürk Mehmet Uytun	155
13	Halide Edip Adıvar	44,75
14	Hikmet Birand	185,222
15	Hüseyin Sezgin	209

Sıra No	YAZARIN ADI SOYADI	KİTAPTA YER ALDIĞI SAYFA
16	İbrahim Alâettin Gövsa	58
17	İbrahim Minnetoğlu	151
18	İsa Coşkun	162
19	Mehmet Âkif Ersoy	9
20	Nurullah Ataç	170
21	Orhan Veli Kanık	70-137
22	Orhan Yüksel	102
23	Ömer Seyfettin	85
24	Reşat Ekrem Koçu	227
25	Reşat Nuri Güntekin	96
26	Talât Tekin	15
27	Talip Arışahin	20
28	Yakup Kadri Karaosmanoğlu	32

Kitapta Atatürk'ün Çocukluğu (39), Gazi Osman Paşa (90), Atatürk, Millet ve Gençlik (146), adlı metinlerin yazarları belirtilmemiştir.

1.) Hâlen yaşamayan şöhretli yazarlar:

Ali Ulvi Elöve

Behçet Necatigil

Eflâtun Cem Güney

Falih Rıfkı Atay

Fazıl Hüsnü Dağlarca

Feridun Hüsnü Tülbentçi

Halide Edip Adıvar

İbrahim Alâettin Gövsa

Mehmet Âkif Ersoy

Nurullah Ataç

Orhan Veli Kanık

Ömer Seyfettin

Reşat Nuri Güntekin

Yakup Kadri Karaosmanoğlu

2.) Hâlen yaşayan şöhretli yazarlar:

Aslan Tufan Yazman

Azize Bergin

Cevdet Kudret

Emin Faik Üstün

Göktürk Mehmet Uytun

Hikmet Birand

Hüseyin Sezgin

İbrahim Minnetoğlu

İsa Coşkun

Orhan Yüksel

Reşat Ekrem Koçu

Tâlat Tekin

Talip Arışahin

b-) Yabancı Yazarlar: I. Kitapta yer alan yabancı yazarların oranı %12'dir. Alfabetik sıraya göre bu yazarlar şunlardır:

SIRA NO	YAZARIN ADI SOYADI	KİTAP İÇİNDE YER ALDIĞI SAYFA
1	Beydaba	131
2	Daniel De Foe	125
3	Louise Alcott	115
4	Pearl S. Buck	191

II. KİTAP:

a-) Yerli Yazarlar: Ortaokullar için Türkçe I adlı ders kitabında tamamen yerli yazarlar yer almaktadır. Alfabetik sıraya göre bu yazarlar şunlardır:

SIRA NO	YAZARIN ADI SOYADI	KİTAP İÇİNDE YER ALDIĞI SAYFA
1	M. Kemal Atatürk	95
2	Abdülbaki Gölpınarlı	76
3	Ahmet Haşim	93
4	Ahmet Rasim	143
5	Bedri Rahmi Eyüboğlu	123
6	Behçet Necatigil	12
7	Bekir Sıtkı Erdoğan	42
8	Cahit Külebi	62
9	Eflâtun Cem Güney	68
10	Evliya Çelebi	90
11	Falih Rıfkı Atay	45,65
12	Fikret Arıt	157
13	Halide Edip Adıvar	7
14	Haldun Taner	87
15	Halikarnas Balıkcısı	140
16	Hikmet Birand	48
17	Işıl Öztürk	27
18	Mehmet Âkif Ersoy	1
19	Mehmet Seyda	72
20	Memduh Şevket Esendal	101
21	Necati Cumalı	164
22	Nurullah Ataç	31,185
23	Oktay Akbal	9
24	Ömer Seyfettin	148
25	Reşat Nuri Güntekin	35,111
26	Sabahattin Kudret Aksal	98
27	Sait Faik Abasıyanık	51
28	Salih Acar	23

SIRA NO	YAZARIN ADI SOYADI	KİTAP İÇİNDE YER ALDIĞI SAYFA
29	Selim Sırrı Tarcan	154
30	Selma Mine	3
31	Şükrü Enis Regü	116
32	Tarık Buğra	134
33	Y. Kadri Karaosmanoğlu	39
34	Yaşar Kemal	137

Kitap içerisinde Okunacak Kitaplar bölümünde adları geçen yazarlar ise şunlardır:

Selma Mine

Halide Edip Adıvar

Behçet Necatigil

Yakup Kadri Karaosmanoğlu

Reşat Nuri Güntekin

Hikmet Birand

Eflâtun Cem Güney

Orhan Veli Kanık

Şükrü Enis Regü

Falih Rıfkı Atay

Azize Bergin

Rakım Çalapala

Mehmet Seyda

1. Hâlen yaşamayan şöhretli yazarlar:

Abdülbaki Gölpınarlı

Ahmet Haşim

Ahmet Rasim

Bedri Rahmi Eyüboğlu

Behçet Necatigil

Bekir Sıtkı Erdoğan

Cahit Külebi
 Eflâtun Cem Güney
 Evliya Çelebi
 Falih Rıfkı Atay
 Halide Edip Adıvar
 Haldun Taner
 Halikarnas Balıkcısı
 M. Âkif Ersoy
 Memduh Şevket Esendal
 Nurullah Ataç
 Ömer Seyfettin
 Reşat Nuri Güntekin
 Sait Faik Abasıyanık
 Selim Sırrı Tarcan
 Şükrü Enis Regü
 Y. Kadri Karaosmanoğlu

2. Hâlen yaşayan şöhretli Yazarlar:

Fikret Arıt
 Hikmet Birand
 Işıl Öztürk
 Necati Cumalı
 Oktay Akbal
 Sabahattin Kudret Aksal
 Salih Acar
 Selma Mine
 Tarık Buğra
 Yaşar Kemal

III. KİTAP:

a-) Yerli Yazarlar: Ortaokullarda Türkçe Dersleri 1 adlı

kitapta 30 tane yerli yazar yer almaktadır. Yerli yazarların kitap içerisindeki oranı %79'dur. Alfabetik sıraya göre bu yazarlar şunlardır:

SIRA NO	YAZARIN ADI SOYADI	KİTAPTA YER ALDIĞI SAYFA
1	Atatürk	4
2	Adil Turan	10
3	A. Adnan Adıvar	117
4	Prof. Âfet İnan	105
5	Ahmet Kutsi Tecer	136
6	Ahmet Rasim	41,80
7	Ali Ulvi Elöve	142
8	Avni Başman	98
9	Cahit Sıtkı Tarancı	52
10	Cenâp Şehâbettin	32
11	Celâlî	93
12	Eflâtun Cem Güney	68
13	Enver Naci Gökşen	54,101
14	Faik Sabri Duran	145
15	Halide Edip Adıvar	139
16	Halide Nusret Zorlutuna	138
17	Haikarnas Balıkcısı	48
18	Halit Ziya Uşaklıgil	37
19	Hasan Ali Yücel	50
20	İsmail Habib Sevük	30
21	Mehmet Âkif Ersoy	28

SIRA NO	YAZARIN ADI SOYADI	KİTAPTA YER ALDIĞI SAYFA
22	Mehmed Emin Yurdakul	106
23	Mustafa Nihat Özön	84
24	Necati Cumalı	112
25	Nezihe Araz	43
26	Ömer Seyfettin	19
27	Reşat Nuri Güntekin	25,90
28	Sabih Şendil	63
29	Sait Faik Abasıyanık	113
30	Ümit Yaşar Oğuzcan	34

Bu kitapta yer alan Atatürk'ün Hayatı (13), Atatürk'ün İçinde Yaşadığı Sosyal Ortam (24), Gerçek Türk Büyüğü (46), İnsan Sevgisi ve Evrensellik (62), Atasözleri (78), Fen Adamları Nasıl Çalışırlar (88), Kin ve Nefret Yerine İyilik, Güzellik, Doğruluk (119), Dayanışmanın Toplum Hayatındaki Önemi(144), İlk Ateş (75), adlı metinlerin Yazarları kitapta belirtilmemiştir.

1. Hâlen yaşamayan şöhretli yazarlar:

A. Adnan Adıvar
 Ahmet Kutsi Tecer
 Ahmet Rasim
 Cahit Sıtkı Tarancı
 Cenâp Şehâbettin
 Celâli
 Eflâtun Cem Güney
 Enver Naci Gökşen

Halide Edip Adıvar
 Halide Nusret Zorlutuna
 Halikarnas Balıkcısı
 Halit Ziya Uşaklıgil
 Hasan-Ali Yücel
 İsmail Habip Sevük
 Mehmet Âkif Ersoy
 Mehmed Emin Yurdakul
 Mustafa Nihat Özön
 Ömer Seyfettin
 Reşat Nuri Güntekin
 Sait Faik Abasıyanık
 Ümit Yaşar Oğuzcan

2. Hâlen yaşayan şöhretli yazarlar:

Adil Turan
 Prof. Âfet İnan
 Avni Başman
 Faik Sabri Duran
 Necati Cumalı
 Nezihe Araz
 Sabih Şendil

b-) Yabancı Yazarlar: Kitapta 10 tane yabancı yazar yer almaktadır. Yabancı yazarların kitap içerisindeki oranı %21'dir.

SIRA NO	YAZARIN ADI SOYADI	KİTAPTA YER ALDIĞI SAYFA
1	Auguste Stevenson	123
2	Booker T. Washington	14
3	Cervantes	126

SIRA NO	YAZARIN ADI SOYADI	KİTAPTA YER ALDIĞI SAYFA
4	Daniel De Foe	109
5	Edmondo De Amicis	59
6	Eleanor H. Porter	64
7	Grace Rasp-Nuri	148
8	Herman Hesse	95
9	La Fontaine	73
10	Molieré	132
11	Voltaire	120

Türk dilini uydurmacılığa kaçmadan kullanan yazarlardan Ömer Seyfettin

Cahit Sıtkı Tarancı

Falih Rıfkı Atay

Bekir Sıtkı Erdoğan

Sait Faik Abasıyanık

Yakup Kadri Karaosmanoğlu

Reşat Nuri Güntekin

Orhan Veli Kanık

gibi yazarlara, ders kitaplarında yer verilmiş olması sevindiricidir.

Yukarıda kitaplarda yer alan yazarların tabloları incelendiğinde Birinci, İkinci ve Üçüncü kitaplarda ortak olan yazarlar şunlardır:

Mehmet Âkif Ersoy

Eflâtun Cem Güney

Halide Edip Adıvar

Ömer Seyfettin

Reşat Nuri Güntekin

Birinci ve İkinci kitapta ortak olan yazarlar:

Behçet Necatigil

Falih Rıfkı Atay

Hikmet Birand

Nurullah Ataç

Yakup Kadri Karaosmanoğlu

İkinci ve Üçüncü kitapta ortak olan yazarlar:

Halikarnas Balıkcısı

Necati Cumalı

ve Birinci ile Üçüncü kitapta ortak olan tek yazar Ali Ulvi Elöve'dir.

b-SEÇİLEN METİNLERİN TARZ VE TÜRLERİ BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ :

ba-) Şekle göre:

1.Nazım:

"Bir düşüncenin, bir duygunun ölçülü bir dille, heyecanlı bir biçimde anlatılması sanatı diyebileceğimiz şiir, çocuk edebiyatımızın en verimli ve zengin bir türüdür."⁽⁸⁾ Çocuğa millî bir kimlik şuuru, millî kültür zevki, maddî ve manevî bir takım kavramları kazandırmada, öğretmede şiir bir araç olarak kullanılabilir.

"Genel olarak denebilir ki, çocuk şiirleri yemek yemek, yatmak, giyinmek, oynamak gibi çocuğun günlük yaşamıyla, araba, otobüs, tren, vapur gibi taşıtlarla, hayvanlarla, bitkilerle, aile, köy, şehir yaşamının çeşitli yönleriyle ilgili konuları işlerler. Bu arada çocuklara

⁸ GÖKŞEN, Enver Naci, **Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız**, Remzi Kitabevi, Evrim Matbaacılık, İst. 1980. s. 134

kimi davranışları kazandırmak, ahlâk telkin etmek, çağdaş toplumun sosyal sorunlarını yansıtmak amacıyla yazılmış çocuk şiirleri de vardır".⁽⁹⁾

Özellikle kelime hazinesinin zenginleştirilmesinde, dilde, düzyazıda kullanılan kelimelerin soyut anlamlarını, mecazî anlamlarını, değişik kullanılışlarını öğretmek açısından Türkçe ders kitaplarına alınacak şiir rolü büyüktür.

Türkçe derslerinde "küçük, basit şiirlerin-fazlaya kaçmamak şartıyla-çocuklara ezberletilip tekrar ettirilmesi, dil ve sosyal eğitim bakımından gerekli bir çalışmadır."⁽¹⁰⁾

"Şiir dili, doğal dilden saparak onu bozmakla sürekli kendi varlığını öne süren bir dildir. Taşıdığı "mesaj"dan çok kendi oluşumunu vurgular; okurun dikkatini kendi dilsel özelliklerine çeker. Şiir sözcükleri doğal dilin sözcükleri gibi yalnızca kavram taşıyan araçlar değildir. Dilbilim terimleriyle, şiirde, "gösteren"le aynı şeydir, araç amaç durumuna gelmiştir."⁽¹¹⁾. Bundan dolayıdır ki çocuğun şiirden kazanacağı çok şey vardır. Özellikle dildeki kelimelerin kullanımları "ayrı ayrı sözcüklerin benzer sözdizimlerinin yinelenmesi, okurun dikkatini gündelik

⁹ DEMİRAY, Kemal, **Açıklamalı Çocuk Edebiyatı Antolojisi**, inkılâp ve Aka Basımevi, İst. 1977, s. 34

¹⁰ GÖKŞEN, Enver Naci, **Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız**, Remzi Kitabevi, Evrim Matbaacılık, İst. 1980, s. 19

¹¹ AYTÜR, Prof.Dr.Necla, **"Dil-Edebiyat Kültür İlişkisi"**, Orta Öğretim Kurumlarında Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi ve Sorunları, Türk Eğt. Yay.Şafak Matbaası, Ank. Nisan, 1986 s.65-66

dilde bulunmayan bir örgüye çeker şiirin dilinde. Kimi yazar sözcükleri bölerek, noktalamayı değiştirerek yapar bunu. Örneğin hiç büyük harf ya da hiç noktalama kullanmaz. Bütün bu sapmalar şiirsel anlamı yaratmaz kuşkusuz. Ancak okuru kullanılma nedenleri üzerinde düşünmeye yönelterek şiirsel anlamın yaratılmasına bir katkıda bulunurlar."⁽¹²⁾

Şiir, bir dilde dili sevdirci unsurlardan birisidir. Kelimelerin âhengi, şiirin konusu, şiirin kâfiye yapısı, çocuğun şiiri ezberlemesinde ve sevmesinde etkili olur.

Genel olarak şiir türünün ders kitaplarına alınmasındaki amaçlar şu şekilde sıralanabilir:

- "1. Anadili sevgisi ve eğitimi vermek
2. Zevk ve sanat eğitimi vermek
3. Hayal gücü eğitimi vermek
4. Bellek eğitimi vermek
5. Sosyal eğitim vermek
6. Millî ahlakî ve insanî eğitim vermek."⁽¹³⁾

İlkokulu bitirip ortaöğretime başlayan çocuklara ya da daha ileri yaşlardaki öğrencilere "serbest söyleyiş;" biçimindeki vezinsiz-kafiyesiz, kafiyeleli-vezinsiz, kafiyesiz-vezinli şiirleri vermekte hiçbir sakınca yoktur. Bu gibi şiirler; çeşitli konularda, duygusal, hayali... olabilirler."⁽¹⁴⁾

Yıllardan beri çocuklarımızda şiirlerinden yararlandıkları şairlerimizin başında şu adlar gelmektedir:

¹² a. g. e. s. 67

¹³ GÖKŞEN, Enver Naci, **Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız**, nzi Kitabevi, İst. 1980, s. 142-143

¹⁴ a. g. e, s. 145

Yahya Kemal Beyatlı, Faruk Nafiz Çamlıbel, Enis Behiç Koryürek, Orhan Seyfi Orhon, Yusuf Ziya Ortaç, Halit Fahri Ozansoy, Aka Gündüz, Behçet Kemal Çağlar, Vasfi Mahir Kocatürk, Necmettin Halil Onan, Orhan Şaik Gökyay, Hasan Ali Yücel, Halide Nusret Zorlutuna, Ömer Bedrettin Uşaklı, Ahmet Kutsi Tecer, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Behçet Necatigil, Cahit Sıtkı Tarancı, Ceyhun Atuf Kansu, Cahit Külebi, Semih Rıfat, Emin Recep Gürel, Kemalettin Kamu, Ali Rıdvan Unar, İbrahim Zeki Burdurlu...(15)

Bu şairlere Ziya Gökalp, Mehmet Emin Yurdakul, Fuat Köprülü, Mehmet Faruk Gürtunca, Mehmet Necati Öngay'ı da dahil etmek gerekir.

"Şiirde Ahmet Haşim'in, Mehmet Âkif'in, Faruk Nafiz, Orhan Seyfi ve arkadaşlarının Türkçeye büyük hizmetleri olmuştur. Hepsi de uydurma Türkçenin dışında kalmış bu imzalar elinde Türkçemizin vasıl olduğu ifâde seviyesi her türkün göğsünü kabartacak, gönlünü dolduracak bir ölçüdedir."(16)

¹⁵ a. g. e, s. 148

¹⁶ BANARLI, Nihat Sami, **Türkçenin Sırları**, Kubbealtı Neşriyatı, İst. 1988, s. 57

1. KİTAP: Kitapta altı şiir yer almaktadır.

SIRA NO	ŞİİRİN BAŞLIĞI	ŞAİRİN ADI	TÜRÜ	ÖZELLİKLERİ
9	İstiklâl Marşı	M. Âkif Ersoy	Epik	Aruz Vezinli Kafiye
15	Atatürk Gülümsedi	Talât TEKİN	Lirik	Vezinsiz kafiye düzensiz
155	Var	G. Mehmet UYTUN	Didaktik	Vezinsiz kafiye
168	Mustafa Kemal'in Kağnısı	F. Hüsnü DAĞLARCA	Epik	Vezinsiz Bazı mısralar kafiye
206	Kır Şarkısı	Behçet NECATİGİL	Pastoral	Vezinsiz kafiye düzensiz
214	Anne (S. O. P.)*	Ali Ulvi ELÖVE	Didaktik	Vezinsiz kafiye

* Serbest Okuma Parçası

Fazıl Hüsnü Dağlarca'dan alınan Mustafa Kemal'in Kağnısı adlı şiir uzun olduğundan ortaokul birinci sınıf ders kitabına alınması uygun değildir. Kurtuluş Savaşını hatırlatarak millî duyguları güçlendiren bu şiirin ortaokul ikinci sınıfta işlenmesi daha uygun. Ders kitabına alınan şiirler içerisinde hacim bakımından en fazla yer tutan şiir özelliğini taşıyor. şiirin vermek istediği bir takım mesajları ortaokul ikinci sınıf öğrencisi daha kolay anlayabilecektir.

Yine şiirde kullanılan bazı kelimeler, mısralar mesela:"Alını, yeşilini kapmıştı, geçirmişti", "Süs beni..." gibi, bu yaştaki öğrencilere hitab etmeyen kelimelerdir.

2. KİTAP: Kitaba Necati Cumalı'dan iki şiir alınmış. Necati Cumalı'dan iki şiir yerine bir şiir alınmış olsaydı öğrenciler bir şairimizi daha tanıyıp, yeni bir şiirle dolayısıyla yeni kavramlarla, yeni düşüncelerle karşılaşacaklardı.

SAYFA NO	ŞİİRİN BAŞLIĞI	ŞAİRİN ADI	TÜRÜ	ÖZELLİKLERİ
1	İstiklâl Marşı	M. Âkif Ersoy	Epik	Aruz Vezinli Kafiye
12	Resim	Behçet Necatigil	Lirik	Vezinsiz Kafiye
42	Konya'da	B. Sıtkı Erdoğan	Didaktik	Hece Vezinli Kafiye
62	Yurdum	Cahit Külebi	Lirik	Vezinsiz kafiye düzensiz
98	Yeni Gelen Güne Türkü	S. Kudret Aksal	Lirik	Vezinsiz Kafiyesiz
126	Sabahları Severim Oldum Bittim	Necati Cumalı	Lirik	Vezinsiz kafiyesiz
164	Bu Toprak	Necati Cumalı	Lirik	Vezinsiz Kafiyesiz

Behçet Necatigil'in Resim adlı şiirinin tamamı-Uzun olduğu için olsa gerek-kitaba alınmamış sadece bir kısmı alınmış, alınan bölüm şiirin ortasına rastladığı için kitaba alınan kısımda şiirin:

"Kürsünün üstünde:

Atatürk'ün, arkasında al bayrak,

Kollarını kavuşturmuş göğsünde." (17)

¹⁷ Şiirin tamamı için bkz. DEMİRAY, Kemal, Açıklamalı Çocuk Edebiyatı Antolojisi, İnkılâp ve Âka Yay. İst. 1977. s. 83

şeklinde başlaması ister istemez şu soruları uyandırmaktadır.

1. Kürsünün üstünde olan al bayrak mıdır?
2. Kürsünün üstünde olan Atatürk müdür?

Bunlar belli değil. Buna sebepte de kullanılan noktalama işaretidir. Çünkü şiirde virgül işareti yerli yerince kullanılmamış. Şiirin hemen üst kısmında Atatürk'ün bayrağımızın önünde ellerini göğsünde kavuşturmuş resmi olmasa öğrencinin şiirde anlatılmak istenen, dile getirilmek istenen düşüncelere ulaşması mümkün olmayacak.

Bu bakımdan değişik yorumlara sebep olabilecek, ifade bakımından yanıltıcı şiirlere ders kitaplarında yer verilmemesi daha uygun olacaktır. Bir diğer nokta ders kitaplarına şiirin mümkünse tamamı alınmalı, şiir seçilirken uzunluğu, öğrenciye vereceği mesajlar, bu mesajların öğrenciye uygunluğu vb. dikkate alınmalıdır.

3. KİTAP: Kitaba on bir tane şiir alınmıştır. En fazla şiirin yer aldığı kitap özelliğini taşımaktadır.

Sayfa No	Şiirin Başlığı	Şairin Adı	Türü	Özellikleri
10	Türkiye	Âdil Turan	Lirik	Vezinsiz kafiye düzensiz
28	İstiklâl Marşı'ndan	M. Âkif ERSOY	Epik	Aruz Vezinli kafiyeli
34	Muntaza Kemal'i Düğünüyorum.	Ü. Yağar OĞUZCAN	Lirik	Vezinsiz kafiye düzensiz

Sayfa No	Şiirin Bağılığı	Şairin Adı	Türü	Özellikleri
52	Çocukluk	C. Sıtkı TARANCI	Lirik	Hece Vezinli kafiye
63	Dilek (S. O. P.)	Sabih ŞENDİL	Lirik	Vezinsiz kafiye düzensiz
93	Dağlar	Celâli	Pastoral	Hece Vezinli kafiye
106	Sakın Kesme	M. Emin YURDAKUL	Pastoral	Vezinsiz kafiye
112	Serçe (S. O. P.)	Necati CUMALI	Lirik	Vezinsiz kafiye
136	Havacıya Türkü	A. Kutsi TECER	Lirik	Hece Vezinli kafiye
138	Anne (S. O. P.)	H. Nusret ZORLUTUNA	Lirik	Hece Vezinli kafiye
142	Gençlik Marşı	Ali Ulvi ELÖVE	Pastoral	Hece Vezinli kafiye

Çocukluğun güzel bir çağ olduğunu belirtmeye çalışan Cahit Sıtkı Tarancı'nın "Çocukluk" adlı şiiri güzel olmakla beraber henüz çocukluk çağından çıkmamış 12-13 yaş grubundaki ortaokul birinci sınıf çocuklarına pek uygun değil, çünkü çocuğun içinde bulunduğu konumda şiirle ilgili yorumları somut olmayacaktır. Çocuk içinde bulunduğu yaşta soyut yorum yapamayacaktır. İnsanlar sahip olduklarının değerini, kaybedince anlarlar düşüncesinden hareketle yazılmış bu şiirin hareket noktasını öğrenciye buldurmak zor olacaktır. Cahit Sıtkı'nın başka bir şiiri kitaba alınabilirdi.

2. Nesir: Ders kitaplarında yer alan Nesir türündeki metinler tabloda gösterilmiştir.

Kitabın Adı	Metnin Adı	Yazarı	Sayfa No
Türkçe Ortaokul I (Erol Öz-Sevim Öz)	Yurt Yolunda	Talip Arıahin	20
	Okul ve Okuma Aşkı	Emin Faik Üstün	26
	Köyünü Kaybeden Kadın	Y. K. Karaosmanoğlu	32
	Atatürk'ün Çocukluğu	-	39
	Savaş Bir Talih Oyunudur	H. Edip Adıvar	44
	Cihan Yapan Gazi	Falih Rifki Atay	52
	Kitaplar	İ. Alâettin Gövsa	58
	Keloğlan ile Anası	Eflâtun Cem Güney	64
	Damda	O. Veli Kanık	70
	Kabak Çekirdekçi	H. Edip Adıvar	75
	Kan Kardeşi	Ömer Seyfettin	85
	Gazi Osman Paşa	-	90
	Munise'nin Kaçışı	R. Nuri Güntekin	96
	Bir Şişe Petrol	Orhan Yüksel	102
	9 Eylül Sabahı	Aslan Tufan Yazman	108
	Atasözlerimiz	-	110
	Kurtulma Azmi	Louise Alcott	115
	İssız Adadaki Günlerim	Daniel De Foe	125
	İki Ördekle Kaplumbağa	Beydaba	131
	Kurtla Leylek	O. Veli Kanık	137
	Süngünüz Var	F. Rifki Atay	141
	Atatürk, Millet ve Gençlik	-	146
	İstasyon Çocukları	İbrahim Minnetoğlu	151
	Tiyatro	Nurullah Ataç	170
	Atatürk'ten Hatıralar	F. Rifki Atay	175
	Kutup Yolculuğu	Azize Bergin	180
	Tepedeki Kırkikindi	Hikmet Birand	185
	Dost İrmak	Pearl S. Buck	191
	Niğbolu Zaferi	F. Fazıl Tülbentçi	197
	Anamdan Mektup	Hüseyin Sezgin	209
	Öyle Denmez	Cevdet Kudret	216
	Anadolu'da Step	Hikmet Birand	222
	Ok Talimi	Reşat Ekrem Koçu	227

Kitabın Adı	Metnin Adı	Yazarı	Sayfa No
Ortaokullar için Türkçe I (Kemal Demiray)	İzmir'in Kurtuluşu	Selma Mine	3
	Güven ve Başarı	H.Edip Adivar	7
	Gazi'yi Gördün mü?	Oktay Akbal	9
	Kahraman Millet	-	16
	Kuş Cenneti	Salih Acar	23
	Van Gölü	Işıl Öztürk	27
	Yolculuk	Nurullah Ataç	31
	Yollarda	R. Nuri Güntekin	35
	Kiraz Yaylaları	Y. K. Karaosmanoğlu	39
	Bir Gezi	Falih Rıfki Atay	45
	Ormanda Akşam	Hikmet Birand	48
	Sivriada Geceleri	S. F. Abasıyanık	51
	Atasözleri	-	59
	Atatürk	Falih Rıfki Atay	65
	Oğuz Efsanesi	Eflâatun Cem Güney	68
	Karagöz'ün Cimriliği	Mehmet Seyda	72
	Nasrettin Hoca Fıkraları	A. Gölpınarlı	76
	Okumak	Nurullah Ataç	85
	Erken Kalkmak	Haldun Taner	87
	Nildeki Timsahlar	Evliya Çelebi	90
	Ağaçlar	Ahmet Haşim	93
	Başarının Sırrı	Atatürk	95
	Hayat Ne Tatlı	M. Şevket Esendal	101
	Çobanla Şair	R. Nuri Güntekin	111
	Pasteur	Şükrü Enis Regü	116
	Sünger Avcısı	Yaşar Kemal	121
	Ben Bir Küçük Kilimim	B. R. Eyüboğlu	123
	Dostluk	Tanık Buğra	134
	İmece	Yaşar Kemal	137
	Değirmenci	Halikarnas Balıkcısı	140
	Vapurdan Çıkarken	Ahmet Rasim	143
	Kaşığı	Ömer Seyfettin	148
	Mutlu Olmanın Yolu	S. Sırrı Tarcan	154
	Kurtuluş Savaşına Doğru	Fikret Arıt	157
	Atatürkçü Düşünce	-	161

Kitabın Adı	Metnin Adı	Yazarı	Sayfa No
Ortaokullarda Türkçe Dersleri I (A. Birkan, S.Aykun, İ. İleri, R.Gökyayla)	Atatürk'ün Hayatı	-	13
	Okuma Uğrunda	Booker T. Washington	15
	Kaşığı	Ömer Seyfettin	19
	Atatürk İçinde Yaşadığı Sosyal Ortam	-	24
	Bencil Yolcu	R. N. Güntekin	25
	Atatürk'ün Son Günleri	İsmail Habip Sevük	30
	Kitaplarımla Baş Başa	Cenap Şahabettin	32
	Altın Nine	H.Z. Uşaklıgil	37
	Kayıp Cüzdan	Ahmet Rasim	41
	Bağbozumu	Nezihe Araz	43
	Gerçek Türk Büyüğü	-	46
	Fırtına	Halikarnas Balıkcısı	48
	Temizlik	H. Ali Yücel	50
	İki iyi İnsan	Enver Naci Gökşen	54
	Sokakta	Edmondo de Amicis	59
	İnsan Sevgisi ve Evrensellik	-	62
	İyimserlik Oyunu	Eleanor H. Porter	64
	Sedef Bacı	Eflâtun Cem Güney	68
	Karga ile Tilki	La Fontaine	73
	İlk Ateş	Prometheus	75
	Yatılı Öğrenci	Ahmet Rasim	80
	Bir Hatıra	-	83
	Karagöz	M. Nihat Özön	84
	Fen Adamları Nasıl Çalışırlar	-	88
	Kuş Yemi	R. N. Güntekin	90
	Kurt	Herman Hesse	95
	İlerleyen Dünya	Avni Başman	98
	A. Mithat Efendinin Çocukluğu	E. Naci Gökşen	101
	Atatürk'ün Vatanseverliği	Prof.Afet İnan	105
	İssız Adadaki İlk Günler	Daniel De Foe	109
	Son Kuşlar	S.F.Abasiyanık	113
	Bana Zehir Olan Şeker	A.Adnan Adıvar	117
	Kin ve Nefret Yerine İyilik, Güzellik, Doğruluk	-	119
	Köpeklerle At	Voltaire	120
	Kırlarda Araştırmalar	Auguste Stevenson	123

Kitabın Adı	Metnin Adı	Yazarı	Sayfa No
Ortaokullarda Türkçe Dersleri I (A.Birkan,S.Aykun İ.İleri,R.Gökyayla	Kralın Aslanları	Cervantes	126
	Kovulan Hizmetçi	Molierè	132
	Gazeteci Çocuk	H. Edip Adıvar	139
	Dayanışmanın Toplum Hayatındaki Önemi	-	144
	Mavi Mağara	Faik Sabri Duran	145
	Meyve Bahçesinde Çalışmalar	Grace Rasp-Nuri	148

Tez konusu olarak incelendiğimiz üç kitaptaki nazım-nesir oranı aşağıdaki tabloda görüldüğü gibidir.

KİTAPLARA ALINAN METİNLERİN ŞEKİLLERİNE GÖRE DAĞILIMI

	I. Kitap		II. Kitap		III. Kitap	
	Adedi	Oranı (%)	Adedi	Oranı (%)	Adedi	Oranı (%)
Nesir	34	85	35	83	42	79
Şiir	6	15	7	17	11	21
TOPLAM	40	100	42	100	53	100

Not: Atasözleri değerlendirmeye alınmamıştır.

bb) İfade Yoluna Göre

1. Tahkiyeli Yazılar:

Roman:

"Çocuklar, on, onbir yaşından sonra okuma hızının artmasından doğan cesaretle ve ruhi imkanların tesiri

altında, roman okuma kuvvet ve arzusunu duyarlar."(¹⁸)

Küçük vakaların ana bir vaka etrafında geliştirildiği roman türü çocuğun okumaktan hoşlandığı hikâye türüne yakın olduğu için ilgi çekmektedir. Romanlar da hikâyeler gibi gerçek ya da gerçek olmayan vakalardan kurulmuşlardır. Hikâyeye göre daha uzun olduğu için, çocuğu sıkmayacak, yapısı çok karışık olmayacak, anlatım ve ifade özellikleri bu yaş (12-13) çocuğuna hitap edecek yapıda olmalıdır. Aksi halde çocuk romandan hoşlanmaz.

Çocuğun, bir romanı zevkle okuyabilmesi için şu özelliklere sahip olması gerekir:

"1. Çocukta gerçek hissini uyandırmalıdır.

2. Şahısların karakterleri iyi belirtilmelidir. Bu karakterlerin çocuğa müsbet tesirde bulunması ise son derece mühimdir.

3. Olaylar hareketli olmalı çevre iyi belirtilmelidir.

4. Paragraflar kısa olmalı, sık sık konuşmalarla hareket, canlılık, çeşitlilik sağlanmalıdır.

5. Dil sade ve açık olmalıdır.

6. Resimlendirilmiş olmaları çocuğun alakasını daha çok artırır."(¹⁹)

Yukarıdaki özellikler hikâyenin tümü için geçerlidir.

"Çocuk, büyüklerin hayatını, denemelerini anlatan roman ve hikayeleri okurken onlara benzemeyi de düşünür, hayaliyle olsun kendini tatmine çalışır. Çocuğun aczini, gerçek hayat karşısındaki zayıflığını yansıtan çocuk hikaye

¹⁸ DEMİRAY, Kemal, **Türkçe Çocuk Edebiyatı**, Maarif Basımevi, İst. 1958, s. 26

¹⁹ a. g. e, s. 26

ve romanları ise çekingen, karamsar insanlar yetiştirmekten başka bir işe yaramaz"⁽²⁰⁾

Kız ve erkek çocukların ilgi alanlarına göre okumaktan zevk aldıkları roman türleri değişiklik göstermektedir. Meselâ; "bilhassa on iki yaşından itibaren kız çocuklarda hissî roman ve hikâyelere karşı büyük bir ilgi uyanır."⁽²¹⁾

Buna karşılık erkek çocukların genellikle macera ve tarihî roman türünden eserleri okumaktan hoşlandıkları gözlenmektedir. Güldürücü romanlardan ise hem kızlar hem de erkekler hoşlanmaktadırlar.

"Çocuklar, plânları hareketli, akıcı, çekici olaylara dayalı roman ve hikâyelerden hoşlanırlar. Çocuklar için başarılı bir hikâye ya da roman yaratmanın başta gelen koşullarından biri başarılı, sağlam bir plândan yararlanmaktır."⁽²²⁾

Erkek çocuklar özellikle belli bir dönemde (Robinson Çağı) macera türündeki eserleri okumaktan büyük bir haz duyarlar. Bu dönemdeki çocuklara tavsiye edilecek bu tür romanların daha bir titiz seçilmesi, özellikle çocuğun günlük yaşamda bu macera arzusunu istenmeyen şekillerde ortaya koymasını engellemiş olur. Bazen çocukların bu tür eserlerin etkisinde kalarak evden kaçtıkları, arkadaş gruplarıyla hırsızlık vb. toplumda hoş karşılanmayan

²⁰ GÖKŞEN, Enver Naci, **Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız**, Remzi Kitabevi İst. 1980, s. 109.

²¹ DEMİRAY, Kemal, **Türkçe Çocuk Edebiyatı**, Maarif Basımevi İst. 1958, s. 27

²² DEMİRAY, Kemal, **Açıklamalı Çocuk Edebiyatı Antolojisi**, İnkılâp ve Âka basımevi, İst. 1977 s. 288

davranışlara saptıkları bazen de bir ormana kaçıp tıpkı Robinson gibi yaşamaya çalıştıkları görülmektedir. Onun için ders kitaplarına alınacak bu tür eserlerin seçiminde daha titiz davranmak ve bu tür eserlerin oranını iyi ayarlamak gerekir.

1. KİTAP: Bir yerli yazarımıza iki de dünya çocuk edebiyatına malolmuş batılı yazara yer verilmiştir. Reşat Nuri Güntekin çocukların severek okudukları bir yazardır. Çocuk edebiyatımızda müstesna bir yere sahiptir. Çalığışu Çocuk Edebiyatı'mızın klasiklerindendir. Bu eserden bir bölümün kitaba alınması isabetli bir seçim olmuş.

Sayfa No	Metin Alınan Roman	Yazarı	Metin Başlığı
96	Çalığışu	R. N. Güntekin	Munise'nin Kaçışı
115	Jo'nun Kuşları	Louise Alcott	Kurtulma Azmi
125	Robinson Crusoe	Daniel Defoe	İssız Adadaki Günlerim

"Reşat Nuri; dört perdelik bir oyun olarak yazdığı "İstanbul Kızı"nı "Çalığışu" adıyla romana çevirip yayınlayınca, geniş ün" kazanmıştır. ⁽²³⁾

Bir çok eserinin "Rusça, Bulgarca, Kazakça, Litvanca, Azerice, özbekçe, Estonca, Gürcüce, Letonca, Tacikçe ve başka dillere çevrilmesi, çalışkanlığının dünyaca da onaylandığını gösterir." ⁽²⁴⁾

2. KİTAP: Kitapta romandan alınan metinlere yer verilmemiştir. Daha çok hikâye türüne yer verilmiştir.

²³ KÖKLÜĞİLLER, Ahmet, Edebiyatımızda Şairler ve Yazarlar-Hayatları-Sanatları-Eserleri, Kaya Yay. İst. 1988, s. 187.

²⁴ a. g. e. s. 188

3. KİTAP: Kitapta dikkati çeken nokta tamamen batılı yazarların romanlarından alınan metinlere yer verilmesidir. Türk edebiyatında yer alan romanlardan hiç birine yer verilmemiştir. Türk edebiyatında dünya edebiyatına, dünya çocuk edebiyatına malolmuş romancılarımız yetişmiştir. Kitap yazarlarının sadece batılı yazarların romanlarından metin almaları bir eksikliktir. Böylece öğrencilerin Türk romanıyla, romancılarıyla tanışmaları engellenmiştir. Bu, öğrencide "Acaba bizde hiç romancı yetişmemiş mi?"

Sayfa	Metin Alınan Roman	Yazarı	Metin Başlığı
15	Kölelikten Kurtuluş	Booker T. Washington	Okuma Uğrunda
59	Çocuk Kalbi	Edmondo de Amicis	Sokakta
64	Pollyanna	Eleanor H. Porter	İyimserlik Oyunu
109	Robinson Crusoe	Daniel De Foe	İssız Adadaki İlk Günler
126	Don Kişot	Cervantes	Kralın Aslanları
148	Halime	Grace Rasp-Nuri	Meyve Bahçesinde Çalışmalar

veya "Bizim hiç romanımız yok mu?" sorularını hatıra getirebilir. Batı edebiyatından metin alınmasına karşı çıkmıyoruz ancak bu Türk edebiyatı ihmal edilmeden yapılmalıydı.

Ders kitaplarının bir amacı da batılı yazarları okumaya teşvik ederken Türk edebiyatı yazarlarını ihmal etmemek ve daha çok Türk edebiyatında yer alan yazarları ve eserleri okumayı teşvik etmek olmalıdır.

Birinci ve üçüncü kitapta ortak olarak yer alan Daniel De Foe'nin Robinson Crusoe adlı romanından kitaplara alınan metinlerin başlıkları birinci kitapta "Issız Adadaki Günlerim", üçüncü kitapta "Issız Adada İlk Günler" başlığını taşıyor.

Birinci kitapta, romanı çeviren Öz Dokuman, üçüncü kitapta ise romanı çeviren Yaşar Nabi Nayır. Kitaplara alınan metinler aşağı yukarı aynı olayları anlatmalarına rağmen aralarında farklılıklar göze çarpıyor. Bu da ister istemez "Acaba hangi çevirmen daha doğru, sağlıklı bir çeviri yaptı?" sorusunu akla getiriyor.

Hikâye: Masal Çağından çıkan çocukların okumaktan en çok hoşlandıkları hikâyeler, gerçek veya gerçek olması ihtimali olan vakaları anlatan türlerdendir. Kısa olması, ilgi çekici olayları anlatması hikâyenin diğer türlere göre başlıca üstünlükleridir. Onun için bir anlamda hikâye masalın uzantısıdır denilebilir.

9 ile 12 yaşları arasındaki çocuklar daha çok serüven türünde yazılmış hikâyelerden hoşlanmaktadırlar.

12-13 yaş grubundaki çocukların kelime hazinesinin gelişiminde, sözlü anlatımının gelişiminde hikâyelerin özel bir yeri vardır. Türkçe dersinin amaçlarından biri de çocukta ifade yeteneğini geliştirmek, anlatma becerisini geliştirmektir.

Çocukta bilinçli bir dil gelişimini sağlamada ders kitaplarına seçilecek hikâyelerin doğru tesbit edilmesi önemlidir.

Türk hikâyeciliğinde özel bir öneme sahip hikayecilerimize yer verilmesi yerinde bir davranış olacaktır.

Yabancı hikâyelere yer verilirken, mutlaka çevirmenin Türkçeyi kullanma ve ifade edebilme becerisine dikkat etmek gerekir. Meselâ, cümle kuruluşu, kullanılan kelimeler bunda bir ölçü olabilir.

Hikâyede olayın kurgusu, kahramanlar, yer ve zaman önemlidir. Çocuklar kahramanları genellikle çocuk olan tarihî kahramanlık hikâyelerini okumaktan daha çok hoşlanmaktadırlar. O nedenle Türkçe ders kitaplarına bu tür hikâyelerin alınması yararlı olacaktır.

Hikâye metninin sonuna konulacak, metin alınan yazarın hikâye türündeki, diğer eserlerinin listesi öğrencilerin okuma alışkanlığı kazanmalarına katkıda bulunacaktır.

1. KİTAP: Y. K. Karaosmanoğlu, Halide Edip Adıvar ve en önemlisi Türk hikâyeciliğinin temel taşı Ömer Seyfettin'in seçimi olumlu bir davranış.

Üç kitapta da dikkatimizi çeken hikâye türüne kitap yazarlarının önem verdikleridir. Birinci kitapta yeni yazarlardan Talip Arışahin'e yer verilmiştir.

Sayfa No	Hikâyenin Başlığı	Yazarı
20	Yurt Yolunda	Talip Arışahin
32	Köyünü Kaybeden Kadın	Y. K. Karaosmanoğlu
75	Kabak Çekirdekçi	H. Edip Adıvar
85	Kan Kardeşi	Ömer Seyfettin
102	Bir Şişe Petrol	Orhan Yüksel
191	Dost Irmak	Pearl S. Buck

2. KİTAP: Kitapta eski hikâye yazarlarımızın yanında Işıl Özgentürk ve Fikret Arıt gibi yeni isimlere yer verildiğini görüyoruz.

Memduh Şevket Esendal ve Tarık Buğra'nın hikâyelerinden daha güzel örnekler seçilebilirdi.

Ömer Seyfettin'in Kaşığı hikâyesi ise ilkokuldan beri öğrencilerin sık karşılaştıkları bir hikâye özelliğini taşıyor. Öğrenciler tarafından daha az okunma ihtimali olan

Sayfa No	Hikâyenin Başlığı	Yazarı
27	Van Gölü	Işıl Öztürk
51	Sivriada Geceleri	S. F. Abasıyanık
101	Hayat Ne Tatlı	M. Ş. Esendal
111	Çobanla Şair	R. N. Güntekin
134	Dostluk	Tarık Buğra
140	Değirmenci	Halikarnas Balıkcısı
148	Kaşığı	Ömer Seyfettin
157	Kurtuluş Savaşına Doğru	Fikret Arıt

bir hikâyeye yer verilse daha iyi olurdu. Amaç hikâye türünden öğrenciyi soğutmak, bıktırmak değil, daha çok sevdirmek olduğuna göre kitap yazarlarına bu konuda görev düşmektedir.

3. KİTAP: İkinci ve üçüncü kitapta ortak olarak Ömer Seyfettin'in Kaşığı hikâyesine yer verilmiş.

Sayfa No	Hikâyenin Başlığı	Yazarı
19	Kaşağı	Ömer Seyfettin
37	Altın Nine	H. Z. Uşaklıgil
54	İki İyi İnsan	Enver Naci Gökşen
90	Kuş Yemi	R. N. Güntekin
95	Kurt	Herman Hesse
113	Son Kuşlar	S. F. Abasıyanık
120	Köpekler At	Voltaire
139	Gazeteci Çocuk	H. E. Adıvar

Üç ders kitabında da Ömer Seyfettin'in yer alması Türk edebiyatında Ömer Seyfettin'in hikâyeciliğimizde müstesna bir yere sahip olduğunu göstermektedir.

Kitapta tanıdığımız hikâyecilerin yanında, yeni olarak Enver Naci Gökşen'e yer verilmiş.

Hâtıra:

Yazarın kendisiyle ilgili ilginç olayları, geçmiş günleri tanıttığı bir yazı türüdür. Hâtıralar bugünle geçmiş arasında ilgi kurdukları için önemlerini her zaman korumuşlardır. Özellikle önemli kişilerin mesela; yazar, politikacı, iş adamı, devlet adamı, sanatçı, sporcu vb. gibilerin kendileri tarafından kaleme alınan bu yazı türü okuyucular tarafından dikkatle okunan türlerdendir. Bu kişilerin başından geçen ilginç olaylar okuyucunun ilgisini çeker.

Öğrencilere düzenli bir okuma alışkanlığının kazandırılmasında bu türden özellikle yararlanma yoluna gidilmeli ve tanınmış kişilerin hâtıralarına yer verilmelidir.

"... Çeşitli alanlarda büyük işler başarmış olanların bilhassa çocukluk hâtıraları, küçükler ve gençler için zevkle okunabilecek bir yazı çeşididir. Yalnız hâtıralarda, anlatılan olayların samimi ve çocuklara örnek olabilecek vasıfta olması icâbeder" ⁽²⁵⁾

Türk Edebiyatı çok değerli şairler ve yazarlar yetiştirmiştir. Ders kitaplarında bu sanatçılarımızın da hâtıralarına yer verecek olursak öğrencilerimizi aynı zamanda lisede daha iyi tanıyacakları şair ve yazarlarla da tanıştırmış oluruz.

I. KİTAP: Kitapta beş tane hâtıra türünde metin yer almaktadır. Çoğunlukla Kurtuluş Savaşı'yla, Atatürk'le ilgili hâtıralara yer verilmiş. Şüphesiz Kurtuluş Savaşı'nın Türk milleti için, Türk genci için önemi büyüktür. Genç kuşaklarda eğer vatan sevgisini bilinçli bir hâle getirmek istiyorsak bu tür yazıları ihmal etmememiz gerekir, ancak hatıra denince akla sadece Atatürk ve Kurtuluş Savaşı gelmez. Değişik türde yazılmış hâtıralara yer verilecek olursa hiç değilse öğrenciyi günümüz kitapçılarında satılan hâtıra türündeki eserleri okumaya teşvik etmiş oluruz. Çünkü eğitimin ihtiyaçlarından biri de öğretilecek şeye karşı açlık, ihtiyaç duyurmaktır. Ders kitaplarına alınmış bu türü iyi örnekleyen bir eser çocukta hâtıra türünde yazılmış diğer eserleri okuma ihtiyacı yaratabilir ve onu bir anlamda dolaylı olarak okumaya teşvik edebilir.

²⁵ DEMİRAY, Kemal, **Türkçe Çocuk Edebiyatı**, Maarif Basımevi İst. 1958 s. 29

Sayfa No	Hâtıratın Başlığı	Yazarı
26	Okul ve Okuma Aşkı	Emin Faik Üstün
44	Savaş Bir Talih Oyunudur	H. Edip Adıvar
108	9 Eylül Sabahı	Aslan Tufan Yazman
175	Atatürk'ten Hatıralar	F. Rıfkı Atay
180	Kutup Yolculuğu	Azize Bergin

Kitapta yer alan "Okul ve Okuma Aşkı" adlı metin, kitap yazarı tarafından, fikir yazısı olarak genel bir ifadeyle belirtilmiş. Fikir yazılarından hangisine girdiği belli değil. Ancak yazı Hâtıra türüne girmektedir. Sadece son paragraf fikir yazılarından fıkra özelliği taşımaktadır. Ortaokul birinci sınıftaki bir öğrenciye bu tür bir metnin türünü buldurmak son derece güçtür o nedenle kesin bir tür özelliği taşımayan metinlerin ders kitaplarına alınması sakıncalıdır.

Yine Azize Bergin'in "Kutup Yolculuğu" başlıklı yazısı kitap yazarı tarafından günlük olarak belirtilmiş. Oysa bu yazıda biz anlatılanların sonradan hatırlanarak yazıya geçirildiği düşüncesindeyiz. Bu nedenle yazı günlük değil hâtıradır.

2. KİTAP: Hâtıra türü kitapta daha dengeli bir biçimde ele alınmış. Özellikle Ahmet Rasim'in hâtırasına yer verilmiş olması güzel bir yaklaşım. Buna Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nu da eklemek gerekir.

Ahmet Rasim'den aktarılan hatıra metni hareketli bir olaya dayanıyor. Bu tür hâtıra metinleri öğrencilerin

ilgisini daha çok çekmektedir. Bunun için Türkçe ders kitaplarında Ahmet Rasim'in ve Ömer Seyfettin'in hâtıra türündeki eserlerini öğrencilere okunacak kitaplar listesinde tavsiye etmek faydalı bir davranıştır.

Sayfa No	Hâtıratın Başlığı	Yazarı
9	Gazi'yi Gördün Mü?	Oktay Akbal
39	Kiraz Yaylaları	Y. K. Karaosmanoğlu
143	Vapurdan Çıkarken	Ahmet Rasim

3. KİTAP:

Sayfa No	Hâtıratın Başlığı	Yazarı
32	Kitaplarımla Baş Başa	Cenap Şehabettin
41	Kayıp Cüzdan	Ahmet Rasim
43	Bağbozumu	Nezihe Araz
80	Yatılı Öğrenci	Ahmet Rasim
83	Bir Hâtıra	-

Biyografi: "Sözlük anlamı "hayat çizgisi" demek olan biyografi ünlü kişilerin "yazar, devlet adamı, sanatçı vb."yaşamını anlatan yazılardır."⁽²⁶⁾

"Çocukların ilgi ile okudukları biyografiler, mucitlerin, kâşiflerin, büyük ressamların, müzisyenlerin, ünlü yazarların, sporcuların yaptıklarını, başarılarını dile getirenlerdir."⁽²⁷⁾ Ders kitaplarına alınacak biyografilerin seçiminde bu özelliklere dikkat etmek gerekir.

²⁶ PAR, Arif Hikmet, **Plânlı Yazma Sanatı Kompozisyon**, Serhat Yay. İst. s. 368

²⁷ DEMİRAY, Kemal, **Açıklamalı Çocuk Edebiyatı Antolojisi**, İnkılâp ve Âka Basımevi, İst. 1977 s. 439

Çocuklarda genellikle biyografisi yazılı kişiyle kendini özdeşleştirme eğilimi vardır. Eğitimciler bundan olumlu yönde yararlanabilirler. Şöyle ki biyografisi seçilecek kişiler hem geçmişten hem de günümüzden seçilerek öğrenciye hem geçmişle bağlantı kurma imkânı sağlanır hem de günümüzde yaşayan ünlü kişiler tanıtılmış olur. Bu kişilerin seçiminde Türk milletini en iyi temsil edebilme becerisi, vatani ve devleti için çalışma, kendi alanında önemli bir boşluğu doldurabilme, kendi alanını en iyi temsil edebilme, devletimize önemli yarışmalarda ödül kazandırma, geçmişte önemli yararlılıklar göstermiş olma vb. hususlar dikkate alınabilir. Meselâ Kanunî Sultan Süleyman, Fatih Sultan Mehmet, Yavuz Sultan Selim, Sokullu Mehmet Paşa vb. gibi Osmanlı tarihinde önemli yere sahip kişiler, Türk Edebiyatından Fuzuli, Nedim, Bakî, Namık Kemal, Şinasi, M. Âkif Ersoy vb. gibi kişilerin seçilmesi düşünülebilir. Yine geçmişte özellikle ata sporu olan güreşte başarılı olmuş isimlerden Kurt Dereli, Kara Yusuf, Selim Sırrı Tarcan ve günümüzde Olimpiyatlara Türk ismini yazdırmış, Naim Süleymanoğlu gibi isimler düşünülebilir.

Ders kitaplarında yer alacak biyografi yazılarının baş taraflarında biyografisi yazılı şahsın bir portresine yer verilmesi aynı zamanda çocuğun bu şahsı daha iyi tanımasına vesile olur. Portre olmadığı takdirde temsili resimlere de yer verilebilir.

1. KİTAP: Kitapta Atatürk'le ilgili üç biyografiye yer verilmiştir. Halbuki kitap yazarı Türk tarihinden başka şahısların da biyografilerine yer vermiş olsaydı öğrenciler

iki tane daha önemli şahısla tanışma imkanı bulabileceklerdi. Tarihe mal olmuş müzisyenlerimiz, sporcularımız vardır. Mesela Yaşar Doğu, Naim Süleymanoğlu, Metin Oktay, Ulvi Cemal Erkin, Dede Efendi, İtrî, Zekai Dede, vb. gibi şahısların da biyografilerine yer verilebilirdi.

Sayfa No	Biyografinin Başlığı	Yazarı
39	Atatürk'ün Çocukluğu	-
90	Gazi Osman Paşa	-
141	Süngünüz Var	F. Rıfkı Atay

Almanlar edebiyatlarında bu konuya daha titizlik göstermekteler. W. A. Mozart'ın ⁽²⁸⁾ hayatını Müziği ve Müzisyenleri ⁽²⁹⁾ anlatan çocuklara yönelik kitapların sayısı bir hayli fazladır ⁽³⁰⁾. Bugün yabancı dil öğretiminde yabancı dil öğretmenleri, Almanlar, vb.leri kendi dillerini öğretirken kendi kültürlerini de öğrenciye vermeyi ihmal etmiyorlar. Oysa kütüphanelerimizde çocuklara yönelik yazılmış, Hacı Arif Bey'i, Dede Efendi'yi, Saadettin Kaynak'ı tanıtan bir esere rastlayamazsınız. Bu yeri doldurulmaz bir eksikliktir.

²⁸ HAMANN, Brigitte, Nichts Als Musik im Kopf: das Leben vom Wolfgang Amadeus Mozart, Veberreuter, Wien, 1990, 232 sayfa

²⁹ LESCH, Helmut , BEHREND, Katrin, POPPEL, Hans, Musik Arena, Würzburg, 1989

³⁰ INGMANN, Nicholas, BRETT, Bernard, Die Geschichte der Musik für Junge Leser, Tessloff Verlag, Hamburg, 1972, 127 sayfa

2. KİTAP:

Sayfa No	Biyografinin Başlığı	Yazarı
65	Atatürk	Falih Rıfkı Atay
116	Pasteur	Şükrü Enis Regü

3. KİTAP:

Sayfa No	Biyografinin Başlığı	Yazarı
13	Atatürk'ün Hayatı	-
101	A. Mithat Efendi'nin Çocukluğu	Enver Naci Gökşen
123	Kırlarda Araştırmalar	Auguste Stevenson

Kitapta yer alan "Ahmet Mithat Efendi'nin Çocukluğu" adlı metin uzun. Bu yaştaki çocukların ilgisinin dağınık olduğu gözden uzak tutulmamalıdır.

Röportaj: "Gazete, dergi, radyo ve televizyonda yayınlanmak gayesiyle ve belli bir konuda araştırma ve soruşturma neticesinde hazırlanan söz, yazı, resim ve görüntüye dayalı anlatım veya program. Aktüel konuları ele alana "aktüel röportaj" adı verilir. Konu insan, eşya, yer olay olabilir. Röportajda iki teknik kullanılmaktadır: Yazar konuyu "ben" eksenini etrafında geliştirir, herşeyi kendi bakış açısından görür ve değerlendirir veya konuya en çarpıcı tarafından girer, okuyucuyu veya dinleyicide sürpriz heyecanlar uyandırmaya çalışır" ⁽³¹⁾.

birinci ve üçüncü kitapta bu türle ilgili metne yer verilmemiş.

³¹ Yeni Türk Ansiklopedisi, Ötüken Yay., C.9, İst. 1985, s.3289

2. KİTAP:

Sayfa No	Röportajın Başlığı	Yazarı
121	Sünger Avcısı	Yaşar Kemal
137	İmece	Yaşar Kemal

Kitapta yer alan iki metin de "araştırma röportajı"na girmektedir.

Seyahat Yazıları: Çocuklar macera türünde yazılmış eserler okumaktan hoşlandıkları gibi, gezi türünü de yeni şeyler öğrenmek, gitmedikleri, görmedikleri yerleri bu tür kitaplarla öğrenmek için tercih etmektedirler.

Okuma alışkanlığı kazandırmada bu türden de yararlanılabilir. Tabii bunun için kitaplara seyahat yazılarının en güzellerinden seçilmiş metinler almak gerekir.

1. KİTAP: Birinci kitapta iki tane seyahat yazısına yer verilmiştir.

Sayfa No	Seyahat Metninin Başlığı	Yazarı
151	İstasyon Çocukları	İbrahim Minnetoğlu
222	Anadolu'da Step	Hikmet Birand

2. KİTAP:

Sayfa No	Seyahat Metninin Başlığı	Yazarı
23	Kuş Cenneti	Salih Acar
35	Yollarda	R. Nuri Güntekin
48	Ormanda Akşam	Hikmet Birand
90	Nil'deki Timsahlar	Evliya Çelebi

3. KİTAP:

Sayfa No	Seyahat Metninin Başlığı	Yazarı
25	Bencil Yolcu	R. Nuri Güntekin
145	Mavi Mağara	Faik Sabri Duran

Türk edebiyatında seyahat denince akla ilk gelen isim Evliya Çelebi ve Seyahatnamesi'dir. Evliya Çelebi'den de bir metin alınmış olması olumlu bir çalışma.

Fabl: "Fabller, soyut fikirleri somutlaştırarak anlatan hikâyelerdir. "⁽³²⁾Bu türün en mühim özelliği, olayın dayandığı bir "kıssadan hisse"nin bulunuşudur."⁽³³⁾

İnsanlar arasında geçen olayların hayvanlarla sembolize edilerek anlatıldığı Fabller, olay ağırlıklı ve dialog ağırlıklı olduğu için çocuklar tarafından sevilerek okunan bir türdür.

Mevlana'nın mesnevisindeki Fabller bizdeki Fabl türüne örnektir.

Fabller genellikle giriş, gelişme, sonuç, ders bölümlerinden oluşurlar.

İkinci kitapta Fabl türünde metin yer almamıştır.

Birinci ve üçüncü kitapta ortak olan nokta alınan Fabl örneklerinin çeviri olmasıdır. Oysa bizde de Fabl yazan şair ve yazarlar vardır. Meselâ Şinasi Eşek ile Tilki

³² DEMİRAY, Kemal, Açıklamalı Çocuk Edebiyatı Antolojisi, İnkılâp ve Aka Basımevi, İst. 1977, s. 230

³³ DEMİRAY, Kemal, Türkçe Çocuk Edebiyatı, Maarif Basımevi, İst. 1958, s. 21

Hikâyesi, Kara Kuş Yavrusu ile Karga Hikâyesi, Arı ile Sivrisinek ve T. Fikret İki Yolcu, Ağustos Böceği ile Karınca, adlı Fablleri yazmıştır. Ders kitaplarına bu fabllerden birer örnek alınabilirdi.

Bu yaş grubundaki çocuklar Fablleri rahatlıkla okuyup verilmek istenen dersleri anlayabilirler.

Çocuklara dilin sevdinilmesinde Fabllerin özel bir yeri vardır. Özellikle sözlü ve yazılı dil anlatımı çalışmalarında Fabllerden yararlanılabilir.

1. KİTAP:

Sayfa No	Fablin Başlığı	Yazarı
131	İki Ördekle Kaplumbağa	Beydaba
138	Kurtla Leylek	O. Veli Kanık

2. KİTAP: Fabl türüne yer verilmemiştir.

3. KİTAP:

Sayfa No	Fablin Başlığı	Yazarı
73	Karga ile Tilki	La Fontaine

Mitoloji: Birinci ve ikinci kitapta bu türden metin yer almamış. Üçüncü kitapta Mitoloji türü yer almış.

3. KİTAP:

Sayfa No	Mitolojinin Alındığı Eser	Yazarı	Metnin Başlığı
75	Prometheus	Çev. Zeynel Akkoç	İlk Ateş

Efsane: Destanlardan önce yer alan sözlü edebiyat ürünleri arasında yer alan Efsane türüne sadece ikinci kitapta yer verilmiştir.

2. KİTAP:

Sayfa No	Efsanenin Başlığı	Yazarı
68	Oğuz Efsanesi	Eflâtun Cem Güney

Oğuz Efsanesi'nin Türklerin hayatında önemli bir yeri vardır. Eski ve sözlü Türk edebiyatından önemli hâtıralar saklamaktadır. Kitapta yer almış olması olumlu bir çalışmadır.

Masal: Olağan ve olağanüstü vakalarla, kişilerle süslenmiş hayalî vakaları anlatan sözlü halk edebiyatı türlerindendir. Çocukların her zaman dinlemekten ve okumaktan çok hoşlandıkları bir türdür. Türk kültüründe masalın özel bir önemi vardır. Masal anlatmak Türklerde bir gelenektir. Böyle bir geleneğe sahip bir milletin çocuklarına okutacağı ders kitaplarında elbette ki masallar yer alacaktır.

İlkokuldan ortaokul birinci sınıfa gelen çocuk henüz tam anlamıyla masal çağından uzaklaşmış sayılmaz. O nedenle ortaokul birinci sınıf Türkçe ders kitaplarında masallara yer verilmelidir. Ders kitaplarına alınacak her şeyi toz pembe gösteren masallar da içinde korkunç devler, cinler, sihirbazlar, canavarlar vb. leri yer alan masallar da zararlıdır. Bu nedenle ders kitaplarına alınacak masallarda ortalama bir yol seçilmeli, günlük hayata uygun, gerçek çizgisine yaklaşan örnekler tercih edilmelidir.

1. KİTAP:

Sayfa No	Masalın Başlığı	Yazarı
64	Keloğlan ile Anası	Eflâtun Cem Güney

3. KİTAP:

Sayfa No	Masalın Başlığı	Yazarı
68	Sedef Bacı	Eflâtun Cem Güney

İkinci kitapta masal türünde eser yer almamıştır. Birinci ve ikinci kitaba ortak olarak Eflâtun Cem Güney'den masal alınmıştır.

Eflâtun Cem Güney Anadolu'nun çeşitli yerlerinde bulunmuş, halk masallarından derlemeler yapmış ve bunları çocuklar için masallar serisi şeklinde kitaplar halinde yayınlanmıştır. Yazarın masallarının ders kitaplarına alınmış olması sevindiricidir.

Latife (Fıkra): Birinci ve üçüncü kitapta bu türe yer verilmemiştir.

2. KİTAP:

Sayfa No	Latifenin Başlığı	Yazarı
76	Nasreddin Hoca Fıkraları	Abdülbaki Gölpınarlı

2-Tasvir ve Tahlile Dayalı Yazılar:

Tasvir: Bilindiği üzere tasvir başlı başına müstakil bir tür olmayıp daha çok roman, hikâye, masal vb. tahkiyeli

türlerde zaman zaman kullanılan bir ifade tarzıdır. Tasvir çoğu zaman olayların, kahramanların, anlatılmak istenen yerin, okuyucunun zihninde daha iyi şekilde canlandırılması için başvurulmuş bir yöntemdir. Ancak öğrenciler içerisinde uzun tasvirlerin yer aldığı roman vb. tür kitaplardan çabuk bıkmakta bazen böyle eserleri bitirmeden yarım bırakmaktadırlar.

Ders kitaplarına alınan tasvire dayalı metinlerin öğrencilerin fazla ilgisini çekmediğini söylersek hata etmiş sayılmayız.

Üç kitapta da tasvir türüne yer verilmiştir. Birinci Kitapta Tepedeki Kırkikindi metninin türünü kitap yazarları "gözlem" olarak belirtmişler. Oysa metinde tabiat ve tabii çevre tasviri yapılmaktadır.

1. KİTAP:

Sayfa No	Metnin Başlığı	Yazarı
185	Tepedeki Kırkikindi	Hikmet Birand

2. KİTAP:

Sayfa No	Metnin Başlığı	Yazarı
7	Güven ve Başarı	H. Edip Adıvar

3. KİTAP:

Sayfa No	Metnin Başlığı	Yazarı
48	Fırtına (S. O. P.)	Halikarnas Balıkcısı

Tahlil: Tahlil de tasvir gibi bir tür olmayıp zaman zaman tahkiyeli eserlerde uygulanan bir ifade tarzıdır. Tahlilde kişilerin dış görünüşleri veya iç dünyaları, karakter özellikleri ele alınır.

Öğrenciler tarafından özellikle bu yaş grubundakiler tarafından pek sevilen bir ifade tarzı değildir. Bu nedenle bu ifade tarzına dayalı eserlerin daha ilgi çekici yazılarda kullanılmış başarılı örneklerini ders kitaplarına almakta yarar vardır.

İkinci kitapta bu türe yer verilmemiş

1. KİTAP:

Sayfa No	Metnin Başlığı	Yazarı
52	Cihan Yapan Gazi	Falih Rıfkı Atay

3. KİTAP:

Sayfa No	Metnin Başlığı	Yazarı
30	Atatürk'ün Son Günleri	İsmail Habip Sevük

Atatürk'ün Son Günleri başlıklı metin Atatürk'ün şahsiyetini anlattığı için bu türe girmektedir.

3-İddia ve İspat Yolunu Benimseyen Yazılar:

Makale: "Bir fikri kanıtlamak ve bir gerçeği savunmak için yazılan gazete ve dergi yazılarına denir."⁽³⁴⁾

³⁴ PAR, Arif Hikmet, **Plânlı Yazma Sanatı Kompozisyon**, Serhat Yay. İst. (tarih yok)s. 159

Belli bir konu üzerine yazılan, bir ön araştırma yapmayı gerektiren yapısında iddia ve ispat özelliği taşıyan bir yazı türüdür. Makale okuyucuyu belli bir konuda delillere dayanarak bilgilendirme amacı güder.

Henüz ilkokulu bitirmiş ortaokula başlamış öğrenciler için bu yazı türü yenidir. Onun için düşünce yazısı dediğimiz makale türü 12-13 yaş grubundaki ortaokul birinci sınıf çocuklarına ilk anda cazip gelmeyebilir. Bunu çocuğun ilgisini çeken konularda yazılmış makaleleri ders kitabına alarak önleyebiliriz. Tabii makale metninin uzunluğu yani kelime sayısı da dikkate alınmalıdır.

1. KİTAP: Birinci kitapta bir tane makale yer almıştır. Metnin kim tarafından yazıldığı belli değildir. Metin içerisinde alıntılara yer verilmiştir.

Sayfa No	Makalenin Başlığı	Yazarı
146	Atatürk, Millet ve Gençlik	-

Metnin içerisinde sayfa 147'de: "Cumhuriyetimizin onuncu yılında söylediği nutkundan alınmış aşağıdaki pasajda, ülkümüzü ve öz vasıflarımızı şöyle belirtir:" cümlesinde pasaj kelimesi dikkati çekmekte. Pasaj kelimesi yabancı bir kelimedir. Kitap yazarı bu kelimenin yerine bölüm, kısım vb. kelimeler kullanabilirdi.

2. KİTAP:

Sayfa No	Makalenin Başlığı	Yazarı
16	Kahraman Millet	-
161	Atatürkçü Düşünce	-

Kitapta Atatürk'le ilgili iki makale yer almış. Ancak makale yazarları belli olmadığı gibi yazıların hangi eserden alındığı da belli değil. Ders kitaplarında mümkün olduğunca yazarsız metne yer vermemelidir. Eğer kitap yazarları bu tür metinleri kaleme almışlarsa kendi adlarını metnin sonuna koymalıdır.

Kitapta parçaların türünün makale olduğu belirtilmemiştir. Kitaptaki bu metinler fikir ağırlıklı olduğu için makale türüne girmektedirler.

3. KİTAP:

Sayfa No	Makalenin Başlığı	Yazarı
98	İlerleyen Dünya	Avni Bağman

Fıkra: Yazarın günlük olaylar hakkındaki kişisel görüşlerini fikirlerini açıklayan edebî yazılardır. Küçük nükteli hikâyeler (Nasreddin Hoca fıkraları, manzum fıkralar) de bu gruba girer.

"Fıkralar, makalelerin aksine bilgi vermekten çok hoş gitmek, etkili bir sonuca varmak amacıyla yazıldıkları için yazarın kendine özgü buluşlar, deyimler kullanması gerekir. Anlatım akıcı, sürükleyici olmalıdır."³⁵)

Türk Edebiyatında tanınmış başlıca fıkra yazarları şunlardır: Ahmet Haşim, Ahmet Rasim, Falih Rıfkı Atay, Ahmet Kabaklı, Burhan Felek, Yusuf Ziya Ortaç, Peyami Safa, Orhan Seyfi Orhon, İbrahim Minnetoğlu, Tarık Buğra, Çetin Altan vb.

³⁵ PAR, Arif Hikmet, **Plânlı Yazma Sanatı Kompozisyon**, Serhat Yay. İst. (tarih yok)s. 161

Tarihi Fıkra: Tarihi olaylardan bahseden yazılardır. Olay ağırlıklıdır.

1. KİTAP:

Sayfa No	Fıkranın Başlığı	Yazarı
70	Damda (Manzum Fıkra)	O. Veli Kanık
197	Niğbolu Zaferi (Tarihi Fıkra)	Feridun Fazıl Tülbentçi
227	Ok Talimi (Tarihi Fıkra)	Reşat Ekrem Koçu

Birinci kitapta tabloda da görüleceği üzere genellikle tarihi fıkralara yer verilmiştir.

2. KİTAP: Ağaçlar adlı fıkranın vermek istediği mesajlar soyut olmakla beraber bu yaş grubundaki öğrenciler tarafından anlaşılabilir.

Sayfa No	Fıkranın Başlığı	Yazarı
93	Ağaçlar	Ahmet Haşim

3. KİTAP:

Sayfa No	Fıkranın Başlığı	Yazarı
50	Temizlik	Hasan Ali Yücel
117	Bana Zehir Olan Şeker	A. Adnan Adıvar

Sohbet: Daha çok bilim ve sanat konularını ele alan, yazarın okuyucuyla konuşmuş gibi samimi bir hava içerisinde kaleme aldığı bir yazı türüdür.

Sohbet kimi yazarlarca deneme ve fıkranın boyutları içinde kabul edilmektedir. Ancak bu tür, konuşmaya yakın üslubuyla fıkra ve denemeden farklılıklar gösterir.

1. KİTAP:

Sayfa No	Sohbet Metninin Başlığı	Yazarı
58	Kitaplar	İ. Âlaettin Gövsa
170	Tiyatro	Nurullah Ataç

Kitapta bu türle ilgili iki metin yer almıştır. İ. Âlaettin Gövsa'ya ait metnin seçimi gerçekten yerinde bir karar ve yazarın anlatımı çok güzel.

N. Ataç Tiyatro adlı yazısında tiyatro oyununu seyretmektense, tiyatro eserinin kendisini, metnini okumayı tercih ettiğini bildiriyor. Türkçe dersinin amaçlarından biri de özendirmedir. Meselâ kitap okumayı özendiren bir metnin ders kitabına alınmış olması olumludur; çünkü o metin çocukta özendirmeye kitap okuma alışkanlığı kazandırabilir. Oysa Ataç'ın parçası için aynısını söylemek mümkün değil. Tiyatro seyretme alışkanlığını kazandırmak hem dil gelişimi, hem anlama hem de anlatma tekniği bakımından bu yaş grubu çocuğu için gereklidir.

2. KİTAP:

Sayfa No	Sohbet Metninin Başlığı	Yazarı
45	Bir Gezi	Falih Rıfkı Atay
87	Erken Kalkmak	Haldun Taner

Bir Gezi başlıklı metnin türü kitap yazarı tarafından sohbet olarak belirtilmiş. İlk paragraf haricinde yazıda bu türün ağırlıklı özelliklerine rastlayamıyoruz. Yazı daha çok tasvir özelliği taşıyor. Bu yüzden çeldirici bir

özellik taşıyor. Öğrencilerin bu yazının türünü tesbit etmesi zor. Sohbet türünün özelliklerini daha iyi yansıtan bir metin seçilebilirdi.

3. KİTAP: Kitapta bu türle ilgili metne yer verilmemiştir.

Deneme: "Bir yazarın istekle seçtiği ilginç bir konu üzerinde kişisel görüş ve düşüncelerini derinleştirerek yazdığı yazılara denir."³⁶

Deneme de fıkra, makale, sohbet gibi bir fikir yazısıdır. Tabiat, toplum, sanat, ahlâk, politika, dil, din... vb. konularda yazılabilir.

Bu tür edebiyatımıza batı edebiyatından geçmiştir. Batı'da bu türün en ünlü temsilcileri arasında Montaigne, Andre Gide ve Alain gelmektedir.

Bizde ise Nurullah Ataç, Suut Kemal Yetkin, Ahmet Hamdi Tanpınar, Melih Cevdet Anday, İsmet Zeki Eyüboğlu, Sabahattin Eyüboğlu, Oktay Akbal ve Salah Birsal bu türe uygun eserler vermişlerdir.

1. KİTAP: Kitapta deneme türündeki parçalara yer verilmemiştir.

2. KİTAP: Nurullah Ataç'ın iki yazısına yer verilmiş. Oysa diğer örnek Suut Kemal Yetkin'den veya başka bir yazardan alınmış olsaydı öğrenciye karşılaştırma yapma imkânı sağlanmış olur ve öğrenci yeni bir yazar daha tanımış olurdu.

Yolculuk parçasında yazar uzun yolculuklara dayanamadığını belirtip, eskiden insanların bu uzun

³⁶ EMİR, Sabahat, Kompozisyon Yazma Sanatı, Ör Matbaası, İst. 1984, s.194

yolculuklar esnasında doğayla haşır neşir olarak, tabiat güzelliklerini seyrederek saatleri geçirirlermiş derken bu arada şu cümleleri kullanıyor: "O günlerde yaşasaydım belki ben de doğa güzelliklerini severdim. Şimdi bir tat alamıyorum onlardan. Güneşin doğması, batması, suların şırıl şırıl ya da gürül gürül akması, dağların, kırların görünüşü güzelmiş; daha nice güzellikler var doğada. Ne yalan söyleyeyim, biri çekmiyor, biri ilgilendirmiyor beni.(s. 32)"

Nurullah Ataç'ın yazısına göre çıkaracağımız sonuçlar şunlar olabilir: uzun yolculuklar geçmişte kaldığına göre tabiat sevgisi de geçmişte kalmalı, buna bağlı olarak insanlar artık tabiatı sevmemeli vb.

Denemenin özelliği olarak yazar kendi düşüncelerini dile getirmiş. Ancak Türkçe dersinden beklenenlerden biri de çocukta yaşama sevgisi, tabiat sevgisi uyandırmak, çevre bilinci kazandırmak, geçmişin güzelliklerinden yeri geldiğinde yararlandırmaktır. Bugün okullarımızda Çevre Koruma Kolları, Yeşil Çevreciler Hareketi vb. sosyal davranışları öğrencilere kazandırmaya çalışıp yeşil, temiz, sağlıklı bir çevre sağlamak için, tabiate saygı duymak, onu sevmek gerektiğini öğretirken Türkçe dersinde okutacağımız bu metnin öğrencide bir sürü soru işaretleri uyandıracığı kaçınılmazdır. Üstelik yazar tabiatın kendisine bakmaktansa resimlere bakmayı tercih ettiğini söylüyor. Yine aynı parçada yazar:

"Hani şimdi soyut resim diyorlar doğrusu pek anlamıyorum onu, tadına pek varamıyorum, yine de seviyorum onu, bizi doğadan kurtardığı için. Anlamamak benim güçsüzlüğümden, aldığım eğitimin yetersizliğinden...s.(32)"

diyor. Yazar anlamadığı, farkına varmadığı bir şeyi seviyor, bunu yaparken de eşyanın tabiatına aykırı olarak tabiatı yabancılama derecesine geliyor, soyut resimden anlamama sebebini de aldığı eğitime bağlıyor. Oysa sanat eğitimi başlı başına bir alandır.

Sayfa No	Denemenin Başlığı	Yazarı
31	Yolculuk	Nurullah Ataç
85	Okumak	Nurullah Ataç
123	Ben Bir Küçük Kilimim	B. Rahmi Eyüboğlu

Ataç, Galatasaray lisesinin dördüncü sınıfından ayrılarak Fransa'ya gitmiş, Fransızca eğitimi görmüş, sonra Fransızca öğretmeni olmuş, Fransızca öğretmenliği yapmış. Sanat eğitimi görmemiş. Soyut resimden anlamaması son derece tabii bir mesele.

Aksi halde öğrenci aldığı eğitim soyut resmi anlamamı sağlamalı gibi düşünürse orta eğitim bunu öğrenciye sağlayamaz.

Bu metnin yukarıda belirttiğimiz hususlardan dolayı Türçe ders kitabına alınması uygun değildir.

Oysa yazarın "Okumak" parçası öğrenciye vermek istediği mesajlar bakımından güzel bir eser ve kitaba alınması yerinde bir karar olmuş.

3. KİTAP: Kitapta bir deneme yer almaktadır.

Sayfa No	Denemenin Başlığı	Yazarı
88	Fen Adamları Nasıl Çalışırlar	-

4. Doğrudan Doğruya Anlatıma Dayalı Yazılar:

Birinci ve ikinci kitapta bu tür yazılar yer almamıştır.

3. KİTAP:

Sayfa No	Metnin Başlığı	Yazarı
24	Atatürk'ün İçinde Yaşadığı Sosyal Ortam	-
46	Gerçek Türk Büyüğü	-
62	İnsan Sevgisi ve Evrensellik	-
105	Atatürk'ün Vatanseverliği	Prof. Âfet İnan
119	Kin ve Nefret Yerine İyilik Güzellik, Doğruluk	-
144	Dayanışmanın Toplum Hayatındaki Önemi	-

Kitapta bu tür ile ilgili yazıların tamamı Atatürk ile ilgilidir. Kitap yazarları Atatürçülükle ilgili olarak tıpkı öğretmenlerin yıllık plânlarında Atatürk ve Atatürçülükle ilgili konuları gösterdikleri gibi bu tür yazılara yer vermişlerdir.

Ancak bu yazıların sayısı bir hayli fazla. En önemlisi Prof. Âfet İnan'ın yazısı dışındaki metinlerin kimin tarafından yazıldığı belli değil. Başka bir kaynaktan alıntı mı? Belli değil.

Metinlerin içerisinde tırnak işareti içinde alıntı yapılan kısımlar yer almış, fakat bu alıntıların nereden yapıldığı belli değil.

Kuru, yalın anlatıma dayalı cümlelerden oluşan bu metinler genellikle öğrenciler tarafından sıkıcı bulunmaktadır. Türkçe ders kitaplarında bu tür metinlere daha az yer verilmesi faydalı olacaktır.

5-Seyirlik Sanatlardan Alınan Parçalar:

Gelenekli Seyirlik Sanatlar:

Karagöz Oyunu: Türk Seyirlik Sanatları içerisinde yer alan Karagöz oyunu ortaoyunun gölge perdesindeki uzantısı olarak değerlendirilebilir. Hangi dönemde olursa olsun bütün çocukların severek izledikleri bu oyun, oyun metinleri ile de öğrencilerin gönüllerinde taht kurmuştur.

Karagöz oyunları içerisinde yer alan "Karagöz, Hacivat, Çelebi, Zenne, Tiryaki, Beberuhî, Kastamonulu, Bolulu, Kayserili, Aydınli (Efe), Trabzonlu, Harputlu, Tatar, Arap, Arnavut, Yahudi, Ermeni, Rum, Acem ⁽³⁷⁾ tiplerleriyle türk kültüründe önemli bir yere sahiptir.

1. KİTAP:

Sayfa No	Karagöz Metninin Başlığı	Yazarı
216	Öyle Denmez	Cevdet Kudret

2. KİTAP:

Sayfa No	Karagöz Metninin Başlığı	Yazar
72	Karagöz'ün Filmciliği	Mehmet Seyda

3. KİTAP:

Sayfa No	Karagöz Metninin Başlığı	Yazarı
84	Karagöz	M. Nihat Özön

Üç kitapta da Karagöz metni yer almıştır. Metin yazarları farklıdır.

³⁷ BANARLI, Nihat Sami, **Metinlerle Türk ve Batı Edebiyatı**, Lise 2. Sınıf Ders Kitabı, Remzi Kitabevi, İst. 1990, s. 85

Yeni Tiyatro:

İkinci kitapta yeni tiyatro ile ilgili metin yer almamıştır.

1. KİTAP:

Sayfa No	Metnin Başlığı	Yazarı	Metnin Alındığı Eser
162	Küçük Ali	İsa Coşkun	Küçük Ali

3. KİTAP:

Sayfa No	Metnin Başlığı	Yazarı	Metnin Aldığı Eser
132	Kovulan Hizmetçi	Molieré	Cimri

6. Diğer Türler:

Konferans Metni: Birinci ve üçüncü kitapta bu türe giren yazı alınmamıştır.

2. KİTAP:

Sayfa No	Konferans Metninin Başlığı	Yazarı
95	Başarının Sırrı	Atatürk

Radio Konuşması: Birinci ve üçüncü kitapta bu türde yazı yer almamış.

2. KİTAP:

Sayfa No	Radio Konuşmasının Başlığı	Yazarı
154	Mutlu Olmanın Yolu	S. Sırrı Tarcan

Mektup: Üçüncü kitapta bu tür yer almamış.

1. KİTAP:

Sayfa No	Mektubun Başlığı	Yazarı
209	Anamdan Mektup	Hüseyin Sezgin

2. KİTAP:

Sayfa No	Mektubun Başlığı	Yazarı
3	İzmir'in Kurtuluşu	Selma Mine

Atasözleri: Üç kitapta da Atasözlerine yer verilmiştir.

	Sayfa No	Metnin Başlığı
I. Kitap	110	Atasözlerimiz
II. Kitap	59	Atasözleri
III. Kitap	78	Atasözleri

Tahkiyeli Metinlerin Kitaplardaki Dağılımı:

Türler	I.Kitap	Oran (%)	II.Kitap	Oran (%)	III.Kitap	Oran (%)	Toplam
Roman	3	8.8	-	-	6	14	23
Hikaye	6	18	8	23	8	19	59
Hatıra	5	15	3	8.6	5	12	35
Biyografi	3	8.8	2	5.7	3	7.1	22
Röportaj	-	-	2	5.7	-	-	5.7
Gezi Yazısı	2	5.9	4	11	2	4.8	22
Fabl	2	5.9	-	-	1	2.4	8
Mitoloji	-	-	-	-	1	2.4	2
Efsane	-	-	1	2.8	-	-	2.8
Masal	1	2.9	-	-	1	2.4	5
Latife	-	-	1	2.8	-	-	2.8
Kitaptaki toplam Metin	22	65	21	60	27	64	-

Tasvir ve Tahlile Dayanan Metinlerin Kitaplardaki Dağılımı:

	I. Kitap	Oran (%)	II. Kitap	Oran (%)	III. Kitap	Oran (%)	Toplam
Tasvir	1	2.9	1	2.8	1	2.4	8.9
Tahlil	1	2.9	-	-	1	2.4	5.3
Toplam	2	4.8	1	2.8	2	4.8	-

İddia ve İspat Türündeki Metinlerin Kitaplardaki Dağılımı:

	I. Kitap	Oran %	II. Kitap	Oran %	III. Kitap	Oran %	Toplam
Makale	1	2.9	2	5.7	1	2.4	11
Fıkra	3	8.8	1	2.8	2	4.8	17
Sohbet	2	5.9	2	5.7	-	-	12
Deneme	-	-	3	8.6	1	2.4	11
Toplam	6	18	8	23	4	9.6	

Doğrudan Doğruya Anlatıma Dayanan Metinlerin Kitaplardaki Dağılımı:

I. Kitap	Oran %	II. Kitap	Oran %	III. Kitap	Oran %	Toplam
-	-	-	-	6	14	14
Toplam	-	-	-	6	14	

Seyirlik Sanatlardan Alınan Parçaların Kitaplardaki Dağılımı:

	I. Kitap	Oran %	II. Kitap	Oran %	III. Kitap	Oran %	Toplam
Karağöz Oyunu	1	2.9	1	2.8	1	2.4	8
Yeni Tiyatro	1	2.9	-	-	1	2.4	5
Toplam	2	4.8	1	2.8	2	4.8	-

Diğer Türlerin Kitaplardaki Dağılımı:

	I. Kitap	Oran %	II. Kitap	Oran %	III. Kitap	Oran %	Toplam
Konferans Metni	-	-	1	2.8	-	-	3
Radyo Konuşması	-	-	1	2.8	-	-	3
Mektup	1	2.9	1	2.8	-	-	6
Atasözleri	1	2.9	1	2.8	1	2.4	8
Toplam	2	4.8	4	11.2	1	2.4	20

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

METİNLERİN VE METİN ALTI SORULARININ EĞİTİM VE ÖĞRETİM HEDEFLERİ BAKIMINDAN İNCELENMESİ

a-) METİNLER:

"Bilgi, öğretimde bir amaç değil bir araçtır; kitaplardan öğrenilebilir. Eğitimde gerekli olan öğrencinin öğrenme isteğinin veya ilgisinin canlı tutulması ve öğrenme yöntemlerini iyi bilmesi ve kullanabilmesidir."⁽¹⁾

Türkçe dersinde öğrencinin ilgisinin canlı tutulabilmesi bir araç olan Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlere bağlıdır. Türkçe dersi öğretmenleri hazırlamış oldukları yıllık plânlarda ders kitabına alınmış olan metinlerin isimlerini araçlar başlığı altında belirtirler; çünkü metin ulaşılması gereken bir nokta değil, kendisinden hareketle öğretme işinde kullanılacak bir malzemedir.

"Anadili dersi, bir alışkanlık ve beceri dersi olduğu kadar insan kişiliğini kurma, geliştirme dersidir. Bu derste incelenecek metinler, bunlar üzerinde yaptırılacak çalışmalar, kişiliğin oluşumunda önemli bir yeri olan ulusal bilinci ve coşkuyu kazanma, olayları neden-sonuç ilişkisi içinde ele alarak yargılama gücünü geliştirme, güzel metinler aracılığıyla dil beğenisini yerleştirme, yazma ve okuma etkinliğiyle imgeler gücünü besleme, güzel ve etkili anlatma amacına yönelik olmalıdır."⁽²⁾

¹ BİNBAŞIOĞLU, Cavit, Orta Dereceli Okullarda Öğretim Bilgisi, Ank. 1966 s. 23

² ÖZDEMİR, Emin, "Anadili Olarak Türkçe Öğretimi", Türk Dili Der., Dil Öğretimi Özel Sayısı, Yıl:32, c.47, nu. 379-380, Temmuz-Ağustos, Ank. 1983, s. 27

Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler Türkçe dersinin amaçlarının gerçekleştirilmesinde bir basamak görevi görürler. Bu amaçları gerçekleştirirken ders kitaplarına alınacak metinlerde bazı kıstaslar gözden uzak tutulamaz. Dinlemeye, okumaya, konuşmaya ve yazmaya bağlı olarak çocuğa, ait olduğu milletin kültürel değerlerini vermek, millî bir kimlik bilinci kazandırmak, gelenek ve göreneklerini kavratmak, bunları günlük hayatında da sürdürebilme becerisine sahip kılmak sözkonusudur.

Bütün bu amaçları Türkçe dersinde metinlerden hareketle öğrencilere kazandıracağımıza ve yine bu dersin özel amaçlarını, genel amaçlarını da metinler sayesinde gerçekleştirmeye çalışacağımıza göre kitaplara alınacak metinlerin seçiminin ne kadar önemli olduğu kendiliğinden anlaşılabacaktır. Ancak ilköğretimin ikinci kademesinde ortaokul birinci sınıftaki bir çocuğun kelime hazinesi nedir? Bu kelimelerin sayısı, nitelikleri bilinmediği için, mevcut durum aynı zamanda diğer sınıflarda okuyan öğrenciler için de geçerli olduğu için günümüzde hâlâ metin yazımının, seçiminin rastgele sürdüğünü ifade edersek mübalağa yapmış olmayız.

Bunun yanında "Türkçe kitapları için yazılan ya da seçilen metinler çocuğa göre olmaktan çok, çocuksu bir yapı ve ilkelik taşımaktadır. Öğrenciler bu çocuksu ve ilkel metinlerden tat alamamakta, bu da onları okumadan soğutmaktadır."³) Bundan dolayıdır ki Türkçe dersi bazen öğrenciler için özlenen, zevkle izlenen bir ders olmaktan çıkıp; sıkıcı, bir türlü bitmek bilmeyen bir ders olabilmektedir. Öğretmenleri de öğrencilerin ilgisini canlı

³ ÖZDEMİR, Emin, "Türkçe Öğretiminde Temel Sorunlar", Öğretmen Dünyası Der. nu. 14, 1981, s. 11

tutabilmek için sürekli çırpınır ter döker duruma getirmektedir.

Metinlerin seçiminde bu yaş grubundaki Çocuğun biyopsikolojik gelişimi hakkında da bilgi edinmek birtakım yanlışlıkları ortadan kaldırabilecektir.

"Ortaokulların 1-2. sınıflarına düşen bu (erinlik öncesi) evrede çocukluğun son dönemi yaşanır. Zekâ gelişimi sürer, duygu ve heyecan da gelişir.

Çocuklar uzun dikkat isteyen çalışmalardan hoşlanmazlar. Okuma ilgi düzey ve becerileri ayrılık ve değişiklik gösterir. Genellikle masal zevki biter, artık ilgi gerçekler üzerinde toplanır. Ama imgeler (hayal) gücü gene etkindir. Okuma isteği artar; spor, eğlence, gülmece yazılarını severler.

Hayvanların yaşamına, fen ve doğa olaylarına, serüven, havacılık, giz, keşif, gezi, buluş konularına, kahramanların yaşamlarına ilgi gösterirler. Uzun yapıtları, romanları okumaya dayanamazlar; küçük öyküleri, kısa yazıları ararlar. Kızlar hafif aşk romanları okumaya başlarlar. Sinemaya gitmekten, televizyon izlemekten, radyo dinlemekten hoşlanırlar. Bu alanda kötü örneklerden ve vakitlerini boşa harcamaktan kurtarmak için onlara kılavuzluk gerekir.

Okuduklarının etkisi ve örneğiyle kendi düşünce ve duygularını da hayali oyunlarla (oyunlaştırma ile) anlatmak isterler. Bunun için dil becerilerindeki yetersizliklerini gidermeye isteklidirler. Bu isteklerinden yararlanarak öğretmen onları oyun, öykü gibi yaratıcı yazılara yöneltebilir" (4)

⁴ GÖĞÜŞ, Beşir, Orta Dereceli Okullarımızda Türkçe ve Yazı Eğt. Gül Yayınevi, Ank. 1978, s. 17

"J. S. Bruner, zihnin gelişiminin birbirinden farklı nitelikte üç dönemden geçtiğini ileri sürmektedir (Bruner ve ark. 1966). İlk dönem, çocuğun ilk iki yaşını kapsar. Bu dönemde çocuk, dış dünyayı kendi eylemleri aracılığı ile temsil etmektedir. İki yaş ile ergenlik arasındaki süreyi kapsayan "somut imgeleme" döneminde, çocuğun zihin yetenekleri somut malzeme üzerinde daha başarılı olarak işlemektedir. Bu dönemde dış dünya ile ilişki kurmanın en belirgin yolu, nesneleri algısal nitelikleri yönünden sınıflamak ve nesneler arasındaki basit ilişkilerin farkına varmaktır. Bruner'e göre bu dönemde çocuğun algıları, henüz soyut kavramlar çevresinde örgütlenemedikleri için nesneleri sınıflarken, somut ve kolayca işaret edilebilen niteliklere önemli bir yer verilmektedir (ibid, s. 22 ve 28). Ergenlik döneminde ise nesneler, oldukça iyi gelişmiş bir simgeler dizgesi yardımıyla sınıflanabilirler. Ayrıca bu dönemde dilin sözcüklerinin bir nesneyi ya da nesne öbeğini sınıflandırmak için benimsenmiş uzlaşımli araçlar olduğu, çocuk tarafından daha iyi anlaşılmaktadır." ⁽⁵⁾

Ortaokul birinci sınıftaki çocuklar ergenlik dönemi öncesi kısımda yer aldıklarına göre ders kitaplarına alınacak metinlerin daha çok somut kavramaya dayalı olması gerekmektedir. Bunun için çocuğun beş duyu organı yoluyla kavradığı yakın çevresinde yer alan objelerden hareket edilerek yakından uzağa ilkesi dikkate alınmalıdır.

⁵ ŞAHİN, Dr. Nail, "Sınıflamalarda "Tercih" ve "Yetenek" Ayırımı", Dil ve Tarih Coğrafya Fak. Felsefe Araştırmaları Enst. Der. c.11, Ank. 1979, s.71

Bu arada etkin ve edilgen kelime dağarcığını da açıklamak yerinde olacaktır. Çocukların günlük hayatlarında sık kullanmış oldukları kelimelere "etkin dağarcık" adı verilirken, seyrek kullandıkları ya da başkaları tarafından kullanılınca anlayabildikleri kelimelere de "edilgen dağarcık" denmektedir. Bu yaştaki çocuğun kullandığı etkin ve edilgen kelime dağarcığının tesbit edilmesi ders kitaplarına alınacak metinleri ilgilendirmektedir. Bu yolla ders kitaplarında kelime ve cümle sayımlı bir metot takip edilebilir. Esasen özlenen Türkçe ders kitaplarında buna ihtiyaç vardır. Hangi yaşta hangi kavramları ne kadar, nasıl, niçin vereceğimizi tesbit etmek hedeflenen amaçlara daha kısa yoldan ulaşmamızı sağlayacaktır.

Ders kitaplarına alınacak metinlerin niteliklerinden biri de sanat değeri taşımasıdır. Ancak böylece yetişen genç kuşaklara bir sanat zevki kazandırılabilir. Aksi takdirde sanat değeri taşımayan metinlere ders kitaplarında yer verilmesi beraberinde zevksizliği getirecektir.

Millî Eğitim Bakanlığının 18 Temmuz 1983 tarihli Tebliğler Dergisi'ndeki "İlkokul ve ortaokul Türkçe ders kitapları ile öğretmen kılavuzlarının yarışma yolu ile yazdırılması" konulu yazısında kitaplarda yer alacak metinlerle ilgili olarak şu görüşlere yer verilmiştir:

"(1) Kitaplarda öğrencilerin yaş ve sınıf düzeylerine uygun açık ve sade, yaşayan dil ile yazılmış metinlere yer verilecektir.

(2) Metinler sanat değeri taşıyan, öğrencilere hayat veren, onlarda yaşama sevinci uyandıran, okuma zevk ve alışkanlığı kazandıran nitelikte olacaktır.

(3) Metinler, o sınıftaki diğer derslerle ilgi kurmaya imkân verecek şekilde seçilecektir. (ilkokullar için)

(4) Kitaplara, Atatürk inkılâp ve ilkelerini kavratan, benimseten; millî duyguyu kuvvetlendiren; vatanımızı milletimizi, bayrağımızı sevdiren metinler konulmasına özen gösterilecektir."

12 Nisan 1982 tarihli Tebliğler Dergisi'nde "Okul Kitaplarında Aranacak Genel Vasıflar" başlıklı 2669 sayılı genelgede:

"1. b. Konular gündelik hayattaki tezahürleriyle ve doğal, toplumsal, ekonomik ve estetik cepheleriyle birer bütün olarak ele alınmalı, bu çağ öğrencilerinin ihtiyaçlarını karşılayan ve onlara gündelik hayatlarında uygulama imkânları sağlayan canlı bahisler veya üniteler halinde işlenmelidir.

...

d. Kitapların ifadesi öğrencilerin yaş ve olgunluk seviyelerine uygun olmalıdır (Bu hususta ilk ve ortaokul programlarına bağlanan "Çocuk Gelişiminin Ana Çizgileri" cetveline başvurulması).

2a. Konuların tertibinde öğrencilerin psikolojik durumları ve ilgileri dikkate alınmalıdır. (Bu hususta "Çocuk Gelişiminin Ana Çizgileri" cetveline başvurulması).

e. İşlenen bu konuların bu dönemde okutulan ilgili diğer derslerle münasebeti gözönünde bulundurulmalıdır (Bunun için müellif bu devrenin alâkalı diğer ders programlarını da incelemelidir).

h. Kitapların ifadesi doğru ve sade olmalı, karışık ve fazla uzun cümlelerden kaçınılmalıdır. Cümleler arasında

münasebet bulunmalı ve bir paragraf bir ana fikri ifade etmelidir." denilmektedir.

Bu genelgede geçen konu kelimesi Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler olarak düşünülmelidir. Genelgeden çıkaracağımız en önemli sonuçlardan birisi metinler seçilirken çocuğun biyo-psiko-sosyal yapısının dikkatten uzak tutulmayacağı ve "Çocuk Gelişiminin Ana Çizgileri" adlı cetvelden de bu konuda yararlanılacağıdır.

"Kitap İnceleme Formu"nda ise seçilen metinlerin şu ölçülere göre değerlendirileceği bildirilmiştir.

1-Seçilen parçalar Anayasamıza, Millî Eğitim Temel Kanunu ile ilköğretimin amaçlarına uygun olmalı.

a-) Türk çocuklarına; millî ruh, gurur ve ülkü aşılmalı, Türkün ilme, medeniyete ve insanlığa hizmetlerini belirtmeli ve millî kültürümüzü, millî birlik ve bütünlüğümüzü güçlendirmeli.

b-) Tarihimizi, gelenek ve göreneklerimizi sevdirmeli, Türk büyüklerinin çocukluk ve gençlik hayatlarını başarı ve sebeblerini anlatmalı.

c-) Öğrencilerde tabiat ve çevre bilinci uyandırmalı.

d-) Dayanışma, hoşgörü ve insan ilişkilerine dikkat çekmeli:

2- İş ve meslek ile bilim ve teknik alanındaki gelişmelere ilgi uyandırmalı.

3- Yaşama zevk ve sevinci vermeli, güçlülere göğüs germe, geleceğe güvenle bakma duygusu kazandırmalı.

4- Öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçları ile kazandırılacak bilgi ve becerileri göz önünde bulundurmalı.

5- Metinlerde dil açık, anlaşılır ve sade olmalı,

cümledeki kelime sayısı ile metin uzunluğu sınıf seviyesine uygun olmalı.

6- Noktalama ve imlâ yönünden hatasız olmalı."dır.

Görüleceği üzere "Okul kitaplarında Aranacak Genel Vasıflar" adlı genelge ile "Kitap İnceleme Formu"nda yer alan ifadeler hemen hemen birbirine paralellik göstermektedir.

"Türkçe öğretiminin amaçları

1. Anlama gücünün geliştirilmesi
2. Anlatım beceri ve alışkanlığının kazandırılması
3. Dinleme ve okuma alışkanlık zevkinin verilmesi
4. Sözcük dağarcığının zenginleştirilmesi
5. Temel dilbilgisi kurallarının kavratılması
6. Dil, sevgi ve bilincinin uyandırılması"⁶) olduğuna göre ders kitaplarına seçilecek metinlerin bu altı maddeye yapacağı katkıyı da gözönünde bulundurmak yerinde bir davranış olacaktır. Çünkü ilkokuldan başlamak üzere ortaokul son sınıfa kadar Türkçe dersinin değişmeyen hedefleri bunlardır. Metinlerin özellikle Türkçe dersinin bütünlüğü içerisinde, "Dil Sanatları" başlığı altında gösterebileceğimiz

a-) Dinleme yeteneği

b-) Konuşma yeteneği

c-) Okuma yeteneği

d-) Yazma yeteneği'ne yapacağı katkılar dolaylı olarak doğrudan öğrenciye yansıyacaktır.

⁶ KAVCAR, Cahit, **Türkçe Öğretimi Özel Öğretim Yöntemleri**, Anadolu Üni. Açık Öğrt. Fak. Eğitim Ön Lisans Prog. Ünite 1-8, Ank. Ocak 1987, s.24

Metin seçiminde çocuğun ihtiyaçları da gözönüne alınmak zorundadır." Ortaöğretim çağındaki çocukların zorunlu gereksinimlerinin bazıları şunlardır:

1. Ekonomik yaşama akıllıca uyum yapmak;
2. Fiziksel çevreye sağlıklı uyum yapmak;
3. Demokrasiyi benimsemek ve onun gerektirdiği ödev ve sorumlulukları yerine getirmek.
4. Ailenin önem ve değerini anlamak ve bunun toplum için önem ve değerini belirtmek.
5. Tüketimle ilgili alışkanlıklar kazanmak.
6. Bilimsel gelişme ve yöntemlerin insan yaşamına yaptığı yardımı bilmek ve takdir etmek;
7. Başkalarına saygılı olmak ve onlarla işbirliği yapmak;
8. Mantıksal düşünmeye alışmak, düşüncelerini açıkça ortaya koyma ve başkalarını anlayışla dinleme ve eleştirel okuma ve diğer yeteneklerini geliştirmek."⁽⁷⁾

Şüphesiz bu ihtiyaçların karşılanması uygun metinlerin seçilmesiyle gerçekleşecektir.

Metinlerde yine aranan özelliklerden biri de millî kültürü yansıtabilme becerisidir. "Köklü bir millet, kolaylıkla aslına bağlılıktan vazgeçemez. Geçmemesi de onun hayat ve bekâ teminatıdır. Kültür değişmelerinde kendi öz benliğini unutarak başka milletlerin taklitçisi olan cemiyetler, zamanla soysuzlaşmış nihayet eriyip gitmişlerdir. Fakat geleneklerini yaşadıkları devrin ihtiyaç ve icâplarına göre geliştiren milletler ise, yaşamakta devam etmiş, hem de beşeriyete ışık

⁷ BİNBAŞIOĞLU, Cavit, Orta Dereceli Okullarda Öğretim Bilgisi, Ank. 1966, s.10

saçmışlardır."(⁸) Bizim gibi köklü geçmişe sahip bir milletin ders kitaplarında yer alacak metinlerde geçmişle bağlantı kurulmasını istemek tabii bir beklentidir.

"Bir yandan çocuklarımız vitaminlerini sterilize mamalarını yesinler; güneş ve açık hava kürlerini yapsınlar. Fakat yine bir yandan da, masalların içinde, hikâyelerin altında, erlerin, erenlerin, gâzilerin şehitlerin ve ataların menkıbeleri arasında hâlin ve geçmişin de değerlerini öğrenip, millî heyecanlar, manevî nizamlar ve insanî kıstaslardan da zevk, lezzet ve hisse bulsun ve beslesinler.

Yazık değil mi o gence ki Türk geçinsin de Türklüğün mesuliyet ve şerefinden haberi olmasın... Tarihini bilmesin, mâzısından utansın, göreneğinden geleneğinden nefret etsin..."(⁹)

Metinlerde muhtevanın tesbitinde "muhtevayı ancak amaca göre seçmek, tutarlı bir seçimdir. Amaca göre seçilecek muhteva, amacın içerdiği davranışları kapsar ve öğrencide istenilen davranış örüntüleri meydana getirilir."(¹⁰)

Günümüzde eğitimcilerin en çok yakındıkları meselelerin başında, ders kitaplarına alınmış olan metinlerin çağdaş olma özelliğini kaybetmelerin

⁸ AYVERDİ, Samiha, **Millî Kültür Meseleleri ve Maârif Davamız**, Kültür Bak. Eserleri, nu. 12, Millî Eğt. Basımevi, İst. 1976, s. 41-42

⁹ a.g.e. s. 123

¹⁰ KANTEMİR, Doç. Dr. Enise, **"Ortaöğretimde Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimine Genel Bir Bakış"**, Ortaöğretim Kurumlarında Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi ve Sorunları, TED Yay. Nisan, Ank. 1986, s. 38

gelmektedir. Sanayileşmiş ülkelerde ders kitapları belli aralıklarla-üç ya da dört yılda bir-değişmektedir. Bu değişim sırasında kitabın baskısında, sayfa düzeninde resimlendirilişinde ve kapak kompozisyonunda bir takım yenilikler olmakta, metinler de güncelleştirilmektedir. Bütün bu işlemler yapılırken birinci plânda ihtiyaç duyma ilkesi gözönüne alınmaktadır.

Tezimizin konusu olan üç ders kitabı ise şekil, özellikle kullanılan kapak bakımından değişikliğe uğramakla beraber muhteva yani metinler bakımından önemli bir yeniliğe maruz kalmamıştır. Ancak bu yıl bu ders kitaplarından bazıları kâğıt cinsi ve baskı tekniğine dayalı yeniliklerle piyasaya sürülmüş, bazı yeni metinler ilave edilmiştir. Fakat bu yeniliklerin özellikle metin safhasında başarılı olduğunu söyleyemeyeceğiz.

Metin seçiminde: Metinlerin gerçekçi olması, inandırıcı olması, günlük hayatla ilgili konulara değinmesi bu konuda çelişkiye düşmemesi, estetik bir yapıya sahip olması, toplumun sahip olduğu gelenek ve görenekleri dikkate alması öğrencileri ait olduğu topluma yabancı hâle getirmemesi, millî değerleri yeterince yansıtması, Türkçeyi en güzel şekilde örnekleyebilmesi beklentilerimize cevap verecektir.⁽¹⁾

Bu değerleri dikkate aldığımızda ders kitaplarına alınacak metinlerle ilgili tartışmalardan kurtulmamız mümkün olacaktır. Türkçe dersinde temel malzeme metinler

¹¹ BİNYAZAR, Adnan, "Anadili Öğretiminde Yazınsal Alanlara Açılım" Türk Dili Der. Dil Öğretimi Özel Sayısı, Yıl: 32, c.47, nu.379-380, Temmuz-Ağustos, Ank. 1983, s.63-65

olduğu için en çok tenkit de bu konuda gelmektedir.

"Öğretim doğrudan doğruya öğrencilerin eksik ve yetersizliklerinin giderilmesine yönlendirilmedikçe ya da eldeki öğrenme ünitesi belli değişikliklere uğratılarak son hâli ile öğrencilerin sahip bulundukları giriş davranışlarına uygun bir şekle getirilmedikçe öğretim hizmeti niteliğinin bilişsel giriş davranışlarındaki bu eksikliklerin etkisini ortadan kaldırabileceğini sanmıyoruz." ⁽¹²⁾

Günümüzde eğitim tesadüfi bilgi verme fonksiyonundan uzak olup, neyin, kimin, ne zaman, ne kadar süre içinde eğitileceği, yapılacak eğitimde nelerin verileceği sistemli bir düşünceye bağlanmışken Türkçe ders kitaplarına alınacak metinlerin seçilmesini tesadüfe bırakmak büyük bir yanlışlık olur.

Tez konusu olarak incelediğimiz ders kitapları daha önce belirttiğimiz özellikler açısından incelendiğinde birtakım eksiklikler taşıdığı görülmüştür.

I. KİTAP:

"Mustafa'nın saçları, annesinin saçları gibi sarı, gözleri maviydi. Bebekken, O'na bir Arap dadı bakıyor, beşiğini sallarken O'na eski Rumeli türkülerini söylüyordu. "s(39) Arap dadının Rumeli türkülerini söylemesi çocukta ilk anda şaşkınlık yaratacaktır. Metinde dadı hakkında gerekli açıklama olmadığı için çocuk ister istemez bu arap dadı'nın nasıl olup da Rumeli türkülerini söylediğini bir türlü

¹² BLOOM, Benjamin S. , **İnsan Nitelikleri ve Okulda Öğrenme**, Çev. Dr. Durmuş Ali Özçelik, MEB Basımevi, Ank. 1979, s. 106-107

anlayamayacaktır. Öğrencinin zihninde çelişki yaratacak bu tür eksik anlatımlara yer verilmemesi daha iyi olacaktır.

"Babası Ali Rıza Efendi, bu eğitime karşı çıkıyor, oğlunun Selânik'teki Şemsi Efendi'nin özel laik okuluna gitmesi için ısrar ediyordu." s.(40) Metinde geçen özel laik okulun ne anlatmak istediği anlaşılmıyor. Çocuk "Öğretmenim İmam-Hatip Liseleri anti-laik okullar mı?" diye sorarsa öğretmen ne cevap verecektir. Okulun laik ya da laik olmayanı var mı? Sonra okulu laik olarak tanımlamak doğru mu? Esasen "Atatürk'ün Çocukluğu" başlıklı bu metin sanat değeri taşımayan bir metindir. Çocuk bu metinde yeralan bilgileri tarih dersinde de edinebilir.

"... Öğrencilerin giymek zorunda oldukları şalvarlı, kuşaklı geleneksel giyecekleri sevmeydi. Kılıçlarını şakırdatarak geçen askerlerin üniformaları, bunlara hiç benzemiyordu. Onların kendilerine olan güvenlerine, yabancılarla dolu olan bir şehirde Türklüklerini gösterişlerine özenle bakıyordu." (s.40, Otuz kelime) Ortaokul son sınıftaki bir öğrenci bile 21 kelimelik cümlelerden daha fazlasını anlayamazken ortaokul birinci sınıftaki çocuğu bu tür cümlelerle karşılaştırmak yanlışdır. Metnin yazarı belli olmadığı gibi metinde yer alan bazı bilgilerin hangi kaynaklardan alındığı da belli değil. Mesela metinden Atatürk'ün "öğrencilerin giymek zorunda oldukları şalvarlı, kuşaklı geleneksel giysileri" sevmeyi düşüncesine ulaşmamız istenilmiş. Kaynak belli değil. Çocuğu geçmişimize bu cümlelerle mi özendireceğiz?

"Coğrafyalar, en bilgili bir gezi yoldaşından elbette faydalıdırlar. Fenne ve hekimliğe ait eserler, elbette

birçok bilgiç arkadaştan veya şöyle böyle doktorlardan daha az zararlı olurlar. Sözlükler ve ansiklopediler, evimizde daimî bir misafir bir ilim heyetidir ve bir sürü akademi üyesinden elbette daha faydalıdır." (s.59) Paragrafta öne sürülen fikirler bilime aykırıdır. Bu satırları okuyan bir çocuk doktora güven duyabilir mi? En önemlisi paragrafta; sözlüklerin, ansiklopedilerin insanlar tarafından yazıldığı, içlerinde taşıdıkları bilgilerin önce insanlar tarafından edinildiği gözardı edilmiş. Kısacası insanın değeri küçümşenmiş. Oysa insan "küçük bir kâinattır." Bilim daha insanı tam anlamıyla çözememiştir. "İnsanı tıp alanında sadece et ve kemikten yapılmış bir madde, bu maddenin içinde bütün kâinatı gizli bir akıl olarak kabul eden 19. yüzyıl tıp bilgisi bugün bu fikirlerden vazgeçmiş, insanı kanı, sinir sistemi, hücre yapısı ve bir çok unsuruyla anlaşılması çok zor bir manzumeler bütünü olarak telakki etmeye başlamıştır."⁽¹³⁾

Paragrafta öne sürülen fikirler bu yaştaki çocuk için karışık gelecektir. Birbirinden farklı terimlerin birarada kullanılması paragrafın anlam yönünden kavranmasını güçleştiriyor.

"Yeğenimi, acaip bir merakla süzdüm. Kitaplarıyla pek dost olmayan bu vahşi ruhlu küçük kızın eski gazete merakı bana bir bilmece gibi göründü:" (s.76)

Metinde geçen "acaip bir merakla süzmek" cümlesi doğru bir kullanım değildir. Henüz Türkçeyi tam anlamıyla doğru konuşamayan, doğru ifade edemeyen bu yaştaki çocuklara bu

¹³ YALÇIN, Yrd.Doç.Dr.Alemdar, *Çağdaş İnsan ve Edebiyat*, Ank. 1986, s.10

tür yanlışlar kötü tesir yapabilir. Süzmek gözle ilgili bir kavramdır. Merakla ilgili bir kavram değildir.

"Artık yeğenimi dinlemiyordum. İçimde garip bir didiklenme olmuştu." (s.77) Türkçemizde "içinde garip bir didiklenme olmak" kullanılmayan bir ifade tarzıdır. Halide Edip'te bu türden yanlışlara sıkça rastlanmaktadır.

"Var" (s.155) başlıklı şiir bu yaş grubundaki çocuk için oldukça basit. Didaktik tarzda yazılmış olan bu şiirin ilkökul ders kitaplarında yeralması daha uygundu.

Mustafa Kemal'in Kağnısı (s.168-169) adlı şiir ise bu yaş grubu çocuğunun anlayamayacağı kavramlar taşımaktadır. Bu yaştaki çocukların böyle uzun şiirlerden hoşlanmadığını biliyoruz. Bu şiirin ortaokul üçüncü sınıf Türkçe ders kitaplarında yeralması daha uygun olacaktır. Şiirde geçen "Alını, yeşilini kapmıştı, geçirmişti.", "süs beni" gibi kavramlar bu yaş çocuğunun anlayamayacağı söyleyişlerdir.

II. KİTAP: Birinci kitapta olduğu gibi ikinci kitapta da kelime sayısı bir hayli fazla bu yaş çocuğunun kavramakta güçlük çekeceği türden uzun cümlelerin yer aldığı metinlerin bir hayli fazla olduğunu tespit ettik.

"... Çünkü milletimizin bağrından çıkan bu büyük vatansever, bu büyük komutan, bu büyük devlet adamı; uzun yıllar Türk evlatlarıyla birlikte düşmana karşı omuz omuza çarpışırken halkıyla haşır neşir olurken edindiği gözlemlerle, milletin karakterini iyi anlayan bir kişi olmuştur." s.(16, Otuzaltı kelime) Türkçe ders kitaplarında metinlerde yeralacak cümle sayısının mutlaka sayılı olması gerekir. Çünkü daha önce belirtmiştik cümlede

kelime sayısı fazla olunca çocuğun cümleyi anlama yeteneği azalmaktadır. Birbirine virgüllerle, noktalı virgüllerle bağlanmış bu cümleleri tek bir cümle bütünlüğü içerisinde çocuk değerlendiremez.

"... Geri kalmış kişi, çağının sağladığı kolaylıklardan yararlanamayan kişidir.

... Güneşin doğması, batması, suların şırıl şırıl ya da gürül gürül akması, dağların, kırların görünüşü güzelmiş; daha nice güzellikler var doğada. Ne yalan söyleyeyim, biri çekmiyor, biri ilgilendirmiyor beni. Çekse, ilgilendirse bile çok sürmüyor. "Bana ne?" diyorum çabucak. Ben ancak kişioğlunun yarattığı güzelliklerle ilgilenir, ancak onları severim. Kuşların ötmesini ne yapayım? Çalgı dinlerim. Dağlara, derelere bakmaktansa resimlere bakarım, makinelere bakarım. Uygarlık, günden güne kurtarıyor kişioğlunu doğadan, usun yarattığı güzelliklerle ilgilendiriyor. Doğayı konu olarak almaktan bile kurtarıyor. Hani şimdi soyut resim diyorlar, doğrusu pek anlamıyorum, onu, tadına pek varamıyorum, yine de seviyorum onu, bizi doğadan kurtardığı için... " (s.32)

Ders kitaplarına alınacak metinlerde aranan özelliklerden birisi "Yaşama zevk ve sevinci verme"sidir. Bir diğeri "Öğrencilere tabiat ve çevre bilinci uyandırma"sıdır. Oysa bu metnin bu özelliklere bir katkıda bulunmadığını görüyoruz. Tabiat ve çevre bilinci verilmeye çalışılan bir çağda tabiatı kaçan, doğal olandan kaçıp sunnî kavramlara sığınmaya çalışan bir insanı mı örnek göstereceğiz öğrencilerimize? Sonra akıl varken us'u, tabiat varken doğayı kullanmak neden? Yaşayan canlı dili kullanmalı

metinler. Biz öğrenciye tabiatı, yaşadığı çevreyi sevdirmeye çalışırken yazar adetâ tabiattan bir cüzzamlı görmüş gibi kaçıyor. Bu metnin çocuğa olumlu bir katkıda bulunmaktan ziyade olumsuz etkileri daha fazla olacaktır.

"Lübnan çamları yetişen yaylaları ile, dağ ve orman tabiatı; denize bakan ve çağlayan döken, sonra uzaklarda alçala alçala geniş ve derin bir kumsalda eriyen yalısı ile eşsiz bir kıyıları tabiatı; sağa döndüğünüzde, gözlerinizi görünmez çizgileri ile dinlendiren, sola baktığınızda, hayalinizi enginler rüyası içinde sallayan deniz tabiatı; hepsi, her çeşidi var." (s.45, Kırk altı kelime) Bu yaş grubundaki çocuk bu tür uzun tasvir cümlelerinden sıkılmakta, bazen cümleyi tamamen okumayıp yarım bırakmaktadır. Onun için ders kitaplarına bu kadar uzun tasvir cümleleri ve kelime yönünden bu kadar uzun cümleler taşıyan metinler mümkün olduğu kadar alınmamalıdır. Üstelik kitapta bu özellikleri gösteren iki metin ard arda yer almış.

"O tarihlerde okullar iki türlü idi: Pek çoğu hocaların elindeki mahalle mektepleri ki, eğitimce pek geri idiler, pek azı da ileri kafalı aydınların açtıkları hususî mekteplerdi." (s.65) Aydın, bir ülkede düşünen, düşünce üreten, bulunduğu çağda fikir yönünden insanları bilgilendiren, önderlik eden kimse demektir. Aydının ileri kafalısı ne demek? Paragrafta sanki eski-yeni Çatışması uyandırılmak istenmiş. Eski olan her şey kötü gibi bir sonuca ulaşmak yanlışdır. Bir zamanlar bugün eski dediğimiz ve ömrünü tamamlamış mahalle mektepleri, medreseler kendi zamanlarında en önemli eğitim-öğretim kurumlarıydı. Çocuğu bu çeşit çatışmalara yönlendirmemek gerekir.

Kitapta yer alan Hayat Ne Tatlı adlı hikâyede Hafız Nuri'yi biz şu cümlelerle tanıyoruz. "Hafız Nuri Efendi, kapının arkasından şemsiyesini aldı, yavaşça sokağa çıktı. Neden? Bir işi yok. Hiç çıkmasa da olabilirdi. Ancak çıkmış bulundu." (s.101-102) Çocuklarımızı amaçsız, başıboş insanlar olarak mı yetiştirmek istiyoruz? Metinde geçen Hafız Nuri böyle bir insandır. Sonra yazarın neden bu Nuri efendi'yi Hafız olarak nitelendirdiğini de bilemiyoruz. Bu metinde yer alan Hafız Nuri'nin islâmiyetteki tevekkülle de zaten pek ilgisi yok. Bu metnin çocuklara hiçbir katkıda bulunacağını sanmıyoruz. En önemlisi hikayenin tamamı kitaba alınmamış. Bu da ister istemez anlamı daraltmış.

"Bir yanda delikanlılar halay çektiler. Aptal Musa, davul çalıyordu. Hösük de zurnaya çökmüştü." (s.138) Eğitimde amaç olumluyu öğretmektir. İnsanlara takma isim takmak dinimizce de günah sayılmıştır. Esasen toplum da bu tür davranışları olumlu bulmamaktadır. Metinde geçen "Aptal Musa", "Hösük" bu tür kelimelerdendir. Bu tür cümleler çocuklara kötü örnek olmaktadır. Bazen çocuğun bu tür bir metnin tesirinde kalarak arkadaşlarını bu tür kelimelerle aşağıladığı ya da alaya aldığı gözlenmektedir.

III. KİTAP:

"Hiç bir tarafta ufak bir toz bulmak kabil değildi; öyle sanıyordum ki, bu temizliğimin müdür üzerine bırakacağı etki, gelecek günlerim için büyük bir önem taşıyordu." (s.16 Yirmibeş kelime)

"Odaya girdi, en gizli köşe bucakları araştırdı, mendili ile sıraların, masaların, hatta duvardaki tahta pervazların üstlerini ovdu; hiç bir tarafta bir tek toz bulamayınca sükûnetle şu sözleri söyledi." (s.16. Yirmibeş kelime)

Görüldüğü gibi cümleler çok uzundur. Daha önce de belirttiğimiz gibi bu tür cümleleri öğrenci anlamakta zorlanmaktadır.

"Mustafa Kemal'in ailesi, kültürlü, uyanık bir ailedir." (s.24) Cümle'de geçen "uyanık", kelimesinin pek yerli yerince kullanıldığını söyleyemeyeceğiz. Çocuğun kelime hazinesini geliştirirken, yanlış örneklerle ona zarar verebiliriz.

"Akıllı, mantıklı, zeki ve kabiliyeti kuvvetli olduğundan öğretmenlerinin ilgisini çekmiştir." (s.24) Yukarıda belirttiğimiz şeyler burada yine "kabiliyeti kuvvetli olmak" için söylenebilir. Biz "kabiliyetli" ya da "kabiliyetsiz" gibi sıfatları kullanırız ama hiç bir zaman "kabiliyeti kuvvetli" ya da "kabiliyeti kuvvetsiz" gibi cümleler üretmeyiz. Çocukları bu tür yanlış örneklerle karşılaştırmamamız gerekir.

Cahit Sıtkı Tarancı'dan kitaba alınmış olan "Çocukluk" adlı şiirde verilmek istenen mesaj bu yaştaki çocukların ulaşamayacağı bir mesajdır.

"Affan Dede'ye para saydım,
Sattı bana çocukluğumu,
Artık ne yaşım var, ne adım;
Bilmiyorum kim olduğumu
Hiç bir şey sorulmasın benden;
Haberim yok olan bitenden." (s.52)

Mısraları çocukluk çağında bulunan bu çocuklara hitap etmeyecek söyleyişlerdir.

"Sokakta önüne, arkana çok dikkat etmeni isterim" s. (59) Cümlesi çevirmenin dilimize kazandırdığı bozuk bir cümledir. Ders kitaplarında bozuk ifade taşıyan cümlelere yer vermek çocuğun istenilen dil gelişimini kazanmasına engel teşkil eder.

"Avrupa memleketlerini görmüş olanlar, oralardaki ilerlemeyi anlata anlata bitiremiyorlardı. Türkiye bunlardan habersiz yaşıyordu. Yirminci yüzyılın başında, o zaman Osmanlı ülkesi içinde olan Şam ve Selânik şehirleri elektrikle aydınlatılıyor, tramvaylar elektrikle işliyordu. Fakat, İstanbul'a elektrik, telefon ve otomobil sokulamıyordu; çünkü padişah bunlardan korkuyordu."(s. 98) Ders kitaplarında neden bu tür ifadelere yer verilir bilmiyoruz ama bilinen gerçek şu ki aslında bu tür ifadelerle kendi kendimize zarar veriyoruz. Üstelik eksik bilgi vererek aynı zamanda çocuğu yanlış bilgilendiriyoruz ve onu birtakım konulara karşı ön yargılı yetiştiriyoruz. II. Abdülhamit döneminde "... bir imtiyaz 1869'da bir Anonim Kumpanyaya verilmiş ve İstanbul'da Galata-Ortaköy ile Sirkeci-Aksaray tramvay hattı yapılmıştı. Abdülhamit II. devrinde, 1881'de aynı kumpanyaya Galata, Şişli ve Aksaray-Yedikule ve Sirkeci-Topkapı hatlarının inşası imtiyazı da verilmiştir. Keza Selânik tramvaylarını da İstanbul tramvayları gibi, at ile çekilip yürütmek üzere

1892'de başka bir Anonim Şirkete imtiyaz verilmiştir."⁽¹⁴⁾ Hangi padişah döneminde İstanbul'a "elektrik, telefon ve otomobil" sokulamadığı belirtilmemiş. Esasen II. Abdülhamit döneminde de bunlarla ilgili bir yasak emrine rastlamıyoruz. Tarihimizi bu şekilde çocuklara kötüleyerek öğrettiğimizde kazancımız ne olacaktır bilinmez.

Tez konusu olarak incelediğimiz ders kitaplarından sadece ikinci kitapta Batı Edebiyatı metinlerine yer verilmemiştir.

Üçüncü kitapta yer alan Robinson Crusoe, Pollyanna adlı çocuk klasiklerinden alınmış metinler ülkemizde çocukların en çok severek okudukları klasiklerden alınmıştır.

Ülkemizde en çok okunan ilk beş Batı Çocuk Klasikliği şunlardır: ⁽¹⁵⁾

No	Eserin Adı	Okuyan	Okumayan
1	Robinson Crusoe	892	108
2	Pollyanna	795	205
3	Heidi	773	227
4	Pinokyo	748	252
5	Tom Sawyer	647	353

En çok sevilen ilk beş Batı Çocuk Klasikliği ise şunlardır:

¹⁴ KARAL, Ord. Prof. Enver Ziya, **Osmanlı Tarihi, Birinci Meşrutiyet ve İstibdat Devirleri (1876, 1907) c.8., T.T.K. Basımevi, Ank. 1988, s. 472**

¹⁵ ÖZTÜRK, Hüseyin Emin, **Batı Çocuk Klasiklerinde Temel Değerler**, T. C. Başbakanlık, Aile Araştırma Başk. Yay. Ank. 1991, s. 170

"Not: Burada verilen rakamlara, ilgili eserin sadece filmini seyretmiş olup da sevip sevmediğini belirtenlerin verdikleri rakamlar da dahildir."(¹⁶)

No	Eserin Adı	Seven	Sevmeyen	Çekimser
1	Heidi	835	32	25
2	Robinson Crusoe	708	45	42
3	Pinokyo	641	58	74
4	Pollyanna	618	73	57
5	Tom Sawyer	488	86	73

Araştırmanın yöntemi ve daha geniş bilgi için bkz(¹⁷).

KİTAPLARA ALINAN METİNLERİN TÜRK EDEBİYATI VE BATI EDEBİYATINA GÖRE DAĞILIMI:

	I. Kitap	Oranı	II. Kitap	Oranı	III. Kitap	Oranı
Türk Edb.	36	% 90	42	% 100	42	% 79
Batı Edb.	4	% 10	-	-	11	% 21
TOPLAM	40	% 100	42	% 100	53	% 100

Genel olarak değerlendirecek olursak kitaplarda yer alan metinlerin birçoğu hiçbir sanat değeri taşımamaktadır. Üstelik bu metinler "öğrenciyi okumaya, düşünmeye yaratıcılığa götürücü nitelikte değil. Bir bölümü de "İzmir'in Kurtuluşu, Kurtuluş Savaşına Doğru... gibi Sosyal Bilgiler derslerinde okunacak parçalardan oluşmaktadır. Ayrıca içerik çalışması yapılırken tümevarım yöntemi uygulanmış"tır. (¹⁸)

¹⁶ A. g. e. s. 170

¹⁷ A. g. e. s. 8-9

¹⁸ Er, Süleyman, "Temel Eğitim Okulları 6. 7. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitapları Üzerine". Öğretmen Dünyası Der. Yıl:4, nu.44, Ağustos, 1983, s. 13

Ders kitaplarına alınan metinlerin büyük çoğunluğunun sosyal hayatla ilgisi yoktur. Öğrencinin bu metinler sayesinde dış dünya ile bağlantı kurabilmesi, derslerde öğrendiklerini günlük hayatta uygulayabilmesi mümkün değildir. Öğrencilerin bu metinlerle belli bir sanat zevkine varmaları mümkün olmayıp metinlerin öğrenciyi üretken, araştırmacı kılmaları da maalesef mümkün değil. Halbuki eğitimin hedeflerinden biri de öğrenciyi yaratıcı kılmak, onun yeni bir şeyler meydana getirmesini sağlamaktır.

2098 sayılı Tebliğler Dergisi'nde yayımlanan "Temel Eğitim Okulları Türkçe Programı", Türkçe dersi için araştırma, gözlem, inceleme, karşılaştırma, neden-sonuç ilişkisini açığa çıkarma ve "derslerde yaparak öğrenme, yaparken öğrenme" yöntemini benimsemiştir...Metin okunmadan önce yapılacak ön çalışma, çocuğun parçaya karşı ilgisini artıracaktır. Bu çalışma, onu metnin içeriğine, dil ve anlatımına, yazarına yönelik araştırmaya, incelemeye, karşılaştırmaya götürecektir. Bu da öğrencinin metne ısınmasını sağlayacak, verimi artıracaktır."¹⁹)

Tez konusu olarak incelediğimiz kitaplardan sadece birinci kitapta öğrencilerin metinden önce "Metne Hazırlık Yapınız." başlığı altında böyle bir çalışma yapmaya yönlendirildiklerini tesbit ettik. İkinci ve üçüncü kitaplarda kitap yazarları nedense böyle bir çalışma yapmaya gerek duymamışlardır. Oysa bu çalışmalar metnin kendisi kadar değerlidir ve motivasyonu sağlamada önemli payı vardır.

Ders kitaplarına alınacak metinlerde türünün en seçkin örneklerinden olma ilkesi incelediğimiz ders kitaplarında

¹⁹ a. g. e s. 11

ihmal edilmiştir. En önemlisi dilin psikolojik bir kavram olduğu, dilin toplumsal bir kurum olduğu, çocuğun içinde bulunduğu ruhî durum ihmal edilmiş ve kitaplara alınan metinlerin değişik sahalarla ilgili olması gerektiği meselâ; fen, mühendislik, fizik, tıp vb. gözardı edilmiş. Çocuğun bu metinlerden yazarın kişiliğini bulup çıkarabilmesi ise mümkün değildir.

Türkçe ders kitaplarına alınacak metinlerin "eğitim Programına, öğretim programına uygun"⁽²⁰⁾ olması mutlaka aranılması gereken bir husustur.

b) METİN ALTI SORULARI:

"Eğitim için temel olan çocuğu, sonra yeni yetmeyi, bütün şahsî imkânlarının düzenli ve uyumlu bir gelişmesiyle, fizikî ve ahlakî tam bir olgunluğa kavuşuncaya kadar yönetmektir. Bu sınırlar içinde "yeni okul" için eğitim, plastik bir maddeyi ustaca şekillendirmek değildir. Temel gaye, çocuğu kendine hâkim olmaya götürmek ve kendi özgüçlerini organize etmek ve geliştirmekte ona yardım etmektir."⁽²¹⁾

Yukarda belirttiğimiz hususlar Türkçe dersini ilgilendirmektedir. Çünkü Türkçe eğitimi ve öğretiminin amacı "okul öncesinden başlayarak yüksek öğretimin sonuna kadar, Türk insanının konuşma ve yazı dili olarak Türkçeyi

²⁰ TURAL, Prof. Dr. Sadık, **Sorulara Cevaplarla Kültür-Edebiyat-Dil Ecdâd Yayınevi**, Ank. 1992, s. 44

²¹ MUŞTA, Yrd. Doç. Dr. Muammer C. **"Şahsiyet Gelişiminde İnsan İlişkileri ve Millî Kültür."**, Millî Eğitim Der. nu.93, MEB Basımevi, Ank. Ocak 1990, s. 41

doğru ve güzel kullanabilecek, duygu ve düşüncelerinin ifadesinde yaratıcılığını geliştirebilecek bir formasyon ve kişilik yapısına sahip kılmaktır."⁽²²⁾

Her dersin olduğu gibi Türkçe dersinin de bağlı bulunduğu programa göre amaçları, gerçekleştirmek istediği temel hedefleri vardır. Bu temel hedefler Eğitim Programı, Öğretim Programı, Ders Programı vasıtasıyla, öğretmen, ders araç ve gereçleri sayesinde gerçekleştirilmeye çalışılır. Amaçların gerçekleştirilme derecesini tespit etmek için ölçme ve değerlendirmeye ihtiyaç vardır.

Türkçe dersinde, ders kitaplarındaki metin altı soruları bir nevi her dersin, her metnin ölçme ve değerlendirilmesinde kullanılan bir araç gibi düşünülmüştür. Amaç çocuğu bilgi yönünden duygu yönünden harekî yönden geliştirmektir.

"Öğrencide gözlemeye karar verdiğimiz doğrudan ve dolaylı ölçebileceğimiz davranışları onun kazanıp kazanmadığını, kazanması için eğitim sisteminde nelerin yapılması gerektiğini belirleme, sınama durumunun kapsamı içindedir; çünkü değerlendirme, ölçme sonuçlarını bir ölçüte vurup, yargıya varma süreci olarak tanımlanabilir... Ölçme olmadan, yani bir özelliği ya da durumu gözleyip, gözlem sonuçlarını sayı ya da simgeyle göstermeden değerlendirme olamaz. (Bloom, s. 7, 9 Turgut s. 11, Tekin, 23)"⁽²³⁾

²² XII. Millî Eğitim Şûrası, Raporlar, Görüşmeler, Kararlar, 18-22 Temmuz 1988, MEB Basımevi, İst. 1989, s. 413

²³ SÖNMEZ, Dr. Veysel, "Türk Dili ve Edebiyatı Öğretiminde Ölçme ve Değerlendirme", Orta Öğretim Kurumlarında Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi ve Sorunları, TED. Yay. Ank. 1986, s. 170

"İlkokul ve Ortaokul Türkçe Ders Kitapları ile Öğretmen Kılavuzları Yarışma Şartnamesi"nde "Metinlerin İşlenişi Bakımından" başlığı altında:

"(1) Kitapta metinlerin sonuna öğrencilerin metindeki düşünceyi kavrayıp kavramadıklarını anlamak için çeşitli sorular sorulacak; ayrıca, onları metindeki önemli noktalar üzerinde sonuç çıkarmaya, araştırma ve inceleme yapmaya yöneltecek sorulara, ödev, v.b. çalışmalara yer verilecektir.

(2) Öğrencilerin bu derslerde kazandıkları davranışları ölçmeye ve değerlendirmeye yarayacak nitelikte, test tekniğine uygun sorular düzenlenecektir."⁽²⁴⁾ denmektedir.

Bilindiği gibi test yöntemiyle ölçme ve değerlendirme daha çok Amerikan eğitiminde kullanılan bir yöntemdir. Almanlar ise ölçme ve değerlendirmede Amerikalıların kullandığı test tekniğini kullanmamakta, bunun yerine daha çok anlama, anlatma gücünü geliştirecek soru tekniğini kullanmaktadırlar.

Türkçe ders kitaplarında "öğrenciler şu türden sorularla karşı karşıya geliyorlar:"Parçadaki çocuğun adı nedir? Anlattığı olay nerede geçmiştir? Çocuğun yanında kimler var?"... gibi. Bu türden sorular tek sözcüklü yanıtlar ister. Anlama ve anlatma gücünü geliştirecek boyutta değildir. Ayrıca öğrencilerin ilgi ve yaşantılarını devindirerek onları metinle bütünleştirici yanları da yoktur."⁽²⁵⁾

²⁴ MEB, Tebliğler Dergisi, 18 Temmuz 1983, s. 290

²⁵ ÖZDEMİR, Emin, "Türkçe Öğretiminde Temel Sorunlar" Öğretmen Dünyası Der. nu.14, 1981, s.11

"Metinlerin sonlarına konan anadili etkinliklerine dayalı sorular, basmakalıp niteliktedir çoğunlukla. Öğrencilerin eleştirel düşünmesini geliştirecek, düşleme güçlerini kamçılayacak bir yapı taşımaz bu sorular. Dahası kişiliği kurmayı, geliştirmeyi amaçlayan hümanist yöntemle de çelişir."⁽²⁶⁾

Türkçe ders kitaplarındaki metin altı soruları öğrencilerin:

- 1) Tarifler yapmalarını,
- 2) Örneklemeler yapmalarını,
- 3) Mukayeseler yapmalarını,
- 4) Deliller, belgeler, şahitler göstermelerini
- 5) Sebep sonuç ilişkisi kurmalarını,
- 6) Kısa veya uzun açıklamalar yapabilmelerini
- 7) Metnin bütünü ya da önemli kısımlarını anlama ve anlatmalarını,
- 8) Metnin ayrıntıları ile ilgili olarak kişisel, görüşlerini belirtmelerini,
- 9) Metnin içindeki anafikirleri benimseyip sevmelerini,
- 10) Olaylar, kişiler, eşyalar, toplum arasındaki ilişkileri anlayıp dile getirmelerini,
- 11) Tabiat, vatan, toplum ve hayatla ilgili türlü kavramları tanıma ve bilmelerini ve bunları ifade edebilmelerini,

²⁶ ÖZDEMİR, Emin, "Anadili Olarak Türkçe Öğretimi", Türk Dili Der. Dil Öğretimi Özel Sayısı, TDK Yay. c.47, nu.379-380, Temmuz-Ağustos, Ank. 1983, s.29-30

vb. sağlayabilecek özelliklere sahip olmalıdır. Bu arada dikkat edilecek hususların başında ayrıca sorularının yanlış çağrışımlar yaptırmamaları, yanlış anlamalara sebep olmamaları, Milli eğitimin amaç ve ilkelerine ters yol göstermemeleri gereklidir."⁽²⁷⁾

İncelediğimiz ders kitaplarında metin altı, sorularının daha çok bilgiye dayandıklarını ve metni kavratmaya yönelik olduklarını, çocuğun duygularını fazla dikkate almadığı gördük.

ba) Tertip Tarzı Bakımından: Ders kitaplarında yer alan sorular Türkçe derslerinde uygulanan:

"Kolaydan zora,
Basitten karmaşığa,
Bilinenden bilinmeyene,
Somuttan soyuta,
Yakından uzağa,
Önemliden önemsiz,
Amaç - Araç ilişkisi"⁽²⁸⁾

gibi ilkeleri dikkate alarak düzenlenmelidir.

bb) Taksonomik Hedefler Bakımından:

Bir program şu unsurlardan oluşur:

- "1. Bireyde bulunması gereken özellikler, yani HEDEFLER,
2. Hedeflerin göstergesi olan DAVRANIŞLAR,
3. İçerik ve konu örüntüsü, yani ÜNİTELER,
4. Her davranış, öğrencinin her birine kazandıracak EĞİTİM DURUMLARI,

²⁷ FİRENGİZ, Mustafa, G.Üni. Özel Öğretim Yöntemleri Dersi, Yayınlanmamış Ders Notları (1988-1989)

²⁸ A.g.e.

5. Her davranışı, her bir öğrencinin kazanıp kazanmadığını, kazandıysa ne derece kazandığını yoklayan SINAMA DURUMLARI."(²⁹)

Buna göre önce Türkçe öğretiminin hedefleri, sonra bu hedeflerin gerçekleştiğini gösterebilecek davranışların bilinmesi gerekir.

"Türkçe öğretiminin hedefleri şunlardır:

1. Kelime bilgisi
2. Belli bir metni, doğru anlamlandırarak biçimde sesli olarak okuyabilme
3. Okuduğunu tam ve doğru olarak anlayabilme
4. Verimli sessiz okuma becerisi
5. Yazılarında imla ve dilbilgisi kurallarını uygulayabilme
6. Duygu, düşünce, tasarım ve izlenimlerini belli bir maksada yönelik olarak, yazıyla, açık ve anlaşılır biçimde ifade edebilme
7. Bir konuşmacıyı, dikkatle ve konuşulanı doğru anlayacak biçimde görgü kuralları içinde dinleyebilme
8. Duygu, düşünce, tasarım ve izlenimlerini belli bir maksada yönelik olarak, sözle, açık ve anlaşılır biçimde ifade edebilme
9. Kendini ifadede, güzel ve doğru Türkçe kullanmaya isteklilik
10. Hızlı, doğru ve anlamlı olarak sesli okumaya karşı isteklilik

²⁹ SÖNMEZ, Dr. Veysel, "Türk Dili ve Edebiyatı Öğretiminde Ölçme ve Değerlendirme" Orta Öğretim Kurumlarında Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi ve Sorunları, TED Yay. Ank. 1986, s.169.

11. Yazılı anlatımın günlük yaşamdaki önemini takdir edebilme
12. Sözlü anlatımın günlük yaşamdaki önemini takdir edebilme
13. Kitap sevgisi
14. Sürekli ve plânlı okuma alışkanlığı
15. Basılı kaynaklardan (Sözlük, ansiklopedi, yazım kılavuzu, ders kitabı, yardımcı kitap vb.) etkilice yararlanabilme"³⁰)

Türkçe öğretiminin hedeflere ulaştığını şu davranışlarla gözleyebiliriz:

"Hedef : KELİME BİLGİSİ

Hedefe Ulaşıldığına Kanıt Olabilecek Davranışlar:

1. Bir kelimenin doğru tanımını söyleme ya da yazma.
2. Bir kelimenin doğru tanımını verilen tanımlar arasından seçip işaretleme.
3. Verilen bir tanımın karşılığı olan kelimeyi söyleme ya da yazma.
4. Verilen bir tanımın karşılığı olan kelimeyi, önerilen kelimeler arasından seçip işaretleme.
5. Bir kelimenin eş anlamlısı olan kelime ya da kelimeleri söyleme ya da yazma.
6. Bir kelimenin eş anlamlısı olan kelime ya da kelimeleri önerilen kelimeler arasından seçip işaretleme.

³⁰ TEKİN, Doç.Dr. Halil, Okuduğunu Anlama Gücü ile Yazılı Anlatım Becerisini Geliştirme Yönünden Okullarımızdaki Türkçe Öğretimi, Ank. 1980, s. 77

7. Bir kelimenin karşıt anlamlısı olan kelime ya da kelimeleri söyleme ya da yazma.
8. Bir kelimenin karşıt anlamlısı olan kelime ya da kelimeleri önerilen kelimeler arasından seçip işaretleme.
9. Bir kelimenin yakın anlamlısı olan kelime ya da kelimeleri önerilen kelimeler arasından seçip işaretleme.
10. Bir kelimenin yakın anlamlısı olan kelime ya da kelimeleri söyleme ya da yazma.
11. Verilen bir kelime listesinde, anlam bakımından diğerleriyle uyuşmayan (diğerlerinden ayrı düşen) kelimeyi seçip işaretleme.
12. Verilen kelimeler arasından, anlam bakımından bir grup oluşturanları söyleme, yazma ya da seçip işaretleme.
13. Verilen kelimeleri eş anlamlılık, karşıt anlamlılık ya da yakın anlamlılık bakımlarından eşleştirme.
14. Birden çok anlamı olan bir kelimenin farklı anlamlarını söyleme ya da yazma.
15. Yakın anlamlı kelimeler arasından, belli bir anlamı en iyi karşılayan kelimeyi söyleme ya da yazma.
16. Yakın anlamlı kelimeler arasından, belli bir anlamı en iyi karşılayan kelimeyi seçip işaretleme.
17. Bir metinde geçen eş anlamlı, yakın anlamlı, karşıt anlamlı kelimeleri bulma, (söyleme, yazma.).

"Hedef : BELLİ BİR METNİ, DOĞRU ANLAMLANDIRACAK BİÇİMDE SESLİ OLARAK OKUYABİLME

Hedefe ulaşıldığına kanıt olabilecek gözlenebilir davranışlar:

1. Dik, düzgün ve rahat oturma ya da durma.
2. Duruşunu, ışık sol arkadan gelecek biçimde ayarlama.

3. Okuma materyalini gözden uygun uzaklıkta tutma (yaklaşık 33 cm.).
4. Ayakta okurken kitabı sol elle tutup (okuduğu kitapsa) kitabın sayfalarını sağ elle çevirme ("Solak" olanlar buna zorlanmamalı) .
5. Parmak ya da kalemle satır izlemeden, başı ve gövdeyi sallamadan okuma.
6. Ön yüzünün okunması biten kitap yaprağını, okumanın hızını aksatmayacak ve anlamlandırmayı bozmayacak biçimde hemen çevirme.
7. Konuşma hızıyla okuma.
8. Konuşma sesiyle okuma.
9. Soluğu, cümlelere göre ayarlama.
10. Kelimeleri doğru ve anlaşılır biçimde söyleme.
11. Anlamanın belirginleşmesine yardımcı olacak nitelikteki kelime, cümle ve şiddet vurgularını eksiksiz verme.
12. Söz noktalamasını yerinde ve cümlenin anlamına göre yapma.
13. Noktalama işaretlerine uygun duraklamalar yapma.
14. Cümlenin türüne göre yerinde ses değişiklikleri yapma.
15. Ses tonunu, metinde işlenen temaya ve metnin maksadına uydurma.
16. Ses gürlüğünü, dinleyicilerin rahatça duyabileceği biçimde ayarlama.
17. Metindeki tamlamaları bölmeden okuma.
18. Bir metindeki alıntılarını, hitapları ve karşılıklı konuşmaları, dinleyicilerin onları metnin diğer kısımlarından ayırt etmesini kolaylaştıracak biçimde okuma."⁽³¹⁾

³¹ TEKİN, Doç. Dr. Halil, Okuduğunu Anlama Gücü İle Yazılı Anlatım Becerisini Geliştirme Yönünden Okullarımızdaki Türkçe Öğretimi, Ank. 1980, s. 78-79-80

"Hedef: OKUDUĞUNU TAM VE DOĞRU OLARAK ANLAYABİLME

Hedefe Ulaşıldığına Kanıt Olabilecek Gözlenebilir Davranışlar:

1. Okuduğu bir metni, metnin özünü yitirmeden kendi kelimeleriyle özetleme (sözle ya da yazıyla).
2. Verilen bir metne uygun başlık bulma (söyleme, yazma ya da önerilenler arasından seçip işaretleme).
3. Okuduğu bir metnin ana fikrini bulma (söyleme, yazma ya da önerilenler arasından seçip işaretleme).
4. Ana fikrin belirtildiği cümleyi ya da paragrafı bulma (söyleme, yazma ya da önerilenler arasından seçip işaretleme).
5. Ana fikri destekleyen yardımcı fikirleri bulma (söyleme, yazma ya da önerilenler arasından seçip işaretleme).
6. Metinde geçen ve daha önce hiç karşılaşılmayan kelimelerin anlamlarını, metnin bütünlüğü içinde ve sözün gelişinden kestirip bulma (söyleme, yazma ya da önerilenler arasından seçip işaretleme).
7. Metinde, genel olarak kullanılışından başka bir anlamda kullanılan kelimelerin ya da kelime gruplarının (eğer varsa) metindeki anlamlarını bulma (söyleme, yazma ya da önerilenler arasından seçip işaretleme).
8. Metinde geçen belli bir ifadenin dengi olan ifadeyi bulma (söyleme, yazma ya da önerilenler arasından seçip işaretleme).
9. Bir yazıdaki çelişen fikirleri ve düşünce tutarsızlıklarını bulma.
10. Metinde geçen olayların yeri, nedeni, sonucu, sırası ve kahramanları ile ilgili sorulara doğru cevap verme ya

da doğru cevabı verilenler arasından seçip işaretleme.

11. Yazıdaki bilgi ve düşüncelerden gerçeğe (gerçekliğe) uygun olanlarla olmayanları birbirinden ayırt etme.

12. Yazının maksadını (bilgi verme, etkileme, eğlendirme vb.) bulma (söyleme, yazma ya da önerilenler arasından seçip işaretleme).

13. Yazıdaki olgu, kanı, sayıltı (assumption) ve genelleme ifadelerini birbirinden ayırt etme.

14. Bir yazıda öne sürülen kanıtların ulaşılan sonuçla ilgili o sonucu doğrulamada yeterli olup olmadığını bulma (söyleme, yazma ya da önerilenler arasından seçip işaretleme).

Hedef: VERİMLİ SESSİZ OKUMA BECERİSİ

Hedefe Ulaşıldığına Kanıt Olabilecek Davranışlar:

1. Okurken dik, düzgün ve rahat oturma.
2. Olanaklıysa, duruşunu ı ışık sol arkadan gelecek biçimde ayarlama.
3. Okuma materyalini gözden uygun uzaklıkta tutma (yaklaşık 33 cm.).
4. Okurken parmak, kalem vb. ile satır izlememe.
5. Okurken telâffuz organlarını (gırtlak, dil, dudak) hareket ettirmeme.
6. Gereksiz duraklamalar ve geriye dönüşler yapmama.
7. Bir satır sonundaki duraktan izleyen satır başına en yakın durağa zaman yitirmeden gözü hareket ettirme.
8. Okuma hızını, okunan metnin özelliğine göre ayarlama.
9. Okuma hızını, okumanın maksadına göre ayarlama.

10. Okuma hızını, belli sayıda kelimeden oluşan bir metni belli bir süre içinde okuyup bitirecek biçimde ayarlama.

"Hedef: YAZILARINDA İMLÂ VE DİLBİLGİSİ KURALLARINI UYGULAYABİLME

Hedefe Ulaşıldığına Kanıt Olabilecek Davranışlar:

1. Bir kelimenin, yanlış yazılışları ile birlikte verilen doğru yazılmış biçimini seçip işaretleme.
2. Söylenişi doğru olan bir kelimeyi doğru olarak yazma.
3. Yazdığı yazıda geçen kelimeleri doğru olarak yazma.
4. Bir yazıda geçen yanlış yazılmış kelimeleri seçip düzeltme.
5. Satır sonunda bölünmesi gereken kelimeleri, hecelemeye uygun olarak bölme.
6. Yazdığı yazıda, noktalama işaretlerini doğru ve yerinde kullanma.
7. Noktalama işaretleri kullanılmamış bir metinde, gerekli yerlere uygun noktalama işaretlerini koyma.
8. İmlâ ve noktalama işaretleri bakımından yanlış olan cümleyi, verilen cümleler arasından seçip işaretleme.
9. İmlâ ve noktalama işaretleri bakımından doğru olan cümleyi verilen cümleler arasından seçip işaretleme.
10. Soru eki "mu" ile "de" ve "ki" bağlaçlarını ayrı yazma."³²)"
11. Soru eki "mi" ile "de" ve "ki" bağlaçlarının yanlış

³² TEKİN, Doç. Dr. Halil, Okuduğunu Anlama Gücü ile Yazılı Anlatım Becerisini Geliştirme Yönünden Okullarımızdaki Türkçe Öğretimi, Ank. 1980, s. 80-81

azıldığı cümleleri seçip işaretleme.

12. Yazdığı yazıdaki cümlelerin öğelerini eksiksiz ve yerinde kullanma.

13. Öğeleri arasında uyumsuzluk bulunan ya da öğelerinden biri eksik olan cümleyi, verilen cümleler arasından seçip işaretleme.

14. Yazdığı yazıda, belli kavramların ifadesinde en uygun düşen kelime ya da kelimeleri kullanma.

15. Belli kavramların belirtilmesinde uygun düşmeyen kelimelerin kullanıldığı cümleyi, verilen cümleler arasından seçip işaretleme.

16. İmlâ ve dilbilgisi kuralları bakımından yanlışlıklar bulunan cümle ya da cümleleri, kusurlarını gidererek yeniden yazma.

"Hedef: DUYGU, DÜŞÜNCE, TASARIM VE İZLENİMLERİNİ BELLİ BİR MAKSADA YÖNELİK OLARAK, YAZIYLA , AÇIK VE ANLAŞILIR BİÇİMDE İFADE EDEBİLME

Hedefe Ulaşıldığına Kanıt Olabilecek Gözlenebilir Davranışlar:

1. Kelimeleri, anlamca doğru ve yerinde kullanma.

2. Kelimelerin anlamca doğru ve yerinde kullanıldığı cümle ya da cümleleri, verilen cümleler arasından seçip işaretleme.

3. Anlamca doğru ve yerinde kullanılmayan kelime ya da kelimeler içeren cümleyi, verilen cümleler arasından seçip işaretleme.

4. Bir cümlede ya da cümleler topluluğunda boş bırakılmış yerlere gelebilecek; anlamca en uygun düşen kelimeleri verilen bir dizi kelime arasından seçip işaretleme.
5. Karışık olarak verilen kelimeleri ya da kelime gruplarını, anlamlı bir cümle oluşturacak biçimde sıralayıp yazma.
6. Aslında anlamlı bir cümle oluşturdukları halde sıralanışları değiştirilmiş olan kelime ya da kelime gruplarının, kurallı ve anlamlı bir cümle oluşturan doğru sıralanışını, önerilenler arasından seçip işaretleme.
7. Bir cümle oluşturan öğeleri, onlardan birini önemlendirecek biçimde cümle haline getirme.
8. Cümlenin öğelerini, belli bir maksadı en iyi ve açık olarak belirtecek biçimde sıralama.
9. Belli bir maksadı, en doğru ve açık olarak belirten cümleyi, verilen cümleler arasından seçip işaretleme.
10. Soru takısı "mi" ile "de" bağlacını, cümleyle belirtilmek istenen anlama göre uygun yerde kullanma.
11. Soru takısı "mi" ile "de" bağlacının belirtmek istenen anlama göre yerinde kullanılmadığı cümleyi verilen cümleler arasında seçip işaretleme.
12. Aslında anlamlı bir paragraf oluşturdukları halde, sıralanışları değiştirilmiş cümleleri dil ve düşünce bütünlüğüne sahip bir paragraf oluşturacak biçimde sıralayarak yeniden yazma.
13. Aslında anlamlı bir paragraf oluşturdukları halde sıralanışları değiştirilmiş olan cümlelerin dil ve düşünce bütünlüğüne sahip bir paragraf oluşturan doğru sıralanışını önerilenler arasından seçip işaretleme.

14. Fikirleri birbirine bağlamada, cümleler ya da paragraflar arası geçişlerde, "böylece", "şu halde", "öyleyse", "kaldı ki", "ne var ki", "oysaki", "üstelik", "nedense" gibi bağ kelimelerini ya da ibarelerini yerli yerinde kullanma.

15. Ondördüncü maddede sözü edilen bağ kelimelerinin doğru ve yanlış kullanıldığı durumları birbirinden ayırt etme.

16. Aslında anlam bütünlüğü bulunan bir yazının sırası değiştirilmiş paragraflarını, anlam bütünlüğüne sahip bir yazı oluşturacak biçimde yeniden düzenleme.

17. İlgili birkaç paragrafın, anlam bütünlüğüne sahip bir yazı oluşturan doğru sıralanışını önerilenler arasından seçip işaretleme.

18. Belli bir konudaki düşüncelerini, tutarlı ve maksatlı olarak ifade etmeye yarayacak bir plan önerme.

19. Belli bir konudaki düşüncelerini, plânlı ve tutarlı biçimde örgütleyip yazma.

a) Her farklı fikir için paragraf yapma.

b) Yazıda "giriş", "gelişme" ve "sonuç" bölümlerine yer verme.

c) Yazının "giriş", "gelişme" ve "sonuç" bölümleri arasında tutarlı bir bağ kurma."³³)

"Hedef: BİR KONUŞMACIYI, DİKKATLE VE KONUŞULANI DOĞRU ANLAYACAK BİÇİMDE, GÖRGÜ KURALLARI İÇİNDE DİNLEYEBİLME

Hedefe Ulaşıldığına Kanıt Olabilecek Davranışlar:

³³ TEKİN, Doç. Dr. Halil, Okuduğunu Anlama Gücü İle Yazılı Anlatım Becerisini Geliştirme Yönünden Okullarımızdaki Türkçe Öğretimi, Ank. 1980, s. 82-83

1. Dikkatini konuşmacıya yöneltme.
2. Dikkatini konuşulan konu üzerinde toplama.
3. Dikkatini konuşma boyunca sürdürme.
4. Konuşmacının ileri sürdüğü önemli fikirleri yakalama(not alma).
5. Konuşmacının farklı anlamlara gelebilecek sözlerini yakalama (not etme).
6. Konuşmacının, konuyla ilgili olmayan sözlerini ayırt etme.
7. Konuşmadaki çelişkileri ve tutarsızlıkları (eğer varsa) bulma (söyleme, yazma ya da önerilenler arasından seçip işaretleme).
8. Konuşmacının ve öteki dinleyicilerin dikkatini dağıtacak söz ve hareketlerden (gereksiz müdahale, yanındakilerle fısıldaşma v. b.) kaçınma.
9. Konuşmacıya, konuşması sırasında dönüş (feedback) niteliği taşıyan sözlü olmayan tepkiler gösterme.
10. Konuşmasını sürdüren konuşmacıya soru yöneltmede, karşı görüş bildirmede önceden söz isteme.
11. Konuşma sırasında ya da konuşmanın bitiminde konunun anlaşılmayan ya da yeterince açıklığa kavuşmayan yönleriyle ilgili olarak konuşmacıya soru ya da sorular yöneltme.

"Hedef: DUYGU, DÜŞÜNCE, TASARIM VE İZLENİMLERİNİ BELLİ BİR MAKSADA YÖNELİK OLARAK, SÖZLE AÇIK VE ANLAŞILIR BİÇİMDE İFADE EDEBİLME

Hedefe Ulaşıldığına Kanıt Olabilecek Gözelenebilir Davranışlar:

1. Sesi, dinleyicilerin rahatça duyabileceği biçimde ayarlama.
2. Kelimeleri, doğru ve anlaşılır olarak söyleme.
3. Fikrini en açık, en kısa yoldan anlatabilen ve dinleyici grubunun anlayabileceği kelimeler kullanma.
4. Fikrini açıkça ve tek anlamlı olarak anlatacak nitelikte farklı yorumlara yol açmayacak cümleler kurma.
5. Kelime ve cümle vurgularını yerinde yapma.
6. Konuşmaları yöneten birisi varsa, konuşmak için önceden söz isteme.
7. Söze; bir hitapla başlama.
8. Konuşmanın başında, konuyu ve konuşma planını belirtme.
9. Konuşmayı belli bir plâna göre yapma.
10. Konuşmada belirtilen fikirler, konuşmanın bölümleri arasında açık ve mantıkî bir bağ kurma.
11. Konuşurken konu dışına çıkmama, konudan ayrılmama.
12. Tekrarlara yer vermeden konuşma.
13. Konuşmada, çelişik fikirleri ileri sürmeme.
14. Bilimsel bulgulara ters düşen fikirler ileri sürmeme.
15. İletişimi güçleştirici söz ve hareketlerden kaçınma.
16. Konuşma sırasında, konuşmanın akışını bozucu, etkisini azaltıcı nitelikteki ses ve kelimelere yer vermememe.
17. Ses tonunu, konunun niteliğine ve cümlelerin belirteceği anlama göre ayarlama.
18. Konuşmalarında söz-mimik-jest uyumunu sağlama.
19. Sorulan bir soruya, öfkelenmeden açık, kısa ve doğru karşılık verme.
20. Karşılıklı konuşmalarda, kimsenin sözünü kesmeme.
21. Yanıldığı durumlar olup da başkaları hatırlattığında, yanıldığını kabul ederek hatırlatana teşekkür etme.

"Hedef: KENDİNİ İFADEDE DOĞRU VE GÜZEL TÜRKÇE KULLANMAYA İSTEKLİLİK

Hedefe Ulaşıldığına Kanıt Olabilecek Gözlenebilir Davranışlar:

1. Doğru ve güzel Türkçe'yi hangi kaynaklarda bulabileceğini ilgililere sorma.
2. Yeni duyduğu (öğrendiği) kelimeleri doğru ve yerinde kullanmaya çalışma (yazılı ya da sözlü taklit ederek tekrarlama).
3. Anlamı, yazılışı, söylenişi bakımından takıldığı kelimeler olduğunda sözlüğe, yazım kılavuzuna, öğretmene ya da başka güvenilir kaynaklara başvurma.
4. Yazılarındaki ya da konuşmalarındaki hatalara işaret edildiğinde bunu olumlu karşılama (hatayı gösteren kişiye teşekkür etme gibi)."³⁴
- "5. İşaret edilen hatalarını öneriler uyarınca düzeltme ve doğruları öğrenme yoluna gitme.
6. Deyim ve atasözlerini, belirttiği anlamlara göre yerinde kullanma.
7. Türkçe'yi doğru ve güzel konuşan kişilerle konuşma fırsatları arama ya da böylesi fırsatlar çıktığında kaçırmama.
8. Tiyatro sanatçılarının ve spikerlerin konuşmalarındaki belli kelimelerin telâffuzunu, kelime ve cümle vurgularını taklit etme.

³⁴ TEKİN, Doç. Dr. Halil, **Okuduğunu Anlama Gücü ile Yazılı Anlatım Becerisini Geliştirme Yönünden Okullarımızdaki Türkçe Öğretimi**, Ank. 1980, s. 83-84

"Hedef: HIZLI, DOĞRU VE ANLAMLI OLARAK SESLİ OKUMAYA KARŞI İSTEKLİLİK

Hedefe Ulaşıldığına Kanıt Olabilecek Gözlenebilir Davranışlar:

1. Karşılıklı konuşma şeklindeki metinlerin sınıfta okunmasında konuşmacılardan birisi olmak isteme.
2. Belli metinleri sınıfta sesli okumaya gönüllü olma.
3. Hızlı ve doğru okuma konusundaki yarışmalara katılma.
4. Belli parçaları, tiyatro sanatçılarıyla spikerlerin radyo ve televizyonda okudukları gibi okumaya çalışma.
5. Belli süre içinde, belli sayıda kelime okumak için sık sık saat tutarak ya da tutturarak kendini sınama.

"Hedef: YAZILI ANLATIMIN GÜNLÜK YAŞAMDAKİ ÖNEMİNİ TAKDİR EDEBİLME

Hedefe Ulaşıldığına Kanıt Olabilecek Gözlenebilir Davranışlar:

1. Belli bir konudaki görüşlerini yazılı hale getirme.
2. Öğrenmek istediği belli hususları, gerektiğinde, ilgililere yazılı olarak sorma.
3. Belli günlerde ve belli olaylarda (bayramlar, düğün, ölüm, hastalık, doğum vb.) tanıdıklarına mektup, kart vs. yazma.
4. Resmî kuruluşlardan olan isteklerini, yazılı bir dilekçe halinde belirtme.
5. Belli konulardaki yazılı istekleri yazılı olarak cevaplandırma.

6. Günlük gazetelere ya da okul veya sınıftaki duvar gazetelerine belli konulardaki görüşlerini belirten yazılar yazma.
7. Okulun duyuru tahtasındaki yazıları sürekli ve periyodik olarak okuma.
8. Dinlediği bir konuşmanın önemli kısımlarını yazılı olarak not etme.
9. İlgi alanına giren yazıları (makale, fıkra vb.) derleme.
10. Her gün en az bir günlük gazete okuma.
11. Para durumu elverişliyse, en az, bir günlük gazeteyi sürekli alma.
12. Belli konularda topladığı materyali, kendisinin aldığı çeşitli notları, kendilerinden sürekli yararlanılabilecek hale getirme.

Hedef: SÖZLÜ ANLATIMIN GÜNLÜK YAŞAMDAKİ ÖNEMİNİ TAKDİR EDEBİLME.

Hedefe Ulaşıldığına Kanıt Olabilecek Gözlenebilir Davranışlar:

1. Belli kişiler ya da kurumlardan olan isteklerinde yazılı anlatımın etkisini artırmak için gerektiğinde sözlü anlatıma başvurma.
2. İsteklerini, açıkça ve uygun bir dille, çekinmeden ilgililere söyleme.
3. Tanıdıklarının yaşamlarındaki üzücü ve sevindirici olaylarla ilgili duygu ve düşüncelerini, ilgiliye, bizzat giderek söyleme ya da telefonla (eğer mümkünse) bildirme.

4. Günlük yaşamdaki kişisel ilişkileri rahatlatıcı nitelikteki "günaydın!", "kutlarım!", "nasılsınız?", "teşekkür ederim", "sağlıklar olsun" gibi ifadeleri gerektiren her durumda kullanma.
5. Radyo ve televizyondaki haberleri izleme.
6. Açık, doğru ve güzel anlatımları yeğleme.
7. Açık, doğru ve güzel anlatımları taklit etme.
8. İlgilendiği konulardaki açık oturum, konferans ve benzeri türden konuşmaları izleme.
9. Herhangi bir konudaki açık oturuma ya da tartışmalı toplantıya konuşmacı olarak katılma.
10. Karşılıklı konuşmalarda dinleyici olarak fikrini belirtmek gerektiğinde, karşısındakini, kendini ifadeden caydıracak davranışlardan kaçınma.
11. Konuşmalarda, karşısındakinin sözünü kesmeme.
12. Konuşmalarda, yanlış anlaşılmaya elverişli ifadeler kullanmaktan kaçınma. "(³⁵)

"Hedef: KİTAP SEVGİSİ

Hedefe Ulaşıldığına Kanıt Olabilecek Gözlenebilir Davranışlar:

1. Kitap kapağıyla sayfalarını, gereksiz yazılar ve işaretlerle karalamama.
2. Kitapları büküp katlamama.
3. Kitap yapraklarını yırtmamaya özen gösterme.

³⁵ TEKİN, Doç. Dr. Halil, Okuduğunu Anlama Gücü ile Yazılı Anlatım Becerisini Geliştirme Yönünden Okullarımızdaki Türkçe Öğretimi, Ank. 1980, s. 85-86

4. Okurken kaldığı sayfayı belirlemek için yaprağı kıvrırmama, bellilik için sayfa aralarına kâğıt ya da karton koyma.
5. Herhangi bir yerden (kendisinin, sınıfın ya da okulun kitaplığından) şöyle bir göz atmak ya da yararlanmak için aldığı bir kitabı, işi bitince, düzenli biçimde yine eski yerine koyma.
6. Kitaplarını, kâğıt, naylon ya da plastik kapla kaplama.
7. İmkânları ölçüsünde, kitaplarını ciltleme ya da ciltlettirme.
8. Kitaplarını onların kaybolmasını ve eskimesini önleyecek biçimde uygun bir yerde (kitaplık gibi) muhafaza etme.
9. Kitaplarının ara sıra tozunu alma.

"Hedef: SÜREKLİ VE PLÂNLİ OKUMA ALIŞKANLIĞI

Hedefe Ulaşıldığına Kanıt Olabilecek Gözlenebilir Davranışlar:

1. Öğretmenlerinden, boş zamanlarında okuyabileceği kitap listesi isteme.
2. Hafta sonlarında, yarı yıl ya da yaz tatillerinde okuyacağı kitapların listesini yapma.
3. Ayda en az bir kitap okuma (öğretmenlerinin önerdiği ya da kendisinin seçtiği).
4. Öğretmen tarafından okunması salık verilen kitapları edinme (satın alma, kitaplıklardan ödünç alma vb.).
5. Okuduğu kitaplar hakkında arkadaşlarının görüşünü alma.
6. Boş zamanlarının bir kısmını, okuyabileceği yeni kitaplar çıkıp çıkmadığını araştırmak için kitapçılarda ya da kitaplıklarda geçirme.

7. Günde, en az bir gazete okuma.
8. Günde en az 1-2 saatini, okumakla zorunlu olmadığı konulardaki yazıları okumaya ayırma (dergi, kitap vb.).
9. Gazete ve dergilerdeki yeni yayınların listelerini, kitap tanıtımları sayfalarını sürekllice okuma.
10. Süreli (haftalık, aylık, yıllık) okuma plânı yapma.
11. Hazırladığı okuma plânına, olabildiğince bağlı kalma.

Hedef: BASILI KAYNAKLARDAN (Sözlük, ansiklopedi, yazım kılavuzu, kitap vb.) ETKİLİCE YARARLANABİLME

Hedefe Ulaşıldığına Kanıt Olabilecek Gözlenebilir Davranışlar:

1. Herhangi bir kelimeyi, sözlükten ya da ansiklopediden, fazla sayfa çevirmeden kısa sürede bulma.
2. Bir kitabın içindekiler kısmına bakarak belli bir konuda yararlanabileceği sayfaları saptama.
3. Belli kavramlar konusunda bilgi edinmeye çalışırken bir kitabın "kavramlar dizini" kısmına bakma.
4. "Adlar dizini" kısmına bakarak, bir kitapta belli bir kişiden ya da o kişinin görüşlerinden söz edilip edilmediğini; söz ediliyorsa ilgili sayfaları çıkarma.
5. Belli bir konuda bilgi edinmek, yararlanmak için en uygun kaynağa (sözlük, yazım kılavuzu, ansiklopedi, ders kitabı vb. arasından) başvurma.
6. Bir kitapta, belli bir konuya ilişkin olarak dipnotta adı geçen eserle ilgili tam bilgiyi o kitabın sonundaki "kaynaklar" listesinden çıkarma.
7. Kendisine ait bir kitabı okurken, belli konularla ilgili olarak önemli gördüğü satırların altlarını düzgünce çizme.

(Çizilen yerin önem derecesini ya da ilgili olduğu konuyu belirtmek için, çizme işinde değişik renkte kalemler kullanılabilir.)

8. Başkalarına ya da kitaplıklara ait kitapları okurken önemli gördüğü noktaları özetleyerek ya da aynen alma.

9. Bir kitaptan alınan belli kısımlar ya da fikirlerin yanında o fikrin ya da kısmın kapsandığı sayfaların numarasını da yazma.

10. Okuduğu kitapların bibliyografyasını, usulüne uygun olarak çıkarıp yazma.

11. Okuduğu kitabın içeriğiyle ilgili alıntı ve özetleri, bunlar üzerindeki kendisinin görüş ve yorumlarını; gerektiğinde yararlanmak üzere sınıflayarak fişleme ya da dosyalama.

12. Bir kitabı okurken, yazarın görüşlerine katılıp katılmadığını ve bir konuya ilişkin kendi görüş ve düşüncelerini sayfanın sol yanına kurşun kalemle not etme. (Kendisinin olmayan kitaplarda, bu notlar; fişlere ya da dosyaya geçirildikten sonra, özenle ve temizce silinmelidir.)"³⁶)

Türkçe derslerinde hedefler ve hedef davranışların denetlenmesi sınama durumuna yani Ölçme ve Değerlendirmeye girmektedir.

Ölçme ve değerlendirme kavramı içinde yer alan taksonomi eğitim hedeflerinin kademeli olarak sınıflandırılması anlamına gelir.

"Dersin hedeflere ulaşmasında metinlerin, hedef

³⁶ TEKİN, Doç. Dr. Halil, Okuduğunu Anlama Gücü ile Yazılı Anlatım Becerisini Geliştirme Yönünden Okullarımızdaki Türkçe Öğretimi, Ank. 1980, s. 86-87-88

davranışların gerçekleşip gerçekleşmediğinin ölçülüp, değerlendirilmesinde de metin altında sorulan soruların önemli bir yeri vardır."³⁷⁾

Taksonomi üzerine çalışma yapan Bloom, Krathwohl, Kibler, Tuckman, Simpson, Tyler'in taksonomisi şöyledir:

"1) Zihnî Hedefler (Zihnî Davranışlar)

a-) Bilgi basamağı

b-) Kavrama basamağı

c-) Uygulama basamağı

ç-) Analiz basamağı

d-) Sentez basamağı

e-) Değerlendirme basamağı

2) Hissî Hedefler (Hissî Davranışlar)

a-) Alma basamağı

b-) Tepkide bulunma basamağı

c-) Değer verme basamağı

ç-) Örgütlenme basamağı

d-) Bir değerler bütünüyle nitelenmişlik basamağı

3) Psikomotor Davranışlar

a-) Kaba vücut hareketleri

b-) Koordine edilmiş hareketler

c-) Sözsüz iletişim davranışları

ç-) Konuşma Davranışları" (³⁸⁾

Prof. Dr. Sadık Kemal Tural'ın taksonomisi ise Bloom ve Veysel Sönmez'e göre farklılık göstermektedir.

³⁷ KILIÇ, Mehmet, Genel Liselerin İkinci Sınıflarında Okutulan Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitapları Üzerine Bir İnceleme, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ank. 1992

³⁸ TOSUN, Mesiha, Ortaokulların Üçüncü Sınıfları İçin Yazılan "Türkçe" Kitapları Üzerine Bir İnceleme, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ank. 1992, s.135,136

"a-) Tanıma (bilme)

b-) Kavrama

c-) Analiz

ç-) Sentez

d-) Değerlendirme

e-) Zevk Normları

f-) Mukayese

g-) Hüküm"³⁹⁾

Dr. Veysel Sönmez şu taksonomiye kullanmaktadır:

"1) Bilişsel Hedefler

a- Bilgi basamağı

b- Kavrama basamağı

c- Uygulama basamağı

ç- Analiz basamağı

d- Sentez basamağı

e- Değerlendirme basamağı

2) Duyuşsal Hedefler

a- Alma

b- Tepkide bulunma

c- Değer verme

3) Devinişsel Davranışlar

a- Uyarılma

b- Kılavuz denetiminde yapma

c- Beceri haline getirme"⁴⁰⁾

³⁹ TURAL, Prof.Dr.Sadık Kemal Anadili Öğretim Metotları Dersi, Yayımlanmamış Yüksek lisans Ders Notları (1990-1991)

⁴⁰ TOSUN, Mesiha, Ortaokulların Üçüncü Sınıfları İçin Yazılan "Türkçe" Kitapları Üzerine Bir İnceleme, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ank. 1992, s.136-137

"Türkçe dersinde her bir öğrenme ünitesinde öğrenciye kazandırılması düşünülen davranışlar belirlenmeli; bu davranışları öğrenciye kazandırabilecek eğitim durumları hazırlanmalı; sözkonusu davranışların ne derecede kazanıldığını anlama olanağı verecek ölçme araçları geliştirilmelidir. Bu işleri mevcut öğretmenlerin kendi başlarına yapmalarını beklemek gerçekçi bir yaklaşım olmayacaktır. Bu nedenle, Bakanlık örgütü bu konuda öğretmenlere rehberlik edici gerekli yardımlarda bulunmaya yönelik çalışmalara girmelidir."⁽⁴¹⁾

Bu çalışmalar yapılmadığı takdirde metin ve metinaltı sorularından istenen başarıyı elde etmek mümkün olmayacaktır. Metin altı sorularının taksonomik yönden ihmal edilmesi istenen hedef davranışların gerçekleşmesini sekteye uğratacaktır. Türkiye'de bugün Türkçe derslerinde olsun diğer derslerde olsun taksonomik hedeflerden bilgi ile kavrama gerçekleştirilmiş diğer basamaklar maalesef ihmal edilmiştir. Halbuki taksonomideki bütün basamakların gerçekleştirilmesi gerekirdi. İncelediğimiz Türkçe ders kitaplarında ortak nokta taksonomik hedeflerden daha çok bilgi ile kavrama üzerinde durulmuş olmasıdır.

bc) Bu Yaş Çocuğunun Biyo-Psiko-Sosyolojisine Katkılar Bakımından:

"Çocuk, 6-11/12 yaş grubunda benlik bakımından oluşan, sosyalleştikçe gelişen, geliştikçe sosyalleşen bir varlık"tır. ⁽⁴²⁾ Sosyalleşen bu varlık "kaynağında maddi-

⁴¹ TEKİN, Doç. Dr. Halil, **Okuduğunu Anlama Gücü ile Yazılı Anlatım Becerisini Geliştirme önünden Okullarımızdaki Türkçe Öğretimi**, Ank. 1980, s. 587

⁴² TURAL, Prof. Dr. Sadık Kemal, **Sorulara Cevaplarla, Kültür-Edebiyat-Dil**, Ecdâd Yayınevi, Ank. 1992, s. 451

manevî huzur, refah, korunma, güven fikirleri bulunan, ortak heyecan ve kabullerin şekillendiği sosyal münasebetler düzeni"⁽⁴³⁾ içerisinde yer almaktadır.

Benlik kavramını geliştirmekte olan bu yaş çocuğuna en iyi şekilde dilini, dinî değerlerini, törelerini, millîlik kavramını bir bütün halinde kazandırıp sağlam, dengeli bir millî benlik, millî kimlik, millî kişilik kazandırmak uygun metin altı soruları tertiplemeyle mümkün olacaktır.

"Temel eğitimin ikinci kademesi olan ortaokulda, bir önceki evrede başlayan okuma, yazma, dinleme ve dil kurallarını algılama yeteneklerini ilerletme; okumasını, yazınsal değer taşıyan kitaplara yöneltme; bu kitapların türlerini tanıma, anlatımlarındaki yazın sanatlarını ve bunların anlamlarını kavrama; okuduğunu doğruluk bakımından değerlendirmeye alışma; bilgi kaynaklarından daha etkili ve geniş olarak yararlanma; toplulukla konuşma yordamlarını öğrenip uygulayabilme"⁽⁴⁴⁾ söz konusudur.

Türkçe derslerinde amaç çocuğu sadece birtakım bilgilerle karşılaştırmak, birtakım verileri kavratmak değildir. Kuru kuruya ezber bilgisi vermenin çocuğa da bir faydası olmayacaktır. Zaten "çağdaş eğitim, bireyi bilgi ile donatmaktan çok, ona kendi kendine bilgi edinme yollarını öğretmeyi amaçlar. Bireyde sağlıklı düşünme doğru anlama, toplum içinde türlü durumlara olumlu uyum yapabilme

⁴³ TURAL, Prof. Dr. Sadık Kemal, **Zamanın Elinden Tutmak**, Ecdâd Yayınevi, Ank. 1991, s. 26

⁴⁴ GÖĞÜŞ, Beşir, **"Anadili Eğitimi Programlarının Niteliği"** **Türk Dili Der. Dil Öğretimi Özel Sayısı**, Yıl:32, c.47 nu.379-380, Temmuz-Ağustos, Ank. 1983, s.45

yeteneklerinin geliştirilmesini ister. Sağlıklı düşünme, öncelikle dilin işleyiş düzeninin kavranmasına bağlıdır. Bundan dolayı kişinin eğitimi ile anadili arasında doğrudan bağlantı vardır."⁽⁴⁵⁾

Çocukların kullandıkları kelimeler, cümle kurma yetenekleri, cinsiyete göre, yaşa göre çevreye göre değişmektedir. Yine bu özelliklere göre ilgi noktaları, sevilen ya da sevilmeyen davranışlar, zihinsel bir takım biyolojik özellikler de farklılıklar taşımaktadır. İşte metinaltı sorularından beklenen bu yaşın farklılıklarına hitabetmesidir.

Her ülke eğitim politikasında kültürel değerlerine yer verir. Kültürel değerler içerisinde yer alan dinî değerler ve sosyal değerlerin amacı çocuğa bir mensubiyet fikri aşılamaktır. Buna ait olma da denilebilir. "Her toplum, inandığını ve özendiğini ona bütün heyecanı ile verecektir. Bu, gencin olduğu kadar toplumun da ihtiyacıdır. Burada geniş anlamda bir eğitim amacı söz konusudur ve kitapların gencin ruhunda yapacağı etkilerin rolü büyük olacaktır. Onun için her millet ideal değerlerini yayınlarıyla yaymaya çalışıyor. "⁽⁴⁶⁾

"İnsan kişiliği, birçok sapma ve yolunu değiştirmelere elverişlidir. Her kompleks ve kuvvetli şey için olduğu gibi, kişiliğin de gelişmek ve olgunlaşmak için belli bir

⁴⁵ ŞİMŞEK, Rasim, "Çağdaş Eğitimde Anadili'nin Yeri", Türk Dili Der. Dil Öğretimi Özel Sayısı, Yıl:4, c. 47. nu. 379-380, Temmuz-Ağustos, Ank. 1983, s. 32

⁴⁶ APAYDIN, Talip, OĞUZKAN, Dr.Ferhan, YÖRÜKOĞLU, Prof.Dr.Atalay, DEMİRAY, Kemal, "Çocuk Yazını" (Açıkoturum) Türk Dili Der. Ağustos, Ank. 1977, s.91

iklime ihtiyacı vardır. Sevgi kapasitesinin faydasız ve sapmış kalması, tersine başkalarına ve Tanrı'ya açılması için gençlerin gelişmesini yönetmek eğitimin görevidir. "⁴⁷)

Metinaltı sorularının çocuğun duygusal gelişimine, cinsel gelişimine, zihinsel gelişimine, ruhi gelişimine, sosyal gelişimine katkılarda bulunması gerekir. Aksi takdirde sadece bilgiye ve kavramaya dayalı olduklarında birtakım hedeflere ulaşmak mümkün olmayacaktır.

Çocuğun fizyolojik gelişimi, zihni gelişimi, ruhi gelişimi, sosyolojik gelişimle bir bütünleşme gösterir. Bunları birbirinden ayırmak mümkün değildir.

Psikolojik yönden metinaltı sorularının çocuğun duygusal yönüne olumlu katkılarda bulunması önemlidir.

Toplumsal yönden çocuğun kendine gerekli olan bilgileri edinmesi, demokratik bir formasyon kazanması, yine günlük hayatında karşısına çıkan problemleri çözümülemesi, öğrendiklerini günlük hayatında uygulaması beklenmektedir.

Sosyal değerlerden aile sevgisi, yardımseverlik, çalışkanlık, mutluluk, toplu yaşama, örnek olma, doğruluk, adalet; sevgilerden vatan sevgisi, millet sevgisini alışkanlık haline getiren çocuk, kendiyle ve toplumla barışık olarak, içinde yaşadığı topluma aitlik duygusu hissederek uyumlu bir karaktere bürünecektir.

⁴⁷ MUŞTA, Yrd. Doç. Dr. Muammer C. , "Şahsiyet Gelişiminde İnsan ilişkileri ve Millî Kültür", Millî Eğt. Der. nu.93, 1993, s.43

"Bütün Türk gençlerine, eğitimin her kademesinde, Atatürk devrimleri ve Anayasanın başlangıcında ifadesini bulan Türk Milliyetçiliğinin, Türk devletinin ülkesi ve Devleti ile bölünmez bir bütün olduğunun tam olarak benimsetilmesi ve millî birlik ve beraberliği sarsacak dogmatik saplantılara kapılmamalarını sağlayacak ve sapanlar olursa onları doğru yola çevirecek bir ruh ve irade gücünün kazandırılması esastır."⁽⁴⁸⁾

"İnsanı sosyalleştiren süreçlerin ve kurumların en önemlisi dildir. Dil ister ana dili ister gündelik dil, isterse kültür dili olarak adlandırılsın insanla kendisi dışında kalanlar arasında bağ ve bağlantılar kurmayı sağlayan bir fonksiyon taşır."⁽⁴⁹⁾

Çocuğun toplum içerisinde yetişme şartları, kimliğini, statüsünü, rolünü tayin ettiği gibi duygular da benliğe ve kimliğe şekil veren etkenlerdendir.

Bu yaş grubundaki çocuklar sosyalleşmeye doğru ilk adımlarını atarlar. Özellikle benlik gelişimi açısından yeni bir devreye girdikleri için duygularını ve düşüncelerini dile getirmekten zevk alırlar. Bunun için Türkçe derslerinde metin altı sorularının çocuğun belli bir olayı anlatmasına, tarifler yapmasına, sentezler yapmasına imkân vermesi çocuğun biyo-psiko-sosyal yapısına olumlu katkıda bulunacaktır. Maalesef incelediğimiz ders kitaplarındaki metin altı sorularının çocuğun biyo-psiko-sosyal yapısına tam anlamıyla bir katkıda bulunabildiğini söyleyemiyoruz.

⁴⁸ Dokuzuncu Millî Eğitim Şûrası, 24 Haziran-4 Temmuz 1974, MEB Basımevi, İst. 1975, s. 61

⁴⁹ TURAL, Prof. Dr. Sadık Kemal, G.Ü. Sos.Bil.Enst. Anadili Öğretimi Metotları Dersi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Notları, 1990-1991

İSTİKLÂL MARŞI

*Korkma! Sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak.
O benimdir, o benim milletimindir ancak!*

*Çatma kurban olayım çehreni ey nazlı hilâl;
Kahraman ırkıma bir gül... ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır, hakka tapan milletimin istiklâl.*

*Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım;
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.*

*Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim imân dolu göğsün gibi serhaddim var,
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imânı boğar,
"Medeniyet" dediğin tek dişi kalmış canavar?*

*Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana vaadettiği günler Hak'kın,
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.*

Bastığın yerleri "toprak" diyerek geçme, tanı!
 Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
 Sen şehid oğlusun, incitme, yazıktır atanı.
 Verme dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
 Şühedâ fışkıracak toprağı sıksan, şühedâ!
 Canı, cananı, bütün varımı alsında Hüdâ,
 Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüdâ,

Ruhumun senden İlâhi şudur ancak emeli;
 Değmesin ma'bedimin göğsüne nâ-mahrem eli!
 Bu ezanlar-ki şehâdetleri dinin temeli
 Ebedî yurduğun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
 Her cerîhamdan, ilâhi, boşanıp kanlı yaşım;
 Fışkırır rûh-ı mücerred gibi yerden na'şım:
 O zaman yükselerek arşa değer belki başım!

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
 Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
 Ebeddiyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl.
 Hakkıdır, hür yaşamış bayrağımın hürriyet,
 Hakkıdır, hakka tapan milletimin istiklâl.

Mehmet Âkif ERSOY

KİTAPLAR	SORULAR	TAKSONOMİK DEĞERLER
1. Kitap	1. İstiklâl Marşımız on kıtadan meydana gelmiştir. Kitaba bunun dört bölümü alınmıştır. Birinci kıtaya göre bayrağımız daima dalgalanacaktır. Şair, bu düşüncesini hangi sözlerle anlatıyor?	Bilgi (Zihni)
	2. Şair, birinci kıtada bayrağımızı neye benzetiyor?	Bilgi (Zihni)
	3. İkinci kıtada bayrağımızdan neler isteniyor?	Kavrama (Zihni)
	4. Bağımsız yaşamak bizim niçin hakkımızdır? Bu düşünce hangi satırlarda belirtiliyor?	Kavrama (Zihni) Bilgi (Zihni)
	5. Üçüncü kıtada ben sözüyle kim anlatılmak isteniyor? Bu varlığın özelliklerini belirtiniz.	Bilgi (Zihni)
	6. Şair son kıtada kime sesleniyor? Ondan neler istiyor?	Bilgi (Zihni)
	TÜR, ANLATIM 5. Okuduğunuz şiire dikkat ediniz. a. şiir kaç kıtadan meydana gelmiş?	Bilgi (Zihni)
	b. Şiirin herbir kıtasına başka ne isim verebiliriz?	Kavrama (Zihni)
	c. Her kıtada kaç mısra var?	Bilgi (Zihni)
	ç. Mısraların ilk harfi nasıl yazılmış?	Bilgi (Zihni)
	d. İkinci ve dördüncü kıtalardaki kafiye kelimeleri gösteriniz?	Bilgi (Zihni)
	6. Aşağıdaki cümlelerde geçen hak ve Hak kelimelerinin anlamlarını sözün gelişinden bulmaya çalışınız. Ana hakkı ödenmez. Hepiniz, Hak'ka emanet olunuz. Çalışmanızın hakkını isteyiniz.	Bilgi (Zihni)

KİTAPLAR	SORULAR	TAKSONOMİK DEĞERLER
2. Kitap	I-1. İstiklâl Marşımızın sözleri, açılan bir yarışma sonucu, 724 şiir arasından seçildi. Büyük Millet Meclisinin 12 Mart 1921 tarihli toplantısında dört defa okunarak, heyecan içinde, ayakta dinlendi ve Millî Marş olarak kabul edildi. Okuduğunuz kısım, aslı 41 mısradan oluşan şiirin baş tarafıdır.	Taksonomik Bir Değeri Yoktur.
	1. İstiklâl Marşı sözünden ne anlıyorsunuz?	Bilgi (Zihnî)
	2. Marşın sözleri milletimizin hangi olayla ilgili heyecanını ve tepkisini yansıtıyor?	Bilgi (Zihnî)
	3. Şair, bağımsızlığın alâmeti olan bayrağımızın sonsuza kadar dalgalanmasıyla ilgili düşünce ve duygusunu nasıl belirtiyor?	Kavrama (Zihnî)
	4. Bağımsız yaşamak Türk Milletinin niçin hakkıdır?	Kavrama (Zihnî)
	5. Şiirde, egemenlik hakkını kollama ve sürdürmede Türk Milletinin kendisine olan güveni nasıl belirtiliyor?	Kavrama (Zihnî)
	6. Bu şiirde bize verilmek istenen duygu nedir?	Kavrama (Zihnî)
	II. İstiklâl Marşımızın sözlerinde: 1. Her satırdaki ilk kelimenin nasıl yazıldığını söyleyiniz?	Bilgi (Zihnî)
	2. Her satır sonunda ses yönünden benzeşen kelimeleri gösteriniz?	Uygulama (Zihnî)
	3. Sesli okuma sırasında kelime uyumundan kulağınıza hoş gelen sesleri belirtiniz. Okuduğunuz şiirde kaç mısra var? Kafiyeleleri gösteriniz.	Kavrama (Zihnî) Bilgi, Uygulama (Zihnî)

KİTAPLAR	SORULAR	TAKSONOMİK DEĞERLER
3. Kitap	II. a. 1. İstiklâl Marşı'mızın ilk iki dörtlüğünde şair, iki ayrı varlığa sesleniyor; bu varlıkların neler olduğunu söyleyiniz.	Bilgi (Zihnî)
	2. Her iki dörtlükte hangi duygular dile getiriliyor?	Bilgi (Zihnî)
	3. Millî marşlar, savaşta ve barışta millete ne açıdan güç kaynağı olur?	Örgütleme (hissî)
	4. Şiirin üçüncü dizesindeki "yıldız" kelimesi, sözlük anlamı dışında "baht, şans, talih" anlamlarını da içerir. Kelime bu özelliğiyle dizeye nasıl bir anlam kazandırmaktadır?	Bilgi (Zihnî)
	5. İkinci dörtlükte üst üste gelen yenilgiler sebebiyle bayrağımız üzgün ve küskün gibidir; şair, bu durumun geçici olduğunu, milletin yüzünün er geç güleceğini hangi sözlerle belirtiyor?	Bilgi (Zihnî)

ISSİZ ADADAKİ GÜNLERİM

(Robinson Crusoe, denizci olmak, bütün dünyayı dolaşmak ister. O, ondokuz yaşına girmiştir. Babasının ısrarlı karşı koymalarına rağmen bir gemide iş bulur ve denize açılır. Ancak, şiddetli bir fırtına sonucu gemi batar. Gemiden, yalnızca Robinson kurtulur ve ıssız bir adaya çıkar. Yaptığı salla yarı batık gemiden ihtiyaçlarını ıssız adaya taşır.)

Güverteye çıkınca hemen işe giriştim. Bu kez akıllanmıştım, salı daha hafif yaptım, gerekli öteberiyi yükledim. Çivi, balta, testere gibi araçlardan ne buldumsa sala taşıdım. Bu arada barutu, öteki silahları da almayı unutmadım.

Karaya varınca eşyayı bir güzel yerleştirdim, sonra da kendime bir barınak yapmaya koyuldum. Gemiden getirdiğim çadır bezini, diktiğim kazıklara gerdim; uydurma da bir çadırım olmuştu. Öteberimi çadıra istifledim. Sonra da yatıp bir güzel uyku çektim.

Şimdi iş, kendime güvenli bir yer yapmaya kalıyordu. Bunun için de uygun bir yer aramalıydım. Bulduğum yer, bu işe yarayacak gibi görünmüyordu. Hem tatlı suyu yoktu, hem de az ilerisi bataklıktı. Aramaya koyuldum. Dik yamacın eteğinde bir düzlük gözüme ilişti. Hah, tamam! İşte, burası iyiydi. Üst yanı dik olduğundan, oradan bir tehlike gelmezdi; sonra, hafifçe oyuktu da. Düzlük, otlarla kaplıydı, yemyeşildi. Yetmiş, seksen metre kadar genişlikteydi. Yamacın bu yanı kuzeybatıya bakıyordu. Bu yüzden de

akşamüstleri güneş alıyordu.

Derken, kovuğun önüne bir yarım çember çizdim, buraya iki sıra kazık çaktım, aralarını da halatla ördüm. Böylece, aşılması güç bir tahta perde yapmış oldum. İki katlı çadırımı da bu tahta perdenin içine kurdum. İçeri girmek için de kapı yapmamıştım. Bir merdiven yardımıyla bu tahta perdenin üstünden aşıyordum. Artık her türlü saldırıya karşı güvenlikteydim, geceleri rahat uyuyabilirdim.

Sıra, neyim var, neyim yok yeni çadırıma taşımaya geldi. Azıcık zor oldu ama, sonunda bunu da başardım. Çadırın üstünü katranlı bezle kapladığım için yağmur tehlikesi de yoktu.

Bu iş bittikten sonra kovuğu biraz daha kazmaya başladım. Çıkan taşı toprağı da tahta perdenin altına yığıyordum. Böylece taban, yerden yarım metre kadar yükselmiş oldu. Ayrıca, kovuk da iyice oyulmuş, tıpkı bir mağaraya benzemişti. Bu işler olana kadar nice günler geçti elbet.

Bir gün kazık çakmaktan yorulmuş, çimenlerin üstüne uzanmıştım. Güneş, tam tepedeydi, kızgın ışınları sulara pırıl pırıl vuruyordu. Birden aklıma geldi: Adaya ayak bastığım gün, Eylül'ün otuzuydu. Yanımda takvim olmadığından, günlerimi şaşırabilirdim. Bunun üzerine, adaya ilk adım attığım yere koca bir direk çaktım, üstüne de "Bu adaya 30 Eylül 1659'da geldim. " diye kazıdım. Her gün bıçağımın ucuyla direğe bir çentik açıyordum. Böylece, bir takvim meydana getirip günlerimi unutmaktan kurtuldum.

Bu da bana bir fikir verdi: Kaptanın eşyaları arasında mürekkeple kaleme rastlamış, lâzım olur diye getirmiştım.

Şimdi pekâlâ bir günlük tutabilirdim. Yalnız; önce bir masayla sandalye yapmam gerekiyordu.

Elimde bol tahta vardı. İhtiyacım olduğu zaman da ormandan kesiyordum. Marangoz aletlerinin yardımıyla kendime küçük bir masayla bir sandalye yaptım.

İlkin çok güçlük çektim bunları yaparken. Öyle ya, hayatımda bir gün bile bu aletleri kullanmış değildim. Yalnız, şunu öğrendim ki, insan, isterse yapar. Ağaç kesip düz bir tahta parçası meydana getirmek, bir hayli zaman alıyordu. Ama, benim için zamanın ne değeri vardı ki!

Bu arada kovuğu iyice oymuş, eşyalarımı daha rahat istifleyecek yer sağlamıştım. Sonra mağaraya raflar yaptım, gerekli bütün araçlarımı raflara dizdim. Bundan sonra da günlüğümü yazmaya başladım.

Daniel DEFOE

Çev. Öz Dokuman

(Robinson Crusoe'den)

3. Kitap

İssız Adada İlk Günler

(Geziyi, denizciliği pek seven Robinson Crusoe (Robenson Kruzo), bu gezilerden birinde fırtınaya tutulur; batmak üzere olan gemiden kurtularak, tek başına ıssız bir adaya çıkar. Önce burada üzüntülü günler geçirir. Artık kurtulamayacağını anlayınca yaşamak için çareler aramaya başlar. Vahşi hayvanlardan korunmak için sığınaklar yapar, yarı batık gemiye kadar yüzerek gider; bulduğu yiyecekleri, kendisine yarayacak eşyayı alır, sallarla adaya taşır. Büyük bir gayret ve sabırla çalışarak tarlalar, evcilleştirdiği yaban keçilerinden sürüler meydana getirir. Adada 28 yıl yaşadıktan sonra oraya rastgele uğrayan bir gemi ile yurduna döner.

Aşağıda, Robenson'un ilk günlerde, yaşayışını düzenlemek için nasıl çalışmağa başladığını okuyacaksınız):

Karaya çıktığım gün eylülün otuzuydu. Aradan on, oniki gün geçtikten sonra, tarihi şaşıracağımı anladım. Bir çare bulmak lâzımdı. Kıyıda karaya ilk çıktığım yere büyük bir direk diktim ve şu yazıyı kazdım:

"Bu adaya 30 Eylül 1659'da geldim. " Bu direğin yanlarına her gün bir çentik açıyordum. Bu suretle bir takvim meydana getirmiş oldum. Gemiden kurtardığım eşya arasında dürbünler, gemiciliğe ait kitaplar, hesap aletleri, pergeller vardı. Köpeğimiz bu kazadan sonra gemiden atlayıp yüzerek gelmiş, beni bulmuştu; bu köpek yıllarca yanımda sadık bir hizmetçi ve arkadaş olarak

kaldı; bana faydalı olmak için sezinin bütün inceliklerini gösteriyordu, istediğim bir tek şey vardı: Onu konuşturmak...

Zengin depoma rağmen daha birçok eksiğim bulunduğunu sonradan fark ettim. Kazma, kürek, iğne, iplik gibi şeylerim yoktu. Bu lüzumlu şeylerden mahrum bulunmak, her yaptığım işin çok yavaş ilerlemesine sebep oluyordu. İstihkâmımı ve çadırımı tamamlayıncaya kadar tam bir yıl çalışmam icap etti. Bu iş için kullandığım kazıklar çok ağır oluyor, bunları kesmek, işlemek, çadırımın yanına kadar taşımak için uzun zaman uğraşmam gerekiyordu. Bazen bir kazığı kesmek ve getirmek için iki gün, yere kakmak için bir gün çalışıyordum. Kazıkları kakmak için önceleri büyük bir odun parçası kullanıyordum; sonraları demir manivelalardan birini kullanmamın daha kolay olacağını düşündüm. Bu kolaylığa rağmen iş yine pek ağır ilerliyordu. Fakat herhangi bir işin bana fazla zaman kaybettirdiğinden şikâyet etmekte mana yoktu.

Yavaş yavaş zihnimi yeni şartlara uymaya alıştırmıştım: Gemi geçip geçmediğini anlamak için denize bakmak âdetinden vazgeçmiştim. Artık beyhude işlerle vakit kaybetmiyor bütün zamanımı, hayatımı daha rahat bir hale getirmeğe harcıyordum.

Önceleri eşyayı çadıra ve mağaraya karma karışık bir şekilde yığmıştım. Öyle ki bana kımıldayacak yer kalmamıştı. Bunun için mağaramı genişletmeğe devam ettim. Böylece ilkin yırtıcı hayvanlara karşı kendimi emniyete aldıktan sonra kayayı oyma işiyle uğraştım. Onu karşıdan karşıya delerek arkadan bir kapı açmış oldum. Bu geçit,

yalnız evime yeni bir kapı eklemekle kalmıyor, eşyayı yerleştirmek için bana geniş bir yer sağlıyordu.

Bundan sonra, kendime lazım olan eşyayı yapmaya koyuldum. Bir masa ve bir iskemleden işe başladım. Yerde rahat yemek ve yazmak mümkün değildi. Hayatımda hiç bir alet kullanmış değildim. Bununla beraber gayretim ve azmim sayesinde yapamayacağım hiç bir şey olmadığını anladım. Yalnız gereken aletlere sahip olmak yeterdi. Hatta aletsiz bile birçok eşya yapmayı başardım. Fakat, bu çok zaman kaybettiriyordu. Meselâ bir tahtaya mı ihtiyacım vardı? Bir ağacı kesiyor, yeter derecede inceltinceye kadar her iki tarafından yontuyor, sonradan rendemle düzeltiyordum. Bu usulle bütün bir ağaçtan ancak bir tahta çıkarabiliyordum.

Bu şekilde hazırladığım tahtalarla kendime bir masa, bir iskemle yaptım. Sonra mağaramın bir duvarında üst üste raflar yaparak bütün aletleri bunların üzerine, aradığım zaman kolayca bulabileceğim şekilde dizdim, öteberimi asmak için de kayalara çiviler çaktım.

Bu işleri bitirdikten sonra günü gününe bir hatıra defteri tutmaya başladım.

Böylece yaşayışım bir parça düzene girmiş oluyordu.

Daniel de FOE (Danyel Defo)

(Robinson Crusoe, 1950)

Çeviren: Yaşar Nabi NAYIR

KİTAPLAR	SORULAR	TAKSONOMİK DEĞERLER
1. Kitap	1. Robinson, niçin ıssız bir adada bulunuyor?	Kavrama (Zihni)
	2. "Bu kez akıllanmıştım, salı daha hafif yaptım. " cümlesine dikkat ediniz. Acaba Robinson daha önce salı nasıl yapmıştır? Bu yüzden başına neler gelmiş olabilir?	Kavrama (Zihni)
	3. Robinson yerleşmek için, nasıl bir yer buldu? Burasını güvenilir bir duruma getirmek için önce neler yaptı?	Bilgi (Zihni)
	4. Kazık çakmaktan yorulup çimenlerin üzerine uzandığında aklına ne geliyor? Bunun için neler yapıyor?	Bilgi (Zihni)
	5. Robinson, daha önce hiçbir marangoz aleti kullanmadığı halde kendisine küçük bir masayla sandalye yapabiliyor. O, bu çalışmanın sonunda nasıl bir yargıya varıyor?	Bilgi (Zihni)
	TÜR, ANLATIM 1. Okuduğunuz yazının romandan alındığını öğrenmişsiniz. Bu yazının kahramanı olan Robinson, romanın da kahramanıdır.	Taksonomik Bir Değeri Yoktur.
	2. Okuduğunuz yazıdaki olayla geçen derslerde okuduğunuz "Kurtulma Azmi" adlı yazının benzer ve farklı yönlerini bulunuz?	Değerlendirme (Zihni)
	3. Yazar, olayı üçüncü kişinin ağzından mı anlatmış, yoksa kendi başından geçmiş gibi mi anlatmış?	Bilgi (Zihni)
	4. Robinson, masa ve iskemlesini yaptıktan sonra her gün başından geçenleri bir deftere yazmaya başlamıştır. Böylece bir hatıra defteri meydana gelmiştir. Buna göre yazının türü için ne diyebilirsiniz?	Bilgi (Zihni)

KİTAPLAR	SORULAR	TAKSONOMİK DEĞERLER
1. Kitap	8. Aşağıdaki konular yazının hangi paragraflarında anlatılmış? a. Robinson'un gemiden taşıdığı eşyaları, yaptığı geçici barınağına yerleştirmesi. b. Barınak olarak seçtiği yerin özellikleri. c. Takvim yapmayı düşünmesi ve gerçekleştirmesi. ç. Masa ve sandalye yapışı.	Bilgi (Zihnî)
2. Kitap	ALINMAMIŞ	
3. Kitap	II. a. 1. Robinson, tarihi şaşırmamak için nasıl bir çare buluyor? Takvim, yaşamak için neden gereklidir?	Kavrama (Zihnî)
	2. Robinson'un, köpeğini konuşturamadığından dolayı duyduğu üzüntünün sebebini anlatınız?	Kavrama (Zihnî)
	3. İşleri neden ağır ilerliyor? Kendisi için eser, zamandan niçin daha kıymetlidir?	Kavrama (Zihnî)
	4. Eşyanın, aletlerin yerli yerinde olmasının sağlayacağı yararları belirtiniz.	Bilgi (Zihnî)
	5. (Robenson, ilk iş olarak beslenmeyi ve yırtıcı hayvanlardan korunmayı sağladıktan sonra, niçin masa ve iskemle yapıyor? Robenson'un yerinde uygar yaşayışın rahatlık sağlayan alışkanlıklarını almamış bir ilkel insan düşününüz. Bu insanın Robenson gibi hareket edip etmeyeceğini söyleyiniz.)	Kavrama (Zihnî)
	6. Yazıdan nasıl bir hayat dersi çıkarıyorsunuz?	Kavrama (Zihnî)

Kaşığı

Ahırın avlusunda oynarken aşağıda, gümüş söğütler altında, görünmeyen derenin hazin şırıltısını işitirdik. Evimiz iç çitin büyük kestane ağaçları arkasından kaybolmuş gibiydi. Annem İstanbul'a gittiği için benden bir yaş küçük olan kardeşim Hasan'la artık Dadaruh'un yanından hiç ayrılmıyorduk. Bu, babamın seyisi, ihtiyar bir adamdı. Sabahleyin erkenden ahıra koşuyorduk. En sevdiğimiz şey atlardı. Dadaruh'la beraber onları suya götürmek, çıplak sırtlarına binmek, ne doyulmaz bir zevkti! Hasan korkar, yalnız binemezdi. Dadaruh, onu kendi önüne alırdı. Torbalara arpa koymak, yemliklere ot doldurmak, ahırını süpürmek, gübreleri kaldırmak en eğlenceli şeydi. Dadaruh, eline kaşığı alıp da işe başladı mı tıkı... tık... tık... tık... tık... tıpkı bir saat gibi... yerinde duramaz:

-Ben de yapacağım, diye tuttururdum. O vakit Dadaruh beni Tosun'un sırtına kor, elime kaşığı verir:

-Haydi yap, derdi.

Bu demir aleti hayvanın sırtına sürer, fakat o ahenkli tıkırtıyı çıkaramazdım.

-Kuyruğunu sallıyor mu?

-Sallıyor.

-Hani bakayım?

Eğilirdim, uzanırdım; lâkin atın sağırsından kuyruğunu göremezdim.

Her sabah ahıra gelir gelmez;

-Dadaruh, tımarı ben yapacağım, derdim.

-Yapamazsın.

-Niçin?

-Küçüksün de ondan.

-Yapacağım.

-Büyü de öyle.

-Ne vakit?

-.....

At, ahır işlerinde yalnız tımarı beceremiyordum. Boyum atın karnına bile varmıyordu. Halbuki en keyiflisi, en eğlenceli şey buydu. Sanki kaşağının muntazam tıkırtısı Tosun'un hoşuna gidiyor, kulaklarını kısıyor, kuyruğunu kocaman bir püskül gibi sallıyordu.

Bir gün evde yalnız başıma kaldım. Hasan'la Dadaruh dere kenarına inmişlerdi. İçimde bir tımar etmek hırsı uyandı. Kaşağıyı aradım, bulamadım. Rafları aradım, eyerlerin arasına falan baktım, yok. Yatağın altında yeşil tahtadan bir sandık duruyordu. Onu açtım. Sevincimden haykıracaktım. Annemin bir hafta önce İstanbul'dan gönderdiği hediyeler içinde çıkan fakfon kaşağı pırıl pırıl parlıyordu. Hemen kaptım. Tosun'un yanına koştum. Karnına sürtmek istedim. Rahat durmuyordu.

-Galiba acıtıyor, dedim.

Gümüş gibi parlıyan, bu güzel kaşağının dişlerine baktım. Çok keskin, çok sivriydi. Biraz körletmek için duvarın taşlarına sürmeğe başladım. Dişleri bozulunca tekrar denedim. Gene atların hiç biri durmuyordu. Kızdım. Öfkemi sanki kaşağıdan çıkarmak istedim. On adım ilerideki çeşmeye koştum. Kaşağıyı yalağın taşına koydum. Yerden kaldırabileceğim en ağır bir taş bularak üstüne hızla indirmeğe başladım. İstanbul'dan gelen, ihtimal Dadaruh'un

kullanmaya kıyamadığı bu güzel kaşığıyı ezdim; parçaladım. Sonra yalağın içine attım.

Babam, her sabah dışarı giderken bir kere ahıra uğrar; öteye beriye bakardı. Ben o gün gene ahırda yalnızdım. Hasan, evde kalmıştı. Babam yalağın içindeki kırılmış kaşığıyı gördü. Dadaruh'a haykırdı.

-Gel buraya!

Nefesim kesilecekti... Çok korkmuştum. Dadaruh şaşırdı. Babam bunu kimin yaptığını sordu. Dadaruh:

-Bilmiyorum, dedi.

Babamın gözleri bana döndü, daha bir şey sormadan:

-Hasan, dedim.

-Hasan mı?

-Evet, dün sandıktan aldı, sonra yalağın taşında ezdi.

-Neden Dadaruh'a haber vermedin?

-Uyuyordu.

-Çağır şunu, bakayım.

Çitin kapısından geçtim. Gölgeyi yoldan eve doğru koştum. Hasan'ı çağırdım. Zavallının bir şeyden haberi yoktu. Koşarak arkamdan geldi.

Babam pek sertti. Bir bakışından ödümüz kopardı. Hasan'a dedi ki:

-Eğer yalan söylersen seni döverim?

-Söylemem.

-Bu kaşığıyı neden kırdın?

Hasan, Dadaruh'un elinde duran alete şaşkın şaşkın baktı. Sonra sarı saçlı başını sarsarak:

-Ben kırmadım, dedi.

-Yalan söyleme, diyorum.

-Ben kırmadım.

Babam tekrar:

-Doğru söyle, darılmayacağım. Yalan çok fenadır, dedi.

Hasan inkârında inat etti. Babam hiddetlendi, üzerine yürüdü: "Utanmaz yalancı!" diye yüzüne bir tokat attı.

-Götür bunu eve; sakın bir daha buraya sokma, hep evde otursun! diye haykırdı. Dadaruh ağlayan kardeşimi kucağına aldı. Çitin kapısına doğru yürüdü.

Artık ahırda hep yalnız oynuyordum. Hasan evde mahpustu. Annem geldikten sonra da affetmedi. Fırsat düştükçe "O, yalancı" derdi. Hasan, yediği tokat aklına geldikçe ağlamağa başlar, güç susardı. Annem: "Aptal Dadaruh, atlara ezdirmiş olmasın" derdi.

Ertesi sene annem, yazın gene İstanbul'a gitti. Biz yalnız kaldık. Hasan'a ahır Hâlâ yasaktı. Geceleri yatakta, atların ne yaptıklarını, tayların büyüüp büyümediklerini bana sorardı.

Bir gün birdenbire hastalandı. Kasabaya at gönderildi. Doktor geldi. "Kuşpalazı" dedi. Çiftlikteki köylü kadınlar eve üşüştiler. Birtakım tekir kuşlar getiriyorlar, kesip kardeşimin boynuna sarıyorlardı. Babam yatağın dibinden ayrılmıyordu. Dadaruh çok durgundu. Hizmetçimiz Pervin hüngür hüngür ağlıyordu.

-Neden ağlıyorsun? diye sordum.

-Kardeşin hasta.

-İyi olacak.

-İyi olmayacak.

-Ya ne olacak?

-Kardeşin ölecek, dedi.

-Ölecek mi?

Ben de ağlamaya başladım, o hastalandığından beri Pervin'in yanında yatıyordum. O gece hiç uyuyamadım. Dalar dalmaz Hasan'ın hayali gözümün önüne geliyor, "İftiracı, iftiracı!" diye karşımda ağlıyordu.

Pervin'i uyandırdım:

-Ben Hasan'ın yanına gideceğim, dedim.

-Niçin?

-Babama birşey söyleyeceğim.

-Ne söyleyeceksin?

-Kaşığı ben kırmıştım, onu söyleyeceğim.

-Hangi kaşığı?

-Geçen seneki. Hani babamın Hasan'a darıldığı.

Lafımı tamamlayamadım. Derin hıçkırıklar içinde ağlıyordum.

Ağlaya ağlaya Pervin'e anlattım. Şimdi babama söylersem belki Hasan da duyacak, beni affedecek.

-Yarın söylersin, dedi.

-Hayır, şimdi gideceğim.

-Şimdi baban uyuyor, yarın sabah söylersin; Hasan da duyar. Onu öpersin, ağlarsın, seni affeder?

-Pekâlâ.

Sabaha kadar gene gözlerimi kapayamadım. Hava henüz ağarırken Pervin'i uyandırdım. Kalktık. Ben içimdeki zehirden azabı boşaltmak için acele ediyordum. Yazık ki, zavallı masum kardeşim o gece ölmüştü. Sofada çiftlik imamı ile Dadaruh'u ağlarken gördük. Babamın dışarı çıkmasını bekliyorlardı.

Ömer Seyfettin

(Beyaz Lâle, 1956)

KİTAPLAR	SORULAR	TAKSONOMİK DEĞERLER
1. Kitap	ALINMAMIŞ	
2. Kitap	I. 1. Yazar, çocukluğunda ahır işlerinden hoşlandığını söylüyor, fakat bu işlerden en çok hangisi hoşuna gidiyor?	Bilgi (Zihni)
	2. Niçin?	Kavrama (Zihni)
	3. O, yeni kaşığıyı neden kırdı?	Kavrama (Zihni)
	4. Babası kırık kaşığıyı bulunca ne yaptı? Hasan'a bu yüzden nasıl bir ceza verdi?	Kavrama (Zihni)
	5. Yazar, Hasan'ın yanına uzun süre giremiyor. Niçin?	Kavrama (Zihni)
	6. Yazarı, söylediği yalan ne zaman etkiledi? Neden? Bu olaydan çıkardığınız sonuç nedir?	Kavrama (Zihni)
	II-1. Olay nerede ve ne zaman geçiyor?	Bilgi (Zihni)
	2. Yerin özellikleriyle ilgili ayrıntılar nelerdir?	Bilgi (Zihni)
	3. En önemli kişi ya da kişiler kimlerdir? Özelliklerini belirtiniz.	Bilgi (Zihni)
	4. Hikâyenin entrikasını, düşümünü, sonucunu belirtiniz.	Bilgi (Zihni)
3. Kitap	a. 1. Yazar çocukluğunda ahır işlerinden en çok hangisini seviyor?	Bilgi (Zihni)
	2. Kendi başına tımar etmeği başaramayınca nasıl davranıyor? Bu hareketi doğru bulmuyoruz, neden? ("Öfke ile kalkan zararlar oturur" atasözünü düşünerek bu soruyu cevaplayınız.)	Kavrama (Zihni) Örgütlenme (Zihni)

KİTAPLAR	SORULAR	TAKSONOMİK DEĞERLER
3. Kitap	3. Babası, kırılmış kaşığıyı görünce, çocuk doğruyu söyleseydi, ona darılır mıydı? Bunu babanın hangi sözünden anlıyorsunuz?	Bilgi (Zihnî)
	4. Yazarın, suçu kardeşine yüklemesi "ben yapmadım," diye inkâr etmesinden daha kötü bir davranıştır, neden?	Kavrama (Zihnî)
	5. Hasan'ın kuşpalazına tutulması kendisine verilmiş olan cezadan ileri gelmiş değildir. Kuşpalazı, bir çeşit mikrobun meydana getirdiği bulaşıcı bir hastalıktır. Bu durumda yazara, kardeşinin odasına girme izni verilemezdi. O, neden mutlaka babası ve kardeşi ile görüşmek istiyor?	Kavrama (Zihnî)
	6. Hikâyeden çıkardığınız dersi yazınız.	Kavrama (Zihnî)
	b. Aşağıdaki başlangıca göre hikâyenin geri kalan bölümlerini de siz özetliyorsunuz: 1. Yazar, atları çok seviyor, onları tımar etmekten hoşlanıyor; fakat küçük olduğundan, bu işi beceremiyor. 2. Yalnız kaldığı bir gün, içinde tımar etme arzusu uyanıyor, kaşığıyı bulamıyor.	Uygulama (Zihnî)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DİLBİLGİSİ VE KOMPOZİSYON

1. Dilbilgisi

aa) Seçilen Terminoloji:

Türkçe dersinin en önemli problemlerinden biri, seçilen terimlerdir. Bu terimler kitaplara, öğretmenlere göre farklılık göstermektedir. Bazen kitaplarda yer alan terimler öğretmenin söyledikleriyle çelişmekte bazen de tersi olmaktadır. Orta öğretimde ders öğretmenlerinin değişmesi sonucu her yıl farklı öğretmenin çocuktan farklı terimleri öğrenmesini istemesi, çocuğu bir bocalama içerisine sokmakta, ister istemez öğretmenlere karşı güvensiz kılmaktadır. Birinci dönem bağlaç kelimesini kullanan öğrenci ikinci dönem bağlaç kelimesini kullanınca öğretmen tarafından azarlanmakta, notu kırılmakta bazen de öğretmen tarafından başka bir kelimeyi kullanmaya zorlanmaktadır.

Şüphesiz çelişkiler bununla da bitmemektedir. Türk Dil Kurumu'nun kullandığı terimler ile Millî Eğitim Bakanlığı'nın kullandığı terimler birbirinden farklı bir yapı taşımaktadır. Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda kullanılan ders kitaplarındaki terimler homojen bir yapı taşımamaktadır. Her iki kurumun birer devlet kurumu olması ve birbirlerinden zaman zaman farklılıklar taşıyan uygulamalarda bulunmaları ise diğer şaşırtıcı noktadır.

YÖK'e bağlı üniversitelere öğrenci seçiminde uygulanan ÖSS ve ÖYS imtihanlarında kullanılan Türkçe-Edebiyat

soruları kısmında yine kullanılan terimlerin farklı olması çocuğu ister istemez bu terimleri öğrenmeye zorlamaktadır. Üniversiteye hazırlama kurumları olarak adlandırabileceğimiz dersanelerin de çocuğu bu terimlerle donatması bu safhada kaçınılmaz görünmektedir.

Terimler konusundaki bu çelişkiyi öztürkçeciliğin yanlış uygulaması olan uydurukçanın bir uzantısı olarak kabul etmek gerekir.

"Türk dili elli yıldan fazla bir zamandan beri dilimizi sadeleştiriyoruz, yabancı mahreçli kelimelerden arındırıyoruz, sloganları altında bir uydurukça furyası ile tahrip edilegelmiştir. Hattâ bu tahribat milleti o dereceye getirmişti ki baba ile oğul birbirini anlayamaz olmuştu. Bu anlaşılamama henüz bitmiş değildir ve hâlâ devam ediyor. Ana-baba o zaman çocukları anlayabileceklerdir. İşte bütün bu senaryoların ana teması Türk Milleti'nin geçmişi ile geleceği arasına aşılması mümkün olmayan bir hendek açmak ve böylece milletimizi onların ağızına bakarak geçmişini kötüleyen ve daha fecisi geçmişini hiç tanımayan, ne idüğü belirsiz bir toplum haline koymaktır." (1)

Bu konuda Melin Has-Er de şunları söylemektedir: "Kanaatimce Türkiye'nin birinci meselesi, bu dil anarşisidir. Esasen Türk Milleti'nin bölünmesi, önce öğretmenler odalarında dil münakaşasıyla başlamış, sonra sınıflara intikal etmiş ve nihayet sokaklara dökülmüştür. Hadiselerin bu şekilde gelişmesinde maalesef Millî Eğitim Bakanlığı'nın mühim rolü olmuştur. Millî Eğitim Bakanlığı

¹ DEREKÖY, Doç. Dr. Ali-Mekarim, "Türk Dili ve Edebiyatı Seçmeli Olmuş", Türkiye Gazetesi, 27 Ekim, Pazar, 1991.

ders kitaplarının yazdırılmasında veya yardımcı kitapların tavsiyesinde, öztürkçe kelimelerin kullanılmasını, yazılmış veya yazılmamış şartlar halinde yazarların tepesinde Demokles'in kılıcı gibi tutmaktan hiçbir zaman vazgeçmemiştir" ⁽²⁾

Şimdi tez konusu olarak incelediğimiz üç ders kitabında kullanılan dilbilgisi terimlerini inceleyelim:

Terimler	1.Kitap	2.Kitap	3.Kitap
Bağlaç	+	+	+
Cümle	+	+	+
Düzyazı	Düzyazı+Nesir	Nesir+Düzyazı	Düzyazı
Edat	+	+	+
Fiil	+	+	+
Hâtıra	Hâtıra	Anı+Hâtıra	Hâtıra
İsim	İsim	Ad	Ad
Mısra	Mısra	Mısra	Dize
Şahıs Zamiri	Şahıs Zamiri	Kişi Zamiri	Şahıs Zamiri
Tümleç	+	+	+
Yüklem	+	+	+
Zamir	+	+	+
Zarf	+	+	+

Not: Artı işareti ortak olan terimleri göstermektedir.

Tabloda görüleceği üzere dilbilgisinde kullanılan terimlerde büyük ölçüde ortaklık olduğu gözlenmekle beraber farklılıklar da mevcuttur.

² HAS-ER, Melin "Türkçe Dili Üzerine Mülâkat", Millî Eğitim ve Kültür Der., Yıl: 4, nu.17, Ank. Eylül 1982, s. 39

"Bu anormal durum karşısında yapılacak ilk ve öncelikli iş; ilkokuldan itibaren bütün öğretim kurumlarında kitaplarda kullanılacak ortak kelime ve terimler tespit edilmeli" ⁽³⁾ Millî Eğitim Bakanlığı ders kitaplarında bu terimlerin kullanılmasını zorunlu kılmalı, bir terimler sözlüğü hazırlamalıdır.

"Dilbilgisi kuralları, deyim ve terimlerinin birbirinden farklı ve çok sayıda olması kullanılan kelimelerin, imlâ kurallarının derse giren öğretmenin tavır ve görüşüne göre değişmesi ve dilin siyasî çekişmelerde de bir araç olarak kullanılması Türk dili, kompozisyon ve edebiyat derslerinin öğrenimini güçleştirmekte aynı zamanda da öğrencilerin kişiliklerinin gelişmesini engellemekte, öğretim ortamında var olması gereken güven ve saygı duygusunu ortadan kaldırmaktadır. "⁽⁴⁾ Bütün bu olumsuzluklar ancak Millî Eğitim Bakanlığı'nın Türkiye'nin üniter yapısına uygun olarak Merkezîyetçi bir görüşe bağlı kalarak çıkaracağı Türkçe Sözlük ve Terimler Sözlüğü ile çözülebilir.

Bir diğer çözüm yolu da terimlerin türetilmesinde aşağıdaki ilkelere uyulmasıdır.

"1. Terim Türkçe bir sözcük olmalıdır. Bu bakımdan dilimizin ses uyumu, heceleme özelliklerine, dilbilgisi kurallarına uygun olması gerekir. Bir terim rahat ve kolay söylenir, kulağı ve dili tırmalamayan nitelikte olmalıdır. Az heceli kısa terimlerin kolay tutulduğunu deneyimler göstermiştir.

2. Terimin adlandırdığı kavram ya da aracın anlam ve işlevi üzerinde çağrışım yapabilecek nitelikte olması kolay tutunmasında etkili olmaktadır.

³ ARICI, Mürsel, "Türkçe Kompozisyon Öğretimi Üzerine", İnönü Üni. Sos. Bil. Der., nu.1, Malatya, 1987, s. 209.

⁴ a. g. e, s. 209

3. Terimler, iyi bilinen ya da az bilinen ve hatta yakıştırılan köklerden türetildiğine göre türetimin dilbilgisi kurallarına olabildiğince uyması gerekir. Dilimiz, köklerden sözcük üretimi açısından çok zengin güçlü olanaklarla donatılmıştır, bunları iyi tanımak, iyi kullanmak gerekir.

4. Kavramları iyi anlatan sözcükleri seçebilmek için bunların batı dillerindeki terimlerinin kökenlerini çözümleyerek bunları karşılayan Türkçe kökler aramalı ve onlardan türetilmelidir.

5. Türetilen bir terimin yalnız kendisi değil, onun çekimlerinin ve türevlerinin de işlek ve terim niteliğine yakın olması gerekir." ⁽⁵⁾

ab) Bilgi Sıralaması:

Dilbilgisi derslerinde fiil ve isim soyundan olan kelimelerin öğrenciye sunuluş sırasını çocuğun biyo-psiko-sosyal yapısını dikkate alarak düzenlediğimiz takdirde başarılı olabiliriz.

"Nevâî, Türkçenin, bir fiiller ve mecazlar lisânı olduğunu anlatır. Bir tarih boyunca at üstünde yaşayarak, engin Asya bozkırlarını Gel! Git! Vur! Kır! Çık! İn! Koş! Dur! vb. gibi tek heceli sadâlarla dolduran Türkler, devamlı bir fiil ve hareket halinde oldukları için, dillerinin hemen bütün fiillerini kendileri yaratmışlardır." ⁽⁶⁾

Türkçede bilinen gerçeklerden biri fiillerin sayısının isimlerden fazla olduğudur. Yabancı dil öğretiminde özellikle fiillere öncelik tanındığını, Türkçe'nin

⁵ NASUHOĞLU, Prof. Dr. Rauf, "Öğretim ve Bilim Dili Olarak Türkçe", Orta Öğretim Kurumlarında Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi ve Sorunları, TED Yay. Ank. Nisan 1986, s. 151-152.

⁶ BANARLI, Nihat Sami, Türkçe'nin Sırları, Kubbealtı Neşriyatı, İst. 1988, s. 28

yabancılara öğretiminde de bu ilkeye göre hareket edildiğini biliyoruz. Çocuk önce somut kelimeleri öğrendiğine göre fiillerin çocuğa öğretilmesinde somut anlam taşıyan fiillerden hareket edilebilir. Buna bağlı olarak fiillerin öğretimine öncelik tanınmalı, isim cinsinden olan kelimelerin öğretimine ikinci sırada yer verilmelidir. Bu yapılırken özellikle eşya isimlerini yakından uzağa ilkesine uyarak öğretmekte yarar vardır.

Türkçenin yabancılara öğretiminde kullanılan bazı yöntem ve tekniklerden anadili öğretimini gerçekleştirmeye çalışan Türkçe derslerinde gerektiği zaman faydalanılmalıdır.

Bütün çabalara rağmen dilbilgisi derslerinde, dilbilgisi ders kitaplarında hâlâ gelenekçi yapıdan kurtulamadığımızı, dilbilimden yeterince yararlanamadığımızı mevcut uygulamalardan öğrenebiliriz.

Dilbilgisi dersinde dramatizasyona yer verilmesi ve çocuğun sosyal hayatında kullanabileceği kelimelere yönelmek bu dersi öğrenci nazarında öcü olmaktan çıkaracak tedbirler arasında gösterilebilir.

Fiillerin çocuklara öğretiminde "canlı olmasına dikkat edilmelidir.

1. Düşünmek, tasarlamak, niyet etmek gibi cansız fiillerden çok koşmak, yürümek, görmek vb. gibi canlı fiiller kullanılmalıdır.

2. Getirildi, alındı, söylendi biçimindeki edilgen çatılılar yeğlenmemelidir.

3. Gelmiş olacağım, gezer oldum, anlamaz oldu... gibi cansız bileşik fiillerden kaçınılmalıdır."⁽⁷⁾

İncelediğimiz Ders Kitaplarındaki bilgi sıralanışı şöyledir:

⁷ GÖKŞEN, Enver Naci, **Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız**, Remzi Kitabevi, İst. 1980, s. 31

Sayfa	I.KİTAP	Sayfa	II.KİTAP	Sayfa	III.KİTAP
56	Harf (Sesli,Sessiz)	11	Fiil,Fiilde Zaman	18	Cümle, Yüklem, Özne, Tümleç
56	Büyük Ses Uyumı	29	Sesli Harfler	23	Hece
62	Bileşik Kelimeler	37	Büyük ses uyumu	27	Harf
69	Ek	37	Tümleç	29	Cümlelerin Öğeleri
73	Yapım Ekleri, Çekim Ekleri	41	Cümlede Yüklem	33	Sesli-Sessiz Harfler
80	Türemiş, Basit, Bileşik Kelime	41	Sürerlik Fiili	45	Sürekli, Süreksiz, Sert,Yumuşak Sesler
89	Kök, Gövde	43	Cümlelerin Öğeleri	51	Özel İsim, Cins İsim
101	Hâl Ekleri	44	Devrik- Kurallı Cümle	58	Büyük Sesli Uyumı
107	İsim Tamlaması (Belirtili, Belirtisiz, Takısız, Zincirleme)	47	Özel Ad	61	Hâl Ekleri
113	İsim Çeşitleri (Özel,Cins, Madde, Mana, Tekil, Çoğul)	47	İlgi Eki	67	Belirtili, Belirtisiz İsim Tamlaması
114	Sıfat	67	Ki Çeşitleri	72	Sıfat tamlaması

Sayfa	I.KİTAP	Sayfa	II.KİTAP	Sayfa	III.KİTAP
119	Niteleme, Belirtme Sıfatları	75	Sıfat ve Sıfat Çeşitleri	74	Sayı Sıfatları
129	Sıfat Tamlaması	75	Kişi Zamirleri	79	Belgisiz Sıfatlar
140	Zamir (Kişi,Belgisiz Zamirler)	79	Olumlu- Olumsuz Fiil	79	Soru Sıfatları
145	İşaret Zamiri	85	Edat	87	Ek-Fiil
154	Fiil	89	Da, De Bağlacı	89	İşaret Zamirleri
166	Fillerde Zaman	94	Sıfat Tamlaması	89	Belgisiz Zamir
174	Fiilde Şahıs	94	Yüklemin Zamanı	100	Fiilde Zaman
184	Fiilden İsim Yapma, Olumlu Fiil, Olumsuz Fiil	97	Ki Bağlacı ve Ki Kelimesi	111	Fiilde Şahıs
189	Cümlelerin Temel Öğeleri (Özne-Yüklem)	100	-de Eki ya da Da Bağlacı	122	Bileşik Zamanlı Fiil
195	Tümleç	100	Kişi Zamirleri	125	Hikâye Bileşik Zamanı
201	Kurallı-Devrik Cümle	105	Ünvan Sıfatları	135	Olumlu- Olumsuz Fiil

Sayfa	I.KİTAP	Sayfa	II.KİTAP	Sayfa	III.KİTAP
220	Ki Çeşitleri (Bağlaç, Sıfat, Zamir)	105	Fiilde Zaman	135	Soru Edatı
225	Edat	115	Mi Soru Eki	141	Zarf ve Zarf Çeşitleri
231	Zarf ve Zarf Çeşitleri	119	Bağlaçlar	-	-
-	-	125	Sayı Sıfatları	-	-

ac)Ne İçin Dilbilgisi? Ne Kadar Dilbilgisi?

"İnsanın anadiline hâkim olup olmadığı, okurken konuşurken, yazarken ortaya çıkar, her insan içinde yaşadığı toplumun dilini doğru ve etkili bir şekilde kullanarak fikrini anlatmaya mecburdur." ⁽⁸⁾

"Anadilini öğrenmek ve etkilice kullanmak bilgi değil, becerilerin birikimidir. Beceriler ise uygulama yoluyla

⁸ TURAL, Prof. Dr. Sadık Kemal, "Yazmak Sanatı", Millî Eğitim ve Kültür Der. nu. 3 Ank. Haziran, 1979, s. 77

kazanılır." (9)

Dilbilgisi dersi becerilerin uygulamaya geçirildiği bir ders olması gerekirken ülkemizde tersinin uygulandığını beceri kazandırmadan çok ezbere yönelindiğini görüyoruz. Halbuki "dilbilgisi kuralları üzerinde durulurken ezberden kesinlikle kaçınılmalıdır. Öğrenciler... ad, sıfat ve zarf gibi kelimelerin işlevlerini... ve bunların özelliklerini soyut tanımlamalar yaparak değil, uygulamalar yoluyla öğrenmelidirler." (10)

Mevcut uygulamalarda "dilbilgisi dersine verilen önemin bazı sınıflarda gereğinden çok, bazılarında ise yetersiz olduğu, verilen bilgilerin de anlama, özellikle anlatım yeteneğinin gelişmesine yardımcı olacak, uygulamalı bir nitelik taşımadığı " (11) gözlenmektedir.

Türkçe ders kitaplarında yer alan dilbilgisiyle ilgili konular öğrenciyi tam anlamıyla bilgilendirmekten yoksundur. Esasen piyasadaki dilbilgisi kitaplarının da yeterliliği tartışmaya açık bir konudur. Aynı sınıflarda okutulmak üzere yazılan, aynı konuları işleyen bu kitaplardaki ayrılıklar dilimizdeki birtakım problemlerin tam anlamıyla çözüme kavuşturulmamış olmasından kaynaklandığı gibi kitap yazarlarından da kaynaklanmaktadır. Her kitap yazarının kendi görüşüne uygun bir kitap yazması,

⁹ SEVER, Sedat, "Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi", Millî Eğitim Der. nu. 69, Ank, Temmuz-Ağustos-Eylül, Ank., 1986, s. 30.

¹⁰ KAVCAR, Cahit, Türkçe Öğretimi Özel Öğretim Yöntemleri Anadolu Üni. Açık Öğrt. Fak. Eğt. Ön Lisans Programı, Ünite 1-8 Ank. Ocak 1987, s. 6

¹¹ GÖĞÜŞ, Beşir-YÜCESAN, Sevim, Uluslararası Anadili Eğitim Örgütü Çalışmaları Çerçevesinde Türkiye'de Bir Türkçe Eğitimi Portresi, Rehber Yayınevi, Ank. 1988, s. 9

değişik terimler, değişik bilgiler sunması sonucu zararlı çıkan öğrenci olmaktadır.

"Bugün Türkiye'de hüküm süren dil kargaşalığının, ortalığı kasıp kavuran başıboşluğun, ölçüsüzlüğün, uydurmacılığın, kısaca dil şoursuzluğunun gerçek sebebi de bu bilgisizlik ve dilbilgisi öğretimindeki bozukluktur."
(¹²)

"Dilbilgisi öğretimindeki bu sakatlığın eksikliğin ve yetersizliğin müfredat programı, öğretmen, tatbikat ve ders kitapları ve bunların üstünde bütün eğitim sistemimizle ilgili çeşitli sebepleri vardır." (¹³)

"Ancak standart dili doğru kullanmayı okullarda öğretmeye mecburuz. Dilbilgisi kurallarını ve noktalama işaretlerinin kullanıldığı yerleri ezberletmekle bu neticeye ulaşamayız. Çünkü dili doğru ve iyi kullanmak, bilgidен çok alışkanlık işidir. Anlamca birbirine yakın kelimeler arasındaki nüansı, cümleler arasındaki uyumun zevkini sezemeyen tadamayan insanın dili iyi ve doğru kullanması mümkün değildir." (¹⁴)

Dilbilgisi dersinde başarıya ancak metinlerden hareket edildiğinde ulaşılabilir. Bunun için ders kitaplarında yer alacak metinlerin sıralamasında dilbilgisi konularının dikkate alınması gerekir.

¹² ERGİN, Muharrem, "Türkçe ve Dilbilgisi Öğretimi" Türk Kültürü Der. nu. 18, Ank. 1964, s. 78

¹³ a. g. e, s. 78

¹⁴ AKTAŞ, Prof.Dr. Şerif, "Kompozisyon Öğretimi Üzerine" Millî Eğitim Der. nu. 81 Ank, Ocak 1989, s. 21.

Mevcut dilbilgisi kitaplarının tümünde hemen hemen aynı klâsik yöntemin; "Tümevarım" ya da "Tümdengelim" in kullanıldığını görüyoruz. Bir çok ders öğretmeninin körü körüne ders kitaplarına, yardımcı ders kitaplarına bağlı kaldığı gözönüne alınırsa tek bir yöneme bağlı kalarak dilbilgisi konularının öğretilmesindeki sakıncalar kendiliğinden anlaşılır. Bu nedenle gerek dilbilgisi ders kitapları, gerekse dilbilgisi dersleri tek bir yöneme bağlı olarak sunulmamalıdır.

Çocuğun anadilinin kurallarını bilinçli kullanması demek olan dilbilgisi derslerinde bazı öğretmenlerin bu dersi bağımsız olarak düşünüp Türkçe derslerindeki metinlerle bütünleştirememeleri bu dersi çocuğun zihninde somutlaştıramamaktadır.

Bilindiği gibi öğrenme yolları: Şartlanma, Deneme ve Yanılma, Kavrama'dır. Buna göre sezdirme bir öğretme yöntemi değildir. Sezdirmede algılama geçerli olup duyu organlarının beraber çalışması sözkonusudur. Bundan yola çıkarak şöyle diyebiliriz; dilbilgisi derslerinin amacı çocuğa anadilinin kurallarını sezdirmek değil, çocuğa bu kuralları kavratmaktır. Çocuğu anadilini düzgün konuşan, ifade edebilen, dilinin kurallarını bilinçli olarak kullanan bir fert olarak yetiştirmektir.

b. Kompozisyon

ba) Sözlü ifade:

Türkçe dersinin gerçekleştirmeye çalıştığı amaçlardan birisi de öğrencinin duygularını, düşüncelerini ve

hayâllerini sağlam, mantıklı bir şekilde sözlü kompozisyon kurallarına uygun olarak sözle ifade edebilmesidir. Ülkemizde "öğrencilerin Türkçeye hakim olamamaları, ana dillerini hakkıyla kullanamamaları iki şekilde ortaya çıkmaktadır:

1. Duygularını, düşüncelerini, sözlü olarak düzgün bir şekilde ifade edememektedirler.

2. Duygularını, düşüncelerini, sözlü olarak doğru bir şekilde yazamamaktadırlar" (¹⁵)

"İlkokuldan üniversiteye kadar on bir yıllık öğrenim süresinin Türkçe kompozisyon bakımından birinci gayesi, öğrencilerin, duygularını, düşüncelerini güzel bir Türkçe ile sözlü olarak ifade edebilmelerini ve yanlışsız, doğru bir şekilde yazabilmelerini, düzgün cümle kurabilmelerini sağlamaktır." (¹⁶)

Hazırlıklı ve hazırlıksız konuşmayı temsil eden sözlü kompozisyon hiçbir zaman önemini kaybetmemiştir ve kaybetmeyecektir. Bunun önemini günlük hayatımızda yakından izliyoruz. Sinema, tiyatro, televizyon, radyo buna misal olarak verilebilir. Bugün kitle eğitiminde bu dört araç belli bir üstünlüğe sahiptir. Bu araçlar yalnızca görüntüye dayalı değildir, ses ve söz insan aracılığıyla yine insana hizmet etmektedir.

Türkçe dilbilgisi ve kompozisyon eğitiminin en önemli problemlerinden birisi öğrencinin konuyu ve metindeki

¹⁵ ARICI, Mürsel, "Türkçe Kompozisyon Öğretimi Üzerine" İnönü Üni. Sos. Bil. Der., nu.1, Malatya, 1987, s. 198

¹⁶ ERGİN, Muharrem, "Türkçe Dilbilgisi Öğretimi", Türk Kültürü Der. nu. 18, Ank. 1964, s. 76

motifleri kendi şahsı adına değerlendirememesi, kendi hayatına indirgeyememesidir.

Gerek yukarıda zikredilen amaçlara ulaşamamada ve gerekse öğrencinin kendi şahsı adına hiçbir değerlendirme yapamamasın da pekçok sebep geçerlidir.

Birinci sebep ders kitaplarındaki metinaltı sorularının çocuğun konuşmasına, ifade yapısına bir katkıda bulunmaması, daha çok bilgiye ve kavramaya dayalı olması, çocuğu düşündürmeye, düşündüklerini dile getirmeye dayalı olmamasıdır.

İkincisi ders kitaplarının yapısı çocuğun belli konular üzerinde konuşmasına, duygularını, düşüncelerini dile getirmesine uygun değildir. Dolayısıyla eğitimimizde yaratıcılık kavramının gereğince gözönüne alınmadığı sonucu çıkar. Oysa "demokrasilerde eğitim, bireyin bütün yeteneklerini geliştirmesine yardımcı olmak zorundadır." ⁽¹⁷⁾

"Şimdi ihtiyacımız olan bireyler, klasik eğitim-sınav modelinden çok daha başka yöntemlerle yetişen bireylerdir. Çocuklarımızın kafasını, onları bir ansiklopedi haline getirecek olguları "tıktırarak" doldurmak yerine mutlaka kendimize şu soruları sormalıyız:

Çocuklarımız hangi niteliklere sahiptir?

Düşünme biçimleri hangi türdedir?

Yaptıkları ve gördükleri şeyler hakkında akla ve düşünceye dayalı açıklamalar yapabilmeyi öğreniyorlar mı?

Ne dereceye kadar yaratıcı ve becerikliler?

Kendi fikirlerinin değerine inanıyorlar mı?

¹⁷ ARIK, Doç. Dr. İ. Alev, **Yaratıcılık**, Kültür Bak. Yay. Ank. 1990, s. 6

Fikir ve görüşleri başkalarıyla paylaşıyorlar mı?

Benzer yaşantıları birbirine bağlayarak sonuçlar çıkarıyorlar mı?

Kendileri için bazı şeyleri tasarlıyor ve düşünüyorlar mı? ⁽¹⁸⁾

Eğitim sistemimiz maalesef hâlâ tam olarak ezber sisteminden ayrılmadığı için konuşmaktan, düşünmekten hayâl etmekten ziyade papağan gibi ezberleyip, konuşan öğrenciler yetiştirmeye devam ediyoruz. O halde sözlü ifadenin öğrencilerimizde tam anlamıyla yerleşmemesinin sebeplerinden birisi de eğitim sistemimizdir.

Esasen kitap okuma alışkanlığı kazandıramadığımız öğrencilerden mükemmel ifade yeteneği kazanmalarını beklemek de bir hayâl olarak kalacaktır. Kitap okuma alışkanlığını ise sadece "Kütüphane Haftaları"nda kitabın önemini belirten monologlarla kazandıramadığımız âşikâr. Öyle ki "Kütüphane Haftası Yönerge"leri dahi bunu başaramamıştır. Yapılacak ilk şey kitap okuma alışkanlığını ilkokuldan itibaren kazandıracak bir örgütlenmeye gitmek ve zaman zaman bazı dersleri kütüphanelerde işlemektir.

"Okuma alışkanlığını elde etmek, tesirli ve doğru bir şekilde konuşmak; duygu, düşünce ve tasarılarını beğenilir tarzda yazmak doğuştan getirilmez sonradan kazanılır." ⁽¹⁹⁾

"Çocukları düzgün ve akıcı bir şekilde konuşturmak için en iyi çare, onların gördüklerini, yaşadıklarını,

¹⁸ a.g.e, s.9

¹⁹ TURAL, Sadık Kemal, "Yazmak Sanatı", Millî Eğitim ve Kültür Der. Yıl: 1, nu.3, Ank. Haziran 1979, s.77-78

duyduklarını, öğrendiklerini, okuduklarını ve düşündüklerini her fırsatta serbest olarak anlatmalarına imkân vermektir." ⁽²⁰⁾ Şüphesiz bu imkânlar ders kitaplarında sözlü ifadeye ağırlık vermekle gerçekleşebilir.

1. Okuduğu Bir Konu Hakkında:

Türkçe derslerinde öğretmenlerin hareket noktası daha çok öğrencileri konuşturmak, onlara konuşurken düşünmeyi, düşünceyi geliştirme yollarını ve düşünceleri ifade etmeyi, düşüncelerini genellemeyi ya da özele indirgemeyi, misaller vermeyi, pratik muhakemeyi geliştirmeyi öğreterek bunları uygulamaya dönüştürmeyi sağlamaktır.

Türkçe dersinde öğretmenden çok öğrenci konuşacaktır. Ancak uygulamada bunun aksiyle karşılaşıyoruz. Öğretmenlerin çoğunlukla öğrenciye söz hakkı vermediğini, kitaplara alınan "Metne Hazırlık Yapınız", "Uygulama", "Hazırlık Çalışmaları", "Konuşma Konusu" gibi başlıklar altında öğrencilerin konuşmaları için verilmiş konuşma konularına, sözlü kompozisyona fırsat veren sorulara fazla itibar etmediklerini görüyoruz.

Bazı ders kitaplarında bu tür çalışmalara yer verilmediği görülmektedir.

Kimlik gelişimini geliştirme yolundaki bu yaştaki çocuklara bu tür konuşma konularıyla sanıldığından daha fazla yardımcı olabilir millî kimlik, millî kişilik geliştirme yolunda onları daha iyi etkileyebilir biyo-

²⁰ BAYMUR, Fuat, **Türkçe Öğretimi**, Altıncı Basım, İnkılâp Kitabevi, Ank. 1960, s. 20

psiko-sosyal gelişimlerine olumlu katkılarda bulunabiliriz. Yeter ki konular iyi tesbit edilmiş olsun.

1. Kitap:

Kitapta her metnin üst kısmında metne hazırlayıcı sorulara yer verildiğini görüyoruz. Bu sorular:

"İstiklâl Marşımızı söylerken ve dinlerken, ona olan saygımızı nasıl belirtiriz?" (s. 9)

"Sınıfınızda kürsünüzün üstünde kimin resmi var? O, size ne zaman kızabilir?" (s. 15)

gibi sorulardır. Kitapta öğrencinin okumuş olduğu bir kitap, dergi, makale, fıkra, röportaj veya bir yazıyla ilgili olarak konuşmasını sağlayacak türden bir soru ya da çalışma yoktur.

2. Kitap:

İkinci kitapta "Uygulama" başlığı altında şu tür sorulara yer verildiğini görüyoruz:

"Okuduğunuz yazıda, Atatürk'ü karşı karşıya bulunduğu durumdan korkmayan, kendine güvenen bir insan olarak tanıdınız. Bu güven sonucu ulaştığı başarıyı anlatınız." (s. 8)

"Yazar, "çağının kolaylıklarından yararlanmayan geri kalmış kişidir." diyor. Bu düşünceye katılıyor musunuz? Düşüncenizi savunan bir konuşma hazırlayınız." (s. 33)

"Yurdumuzu niçin sevdiğinizi açıklayınız." (s. 64)

"Pasteur, "Ben, zevk için bir karınca bile öldürmek istemem, insan hayatı gibi hayvan hayatı da benim için kutsaldır." diyor. Bu sözle ilgili düşüncelerinizi açıklayınız." (s. 119)

Görüldüğü gibi bu kitapta da öğrencinin ders kitabı dışında okuduğu bir konu hakkında konuşmasına imkân veren bir soru yer almamıştır.

3. Kitap:

Kitapta "Hazırlık Çalışmaları" başlığı altında genellikle metne hazırlayıcı sorulara yer verildiğini bunun yanında ders içerisinde konuşmak için "Konuşma Konusu" başlığı altında iki konuya yer verildiğini tespit ettik.

Diğer iki kitapta yer almayan; öğrencinin okuduğu bir konu hakkında konuşmasına imkân verecek bir sorunun bu kitapta yer aldığını gördük:

"Şimdiye kadar, ders kitaplar dışında okuduklarınızdan sizde en çok etki bırakanları hangileridir? Bunlarla ilgili düşünce ve hatıralarınızı anlatınız." (s. 33)

Kitapta yer alan "Konuşma Konuları" serbest konuşmayla ilgili olduğu için burada yer vermiyoruz.

2. Serbest Konuşma Konuları:

Öğrencilere Türkçe derslerinde hep konuyla ilgili sorular yöneltilmesi onları bazen sıkıkmaktadır. Ders başlangıcında serbest olarak sözlü kompozisyon yapmalarına fırsat verecek serbest konuşma konularına yer verilmesi çocuğun sözlü ifade yeteneğine katkıda bulunacaktır.

"Her insan sokak konuşmalarından, sohbetlere, hitâbet ve ilmî konferans, seminer vb. ne kadar, hemen her konuşmada, dili en başarılı bir şekilde kullanmaya dikkat etmelidir. Bu dikkat, zamanla, duygu, düşünce ve hayallerimizi açık ve etkili bir şekilde ifade edebilmenin

alışkanlık haline gelmesini sağlar." ⁽²¹⁾ Bu alışkanlığın ilk kazandırılacağı yerler ise okullardır. İlkokuldan itibaren çocuğa bu alışkanlığın kazandırılması ilerde düşüncelerini kontrol edip, fikri sorulduğu zaman rahatça konuşabilen, akıcı konuşabilen insanların yetişmesini sağlayacaktır.

"Anadilinin etkili kullanımı, hem bireyin toplum içinde diğer bireylerle anlaşmasını, hem de eğitim alanındaki öğrenmelerine gerçekleşmesini kolaylaştırır." ⁽²²⁾

I. Kitap:

Kitapta yer alan serbest konuşma konularından birkaçı şunlardır:

"İnsanlar, alıştıkları şeylerden kolay kolay vazgeçemezler. Bu düşüncenin doğruluğunu bir örnekle belirtiniz." (s. 9)

"Annenizi, babanızı hangi düşünce ve davranışlarınızla sevindirirsiniz?" (s. 15)

"Her gün okulunuza rahatça gelip gidebiliyor musunuz?" (s.20)

Serbest konuşma konularından amaç çocuğu sosyalleştirmek, sosyalleştirirken de eğitmektir. Serbest konuşma konularında çocuğun yakın çevresinden hareket etmek, basitten mükemmele doğru teşvik etmek;

²¹ TURAL, Prof. Dr. Sadık Kemal, "Yazmak Sanatı", Milli Eğitim ve Kültür Der., Yıl:1, nu.3, Ank, Haziran 1979, s. 77.

²² TEKİN, Halil, Okuduğunu Anlama Gücü İle Yazılı Anlatım Becerisini Geliştirme Yönünden Okullarımızdaki Türkçe Öğretimi, Ank. 1980, s. 17.

bilmediklerini bildiklerinin yoluyla anlatmasını sağlamak daha faydalı olacaktır. Meselâ; çocuktan odasını tanıtmasını istemek, ailesini, ailedeki fertleri, sokağını, mahallesini anlatmasını istemek çocuğa görelilik ilkesini de dikkate almamıza yolaçacaktır.

"Evinizle okulunuz arasındaki uzaklık ne kadar?" (s. 20) Sorusunun cevabı çocuğun fazla konuşmasına imkân verecek bir yapıda değildir. Esasen kitaptaki serbest konuşma konuları yakından uzağa ilkesine göre düzenlenmemiştir. Biz çocuk daha çevresini tanımadan onu şu soruyla muhatap kılıyoruz:

"Kin ve nefret duygularıyla dolu bir insanı gözünüzün önüne getiriniz. Böyle kişilerin, çevresine ne gibi zararları dokunur." (s. 48)

II. Kitap:

Birinci kitaba yönelteceğimiz eleştiriler bu kitap için de sözkonusudur.

"Kendine güvenen, güçlüklerden yılmayan bir kişiyi tanıtınız" (s. 8) İlkokuldan ortaokula gelmiş bir çocuğu daha sene başında böyle bir konuşma konusuyla karşılaştırmak doğru mu acaba?

Ama şu tür bir soru çocuğun kendi düşüncelerini ifade etmesi açısından güzeldir:

"Ders dışında neye merakınız var? Bununla ilgili düşüncelerinizi anlatınız?" (s. 119)

"Yurdumuzu niçin sevdiğinizi açıklayınız" (s. 64) konulu konuşma konusu soyut olmakla beraber çocuğa vatan sevgisini kazandırmada önemlidir.

Fakat "İnsanlar niçin toplum halinde yaşarlar? Toplum içinde kişilerin birbirlerine dostça davranmalarının önemi nedir? Açıklayınız?" (s. 136) Sorusu soyuttur ve bu yaştaki çocuk böyle bir konuda bir paragraftan fazla konuşamaz. Ağzından çıkan sözler tam olarak biliçli olmaz. Ama "Bir kış günü, evinizle okul arasındaki sokaklarda neler gördüğünüzü anlatınız." (s. 128) konusu üzerinde rahatça konuşur ve söylediği her cümle çocuğun ifadesini geliştirir.

III. Kitap:

Kitapta "konuşma konusu" adı altında şu konulara yer verilmiştir:

"Çocukluğunuzda oynadığınız oyunlardan en çok hangilerini severdiniz? O günlere ilişkin bir hatıranızı anlatınız" (s. 53)

"Bildiğiniz, beğendiğiniz bir masalı kısaca anlatınız, anafikrini söyleyiniz." (s. 72)

Çocuk bu konularda rahatça konuşabilir.

"Tren, vapur, otobüs... gibi taşıtlarda; kütüphane, sinema, tiyatro, statyum... gibi umumî yerlerde nasıl davranmalıyız? Niçin?" (s. 26) sorusu çocuğun sosyal yapısını olumlu kılar.

Yine "İlkokula başlamadan önceki yıllarınızı hatırlamaya çalışınız; kimlerle, nerelerde, hangi oyunları oynardınız? O çağınızı özlüyor musunuz? Niçin?" (s. 53) sorusu da çocuğun duygu yönüne olumlu katkıda bulunacaktır.

Tez konusu olarak incelediğimiz üç kitapta serbest konuşma konularının tam anlamıyla çocuğun biyo-psiko-sosyal

yapısına olumlu katkılarda bulunduğunu söyleyemeyeceğiz. Bir diğer ihmal edilen unsur dramatizasyondan yararlanılması konusudur. İncelediğimiz kitaplardan sadece birinci kitapta Karagöz Oyunu ile ilgili metnin sonunda "Temsil Ediniz" başlığı altında:

"İçinizden biri Karagöz, biri de Hacivat olsun. Buna göre bu oyunu sınıfta oynayınız. Parantez içinde yapılması istenilen hareketleri taklit etmeye çalışınız. Karagöz ve Hacivat'ı iyi canlandıran iki arkadaşınızı seçiniz."

(s. 221) bilgilerine yer verildiğini görüyoruz.

Yukarıda bir nebze zikrettiğimiz üzere dramatizasyon ile sözlü ifade tekniği arasında çok önemli ilişkiler mevcuttur: Çocuğun sosyal hayata uyum yapması, duyu organlarını aktif hâle getirmesi; mimik, jest, vücut hareketleri ve ses aracılığıyla gerçekleştirilmeye çalışılır.

"Dramatizasyon yöntemi, bir duygu veya düşüncenin, hareket, mimik, jest ve sözle anlatılmasıdır. Bir başka deyişle, bir konu ya da durumun canlandırılması, yaşayarak yansıtılması, yaşantıya dönüştürülmesidir. Bu yöntem, öğrencinin anlama ve anlatma yeteneklerini, kişiliğini daha çok geliştirir. Türkçe de her şeyden önce bir anlama ve anlatma dersi olduğuna göre, dramatizasyonun önemi kolayca anlaşılır." ⁽²³⁾

"Böyle oyunlar, çocuğun insanî ilişkilerini olumlu yönde geliştirirken, onlara problem çözme yeteneği de

²³ KAVCAR, Prof. Dr. Cahit, "Türkçe Öğretiminde Dramatizasyon Yöntemi", Türk Dilinin Öğretimi Toplantısı, 1-3 Ekim 1986, A. Üni. Bil. Fak. Yay. nu.160 Ank. 1988, s. 84

kazandırır. Bu şekilde, sağlıklı bir sosyalleşme gerçekleşir." ⁽²⁴⁾

3. Telâffuz Hataları:

"Anadilinde beceri kazanma, çocuklukta başlar ve ömür boyunca sürüp gider. Anadilinde kazandığımız becerileri kolay değiştiremeyiz. Bunun en açık örneği söyleyiş (telâffuz)te görülür. Köylü çocuğu sözcükleri ses ve vurgu yönünden ailesinin, çevresinin söylediği gibi öğrenir, söylemeye alışır. Okula gelince öğretmeninde, kitaplarında başka türlü bir söyleyiş ile karşılaşır; ama bu yeni söyleyiş tarzına birden uyamaz, organları onu alıştırdığı gibi söylemeye zorlar. Yeni söyleme tarzı için organlar yeni beceriler kazanmaya çalışmalıdır. Onun için 14 yaşından sonra çocuklarda ağız değişmesi pek başarılı olmamaktadır." ⁽²⁵⁾

Hiç kimse anne ve babasından duyduğu telâfuzla konuşuyor diye kınanamaz; ancak, okullarımız telâfuzu, İstanbul Türkçesi söyleyişine göre tashih etmelidir.

Telâffuzda ya da diğer deyişle "Diksiyonda esas; kelimelerdeki seslerin ve hecelerin, maksadı en iyi şekilde ortaya koyabilecek tarzda söylenilmesidir. Ancak bu sayede anlam bütünleşir ve dil; renkli, zengin bir özellik kazanır. Bilindiği gibi kelimeler, birtakım söz kalıplarıdır. Onlara asıl canlılık kazandıran faktörlerin

²⁴ a. g. e. s. 85

²⁵ GÖĞÜŞ, Beşir, "Türk Dili ve Edebiyatı Öğretiminde Karşılaşılan Başlıca Sorunlar", Orta Öğretimde Türk Dili ve Edebiyatı ve Sorunları, TED Yay., Ank., 1986. s.84

başında, "ifade" dediğimiz söyleyiş kudreti gelir. Bunu sağlamanın yolu ise, önce bir ilim ve sanat kolu sayılması gerektiğine yürekten inandığımız "Diksiyon" üzerinde dikkatleri toplamaktan ve bu konu etrafında, titiz çalışmalar yapmaktan geçer. Çünkü, bir dili sevmek; onu en mükemmel şekilde kullanmak; söylemek, söyletmek, kısacası içinde ve ruhunda duya duya "Söyleyerek yaşamak" demektir."⁽²⁶⁾

Yazı dilinde ve kültür dilinde "İstanbul Konuşması"nı kendine temel kabul eden Türkçeyi, Türkçe derslerinde öğrencilerimize telâffuz yönünden tam manasıyla kavratamamamız ve istenilen bazı değişiklikleri sağlayamamamız gerçeği biz eğitimcileri ürkütmektedir. Üstelik bu yanlışlar sadece telâffuzda kalsa iyi bunlar aynı zamanda yazıya da yansımaktadır.

"Konuşmada görülen aksaklık bilhassa telâffuz şeklinde görülmektedir."⁽²⁷⁾ Öğrencinin bilhassa ilkokulda ve tedricî olarak ortaöğrenimde kelimeleri annesinde ve babasından duyduğu şekilde telâffuz etmesi başlangıçta kesinlikle kınanamaz. Kişiler ailede edindikleri telâffuzu doğru olarak kullanmakta ve bu yanlışlığı şahsiyetlerinin önemli bir parçası yapmaktadırlar. Hiç şüphesiz İstanbul Türkçesi, telâffuzda esas olmalıdır. Edebiyat (veya Türkçe) öğretmeni kelimeleri yanlış telâffuz eden bir öğrenciye

²⁶ GÖÇGÜN, Doç. Dr. Önder, "Türkçe'de Diksiyon Problemi Çerçevesinde Türk Dili Öğretimi", Türk Dilinin Öğretimi Toplantısı, 1-3 Ekim 1986, A.Üni. Eğt. Bil. Fak. Yay. nu.160 Ank. 1988, s. 109

²⁷ ERGİN, Prof. Dr. Muharrem, "Türkçe ve Dilbilgisi Öğretimi" Türk Kültürü II Der. nu. 18, Ank. 1964, s. 77

önce mühlet vermeli, onu kınamamalı ve kelimeleri evvelâ kendisi doğru telâffuz ederek öğrencisindeki telâffuz hatalarını düzeltmelidir. Hazırlanan Türkçe ders kitapları da bu hususu dikkate almalıdır.

Bilindiği üzere Türkçe yazıldığı gibi okunan bir dildir ve kelimeler aslî yapılarında uzun ses taşımazlar. Ancak kaynak itibariyle dilimize Arapça'dan ve Farsça'dan geçmiş bugün "Türkçeleşmiş Türkçe" diye tâbir ettiğimiz ve Türkçe olduklarından şüphe etmediğimiz bazı kelimelerin yapısında bazı uzun seslilerin telâffuzu tam anlamıyla kavratılamamıştır. Kâtip, kâğıt, lâle, hâle, vb. kelimeler hâlâ doğru olarak söylenip yazılmamaktadır. Meselâ kâğıt kelimesinin; kıyad, kahet, kayid, kahat, keyit şekillerinde telâffuz edildiğine rastlayabiliyoruz.

Günümüzde iletişim organları dediğimiz radyo, televizyon, sinema, video vb. araç ve gereç yayınlarında gerekse yayım organları olan gazetelerde Türkçe'nin lâyıkıyla seslendirilip, yazılmadığını görüyoruz. Maalesef bu yayın ve yayım organları okullarda verdiğimiz eğitimden daha etkili olmakta ve çocuklarımızı kötü yönde bilgilendirmektedir.

Çocuk televizyonda izlediği bir programdaki kişi gibi kelimeleri telâffuz etmekten hoşlanmakta üstelik bunu sınıfta tekrarlamaktan, her an kullanmaktan vazgeçmemektedir. Masum gibi görünen bu tür davranışlar diğer öğrenciler üzerinde sanıldığından daha kötü tesirler yapmaktadır.

Bir diğer problem yabancı dil öğrenen kimselerde görülmektedir. Bu kimseler dilimizdeki kelimeleri

öğrendikleri yabancı dilin aksanıyla telâffuz etmektedirler. Bazıları bunu özentiyile bilinçli olarak, bazıları da bilinçsiz olarak yapmaktadır.

"Bugün okur-yazarlar arasında güzel, ortak bir Türkçe telâffuzu teşekkül etmiştir. Türkçeyi çok iyi konuşan aktörlerimiz, hatiplerimiz, hocalarımız ve spikerlerimiz vardır. Türk dilinin en güzel örnekleri, Türkçeyi iyi konuşanların ağız ile teype veya plağa alınarak, Türk çocuklarına daha ilkokulda standard bir Türkçe telâffuzu öğretilir." ⁽²⁸⁾

Dilimiz maalesef her geçen gün Yunus'un Türkçesi, Yahya Kemal'in musiki dili olmaktan biraz daha uzaklaşmaktadır. "Her derecedeki okullarımızda hattâ üniversitelerimizde bile dilimiz, hemen tamamıyla vurdum duymazlık girdabına kaptırılmış, gerçekten talihsiz bir duruma düşürülmüş ve ne yazık ki, bir yığın zevksiz söyleyiş şekilleri, dalga dalga her yeri kaplamış bulunmaktadır." ⁽²⁹⁾

Sözlü anlatımda sık rastladığımız, konuşurken mmm, nnn, 11... 1... 111... sesleri çıkarmak istenmeyen bir davranış biçimidir ve dinleyici üzerinde iyi bir etki bırakmamaktadır. Bütün bunların temelinde:

"1. Kişinin zekâ, düşünce, duygu, hayâl ve dil gelişiminin istenilen seviyede olmaması,

2. Kişinin sosyal çevresinin (aile, okul, sokak,

²⁸ KAPLAN, Prof. Dr. Mehmet, **Türk Milletinin Kültürel Değerleri**, İst. 1977, s. 18

²⁹ GÖÇGÜN, Doç. Dr. Önder, **"Türkçe'de Diksiyon Problemi Çerçevesinde Türk Dili Öğretimi"** Türk Dilinin Öğretimi Toplantısı, 1-3 Ekim 1986, A.Üni. Eğt. Bil. Fak. Yay. nu.160 Ank. 1988, s. 112

arkadaş grupları vb.) menfî tesirleri,

3. Kişinin ekonomik imkânlarının elverişsizliği,

4. Mahallî dil ve ağızların menfî tesirleri,

5. Çok okumamak, kelime bilgisinin yetersiz oluşu"

(³⁰) gibi sebepler sıralanabilir.

Peki acaba ders kitaplarımız telâffuz konusuna ne kadar yer veriyor?

Birinci kitapta telâffuz başlıklı bir kısım yer almadığı gibi kelimelerin nasıl okunması gerektiği üzerinde de bilgi verilmemiş.

İkinci kitapta da kelimeler ile ilgili çalışmalara yer verildiği halde telâffuz başlığına yer verilmemiş.

Üçüncü kitapta telâffuz başlığına yer verilmemekle beraber imlâ başlığına yer verilmiştir.

Üç kitapta da telâffuz hatalarının düzeltilmesiyle ilgili bir çalışma yer almamıştır. Güzel dilimizin doğru konuşulması ve yazılması konusunda herkes duyarlı olmalı, herkes birbirini uyarmalı ama her şeyden önce ders kitaplarımızda telâffuz hatalarıyla ilgili bilgiler yer almalıdır. Hazırlanacak yeni Türkçe ders kitaplarında önce Türkçe kelimelerin se hususiyetleri üzerinde durulmalı sonra telâffuz hataları örnek kelimelerle öğrenciye gösterilmeli ve doğruları öğretilmelidir.

bb) Yazılı ifade:

Duyguların düşüncelerin sözle ifade edilmesi tek başına yeterli değildir. Dil gelişiminde yazı da önemlidir.

³⁰ FİRENGİZ, Mustafa, G. Ü, Türkçe Kompozisyon Dersi, Yayınlanmamış Ders Notları, (1988-1989).

En önemlisi sözlü ve yazılı kompozisyon, birbirini tamamlayan bir nitelik gösterir. Bu konuda "kesin bilinen gerçek, anlamın dilde hazır bulunan değil; dille üretilen bir şey olduğudur." ⁽³¹⁾ Yazmada da amaç bilinenleri tekrarlamak değil, yeni duyguları, düşünceleri yazılı olarak ifade etmedir.

"Kompozisyon, teorinin değil uygulamanın ağırlık kazandığı bir derstir." ⁽³²⁾

"Türkçe kompozisyon öğretimini bir bütün olarak ele alıp incelediğimizden, bir de ortaokulların Türkçe "Eğitim ve öğretim ilkelerine" bakalım: "öğrencilere, gördüklerini, duyduklarını, bildiklerini, incelediklerini, öğrendiklerini, düşünüp tasarladıklarını söz ve yazı ile doğru olarak anlatma kudretini kazandırmak." Programda, çok önemli bir konuya da parmak basılmış; "öğrencinin ruh gelişmesinde iyi bir ana dili öğretiminin rolü hiç bir dersle ölçülemeyecek kadar büyüktür" denmiştir." ⁽³³⁾

Öğrencilere gramer kurallarına bağlı, imlâ ve noktalamaya dayalı bir yazma alışkanlığının kazandırılmasında öğretmenin, eğitim ve öğretim ortamının, kitap okuma alışkanlığının etkisi vardır.

"Türkçe öğretimi, bütün öteki derslerin temelini oluşturmaktadır. Türkçe dersinde kazanılması gereken

³¹ GÖKTÜRK, Prof. Dr. Akşit, "Dil-Edebiyat Öğretimine Yeni Yaklaşımlar", Orta Öğretim Kurumlarında Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi ve Sorunları", TED Yay. Ank. 1986, s. 9

³² AKTAŞ, Prof. Dr. Şerif, "Kompozisyon Öğretimi Üzerine", Millî Eğitim Der. nu. 81 Ank. Ocak 1989, s. 21-22

³³ ARICI, Mürsel, "Türkçe Kompozisyon Öğretimi Üzerine", İnönü Üni. Sos. Bil. Der. nu. 1, Malatya 1987, s. 197.

yetenek ve beceriler özellikle "okuduğunu anlama gücü" ile "yazılı anlatım becerisi", bütün öteki derslerdeki başarısının da belirleyicisi durumundadır. Türkçe dersi, bir araç, bir temel ders olarak düşünülmelidir. Bu bakımdan, daha ilkokuldan itibaren" okuduğunu anlama gücü"nün ve "yazılı anlatım becerisi"nin öğrencilere kazandırılması üzerinde önemle durmalıdır." (34)

"Görülüyor ki kompozisyon çalışmalarını Türkçe ve edebiyat dersleri çevresinde uygulamaya geniş yer vererek yürütmek gerekmektedir. Uygulamada öğretmen yol gösterme ve kontrol etme görevini yerine getirebildiği oranda başarılı olacaktır." (35)

Uygulamalara baktığımızda ise yazılı kompozisyonda da maalesef hedeflenen amaçlara ulaşamadığımızı görüyoruz.

Başarısızlığın nedenlerini şu şekilde sıralayabiliriz:

- "1. Kompozisyon dersine gereken önemin verilmemesi, dersin gerektiği şekilde işlenmemesi,
2. Ders kitaplarının yetersizliği,
3. Müfredat programları ve müfredat programlarından dolayı dilbilgisi dersine önem verilmemesi,
4. Öğrencilerde, hattâ toplumumuzda kitap ve gazete okuma alışkanlığının yerleşmemiş olması,
5. Edebiyat (Türkçe) öğretmenlerinin ders yükü bakımından fazla dolu olmaları,
6. Dil anarşisi,

³⁴ TEKİN, Doç. Dr. Halil, **Okuduğunu Anlama Gücü İle Yazılı Anlatım Becerisini Geliştirme Yönünden Okullarımızdaki Türkçe Öğretimi** Ank. 1980, s. 19.

³⁵ AKTAŞ, Prof. Dr. Şerif, **"Kompozisyon Öğretimi Üzerine"**, Millî Eğitim Der. nu. 81, Ank. Ocak 1989, s. 23.

7. Türkçe ve Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenleri dışında diğer öğretmenlerin, öğrencileri, sadece bilgi yönünden değerlendirmeleri, dil yönünden herhangi bir değerlendirme yapmamaları,

8. İmtihanların genellikle test şeklinde yapılması"
(³⁶)

"Yazı ile ifade... önemli bir öğretim ve eğitim vasıtasıdır. Gerçekten bu:

1. Dilin gelişmesine,
2. Yaratma kuvvetinin uyanıp beslenmesine;
3. Estetik duyguların gelişmesine

hizmet etmesi bakımından büyük bir değer taşır." (³⁷)

"Genç nesillerin konuşulan ve yazılan dili öğrenmeden ilim ve kültür sahasında başarı kazanmaları ve ilerlemeleri mümkün olmadığına göre buna derhal bir çare bulmak lâzımdır. Bu çare bazılarının zannettiği gibi Türkçedeki bütün kelimeleri hemen ortadan kaldırarak yerine "öztürkçe"lerini koymak olamaz. Bu yol denenmiş ve muvaffak olamamıştır. Sistematiği yani silme "öztürkçecilik" sadece kâğıt üzerinde kalan parlak bir hayâlden ibarettir." (³⁸)

Bu safhada sormamız gereken soru şudur:

"Kompozisyon öğretimi için ne yapılmalıdır?

a-) Önce kompozisyon öğretiminde hem birliği sağlamak, hem de öğretmene yardımcı olabilecek kompozisyon

³⁶ ARICI, Mürsel, "Türkçe Kompozisyon Öğretimi Üzerine", İnönü Üni. Sos. Bil. Der. nu. 1, Malatya, 1987, s. 199-200

³⁷ BAYMUR, Fuat, Türkçe Öğretimi, İnkılâp Kitabevi, Ank. 1960, s. 34.

³⁸ KAPLAN, Prof. Dr. Mehmet, Nesillerin Ruhu, Dergâh Yay. İst. 1975. s. 56

öğretiminin temel prensipleri ve metotları hakkında uygulamalı kılavuz kitaplar hazırlanmalıdır.

...

c-) Ortaokuldan itibaren bütün sınıflarda, öğrencilere, haftada en az bir veya iki kompozisyon ödevi verilmeli, bu ödevler öğretmenler tarafından muhteva, imlâ ve noktalama yönünden değerlendirilerek öğrencilere iade edilmelidir.

Ancak Türkçe ve edebiyat öğretmenlerinin çok kalabalık sınıflarda bu ödev yükünün altından kalkabilmeleri için öğretmenlere liselerde 18, ortaokullarda 21 saati geçmeyecek şekilde ders verilmeli, 30 saat üzerinden ücret ödenmelidir.

d-) Önceden verilen konferans konuları, şiirler ve hikâyeler her dersin ilk beş dakikasında sıra ile öğrencilere (herhangi bir yazılı metne bakmadan) okutturulmalı veya anlattırılmalıdır. Böylece öğrencilerin edebî türlere ilgileri artacağı gibi, ifade kabiliyetleri de gelişecek ayrıca konferans konuları hazırlanırken araştırma için de fırsat yaratılmış olacaktır.

e-) Özellikle zayıf öğrencilere, ders kitabından veya güzel bir Türkçe ile yazılmış hikâye, roman ve fikir eserlerinden (her gün yazmak üzere) bir veya yarım sayfa, yazma ödevi verilmeli, ayrıca verilen bu ödevin birkaç satırla özetlenmesi istenmelidir. Her gün yaptırılan bu çalışma, basit görünmesine rağmen, zamanla öğrencilerin kelime hazinesinin zenginleşmesine yardımcı olacağı gibi, kelimelerin imlâsının öğretilmesi cümle kuruluşlarının kavranması, noktalama işaretlerinin ne şekilde

kullanılacağıının zihinde yer etmesini sağlayacaktır." ⁽³⁹⁾

1. Okuduğunu Özetleme:

1. Kitapta sadece bir metnin sonunda bu tür çalışmaya yer verildiğini görüyoruz.

"VI. ÖZETLEYİNİZ

Aşağıda, hikâyenin baş kısmı özetlenmiştir, okuyunuz. Siz de hikâyenin bundan sonraki kısmını özetleyerek defterinize yazınız.

Lan Yin, ırmak kenarında oturan bir çiftçi ailesinin çocuğudur. O, bütün gün ırmak kenarında babasının balık ağlarını bekler, balık tutulunca çeker. O, böyle bir ırmak kenarında yaşadığı için çok mutludur, ırmağı da çok sever.

Bir ilkbahar mevsiminde ırmak birden değişir, sürekli kabarmaya başlar. Lan Yin, ilk defa ırmaktan korkmaya başlar." (s. 196-Dost Irmak)

2. Kitapta üç defa özetlemeyle ilgili çalışmaya yer verildiğini tesbit ettik.

"Oğuz Efsanesi'ni bir paragrafta özetleyiniz." (s. 71-Oğuz Efsanesi)

"Bir ansiklopediden timsahla ilgili bilgileri okuyunuz, verilen bilgileri özetleyinizb" (s. 92-Nil'deki Timsahlar)

"Robinson Crusoe romanını okuyunuz. Romanın konusunu özetleyiniz. Özetinizde, Robinson'un konuşma ihtiyacını neyle gidermeğe çalıştığını belirtiniz." (s. 136-Dostluk)

3. Kitapta bu türden sadece bir çalışmaya yer verildiğini

³⁹ ARICI, Mürsel, "Türkçe Kompozisyon Öğretimi Üzerine", İnönü Üni. Sos. Bil. Der. nu. 1, Malatya 1987, s. 202.

tesbit ettik.

"Robinson Kruso romanını okuyunuz, konusunu özetleyiniz, anafikrini belirtiniz." (s. 111-Issız Adada İlk Günler)

2. Okuduğunu Değerlendirme:

Öğrenciler ders kitaplarında kendilerine yöneltilen soruları metne dayalı olarak sorunun cevabı yeterince açıklanacak kadar değerlendirmeye çalışırlar.

Değerlendirmede:

a-) Yorum

b-) Kıymetlendirme

c-) Kendine mal etme

d-) İnceleme

e-) Davranış kazandırma

f-) Düşündüklerini söyleme gibi davranışlar sözkonusudur.

1. Kitapta değerlendirmeyeyle ilgili kısımlar şunlardır:

"Size göre okul nedir? Düyüncelerinizi birkaç cümlelik bir paragraf halinde yazınız." (s. 31-Okul ve Okuma Aşk)ı

"Piyesteki Ana'nın yaptıklarını düşününüz. Buna göre Türk kadınının savaşta üzerine düşen görevi nasıl yaptığını açıklayan kısa bir yazı yazınız." (s. 167-Küçük Ali)

"Yazar, bir tiyatro eserini seyretmeyi sevmiyor, eserin kitabını okumayı daha faydalı buluyor. Yazarın bu görüşüne katılıyor musunuz? Niçin? Yazarın görüşünü eleştiriniz." (s. 174-Tiyatro)

2. Kitaptaki değerlendirme konuları şunlardır:

"Yazıdan yararlanarak, Van Gölü ile ilgili şu

bilgileri bir paragrafta anlatınız: a) Yüksekliği, b) Yüzölçümü, c) Derinliği, ç) Suyunun özelliği, d) Ulaşım bakımından yararı."(s.30-Van Gölü)

"Erken kalkmanın yararlarını anlatınız."(s.89-Erken Kalkmak)

"İnsanlar niçin toplum halinde yaşarlar? Toplum içinde kişilerin birbirlerine dostça davranmalarının önemi nedir? Açıklayınız? (s. 136-Dostluk)

3. Kitapta sadece bir tane değerlendirme konusu yer almıştır.

"Fen adamlarını her alanda sürekli çalışmaya götüren: Ün kazanmak, zengin olmak, bir konuda derin bilgi edinerek merakını gidermek, milletine ve insanlığa yararlı olmak, bilinmeyen, bulunmayan bir şeyi ortaya koyarak, mutluluk duymak... gibi nedenlerden hangisi olabilir?" (s. 89-Fen Adamları Nasıl Çalışırlar)

Kitaplarda yer alan değerlendirme konularının düşündüğünü söyleme şeklinde olmadığı ve bu tür yazma konularının az olduğu görülmektedir.

3. Yeni Metin Oluşturma:

Bu çalışma bizde genellikle çok ihmal edilmektedir. Oysa Avrupa ülkeleri bundan çok faydalanmaktadırlar.

Birinci kitapta yeni metin oluşturmaya yönelik bir yazma konusuna yer verilmemiştir.

İkinci kitapta bu çalışmayla ilgili iki yazma konusuna yer verilmiştir.

"İki tanıdık sabahleyin karşılaşıncaya birbirlerine neler söylediler? Böyle bir konuşmayı yazınız." (s. 75-

Karagöz'ün Filmciliği)

"Yazının, a) Birinci bölümünü, çobanla, onun yolda karşılaştığı kişiler arasında geçen bir konuşma dizisi durumuna getiriniz. b) İkinci bölümünde, konuşmalar dışındaki sözleri parantez içine alınız. Böylece yazıyı oyun durumuna getirdiniz.

Olay nerelerde geçiyor? Günün hangi saatinde? Kişiler kimler? Bu soruların cevaplarını da oyunun baş tarafında belirtiniz." (s. 115-Çobanla Şair)

Üçüncü kitapta bu türden sadece bir yazma konusuna yer verilmiştir.

"Birinci kanaat dönemi sonunda aldığınız çalışma karnenizi gösterdiğiniz zaman, aileniz arasında geçen konuşmaları (Piyeste olduğu gibi yüz ve vücut hareketlerini parantez içinde göstererek) yazınız." (s. 135-Kovulan Hizmetçi)

Dil gelişimi açısından öğrencileri bu tür bir çalışmayla sık sık karşılaştırmamızın daha iyi olacağına inanıyoruz. Bunun için ders kitaplarında bu tür çalışmalara daha çok yer verilmesi uygun olacaktır.

4. İmlâ ve Noktalama:

Duygu ve düşüncelerin doğru ve güzel ifade edilmesi kadar bunların yazıya geçen şekillerinin imlâ dediğimiz belli kurallara göre düzenlenmesi de o kadar önemlidir.

Türkçenin bugünkü problemi yapısındaki kelimelerin menşei değil doğru yazılıp doğru konuşulmasıdır. Oysa yirmi birinci asra giren Türkiye'de bu mesele hâlâ çözümlenememiştir.

Bir toplumda yaşayan insanları bir arada tutan birinci ortak bağ dildir, dilin yazılı ifadesinde birlik ve beraberliğin olması bu bağı pekiştirir. Ülke içerisindeki herkes dilin yazılı kullanımını aynen uyguluyorsa o ülkede imlâ birliğinin varlığından sözedilebilir.

Eğer bir ülkede birden fazla, o dilin yazım kurallarını ifade eden kitap mevcutsa, her yayınevi istediği zaman bir imlâ kılavuzu çıkarıp birtakım değişik yazımlar öngörüyorsa, ülkedeki ders kitaplarında imlâ konusunda farklılıklara rastlanıyorsa maalesef imlâ birliğinden sözedilemez. Türkiye'de bugün mevcut durum böyledir.

Ülkemizde imlâ birliğinin olmayış sebepleri arasında evvelâ Arap alfabesinden Lâtin alfabesine geçmemizi sıralayabiliriz. Arap harfli Türk imlâsından yeni harfli Türk imlâsına geçişten bu yana henüz bir asır dolmamıştır. Genç Türk alfabesi henüz emekleme devresindedir ve bazı problemlere sahiptir. Bu problemler zamana bağlı olarak 1928, 1943, 1965, 1977'de çıkarılan imlâ kılavuzlarıyla ve en son 1985'de karar altına alınıp 1988'de TDK tarafından yayınlanan İmlâ Kılavuzuyla çözümlenmeye çalışılmıştır.

Günümüzde imlâ konusundaki tartışmaların benzerinin Arap alfabesinin kullanıldığı dönemde de geçerli olduğunu görüyoruz. ⁽⁴⁰⁾ Bunda geçerli olan en büyük sebep ise Türkçenin ses yapısıyla Arap alfabesinin ses yapısının birbirinden farklı olmasıdır.

⁴⁰ ZÜLFİKAR, Hamza, "İmlâmızın Geçirdiği Evrelerden Örnekler", Türk Dili Der. nu.470 Ank. Şubat 1991, s. 81

Bilindiği gibi Türkçe yazıldığı gibi okunan, sondan eklemeli dillerden olup, Ural-Altay dil ailesinin Altay koluna mensuptur. Türkiye Türkçesi dediğimiz bugünkü Türkçe'de İstanbul Konuşması temel alınmıştır. Bu bakımdan lâtın alfabesi Türkçenin ses yapısına uygunluk göstermektedir.

İmlâ kılavuzlarının amacı, yazmada birliği sağlamaktır. Özellikle öğrenim basamağındaki gençleri, her eve giren gazete, dergi ve kitapları gözönünde bulundurursak bunun önemi daha açık seçik ortaya çıkar.

Bugün piyasada yirmiden fazla imlâ kılavuzu (⁴¹) varken bir birlik sağladığımızı savunmak hayâl olur. Çünkü önemli olan miktar değil, hangisinin bağlayıcı olduğu ve hangisinin daha çok dikkate alındığıdır.

"Herkes anadilini çok iyi bildiği inancındadır. Her öğretim basamağında anadili öğretimine önem vermeye çalışıyoruz. Ama nerede yanlış yapıyoruz ki istenilen dilsel gelişme düzeyine gelemiyoruz? Dilimizi kullanmada duyarlı, özenli değiliz. Bir yabancı dili öğrenirken gösterdiğimiz çabayı, özveriyi anadilimizi öğrenirken gösteremiyoruz. Toplumsal iletişimsizliğimizin temelinde bu yatıyor olsa gerek. Toplumsal savrukluğumuz dilimizde de görülüyor." (⁴²)

Bugün yapılan en büyük hata şudur:

"... Ülkemizde Türkçe derslerinin eğitimi...

⁴¹ ÇOTUKSÖKEN, Yusuf, "İmlâ Kılavuzunun 2. Baskısı Üzerine Notlar III", Varlık Der. nu.977, İst. Şubat 1989, s. 24

⁴² GÜNDOĞDU, Cengiz, "Yusuf Çotuksöken ile "Atasözlerimiz" ve "Deyimlerimiz" Üstüne", Varlık Der., nu.977 İst. Şubat 1989, s. 8

küçümsenmiştir. Çocuklara anadil bilinci verilmeden yabancı dil öğretilmeye kalkışılmıştır." (⁴³)

"Dil, duygu ve düşünceyi insana aktaran bir vasıta olduğu için, insan topluluklarını bir yığın veya kitle olmaktan kurtararak, aralarında "duygu" ve "düşünce birliği" olan bir cemiyet yani "millet" haline getirir." (⁴⁴) Oysa biz millet olmanın temel şartı olan dili tam anlamıyla değerlendiremedik. "Yurtseverliğin biraz da dil, belki de en çok dilseverlik olduğunu kavrayamadık bir türlü. Dil uğraşını "entelce" bir uğraş olarak gördük, fantazi saydık. Türkçenin ulusal kimliğine sahip çıktığımızı söylerken gizli yabancı dillerin hayranı kesildik. Çocuklarımızı o kültürün içinde yetiştirmek için birbirimizle yarışlara girdik. Sonra da döndük, Türkçenin büyük bir dil olamayışından üzüntü duyduğumuzu söylemeye kalkıştık." (⁴⁵)

"Geçmişte, ilk ve orta öğretimde konu ehemmiyetine uygun bir biçimde ele alınıp, tedbirleri de ona göre alınsaydı, belki bugün, üniversitelere "Türk Dili" dersinin konmasına gerek kalmayabilirdi veya bu derste imlâ, noktalamanın öğretilmesi, ifâdenin düzeltilmesi çalışmaları yerine, öğrencileri Türk ve dünya edebiyatının eserleri ile

⁴³ GÜLER, Mehmet, "Türkiye'de Bir Türkçe Eğitimi Portresi" Çağdaş Türk Dili 1, Der. Ank 12 Şubat 1989, s. 599

⁴⁴ KAPLAN, Prof. Dr. Mehmet, Türk Milletinin Kültürel Değerleri, İst. 1977, s. 12

⁴⁵ GÜLER, Mehmet, "Türkiye'de Bir Türkçe Eğitimi Portresi" Çağdaş Türk Dili 1, Der. Ank. 12 Şubat 1989, s. 599

daha fazla yüzyüze getirme imkânı olurdu." (⁴⁶)

Öğrencilerimize sözlü kompozisyonu, yazılı kompozisyonu tam anlamıyla öğretmeyip bunları bir beceri haline getirmelerini sağlayamadığımız gibi imlâ ve noktalama işaretlerini de öğretememiştiz. Şöyle ki: "İlkokuldan lise son sınıfa kadar öğrenci vazifeleri üzerinde yapılacak basit bir tedkik bizi acı hakikatle yüz yüze getirecektir: On satırda en az yirmi imlâ yanlış yapılmıştır. Aynı hâli iş mektuplarında, dilekçelerde ve tabii pek çok da hususî mektuplarda müşâhede edebiliriz.

Yanlışların çeşidi:

Harf unutma,
Kelimeyi yanlış yazma,
Canının istediği yerde büyük harf kullanma,
Kelimeyi kendi söylediği gibi yazmak,
Dahî, manasına gelen "de"lerin ayrı yazılması gerektiğini bilememek ve farkına varmamak,
Soru eki "mi"yi kelimedenden ayırmamak,
Noktalama işaretlerini yerli yerinde kullanmamak,
Hece bölmek." (⁴⁷)
Ki'leri doğru yazamamak,
Düzeltilme işâretini unutmak ya da kullanmamaktır.

Acaba bunun sebepleri nelerdir? En başta Türkiyedeki bütün okur-yazar insanları bağlayıcı nitelikte bir imlâ kılavuzunun olmaması gelir. Ama denecektir ki T. D. K. 1988

⁴⁶ ARICI, Mürsel, "Türkçe Kompozisyon Öğretimi Üzerine", İnönü Üni. Sos. Bil. Der., nu.1, Malatya, 1987, s. 196

⁴⁷ AREN, Y. Kemâl, "Eğitim ve Öğretimde-Şeytan Üçgeni-İmlâ Meselesi", Kubbealtı Akademi Mecmuası, Yıl: 12, nu.1, İst. Ocak 1983, s. 13

yılında bir imlâ kılavuzu yayımladı. Cevabımız şu olacaktır. Evet yayımladı ama bu kılavuz hiç kimseyi memnun etmedi. Hâlâ birtakım yanlışlıklar taşıyor. Bu kılavuz ancak bu yanlışlıklar giderildiğinde, bütün eğitim öğretim hizmeti veren kurumlarda; en başta Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı kurumlarda daha sonra YÖK, TRT, basın ve yayım organlarında tek ve bağlayıcı kaynak olarak dikkate alındığında geçerli olacaktır.

Sebeplere devam edecek olursak: "Öğretmenlerin, ama her kademedeki ve her branştaki öğretmenlerin konuya gerektiği gibi eğilmemelerinden tutunuz da, ders kitaplarının, piyasadaki diğer kitapların, gazete ve dergilerin hemen hemen hiç birinde "Tashîhi yapılmıştır." kaşesinin bulunmamasına kadar"⁽⁴⁸⁾ sıralayabiliriz.

Ders kitaplarının kesinlikle imlâ yanlışları taşıyamamaları gerekirken incelediğimizde hâlâ birçok yanlış taşımaları bizi ürkütmektedir.

Tez konusu olarak incelediğimiz ders kitaplarındaki yanlışları tesbit ederken TDK tarafından 1988 yılında çıkarılan imlâ Kılavuzunu ölçü aldık.

1. Kitap:

a-) 1988 yılında basılmış olan kitapta tesbit ettiğimiz noktalama yanlışları şunlardır:

Böylece Mustafa Selânik Askerî Rüştîye'sine girmiş oldu. (s.41)

⁴⁸ AREN, Y. Kemâl, "Eğitim ve Öğretimde-Şeytan Üçgeni-İmlâ Meselesi", Kubbealtı Akademi Mecmuası, Yıl:12, nu.1, İst. Ocak 1983, s. 14

Cümlede kesme işareti yanlış kullanılmış. Doğrusu Rüştiyesi'ne olmalıydı.

Yukardaki cümlelerde hiç bir ek almamış beş tane kelime var; Ant, o, bir. (s. 89)

Cümlede noktalı virgül değil, iki nokta işareti kullanılmalıydı.

Fabl'ler üç bölümden meydana gelir: giriş, gelişme, sonuç. (s. 135)

Cümlede kesme işareti yanlış kullanılmış.

b-) Kitaptaki imlâ yanlışları ve doğru yazımları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Sayfa	Yanlış Yazım	Doğrusu
7	şahsi	şahsî
7	siyasi	siyasî
22	tabîî	tabiî
22	Amin	Âmin
25	lüzum	lüzum
33	hal	hâl
59	hakiki	hakikî
65	ciğerpare	ciğerpâre
75	telaş	telâş
86	şahadet	şahâdet
186	kurdelâ	kurdele
200	tarihi	tarihî
218	davâ	dava
219	filan	filân

c-) Baskıdan kaynaklandığını tahmin ettiğimiz hatalar da şunlardır:

Sayfa	Yanlış Yazım	Doğrusu
10	şehâdet	şahadet
25	haraketiyle	hareketiyle
27	lâboratuvar	lâboratuar
42	özelliği	özelliğe
65	olacağı	olacağa
88	deniz	deriz
143	gorunce	görünce
143	soyledi	söyledi
218	bilader	birader
228	marıfet	marifet

d-) Kitapta kelimelerin yazımında rastladığımız diğer hatalar şunlardır:

"Arap Bacı, Keloğlan'a sihirli bir sofra verir, fakat keloğlan annesinin sözünü dinlemediği için..." (s. 64)

Keloğlan kelimesi özel isim olduğu halde küçük yazılmış.

"Hikâyelerin üç bölümden meydana geldiğini biliyorsunuz: serim, düğüm, sonuç." (s. 79)

"Fabller üç bölümden meydana gelir: giriş, gelişme, sonuç." (s. 135)

İki noktadan sonra gelen kelimelerin büyük harfle yazılması gerekirdi.

2. Kitap:

a-) Kitaptaki noktalama yanlışlarını şu şekilde sıralayabiliriz:

"Atatürk'ün, arkasında" (s. 12)

Türkçede tamlamalarda virgül vb. işaretler kullanılmaz, virgül işareti yanlış kullanılmıştır.

"Atatürk, Çanakkale savaşlarında İngiliz ordusundaki Avusturya'lı Anzaklara karşı..." (s. 161)

"Van Gölünün..." (s. 27)

Cümlelerinden birincisinde kesme işareti yanlış kullanılmış ikincisinde ise ihmal edilmiştir.

b-) Tesbit ettiğimiz imlâ yanlışları ise şunlardır:

Sayfa	Yanlış Yazım	doğrusu
9	eczane	eczahâne
16	meşale	meş'ale
16	ebediyen	ebediyen
16	asıl	asil
17	haşır neşir	haşır neşir
17	ulvi	ulvî
36	alet	âlet
85	plan	plân
162	ebedileştirecek	ebedileştirecek
162	manevi	manevî
162	hakiki	hakikî

c-) Baskıdan kaynaklandığını tahmin ettiğimiz hatalar ise şunlardır:

Sayfa	Yanlış Yazım	doğrusu
11	Ataürk'ün	Atatürk'ün
16	haşır neşir	haşır neşir
67	hayathikâyesi	hayat hikâyesi
122	iligili	ilgili

d-) Diğer yanlışlar:

"... Manyas Gölünün güneyine doğru yol alıyorduk."
(s.23)

Cümlede Gölünün derken g harfinin küçük yazılması gerekirdi.

1986 yılında basılan kitap birinci ve üçüncü kitaba göre daha az yanlış taşımaktadır.

3. Kitap:

a-) 1990 yılında basılmış olan kitaptaki noktalama yanlışları şunlardır:

"... donmuş karlara ve ölü kurdun gözlerine vuran ay'ı gördükleri vardı." (s. 97)

Cümlede kesme işaretinin kullanılmaması gerekirdi.

"Meşrutiyet İnkılâbı denilen o büyük değişiklikten sonra, Türkiye'-" (s. 98)

Cümlede satır sonuna rastlayan Türkiye kelimesinden sonra kesme çizgisi yanlış kullanılmıştır.

"Yaz'dı. Elleri kavuşturmanın, düşüncelere dalmanın..." (s.148)

Cümlede kesme işareti yanlış kullanılmıştır.

b-) Kitaptaki imlâ yanlışları ise şunlardır:

Sayfa	Yanlış Yazım	Doğrusu
14	idadi	idadî
15	umumi	umumî
27	plan	plân
30	dâva	dava
37	hiç biri	hiçbiri
37	hususî	hususî
42	telaş	telâş
43	hal	hâl
50	amir	âmir
54	mekan	mekân
61	tarihî	tarihi
68	tellal	tellâl
68	bela	belâ
70	biçare	biçare
70	cellat	cellât
80	ya Rabbi	yarabbi
84	tabii	tabiî
85	Farisi	Farisî
91	kûlah	külâh
98	inkilâp	inkılâp
98	ilan	ilân
99	milli	millî
134	lanet	lânet
137	tabiilik	tabiîlik
140	tabii	tabiî

c-) Baskıdan kaynaklandığını tahmin ettiğimiz hatalar:

Sayfa	Yanlış Yazım	Doğrusu
4	sahibolanlar	sahip olanlar
5	sezdirilmeğe	sezdirilmeye
7	verilmeğe	verilmeye
12	içözelliklerini	iç özelliklerini
16	olmayacağı	olmaması
16	artırdı	arttırdı
27	sırasıyle	sırasıyla
30	matanet	metanet
33	ayırılabiliriz	ayırabiliriz
48	Azkalsın	Az kalsın
48	fal taşı	faltaşı
55	ev sahibi	evsahibi
66	Pollyanna'ın	Polyanna'nın
70	gayri	gayrı
82	Annesinin	Annesinin
82	hangı	hangi
102	başıkabak	başı kabak
104	Brooker	Booker
105	değil midirki	değil midir ki
110	ağçtan	ağaçtan
111	kelimesini	kelimesini
130	Koskoco	Koskoca
130	ımza	imza

d-) Diğer yanlışlar:

"Fen adamlarını her alanda sürekli çalışmaya götüren:
ün kazanmak zengin olmak..." (s. 89)

Cümlede iki noktadan sonra gelen kelimenin büyük harfle başlaması gerekirdi.

"Büyük hanımla kuşu satın alması teklif edilen adamın yaşayış sıkıntısı içinde olduklarını belirten ayrıntıları bulunuz." (s.92)

Cümlede altı çizili kelimenin kullanılışı yanlıştır.

"Sakin kesme: gölgesinde..."

Sakin kesme: şu sevimli..." (s.106)

"Özet çıkarmak: okuduğunuz..." (s.111)

Cümlelerinde iki noktadan sonra gelen kelimelerin büyük harfle başlaması gerekirdi veya iki nokta üst üste konmaması lâzım gelirdi.

"Mustafa Kemal ve arkadaşları için Bağımsızlık Savaşı'nda ? "Ya İstiklâl Ya Ölüm" sözleriyle belirlenmiştir." (s.143)

Cümlede soru işaretiyle gösterilen kısımdaki kelime yazılmamıştır.

Bilindiği üzere ders kitaplarının imlâ, noktalama ve baskı hataları taşımaması gerekir; çünkü, bu hatalar Türkçe derslerindeki imlâ eğitimini olumsuz yönde etkilemektedir.

Oysa incelediğimiz ders kitapları hatalarla doludur. Bu kitaplar içerisinde 1990 tarihli üçüncü kitap en fazla hatayı taşımaktadır. Ölçü olarak kabul ettiğimiz TDK imlâ Kılavuzu ise 1988 yılında basılmıştır. Bu da bize yayınevlerinin yeni gelişmeleri dikkate almadığını göstermektedir. İkinci kitap 1986 yılında basılmasına rağmen diğer iki kitaba göre daha az yanlış taşımaktadır.

Dileğimiz dilimizin en kısa zamanda standard bir imlâya kavuşması ve ders kitaplarının bu imlâya göre yazılmasıdır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

TOPLU DEĞERLENDİRME VE TEKLİFLER

a. EĞİTİM VE ÖĞRETİM PROGRAMI:

"Eğitimde meydana gelen yeniliklerin ve yapılan araştırmaların sonuçları programlar yoluyla okullara ulaştırılır. Programlar varılacak hedefleri, bu hedeflere varabilmek için seçilecek ve belli prensiplere göre organize edilecek muhtevayı, uygulanan metodu, destekleyici araç, kitap ve teçhizatı ve hedeflere ne dereceye kadar ulaştığını belirten değerlendirme kriterlerini kapsamı içine alırlar." ⁽¹⁾

Program daha çok bilgiye ve değerlere dayalı olarak kendini gösterir.

"Eğitim programları o toplumun kültürünü etkileyen yazılı normlardan, kültürel değişimlerden haberli bir şekilde mutabakatlar dizisini bir taraftan oluşturmaya bir taraftan zenginleştirmeye diğer taraftan da yeni nesillere aktarmaya çalışan hedefler manzumesidir." ⁽²⁾

"Toplumsal dinamizm eğitim programlarının dinamik olmasını gerektirmektedir. Eğitim programlarının dinamizmini objektif süreçlere yöneltmek suretiyle insan gücünü toplum isteklerine uygun nitelikte yetiştirmek mümkün olacaktır. Eğitim programları, yalnızca okulda

¹ DOĞAN, Hıfzı, Türk Ortaöğretim Sisteminin Değerlendirilmesi, MEB Basımevi, İst. 1972, s. 83.

² TURAL, Prof. Dr. Sâdık, G.Üni. Sos. Bil. Enst. Anadili Öğretimi Metotları Dersi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Ders Notları, (1990-1991)

düzenli çalışmayı değil, fakat aynı zamanda toplumda yaşama ve öğrenme koşullarını geliştirmeyi amaç edinir. Bu sebeple, eğitim programları, bir taraftan toplumun problemleri ve gereksinimleri, diğer taraftan da çocukların ve gençlerin problemleri, ilgileri, gelişim özellikleri ve ihtiyaçları esas alınarak geliştirilmelidir." (3)

Eğitim ve öğretim programları birbirlerinden ayrı şeyler oldukları halde devamlı karıştırılmaktadır. Oysa "öğrenci davranışında istenilen değişiklik ya da değişiklikler oluşturmak ereğiyle ayrıntılı olarak yapılan plânlamaya öğretim programı denir... Öğretim programı, öğrencilerden beklenen öğrenmeyi meydana getirebilmek için plânlanmış faaliyetlerin tamamı olarak tanımlanabilir" (4)

"Öğretim programlarının felsefi, toplumsal ve psikolojik temelleri vardır.

Öğretim programının amaçları saptanırken öğrencinin kendisi, çevresi, bilim ve teknik alanındaki gelişmeleri büyük bilim adamlarının görüşleri dikkate alınır." (5)

2098 sayılı Tebliğler Dergisi'nde 26. 10. 1981 tarihinde yayımlanan "Ortaokul Türkçe Programı" uygulamada eğitim ve öğretim programını birarada taşımakta ve bu da birtakım problemlere sebep olmaktadır.

Herşeyden önce bu program ömrünü tamamlamış,

³ VARIŞ, Prof. Dr. Fatma, **Eğitimde Program Geliştirme: Teori ve Teknikler**, A.Üni. Eğt. Fak. Yay. Ank. 1978, s. 131-132.

⁴ TEKİN, Doç. Dr. Halil, **Okuduğunu Anlama Gücü ile Yazılı Anlatım Becerisini Geliştirme Yönünden Okullarımızdaki Türkçe Öğretimi**, Ank. 1980, s. 5

⁵ OECD Raporu, **Okul Programları ve Reformu ve Eğitimin Geliştirilmesi**, MEB Eğt. Araç ve Teknik İş birliği Genel Md. Yay. Ank. 1967, s. 44-45

kendisinden beklenen amaçları gerçekleştirememiştir.

"Türk toplumunun ihtiyaçları ve sosyal yapısı ile okullara gelen öğrencilerin özellikleri ve ihtiyaçları değiştikçe, her seviyedeki okul programları için saptanan amaçlarının da buna paralel olarak değişmesi gerekir." (6)

1981 yılından günümüze değin Türk toplumunun ekonomik, siyasî, kültürel yapısında, eğitim politikasında birçok değişiklik başgöstermiş fakat nedense bu değişiklik bir türlü "Ortaokul Türkçe Programı"nın yapısına yansımamıştır.

"Bir program, yalnızca ders konularını ve zamanlarını belirten bir liste değildir. Program, eğitimin belli başlı amaçlarını, öğrenimle çocuğa ne gibi bilgiler verilmesi gerektiğini, uygulanacak öğretim yöntemlerini ve öğretimin düzenlenmesini (organizasyonunu) de belirlemelidir. Başka bir deyimle, bir program, hem eğitsel amaçları, hem de bu amaçlara ulaşılmasını sağlayacak vasıta ve tekniklerin tümünü kapsamalıdır." (7)

"Millî Eğitime yön vermekle sorumlu kuruluşlar, programların amaçlarından ve programlarla kazandırılacak davranışlardan çok, programlara alınacak muhteva üzerinde durmuşlardır. Muhteva belli bir hedefe ulaşmak için bir vasıtaadır. Aynı muhteva ile ve farklı metotla değişik davranışlar kazandırılabilir. Bazı davranışlar muhteva, bazıları ise metotla geliştirilebilir; fakat bunların her ikisi açık olarak belirtilmiş bir hedefe ulaşmak için bir

⁶ DOĞAN, Hıfzı, Türk Ortaöğretim Sisteminin Değerlendirilmesi MEB Basımevi, İst. 1972, s. 90

⁷ OECD Raporu, Okul Programları ve Reformu ve Eğitimin Geliştirilmesi, MEB Eğt. Araç ve Teknik İşbirliği Genel Md. Yay. Ank. 1967, s. 44-45

araçtır. Program yapma tekniği bakımından bir vasıta olması gerekli olan muhtevanın bir amaç olarak benimsenmesi, muhtevanın değişik koşullara göre gelişmemesine ve eğitimin esas hedeflerinin açıklığa kavuşmamasına sebep olmuştur."

(⁸) Buna paralel bir durum Türkçe dersinin yıllık plânlarında gözlenmiş, öğretmenlerin büyük çoğunluğunun Türkçe ders kitaplarındaki metinleri amaçlar bölümünde gösterdikleri tespit edilmiş daha sonra müfettişler aracılığıyla metinlerin araçlar kısmında gösterilmesi sağlanmıştır.

"Ülkemizde hâlâ hiçbir dersin programı çağdaş program geliştirme esaslarına göre düzenlenmiş olmadığı gibi, düzenlenen bir programın geliştirilmesi yönünde bir girişimde bulunulduğu da pek görülmemektedir. Program geliştirme, düzenlenen programdan bazı konuların çıkarılması ya da ona bazı konuların eklenmesi olarak anlaşılmaktadır. Derslerle ilgili hedefler açık-seçik ve öğrenci davranışına dönük olarak ifade edilmediği, ifade edilenler de gözlenebilir davranışlara dönüştürülmediği için, hedeflerin yorumlanması öğretmenden öğretmene değişmekte, böylece çoğu kez, hedeflerle öğrencilerin geçirdiği yaşantılar ve ölçme durumları arasında bir kopukluk ortaya çıkmaktadır." (⁹) Ülkemizde hükümet değişiklikleri de programları yakından ilgilendirmektedir. Bu değişikliğe bağlı olarak bakanlık görevine gelen

⁸ DOĞAN, Hıfzı, Türk Ortaöğretim Sisteminin Değerlendirilmesi, MEB Basımevi, İst. 1972, s. 90-91

⁹ TEKİN, Doç. Dr. Halil, Okuduğunu Anlama Gücü İle Yazılı Anlatım Becerisini Geliştirme Yönünden Okullarımızdaki Türkçe Öğretimi, Ank. 1980, s. 55

kimselerin kendilerinden önceki hükümet döneminde yapılan çalışmaları dikkate almayıp "silbaştancı" bir yapıda hareket etmeleri birtakım olumsuzluklara sebep olmaktadır.

Şu anda ortaokullarda yürürlükte olan 1981 tarihli "Ortaokul Türkçe Programı"nın tenkit edilebilecek yönleri şunlardır:

1. Bu programda eğitim ve öğretim programı içiçedir. Halbuki eğitim programı ile öğretim programı birbirinden farklıdır.

2. Ortaokul birinci sınıfta okuyan bu yaş çocuğuna, programda kaç kelimenin öğretileceği belirtilmemiştir.

3. Programda metot olarak Tümevarım yönteminden bahsedilmiştir. Oysa programlarda tek bir yönleme bağlı kalmak yanlıştır.

4. Programda hedeflenen davranışın ne kadar zaman içerisinde gerçekleştirilmeye çalışılacağı konusunda süre belirtilmemiştir.

5. "Program'ın getirdiği, ölçme ve değerlendirmeye, okullarda hemen hemen hiç yer verilmediğini, uygulanması için en küçük çaba gösterilmediğini, aranmadığını; alışlagelmiş yöntemlerin olduğu gibi sürdürüldüğünü, kesinlikle söyleyebiliriz." ⁽¹⁰⁾

6. Program Türkçe dersini, bilgi dersinde bir ifade ve beceri dersine dönüştürememiştir.

7. Programda yeralan "sezdirme" kavramı bir öğretim biçimi değildir.

8. Programda, parçası alınan yazarların "yaş düzeyine

¹⁰ DÜNDAR, Mehmet, "Türkçe Programı ve Uygulama", Öğretmen Dünyası Der. nu. 44 Ağustos, 1983, s. 25.

uygun" eserlerinin tanıtılması, önerilerde bulunulması, böylece öğrenciye "kitap okuma alışkanlığı"nın kazandırılması öngörüldüğü halde bu gerçekleşmemiştir.

9. Programda zorunlu görülen çalışmaların önemli bir kısmı, ders kitaplarında yer almamıştır.

10. Programla ders kitapları arasında bir bütünlük yoktur.

11. Programda ölçme ve değerlendirmenin nasıl olacağı konusunda tam olarak açıklık yoktur. Oysa bir kaç örnekle gösterilebilirdi.

Mevcut duruma göre şu teklifleri sıralayabiliriz:

1. Türkçe dersinin eğitim programı ve öğretim programı ayrı ayrı hazırlanmalıdır.

2. Bu programları hazırlayacak kişiler Türkçe'yi iyi bilen, Türk gibi düşünen, Türkçe eğitiminin problemlerini bilen, bu meslekten gelen, bu konuda araştırma yapmış, en az lisans, mümkünse bu konuda master yapmış olmalıdırlar.

3. Hazırlanan bu eğitim ve öğretim programlarına göre Türkçe ders kitapları yeniden yazılmalıdır.

4. Öğretim programı ve ders kitaplarını izleme değerlendirme konusunda metod bilgisi ve program geliştirme konusunda yeterli bilgiye sahip en az beş yıllık öğretmenlerden seçilmiş, lisans mezunu, mümkünse yüksek lisans yapmış kişilerden oluşan bir "Program İzleme Kurulu" olmalıdır.

5. Zamana bağlı olarak Türkçe eğitim ve öğretim programlarında yapılacak değişiklikler "Program İzleme Kurulu"nun görüşleri alınarak yapılmalıdır.

6. Talim ve Terbiye Kurulu'nda Türkçe dersiyle

ilgilenecek uzmanlara lisans ve yüksek lisans yapmış olma zorunluluğu getirilmelidir.

7. "Türkçe programlarının ve Türkçe öğretiminin geliştirilmesiyle ilgili bir "proje" oluşturulmalıdır. Türkiye'de bir "Fen Projesi" bir "Yabancı Diller Projesi" vardır; anadili olan Türkçe öğretimiyle ilgili bir proje yoktur." (¹¹)

8. Üniversitelerin Eğitim Fakülteleri bünyesinde Türkçe öğretmeni yetiştirmeye yönelik ayrı bir program açılmalı Edebiyat öğretmenliği Türkçe öğretmenliğinden ayrı düşünülmelidir. (Şu anda bu program yalnızca, G. Ü. Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bölümü'nde eğitime açılmış bulunmaktadır.)

9. Hazırlanacak Türkçe eğitim ve öğretim programları Türk çocuklarına millî benlik, millî kimlik kazandırmayı hedef almalı ve ahlâkî, millî, insanî değerlere önem vermelidir.

10. Talim ve Terbiye Kurulu üyelerinin seçiminde fiilen onbeş yıl öğretmenlik yapmış olma, en az yüksek lisans yapmış olma şartları aranmalıdır.

11. Hazırlanacak eğitim ve öğretim programı millî kültürümüzü yansıtabilmeli ve Türk kimliği kazandırmayı hedef almalıdır.

12. Hedeflenen insan tipinin özellikleri programlara yansıtılmalıdır.

13. Programlarda bu yaş grubundaki öğrencilerin biyo-psiko-sosyal gelişimleri ilgi, merak ve ihtiyaç gibi

¹¹ TEKİN, Doç. Dr. Halil, **Okullarımızdaki Türkçe Öğretimi**, Ank. 1980, s. 55

özellikleri dikkate alınmalıdır.

14. Hazırlanacak program "okuma alışkanlığı"nı kazandırmayı hedef almalı ve bunu gerçekleştirecek yapıda olmalıdır.

15. Hazırlanacak program bilim ve teknolojiye yenilikleri bu alanlardaki gelişmeleri yansıtabilmeli, günlük hayatla paralellik göstermelidir.

16. Program Türkçe dersinin diğer ders programlarının temeli olduğu anlayışına göre hazırlanmalıdır.

17. "Programlar, akademisyenler, alan uzmanları (öğretmenler), teftiş edecek merciden görevliler, eğitimciler (pedagog), rehberlik uzmanı, program geliştirme elemanı, çocuk gelişimi sahasında akademik ünvanı olan eğitimciler vb. Millî Eğitim Bakanlığı temsilcileri, veli, hatta öğrenci temsilcilerinin ortak araştırma, inceleme ve çalışmaları doğrultusunda hazırlanmalı ve devamlı olarak geliştirilmeli, değişiklikler anında duyurulmalıdır." ⁽¹²⁾

18. Programlarda her ünitenin öğretim amaçları en küçük ayrıntısına kadar tespit edilmelidir.

19. Türkçe öğretmeni yetiştiren fakültelerin bu bölümlerine "Program Geliştirme" dersi konmalıdır. "Bugün öğretmen yetiştiren birçok okulun programlarında "program geliştirme dersi" yer almamaktadır. Hatta bazı öğretmen adayları ve yetişen öğretmenler böyle bir konunun varlığından bile habersizdirler." ⁽¹³⁾

¹² TOSUN, Mesih, Ortaokulların Üçüncü Sınıfları İçin Yazılan "Türkçe" Kitapları Üzerine Bir İnceleme, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ank. 1991, s. 196-197.

¹³ TEKİN, Doç. Dr. Halil, Okullarımızdaki Türkçe Öğretimi Ank. 1980, s. 8

20. Hazırlanan ders kitaplarının mutlaka öğretmen kılavuzu olmalıdır.

21. Anadolu liselerinin Hazırlık sınıfları için yazılmış Türkçe ders kitaplarının yabancı dil dersleriyle paralellik gösterecek bir yapıda yeniden yazılmasında fayda vardır. Bu ders kitabının yazımı için Türkçe öğretmenlerinden ve yabancı dil öğretmenlerinden oluşacak bir komisyon görevlendirilmelidir.

22. Türkçe ders kitaplarına paralel dilbilgisi kitapları yazılmalı ve bu kitapların öğretmen kılavuzları olmalıdır.

23. Ders kitapları Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yazdırılmalıdır.

24. Hazırlanacak ders kitapları Türkiye'nin üniter yapısına uygun olmalıdır.

b. DERS KİTAPLARI:

Türkçe eğitim ve öğretim programındaki amaçların gerçekleştirilmesinde bir araç olan ders kitaplarının şekliyle ilgili tekliflerimizi şöyle sıralayabiliriz.

1- Şekil Yönünden:

a-) Kitap kapağı çok renkli, resimli veya gravürlü olmalı, 200 gr. bristol kapak taşınmalıdır.

b-) Kitabın sayfaları mat, beyaz, ışık refleksi vermeyen kaliteli kâğıttan olmalıdır.

c-) Kitabın ebadı ve ağırlığı öğrencinin yaşına uygun olmalıdır.

ç-) Kitabın baskısı temiz, lekesiz, net olmalı, gölge

ve çift resim olmamalıdır.

d-) Kitap çok renkli olmalı, yalnızca resim değil, afiş, poster, karikatür, gravür, tablo vb.'leri de kullanılmalıdır.

e-) Kitabın pikaaj, montaj ve mizampajı iyi olmalıdır.

f-) Kitapta kullanılan resim vb.'lerinin sanat değeri taşınması ve konuyla ilgili olması gerekir.

g-) Kitapta 10 punto kullanılmalıdır.

h-) Konu başlıkları 12 punto ile değişik yazı karakterleriyle yazılmalı, tekdüze olmamalıdır.

ı-) Kitap formalar halinde sırttan dikişli olmalı, yapıştırma olmamalıdır.

i-) Kitabın girişinde "İçindekiler" bölümü mutlaka bulunmalıdır.

j-) Muhteva, çocuğun düşünce, his ve hayâl dünyasına olumlu katkılarda bulunmalıdır.

k-) Metinler çocuğun yaratıcılığına zemin hazırlamalı onu yaratıcılığa sevketmelidir.

l-) Tahkiyeli eserlere daha çok yer verilmelidir.

m-) Edebî türler basitten zora doğru ve çocuğun dil gelişimi dikkate alınarak sıralanmalıdır.

n-) Metinler aktüalite ve günlük hayatla dış dünyayla bağlantı kurabilmelidir.

o-) Metinler kuru, yalın anlatıma dayalı cümlelere dayalı olmamalıdır.

ö-) Türk edebiyatının klasikleri her yaşta çocuğa kelime kontrollü olarak epizotlar halinde sunularak çocuğun okulu bitirinceye kadar belli bir kitabı okuması sağlanmalıdır.

p-) Edebi türler verilirken sadece yerli yazardan ya da yabancı yazardan metin almamalı her ikisinden de metin alınarak çocuğa karşılaştırma fırsatı yaratmalıdır.

r-) Her türün sonuna o türden okunabilecek kitap listesi konmalı ancak bunlar çocuğun biyo-psiko-sosyal yapısına uygun olmalıdır.

s-) Kitaplarda kesinlikle imlâ ve noktalama yanlış olmamalı, baskı ve matbaadan kaynaklanan yanlışlıklar düzeltilmelidir. Hatalı kitaplar piyasaya sürülmemelidir.

ş-) Kitaplarda yeralan sorular taksonomik değerlere uygun olmalıdır.

t-) Tıpkı yabancı dil kitaplarında olduğu gibi Türkçe ders kitaplarının da kaset, video, slayt, dia, vb. araçlarla güdümlü işlenmesini sağlayacak çalışmalara yer verilmelidir. Meselâ Karagöz oyunlarının ses kasetleri dinletilebilir. Ya da Nasreddin Hoca'nın çizgi filmi izletilebilir. Bu konuda TÖMER'le işbirliğine gidilebilir.

u-) Metinlerin alındığı kaynaklar belirtilmelidir.

ü-) Kolay ama estetik endişesi olan, ezbere uygun şiirlere ve kelime oyunlarına, günlük hayatta söz korosu yapılabilecek metinlere yer verilmelidir.

v-) Dramatizasyon çalışmalarına imkân verecek çalışmalara ağırlık verilmelidir.

y-) Kitaplarda millî kültürümüze mal olmuş Karagöz, Keloğlan, Dede Korkut, Nasreddin Hoca, İncili Çavuş, Battal Gazi, Yunus Emre, Köroğlu vb.'lerinin hayat hikâyelerine çizgi roman tekniği ile de yer verilmelidir.

z-) Ders kitaplarında el yazısını özendirmek için değişik yazı biçimlerine ve el yazısıyla yazılmış metinlere yer verilmelidir.

c. YARDIMCI MATERYALLER:

Türkçe dersi diğer dersler içerisinde yardımcı materyallerden en az yararlanan derslerden biridir. Türkçe dersinin birinci malzemesi kelimeler ikincisi ise ders kitabı, imlâ kılavuzu, Türkçe Sözlük, Atasözleri ve Deyimler sözlüğü grubu olarak düşünülmüştür. Yıllarca Türkçe dersi, malzeme olarak bu geleneğin dışına çıkmamış, dolayısıyla Türkçe dersleri öğretmenin bütün çabasına rağmen monotonlaşmaya meyilli bir yapı göstermiştir. Oysa araç ve gereç, eğitim ve öğretimde amaca ulaşmada bir basamaktır.

Türkçe öğretiminde görülen aksaklıkların sebeplerinden biri de Türkçe dersinin yardımcı araç ve gereçlerden gerektiği gibi yararlanamamasıdır. Oysa yabancı dil öğretmenleri bu araç ve gereçlerden daha çok faydalanmaktadırlar. Meselâ; mukavvadan, basit kuklalar hazırlayıp sınıf içerisinde öğrencilerin karşılıklı olarak kuklalarını konuşturmalarını, iplerle hareket ettirmelerini bir oyun bütünlüğü içerisinde sağlarken, aynı zamanda hem eğlenceyi, hem istenilen amaca ulaşmayı hem de motivasyonu fazlasıyla gerçekleştirmiş olmaktadır. Bizde ise bu tür çalışmalar birer angarya olarak görülmektedirler. Oysa istenilen amaca ulaşmak için en küçük fırsattan yararlanmak bize başarının yolunu açacaktır. Yukarıda zikrettiğimiz teklif Karagöz ve Hacivat oyununun metinleri okunurken sınıf içerisinde yapılabilecek çalışmalardandır.

Anadilini öğretmeye yönelik Türkçe dersinin artık sıradan, herkesin yapabileceği türden bir ders olduğu imajının yıkılması; ona gereken önemin verilmesiyle araç

ve gereçler yönünden de takviye etmekle gerçekleşecektir.

Türkçe dersinin kullanacağı araç ve gereçler yalnızca derslere getirilen, öğrencinin her gün yanında bulundurması gereken araçlar ya da sadece okul kütüphanelerinde vb. yerlerde bulunan kitaplar değildir. Türkçe dersi yabancı dil öğretmenlerinin kullandığı bütün araç ve gereçlerden faydalanmalıdır. Bunun için

a-) Türkçe dersi audio-visüel araçlar dediğimiz görmeye, işitmeye dayalı (televizyon, video, slayt makinesi, tepegöz, teyp, ses kasetleri vb.) araçlardan yararlanabilmelidir.

b-) Okul aile birliği, okul koruma dernekleri okul idaresiyle birlikte çalışarak bu malzemeleri sağlamalıdır.

c-) Millî Eğitim Bakanlığı, Ders Araç ve Gereçleri Yapım Merkezi'yle ortak çalışmaya girerek bu malzemelerin Türkçe öğretmenlerine ulaşmalarını sağlamalıdır.

ç-) Film-Radyo-Televizyon ile Eğitim Merkezi maalesef bu konuda görevlerini yerine getirmemektedir. Meselâ bu kurumun çıkarmış olduğu Film Kataloğunda Türkçe dersiyle ilgili hiçbir film yeralmamaktadır. Bu eğitim merkezi Türkçe öğretmenlerinin yazmış olduğu senaryoları seçerek en iyilerini filme çekip, okullara ücretsiz göndermelidir.

d-) Türkçe öğretmenlerinin büyük çoğunluğu audio-visüel araçların kullanımını bilmemektedir. Bunun için Türkçe öğretmenleri Millî Eğitim Bakanlığı tarafından açılacak hizmet içi eğitim kursundan geçirilmeli ya da uzaktan kurs ve ya eğitimle bu konuda bilgilendirilmelidir.

e-) Bakanlık Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü'yle işbirliğine giderek, tiyatro sanatçılarının seslendirdiği

şiiir kasetleri hazırlatmalı ve bunları okullara göndermelidir.

f-) Devlet Tiyatrolarında sergilenen oyunların videoya çekilen görüntüleri, gerektiği zaman Türkçe öğretmenlerinin kullanımına sunulmak üzere devlet tiyatrolarının oluşturacağı bir arşivde saklanmalıdır.

g-) Bakanlık Türkçe ders kitaplarına alınan yazarların diğer seçkin eserlerinden oluşturacağı bir antoloji hazırlamalı bu antolojiyi okullara göndermelidir.

h-) Bakanlık Türkçe ders kitaplarındaki metinlerle paralellik gösterecek, fotoğraf, resim, karikatür vb.'lerinin slaytlarını ilgili birimde hazırlatıp Türkçe öğretmenlerinin kullanımına sunmalıdır.

"Ted C. Coburn'a göre öğrendiklerimizin % 83'ünü görme, % 11'nin ise işitme yoluyla edindiğimiz izlenimlerle sağlamaktayız. Öğrenmede görme ile işitmenin ağırlığı % 94'lük bir orana sahip olduğuna göre Türkçe dersi görmeye ve işitmeye dayalı araç ve gereçlere gereken önemi vermek zorundadır."¹⁴

ç. DERS SAATLERİ:

Ülkemizde şu anda ilköğretimin ikinci kademesi olan ortaokullarda haftada 6 saat "Okuma", "Anlama", "Anlatım", "Yazı", "İmlâ" ve "Dilbilgisi" çalışma alanlarını kapsayan Türkçe Programı uygulanmaktadır. Ayrıca Anadolu liseleri ile Anadolu Meslek Liseleri'nin hazırlık sınıflarında

¹⁴GÜZEL, Prof. Dr. Abdurrahman, G.Üni. Sos. Bil. Enst. Yabancıya Türkiye Türkçesinin Öğretim Metodları Dersi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Ders Notları, (1990-1991)

haftada 4 saat, Endüstri Meslek liseleri'nin bütün bölümlerinde ve her sınıfta 2'şer saat Türkçe dersi okutulmaktadır.

Tezimizin konusunu oluşturan ders kitapları ilköğretim ikinci kademesini ve bağımsız ortaokulları ilgilendirdiği için tekliflerimiz bu birimlerdeki ders saatleri konusunda olacaktır.

Şu anda ortaokullarda haftada 6 saat olan ders saati yeterlidir. Önemli olan bu 6 saatin ne kadarının dilbilgisine, kompozisyona, yazıya, okuma, anlama, dinleme ve konuşmaya ayrılacağıdır. Bu alanların hepsi ayrı bir disiplindir. "Çocuklarımız anadilinin her alanında ayrı ayrı çalıştırılmalıdır; çünkü her alanda kazanılacak beceriler başka başkadır. Yoksa bu eğitim eksik kalır. Toplum bundan şikâyetçi olur; örneğin el yazısına yeterince önem verilmediği için bizim memleketimizde el yazıları kolay okunmamaktadır." ⁽¹⁵⁾

Bu konuda tekliflerimiz şunlardır:

a-) Dinleme, Okuma, Anlama ve Konuşma için birer ders saati ayrılıp; haftada bu işler için toplam 4 saat ayrılmalıdır.

b-) Haftada 1 saat dilbilgisine ayrılmalıdır.

c-) Haftada 1 saat kompozisyona ayrılmalı aynı zamanda kompozisyon dersi içinde el yazısı eğitime yer verilmelidir. Bunun için dönüşümlü olarak bir hafta kompozisyon, bir hafta sadece el yazısı eğitime yer verilebilir. Ya da dilbilgisi dersiyle dönüşümlü olabilir.

¹⁵ GÖĞÜŞ, Beşir, Orta Dereceli Okullarımızda Türkçe ve Yazın Eğitimi, Gül Yayınevi, Ank. 1978, s. 86.

ç-) a maddesinde belirttiğimiz 1 saatlik okuma dersi "okuma saati" haline dönüştürülebilir.

d-) "Anadili dersleri, haftanın bir ya da iki gününe toplanmamalı, aralıklarla serpiştirilmelidir. Becerilerin aralıklı ve sürekli yinelenmelerle oluştuğu göz önünde tutularak, öğrenciler her gün anadilinin bir alanında uğraştırılmalıdır." ⁽¹⁶⁾ Buna göre haftalık ders dağıtım çizelgesinde Türkçe dersi 2+2+2 şeklinde veya 2+2+1+1 şeklinde değişik günlere yayılmalıdır.

e-) Türkçe dersleri mutlaka öğleden önceki saatlere konulmalı, öğrencinin yorgun olduğu saatlere konulmamalıdır. Bu konuda gerektiğinde ders öğretmenin görüşüne başvurulmalıdır.

d. DERSİN BÖLÜMLERE AYRILMASI:

"Anadili eğitimi bir bütün olmakla birlikte okuma, konuşma, yazma, dilbilgisi, yazı çalışmalarına özel saatler ayırmak gerekir; çünkü her alanın kendine özgü amacı, kazandıracağı bilgi, beceri konusu, çalışma yöntemi, aracı vardır. Her alanda başlanan bir konunun bitirilmesi için bir zaman gerektir. Bir konu, başka konu içine sıkıştırılarak dar bir süre içinde yarım işlenmemeli, öğrenci zihninde belirsiz kalmamalıdır. Her alana önemine göre zaman ayrılarak dengeli ve tam bir eğitim gerçekleştirilmesi de ilke olarak benimsenmelidir" ⁽¹⁷⁾

Uygulamada günümüzde dilbilgisine ayrı bir ders saati

¹⁶ GÖĞÜŞ, Beşir, Orta Dereceli Okullarımızda Türkçe ve Yazın Eğitimi, Gül Yayınevi, Ank. 1978, s. 11

¹⁷ a.g.e., s.11

ayrılmaması öngörölmüştür. Fakat hemen hemen bütün Türkçe öğretmenleri dilbilgisini ayrı bir ders şeklinde işlemektedirler. O halde program uygulamada bu konuda kendisinden beklenen işlevi yerine getirememektedir.

Öğrencilerin yazılı ve sözlü olarak kompozisyonlarının kötülüğünden yakınılmakla beraber, el yazılarının kötü olduğundan şikâyet edilmekle beraber bu konularla ilgili gerekli araştırmalar yapıp tedbir alınması yoluna nedense bir türlü gidilememiştir. En önemlisi bugün yürürlükte olan Türkçe Programı'nın Yazı kısmı yoktur.

Kitap okuma alışkanlığı kazandırılmadığından yakınılmakta, "okuma saati" olması gerektiği vurgulanmamaktadır: Bütün bunları dikkate aldığımızda:

a) Dilbilgisi dersleri bağımsız olarak düşünölmeli haftada 1 saat dilbilgisi dersine ayrılmalı, bu dersin ölçme ve değeriendirmesi ayrı olmalı, verilen not karnede gösterilmelidir.

b) Kompozisyon dersi de dilbilgisi dersi gibi bağımsız düşünölmelidir.

c) Haftada bir ders saati "okuma saati" olarak değeriendirilmelidir.

d) Türkçe dersinin diğeri bölümleri (dinleme, okuma, anlama, konuşma, kelime hazinesini zenginleştirme, telâffuz ve imlâ) bir bütönlük içinde gerçekleştirilmeye çalışılmalı ve değeriendirme buna göre yapılmalıdır.

SONUÇ

Tez çalışmamızda ortaokulların birinci sınıflarında okutulmakta olan üç Türkçe ders kitabı eğitim ve öğretim açısından, Anayasa'ya, Temel Eğitim Kanunu'na, Türkiye'de uygulanmakta olan Kalkınma Plânlarına, İlköğretim Kurumları ve Ortaokul Türkçe Programı'na uygunluk bakımından incelenmiştir.

Tezin konusunu oluşturan Türkçe ders kitaplarının seçiminde "Türkiye'de en çok okutulan Türkçe ders kitabı" olma özelliği aranmış yapılan ön çalışmalar sonucu Erol Öz-Sevim Öz'e ait Türkçe Ortaokul 1 (Tezde birinci kitap olarak anılmıştır), Kemal Demiray'a ait Ortaokullar İçin Türkçe 1 (Tezde ikinci kitap olarak anılmıştır), A. Birkan, S. Aykun, İ. İleri, R. Gökyayla'ya ait Ortaokullarda Türkçe Dersleri 1 (Tezde üçüncü kitap olarak anılmıştır) adlı kitapların en çok okutulan ders kitapları olduğu sonucuna varılmıştır.

Önce mevcut materyallerde Türkçe'nin öğretimiyle ilgili teklif seviyesinde yön gösteren hükümler tespit edilmiş, ardından Türkçe derslerini, Türkçe eğitim ve öğretimini yakından ilgilendiren Tebliğler Dergilerindeki yönetmelik, genelge vb.'lerinin toplanması yoluna gidilerek, bu amaçla 1980-1992 yılları arası sınırlandırılmış ve on iki yıllık zaman içerisinde bu dergilerde yayımlanmış, Türkçe dersini bağlayıcı hükümler taranmıştır.

Buna göre Türkiye'de Türkçe öğretimi Anayasa ve diğer ilgili kanunlarla güvence altına alınmıştır. Türkçe dersi sadece klâsik dilbilgisi öğretimi yapan bir ders değildir;

hem dilbilgisi incelemesi ve hem de estetik değeri haiz sanat yorumu yanında milletimize, kültürümüze yön veren millî kimlik, millî kişilik kazandırmaya dayalı bir derstir.

İncelenen ders kitaplarında kullanılan kâğıt cinsi ucuz ikinci, üçüncü kalite hamur kâğıdıdır. Ders Kitapları Yönetmeliğ'in'de kâğıt cinsinin birinci kalite beyaz, ışıık refleksi vermeyen kâğıt olması istendiğı halde buna uyulmamıştır.

Baskı ve tertip kalitesi bakımından kitapların istenilen niteliklere uymadıkları, baskı ve renk ayarının bozuk olduğı, kitapların sırttan dikişli olmaları gerektiğı halde buna uyulmadığı, bunun yerine sırttan yapıştırma metodunun kullanıldığı böylece kısa zamanda yıprandıkları görülmüştür.

Resimler çoğunlukla bozuk, gölgeli olup, renk ayarları istenilen netlikte değildir. Çocukların ilgisini çekecek özellikleri haiz olmadıkları gözlenmiştir.

Bu yaştaki çocuklar için, okuma zorluğu gözönüne alınarak 10 punto kullanılması istendiğı halde birinci kitapta 5 farklı punto, ikinci kitapta 5 farklı punto üçüncü kitapta 10 farklı punto kullanılmıştır. Kitaplarda punto birliğı yoktur. Bu konuda uzmanların tesbit edeceği "standart" diyebileceğimiz bir punto ve katrat sistemine ihtiyaç vardır.

Kitaplarda bibliyografyaya yer verilmezken sözlüğe yer verildiğı görülmüş, sözlük kısmında yer alan kelimeler arasında bir birlik ve beraberlik olmadığı tespit edilmiştir.

Ders kitapları sıradan araçlardan olmayıp en iyi kalite ve baskı tekniğiyle hazırlanmalı çocuğa yönelme ilkesini göz ardı etmemelidir. Durum böyleyken bizim ders kitaplarımızın Avrupa ve Amerika'daki ders kitaplarıyla kıyaslanması abestir. Tez çalışmalarımız sırasında Almanya'da okutulmakta olan birkaç ders kitabını inceleme imkânımız oldu ve gördük ki bizim ders kitaplarımız ticarî amaçlarla bu kadar kötü basılıyor! Almanya'da bilindiği üzere her eyalette okunan ders kitapları farklılık taşımaktadır. Fakat ders kitaplarının kalitesi bakımından farklılık yoktur. Üstelik Almanya'da ders kitaplarını yayınevleri hazırlamaktadır. İncelediğimiz ders kitaplarından Kemal Demiray'a ait olan Türkçe ders kitabı MEB yayını olduğu halde maalesef bakanlık da bunu gözardı etmiştir.

Tezin ikinci bölümündeki kitaplarda metin yazarları Türk ve yabancı olmalarına göre değerlendirilmiştir. Türkçe ders kitaplarına alınacak yazarların titizlikle seçilmesi, seçilecek yazarlarda birtakım hususiyetlerin aranması gerekir. Metin yazarının kültürümüze, gelenek ve göreneklerimize bakışı, duyguları, düşünceleri, psikolojik yapısı, insanlara, topluma bakış açısı önemlidir.

Millî Eğitim Bakanlığı Türkçe ders kitaplarına alınacak yazarlar hakkında sınırlama getirmemiştir. Bu konuda kitaplarda millî muhtevaya ağırlık verilmesini yeterli görmüştür. Kitap yazarları da millî muhtevaya ağırlık vermesini sadece Atatürkçülük olarak anlamış bu konulara ağırlık vermişlerdir. Kanaatimizce bu konuda ders kitaplarına alınacak yazarların Türk milliyetçiliğine insan

sevgisine, evrensel değerlere, genel ahlâk ilkelerine, yaşama sevincine ve benzeri motiflere dayalı eserleri olumlu katkıda bulunacaktır.

Türkçe ders kitaplarında yerli yazarların oranı yabancı yazarlardan daha çok olmalıdır. Kitaplarda yer alacak yabancı yazarlarda Dünya Edebiyatını Örnekleyebilme şartı aranmalı, özellikle Nobel Edebiyat Ödülü almış yazarlara ağırlık verilmeli, eserlerin klasik değer taşıyıp taşımadığına dikkat etmelidir.

Esasen Millî Eğitim Bakanlığı ders kitaplarına alınacak yerli ve yabancı yazarlarda bulunması gereken birtakım ölçütleri tespit etmelidir. Şu anda hâlen böyle bir ölçüt yoktur. Yazarı veya şairi, hayatı, edebî kimliği ve fikirleri ile tanımak Türkçe dersinin gereklerindendir.

Birinci kitapta yerli yazarların oranı %88, ikinci kitapta %100, üçüncü kitapta %79'dur. Yabancı yazarların oranı birinci kitapta %12-ikinci kitapta yabancı yazar yoktur-üçüncü kitapta %21'dir. İkinci kitap tamamen yerli yazarlara yer verirken, kitaplar içerisinde en fazla yabancı yazara yer verenini üçüncü kitap olduğu gözlenmektedir.

Her üç kitapta da ortak olarak yer alan yerli yazarlarımız şunlardır:

Mehmet Âkif Ersoy

Eflâtun Cem Güney

Hâlide Edip Adıvar

Ömer Seyfettin

Reşat Nuri Güntekin

Maalesef ortak olan yazarların miktarı oldukça azdır.

Bu kadar az ortak yazar kadrosuyla kitapların ortak amaçlara ulaşması mümkün değildir.

Birinci kitaba 6 şiir, ikinci kitaba 7 şiir, üçüncü kitaba 11 şiir alındığını gördük. Kitaplar içerisinde en fazla şiire yer veren üçüncü kitaptır.

Şiir, bir dilde dili sevdirci unsurlardan biridir. Çocuğun ezberinin ilerletilmesinde -ki ezber'i bir metod, bir teknik olarak değil estetik açıdan doyurucu örnekleri Akılda tutma noktasından değerlendiriyoruz- telâffuz ve diksiyonunun gelişmesinde rolü küçümsenemez. Kelimelerin âhengi, şiirin konusu, şiirin kâfiye yapısı, çocuğun şiiri ezberlemesinde ve sevmesinde etkili olur.

Bu açıdan Türkçe ders kitaplarında halk edebiyatımızın seçkin şairlerinden Yunus Emre, Karacaoğlu, Erzurumlu Emrah, Kaygusuz Abdal, Gevherî veya Bayburtlu Zihnî gibi sanatçılarımızın bu yaş çocuğuna uygun şiirlerinin bulunması faydalıdır.

Birinci ve ikinci kitapta halk edebiyatı şairlerimize yer verilmemiştir. Üçüncü kitapta ise sadece Celâli'nin pastoral bir şiiri bulunmaktadır.

Kitaplarda yer alan şiirlerin büyük çoğunluğu vezinsizdir ve kafiye düzeni bozuktur. Vezinsiz ve düzenli bir kâfiye örgüsü olmayan şiirlerle çocuklarımıza şiir sevgisi kazandırmak mümkün değildir. İlkokuldan ortaokulun birinci basamağına gelen bu çocuklar henüz tekerlemelere dayalı, kâfiyeli nazım şekillerinden kendilerini soyutlamış değillerdir. Bu nedenle kâfiyeli, kelime tekrarlarına ve kelime oyunlarına dayalı manzum eserlere bu yaşta ağırlık verilmesi çocuğun dil gelişimine, kelime hazinesinin

zenginleşmesine katkıda bulunacaktır.

Seçilen metinlerin tarz ve türler bakımından değerlendirilmesinde bocaladığımız tek nokta Deneme türünü hangi gruba dahil edeceğimizdi. Ancak bizden önce Ortaokul Üçüncü Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının incelenmesi üzerine sayın Mesiha Tosun'un yapmış olduğu tezi dikkate alarak, paralellik göstermek amacıyla bu türü iddia ve İspat Yolunu Benimseyen Yazılar grubuna dahil ettik. Deneme türünün hangi gruba girdiği konusunda değişik kaynaklarda değişik gruplandırmalar yapılmaktadır.

Tahkiyeli türlerden kitaplarda en çok hikâyeye yer verilmiştir. Bu olumlu bir davranıştır. Ancak bütün hikâyelerin olay ağırlıklı olmaları ve kesit hikâyesine hiç yer verilmemesi yanlıştır. Bu yaştaki çocuklar rahatlıkla kesit hikâyesini okuyup değerlendirme yapabilirler.

Diğer dünya devletleri biyografi türünden daha iyi yararlanmaktadırlar. Meselâ Alman edebiyatında müziği ve müzisyenleri anlatan çocuklara yönelik kitapların sayısı bir hayli fazladır. Oysa bizde Hacı Ârif Bey'i, İtrî'yi, Dede Efendi'yi, Saadettin Kaynak'ı tanıtan çocuklara yönelik bir eser bulamazsınız. Bu da çocuk edebiyatımızın yeterince gelişmemesinden, ilgili kuruluşlarca bu konularda yarışma açılmamasından en azından bu konunun gündeme gelmemesinden kaynaklanmaktadır.

Kitaplarda Fabl türüne çeviri örnekler verilmiştir. Bu türün edebiyatımıza sonradan girdiği kabul edilmekle beraber bu türde çok güzel eserler veren yazarlarımızdan Şinasi'ye, T. Fikret'e yer verilmemesi hatalıdır. Meselâ Şinasi; Eşek ile Tilki Hikâyesi, Kara Kuş Yavrusu ile Karga

Hikâyesi, Arı ile Sivrisinek ve T. Fikret; İki Yolcu, Ağustos Böceği ile Karınca fabllerini yazmışlardır. Klâsik edebiyatımızda da teşhis ve intak-şimdi fabl adıyla yaygınlaşan-sanatı ile meydana getirilmiş eserlerimiz sâdeleştirilerek ders kitaplarına alınabilir. Türk masallarında bu örnekler pek çoktur. Bu yaştaki çocuklar Fablleri rahatlıkla okuyup verilmek istenen ana düşünceyi kavrayabilirler.

Tarihte nice destanlar yaşamış olan Türk milletinin ders kitaplarında sadece Oğuz Kağan Destanı'na yer verilmesi yeniden düşünülmesi gereken bir tercihtir. Gönül isterdi ki diğer destanlarımız bir seçme ve ayıklamaya tâbî tutularak çocukların anlayabileceği bir dille yazılıp ders kitaplarımızda yeralsın.

Masal çağını henüz tamamlamış bu yaştaki çocukları masal türünden soyutlamak yanlışdır. Birinci ve üçüncü kitapta sadece birere masala yer verilirken ikinci kitapta masala yer verilmemiştir. Ortaokul birinci sınıf Türkçe ders kitaplarında masal türü daha fazla işlenmelidir.

Tasvir ve tahlilin bir tür olarak ele alınmayıp, ders kitaplarında hikâye ve roman içinde bu türü en iyi temsil edenlerine yer verilmesi daha olumlu bir yaklaşım olacaktır. Aksini savunup sıkıcı tasvir bölümlerini ya da tahlil bölümlerini makasla kesercesine yazının bütününden soyutlayıp ders kitabına yama gibi yerleştirmek pek faydalı bir uğraş değildir.

Makale türünün ortaokul ikinci veya üçüncü sınıftan itibaren öğrenciye sunulması daha yararlı olacaktır. Bu yaştaki çocuklar bu tür ciddi yazılardan hoşlanmamakta,

sıkılmaktadırlar.

Kişinin kendi düşüncelerini rahatça dile getirdiği yazı türü olan sohbetler samimî havasından dolayı öğrencilerin ilgisini çekmektedir. Bu nedenle bu türdeki yazılara daha çok ağırlık verilmesi gerekir, aynı şey yeni tiyatro için de geçerlidir. Dramatizasyona da imkân sağlayacak tiyatro metinlerine meselâ Meddah, Karagöz, Ortaoyunu türlerine ağırlık vermek bu dersin sevilme oranını yükseltecektir. Yeter ki örnekler iyi seçilsin.

Tezimizin üçüncü bölümünde ders kitaplarına alınan metinler, metin altı sorularının nitelikleri, düzenleniş tarzları ve taksonomik hedefleri ölçülmeye çalışılmış metin ve metin altı sorularının bu yaş çocuğunun biyo-psiko-sosyal yapısına katkıları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler amaca ulaşmada bir araç konumundadırlar. Ancak amaç muhteva aracılığıyla gerçekleştirileceği için muhtevanın niteliği tesatdüfe bırakılamaz. Metinler aracılığı ile amaç, çocuğa bir yandan okuma, anlama, dinleme, konuşma yeteneklerini geliştirme fırsatı vermek bir yandan da ait olduğu millletin kültürel değerlerini yorumlamak, millî bir kimlik bilinci kazandırmak, gelenek ve göreneklerimizi kavratmaktır.

Ders kitaplarındaki metinlerin büyük çoğunluğu bu amaçları gerçekleştirecek yapıda değildir. Metinler maalesef zaman aşımına bağlı olarak değerlerini yitirmişlerdir. Çocuğun bu metinlerle günlük hayata birikim kazanması sözkonusu olmadığı gibi, öğrendiklerini günlük hayata transfer etmesi de mümkün değildir.

Metinlerde öğrenciye kazandırılacak yeni kelimeler tespit edilmemiştir. Bir kere metinler kelime kontrollü değildirler. Ardından metinle öğrenciye kazandırılacak hedef davranışlar belirlenmiş değildir. Metin seçiminin pek de bilinçli yapılmadığını söylersek mübalağa yapmış sayılmayız.

Kitaplarda aktüalliteyle, güncel bir sanat dalıyla ya da sporla, spor dallarıyla ilgili bir metin yoktur.

Çocuğun hayâl gücünü geliştirecek, ona yeni ufuklar açacak, bu alanda onu fikir yönünden yaratıcılığa sevkedecek metin yoktur.

Yeni yazılacak ders kitaplarının metinler bakımından kelime ve cümle kontrollü yazılması Türkçe eğitimini bilinçlendirecek ve metin seçimi konusundaki yanlışları önleyecektir. Öncelikle dilbilgisi ve kompozisyon dersleri için, okuma, anlama, ifade için kelime ve cümle kontrolüne ihtiyaç vardır. Bu çalışmalara paralel olarak her sınıfta öğretilecek kelimelerin önceden tespit edilmesi Türkçe dersini disiplinli bir öğretim ortamına dönüştürecektir. Böylece zaman konusundaki problem de ortadan kalkacak ne, niçin, neden, ne kadar süre içinde, kime, nasıl öğretilecek sorularının cevapları bulunacaktır.

Ders kitaplarına alınacak metinlerin sanat değeri taşıması, yetişecek genç kuşaklarda zevk ve estetik ölçülerinin gelişmesine katkıda bulunacak onların kendilerindeki eğilimlerin farkına vararak bilinçli meslek seçimine yönelmelerine yardımcı olacaktır.

Türkçe ders kitaplarına metin seçiminde mutlaka metnin dinlemeye, okumaya, anlamaya, konuşmaya yapacağı katkılar

dikkate alınmalıdır. Yani seçilen metin çocuğun dinleme yeteneğine nasıl katkıda bulunacak, okuma yeteneğini nasıl geliştirecek, anlama yeteneğine nasıl yardımcı olacak, ifade yeteneğini nasıl güzelleştirecektir? Bu gibi sorular yeni cevaplara muhtaçtır.

İncelediğimiz Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin bir diğer eksikliği dinî, millî ve sosyal değerleri yeterince yansıtamamalarıdır. Kendine ait olmayan değerlerle yetiyecek nesilden yarınlar adına ne bekleyebilirsiniz? Ahlâk, dürüstlük, iyilikseverlik, kanaatkârlık gibi değerler sosyal hayatın içerisinde varolan kavramlardır. Din de bir değerdir. Ruhun ona ihtiyacı vardır. Bir millet kendi değerlerini, kendi kültürünü öğretmediği bir fertten kendi değerlerine, kendi kültürüne uygun davranmasını, bilimsel ve teknik gelişmeler ışığında kendi kültürünü yorumlamasını bekleyemez.

Metinaltı sorularının ise dikkat çeken yönleri şunlardır: Bir kez sorular çocuğun kendi düşüncelerini, duygularını, izlenimlerini, edindiği tecrübeleri ifade etmesine fırsat tanıyacak türden değildir. İkincisi genellikle tek bir kelimeyle, cümleyle cevaplandırılacak türdendir. Üçüncüsü bazen çocuğa çok aptalca gelebilecek basitliktedir. Dördüncüsü çocuğun eleştiri, örnekleme, karşılaştırma, ekleme yapmasına, sebep-sonuç ilişkisi kurmasına dayalı değildir.

Sorularla aynı zamanda çocuğun kişiliğini geliştirmeyi de amaçladığımıza göre bu tür sorular bize zaman kaybettirmekten başka bir işe yaramayacaktır.

Soruların tekdüzelik taşıması birbirinin proto tipi

mahiyetinde olması da ayrıca eleştirilebilecek konudur.

Ne yapılmalıdır? Bir kere sorular sadece kavramaya ya da bilgiyi ölçmeye dayalı olmamalı, çocuğun zekâsını bu iki alanın dışındaki diğer alanlarda da eğitmeyi, geliştirmeyi hedef almalıdır. Sorular çocuğun yazılı ve sözlü ifadesini, muhakeme yapma gücünü, olaylar arasında bağıntı kurabilme yeteneğini geliştirecek yapıda olmalıdır. Çocuğun kendi hayatındaki izlenimlerini, içinde yetiştiği sosyal ortamı vb.'ni de anlatmasına, onlarla bağlantı kurmasına yardımcı olmalıdır. Çocuğu yorum yapmaya, yeni düşünceler üretmeye, bu alanda yaratıcılığa, plânlanan temel hedefleri kazandırmaya yöneltmelidir. Kişilik gelişimine katkıda bulunmalıdır. Sorular birbirini tekrar eder nitelikte olmamalıdır.

Taksonomik hedefler bakımından ders kitaplarındaki soruların daha çok bilgiyi ölçmeye ve kavramaya dayalı olduğu gözlenmektedir. Türkiye'de öğrencilerin bu iki alanda iyi yetiştiklerine inanıyoruz ancak nedense diğer hedefler ihmal edilmiştir. Bilgi ve kavrama, zihni davranışlara yöneliktir. Hissiz, psikomotor davranışlardan yoksun fertlerin oluşturacağı toplum hiç de yaratıcı, sevecen ve kültürü evrensel insan gerçeği açısından yorumlama bilinci bakımından "iyi" diyebileceğimiz nitelikte iyi olmayacaktır.

Yeni yazılacak Türkçe ders kitaplarında metinaltı sorularının hissi hedefleri ve psikomotor davranışları da dikkate alması ve bu yaş çocuğunun biyo-psiko-sosyal yapısına yapacağı katkıları belirlemesi bu alandaki eksikliği giderecektir.

Tezimizin dördüncü bölümünde ders kitapları; dilbilgisi, kompozisyon, telâffuz hataları bakımından incelenmiştir.

Dilbilgisinde terim birliği yoktur, dilbilgisi konularının sıralamasında kitaplar arasında uyumsuzluk vardır.

Bakanlık bunu önlemek için dilbilgisi terimlerine standart kazandıracak girişimlerde bulunmalı, TDK tarafından çıkarılacak eksiksiz, hatasız bir imlâ kılavuzunu ders kitaplarının yazımında bağlayıcı kılmalıdır.

Dilbilgisi konuları isimden fiile şeklinde değil de fiilden isime (önce somut isimler sonra soyut isimler) doğru öğrenciye sunulmalıdır. Bu konuda öğrencinin hazır bulunuşluk seviyesi de dikkate alınmalıdır. Edat ve bağlaçlar konusu karşılaştırmalı olarak işlenmelidir.

İncelediğimiz ders kitaplarıyla kompozisyon eğitimi verimli bir şekilde gerçekleştirmek mümkün değildir.

Telâffuz hatalarına dahi yer vermeyen bu ders kitapları imlâ ve noktalama bakımından da bir çok eksiklik ve yanlışlık taşımaktadır.

Ancak hemen belirtelim imlâ ve noktalama yanlışlarının tespitinde T. D. K'nun 1988 baskılı İmlâ Kılavuzu ölçüt alınmıştır. Birinci kitap 1988 yılında basıldığı halde yanlışlıklar taşımaktadır. İkinci kitap 1986 yılında basılmış. 1986 yılında geçerli olan imlâ kılavuzuna göre değerlendirilmesi gerekirdi. Ancak bu durumda ölçüt birliği ortadan kalkmış olurdu. Bu nedenle bu çalışmamızda 1988 İmlâ Kılavuzuna göre değerlendirme yapılmıştır. 1990

yılında basılan üçüncü kitap yeni tarihli olduğu halde birçok yanlış ihtiva etmektedir. İncelediğimiz ders kitapları içerisinde 1986 yılında basılmasına rağmen ikinci kitap imlâ ve noktalama açısından en az yanlış olan kitaptır.

Tezimizin beşinci bölümünde ise toplu değerlendirme ve teklifler sıralanmıştır. Burada anahatlarıyla bazı hususları tekrarlamayı uygun görüyoruz:

Evvelâ Türkçe dersinin eğitim programı, öğretim programı oluşturulmalıdır. Bu program 1981 tarihli programın eksikliklerini taşımamalıdır. Meselâ bu programda yazıyla ilgili ayrıntıların daha sonra açıklanacağı bildirildiği halde aradan geçen uzun zaman zarfında hâlâ yazı programı açıklanamamıştır. Yeni program bu tür yanlışlıklar yapmamalıdır.

Türkçe ders kitapları yukarıdaki tesbitler gözönünde bulundurularak yeniden yazılmalı, şekil ve muhteva bakımından kusursuz olmalıdır. Ders kitaplarının hazırlanmasında pedagoğlardan, psikoloğlardan yararlanma yoluna gidilmeli, mümkünse bir komisyon tarafından yazılmalıdır. Ders kitaplarının yazımı ticarî bir durum olmaktan çıkarılmalıdır. Bu konuda Talim ve Terbiye Kurulu'na büyük görevler düşmektedir. Kurumun yapısında yeni yapılanmalara gidilmeli, üyelerin akademik seviyesi yükseltilmelidir. Üyelere en az lisans yapma zorunluluğu getirilmeli mümkünse yüksek lisans yapmış olma şartı aranmalı on beş yıl fiilî öğretmenlik yapmış olma şartı dikkate alınmalıdır.

Ders kitaplarının kâğıdı ve baskısı kaliteli olmalı kalite ekonomiklik ilkesine göre tercih edilmelidir. Ders kitaplarının boyutları biraz küçültülmeli alışlagelmiş ciddi ders kitabı görüntüsü imajı yıkılıp boyutlarda biraz değişiklik yaparak kitaplara sevimli bir görüntü kazandırılmaya çalışılmalıdır.

Bakanlık Türkçe dersini yakından ilgilendiren yardımcı materyalleri sağlayıp bunları Türkçe ders öğretmenlerinin hizmetine sunmalı bu amaçla başta Ders Araç ve Gereçleri Yapım Merkezi, Film-Radyo ve Televizyon Eğitim Merkezi'ne bir işlerlik kazandırmalı, Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü ve Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesiyle bu konuda ortak projelere girişmeli, gerekirse bu alanda TÖMER'le de işbirliği yapmalıdır.

Haftada 6 saat olan Türkçe dersinin ders saati yeterlidir. Ancak dilbilgisi dersi müstakil bir ders haline gelmeli, ayrı bir notla değerlendirilmeli, bu not karnede yerelmalıdır.

Türkçe dersinin bölümleri olan dinleme, okuma, anlama, konuşma için haftada (1+1+1+1) Toplam 4 saat ayrılmalıdır.

Türkçe dersi haftanın belli günlerinde toplanmamalı bütün haftaya yayılmalıdır. Türkçe dersleri mutlaka öğleden önceye yerleştirilmeli, bu konuda ilgili ders öğretmenin görüşüne başvurulmalıdır. Sabah saatlerinde öğrencilerin zinde oldukları gözönünde bulundurulacak olursa anadili dersi olan Türkçe'nin öğleden önceki saatlerde yerelmasındaki fayda kendiliğinden anlaşılacaktır.

Ders saatleri haftalık ders programında 2+2+2 veya 2+2+1+1 şeklinde düzenlenmeli haftada bir saat okuma saati

olarak değerlendirilmeli, okuma saati, güzel yazı dersiyle dönüşümlü uygulanmalıdır.

Güzel yazı dersleri mutlaka bu alanda özel eğitim görmüş kişilerce verilmelidir. Şu anda Türkçe derslerine girmekte olan yeni nesil Edebiyat öğretmenleri yazı eğitimini almadıkları için yazı eğitimine önem vermemektedirler. Yazı eğitimine şu anda sadece eski nesil öğretmenlerden enstitü çıkışlı olanlar ağırlık vermektedirler. Bu da ister istemez yazı eğitiminde bir çelişki yaratmaktadır. Bir kısım öğrenciler yazı eğitimi görmekte bir kısmı görmemektedir. Bu haksızlığı ortadan kaldırmak için teklifimiz şu olacaktır:

Türkçe dersine yalnızca Türkçe öğretmenleri girmelidir. Bunun için bütün eğitim fakültelerine Türkçe'nin Eğitimi ve Öğretimi adlı bir program açılmalıdır. Burada yetişecek Türkçe öğretmenleri mutlaka yazı dersi almalıdırlar.

Yazı eğitimini desteklemek için ders kitaplarında el yazısıyla yazılmış değişik metinlere yer verilmeli, ders öğretmenleri çocuğu el yazısıyla yazmaya özendirmelidirler. Meselâ sözlü notlarından birisini el yazısı için değerlendirebilirler.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, Türkiye'de okutulmakta olan ortaokul birinci sınıf Türkçe kitapları ilgili birimlerce yeniden ele alınmalıdır. Bu çalışmada öne sürülen mevcut durum, bilgi ve dökümanlardan yola çıkan istenilen durum ve tekliflerle tashih edilebilecek nihai prensiplerdir.

Bizim inancımız şudur ki; Türkçe dersleri, Türkçe ders kitapları, Türkçe eğitimi ve öğretimi yukarıda belirttiğimiz bu hususlar dikkate alındığında daha sistemli ve bilinçli bir şekle bürünecektir.

BİBLİYOGRAFYA**Kitaplar :**

1. ARIK, Doç. Dr. İ. Alev, Yaratıcılık, Kültür Bak. Yay.
Ank. 1990
2. AYVERDİ, Semiha, Millî Kültür Meseleleri ve Maârif
Davamız, Kültür Bak. Eserleri, nu.12, Millî Eğitim
Basımevi, İst. 1988
3. BANARLI, Nihat Sami, Türkçenin Sırları, Kubbealtı
Neşriyatı, İst. 1988
4. BANARLI, Nihat Sami, Metinlerle Türk ve Batı Edebiyatı
Lise 2. Sınıf Ders Kitabı, Remzi Kitabevi, İst. 1990
5. BAYMUR, Fuat, Türkçe Öğretimi, Altıncı Basım, İnkılâp
Kitabevi, Ank. 1960
6. BİNBAŞIOĞLU, Cavit, Orta Dereceli Okullarda Öğretim
Bilgisi, Ank. 1966
7. BLOOM, Benjamin S. İnsan Nitelikleri ve Okulda Öğrenme,
Çev. Dr. Durmuş Ali Özçelik, MEB Basımevi, Ank. 1979
8. DEMİRAY, Kemal, Türkçe Çocuk Edebiyatı, Maarif Basımevi,
İst. 1958
9. DEMİRAY, Kemal, Açıklamalı Çocuk Edebiyatı Antolojisi,
İnkılâp ve Aka Basımevi, İst. 1977
10. DOĞAN, Hıfzı, Türk Ortaöğretim Sisteminin
Değerlendirilmesi, MEB Basımevi, İst. 1972
11. Dokuzuncu Millî Eğitim Şûrası, 24 Haziran-4 Temmuz
1974, MEB Basımevi, İst. 1975
12. DPT Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Plânı, Başbakanlık
Basımevi, Ank. 1989
13. EMİR, Sabahat, Kompozisyon Yazma Sanatı, Ör Matbaası,
İst. 1984

14. FİRENGİZ, Mustafa, G.Üni. Özel Öğretim Yöntemleri Dersi, Yayınlanmamış Ders Notları, (1988-1989)
15. GÖĞÜŞ, Beşir, Orta Dereceli Okullarımızda Türkçe ve Yazı Eğt. Gül Yayınevi, Ank. 1978
16. GÖĞÜŞ, Beşir - YÜCESAN, Sevim, Uluslararası Anadili Eğitim Örgütü Çalışmaları Çerçevesinde Türkiye'de Bir Türkçe Eğitimi Portresi, Rehber Yayınevi, Ank. 1988
17. GÖKŞEN, Enver Naci, Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız, Remzi Kitabevi, Evrim Matbaacılık, İst. 1980
18. GÜZEL, Prof. Dr. Abdurrahman, G.Üni. Sos. Bil. Enst. Yabancıllara Türkiye Türkçesinin Öğretim Metodları Dersi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Ders Notları, (1990-1991)
19. HAMANN, Brigitte, Nichts Als Musik im Kopf: das Leben vom Wolfgang Amadeus Mozart, Veberreuter, Wien, 1990
20. INGMANN, Nicholas, BRETT, Bernard, Die Geschichte der Musik für Junge Leser, Tessloff Verlag, İst. 1975
21. KAPLAN, Prof. Dr. Mehmet, Nesillerin Ruhu, Dergâh Yay. İst. 1975
22. KAPLAN, Prof. Dr. Mehmet, Türk Milletinin Kültürel Değerleri, İst. 1977
23. KARAL, Ord. Prof. Enver Ziya, Osmanlı Tarihi, Birinci Meşrutiyet ve İstibdat Devirleri (1876-1907), c.8, T.T.K. Basımevi, Ank. 1988
24. KAVCAR, Prof. Dr. Cahit, Türkçe Öğretimi Özel Öğretim Yöntemleri, Anadolu Üni. Açık Öğrt. Fak. Eğitim Ön lisans Programı, Ünite 1-8, Ank. Ocak, 1987
25. KAYA, Yahya Kemal, "Türk Eğitim Sisteminin Bir Bütünlük İçinde Değerlendirilmesi", Tercüman Gazetesi Eğitim

- Sempozyumu, Tercüman Gazetesi Yay. İst. 1984
26. KÖKLÜGİLLER, Ahmet, Edebiyatımızda Şair ve Yazarlar, Hayatları-Sanatları-Eserleri, Kaya Yay. İst. 1988
 27. KILIÇ, Mehmet, Genel Liselerin İkinci Sınıflarında Okutulan Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitapları Üzerine Bir İnceleme, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ank. 1992
 28. LESCH, Helmut, BEHREND, Katrin, POPPEL, Hans, Musik, Arena Würzburg, 1989
 29. XII. Millî Eğitim Şûrası "Raporlar, Görüşmeler, Kararlar", 18-22 Temmuz 1988, Millî Eğitim Basımevi, İst. 1989
 30. Millî Eğitim Temel Kanunu, Gökalp Müessesesi, Ank. (tarihi yok)
 31. OECD Raporu, Okul Programları ve Reformu ve Eğitimin Geliştirilmesi, MEB Eğt. Araç ve Teknik İşbirliği Genel Md. Ank. 1967
 32. Orta Öğretim Kurumlarında Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi ve Sorunları, TED Yay. Ank. 1986
 33. ÖZTÜRK, Hüseyin Emin, Batı Çocuk Klasiklerinde Temel Değerler, T.C. Başbakanlık, Aile Araştırma Başk. Ank. 1991
 34. PAR, Arif Hikmet, Plânlı Yazma Sanatı Kompozisyon, Serhat Yay. İst. (tarihi yok)
 35. SHONE and Mc. SWAIN, Evaluation and The Elementary Curriculum, Henry Hod and Company, New York, 1958
 36. T.C. Anayasası, 17.11.1982, Başbakanlık Devlet İstatistik Enst. 1986

37. TEKİN, Doç. Dr. Halil, Okuduğunu Anlama Gücü ile Yazılı Anlatım Becerisini Geliştirme Yönünden Okullarımızdaki Türkçe Öğretimi, Ank. 1980
38. Temel Eğitim Programı 1. Türkçe Eğitimi 2. Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi, MEB Basımevi, İst. 1982
39. TOSUN, Mesiha, Ortaokulların Üçüncü Sınıfları için Yazılan "Türkçe" Kitapları Üzerine Bir İnceleme, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ank. 1992
40. TURAL, Prof. Dr. Sadık Kemal, G.Üni. Sos. Bil. Enst. Anadili Öğretimi Metodları Dersi, Yayınlanmamış Yüksek lisans Ders Notları, (1990-1991)
41. TURAL, Prof. Dr. Sadık Kemal, Zamanın Elinden Tutmak, Ecdâd Yayınevi, Ank. 1991
42. TURAL, Prof. Dr. Sadık Kemal, Sorulara Cevaplarla, Kültür-Edebiyat-Dil, Ecdâd Yayınevi, Ank.
43. Türk Dilinin Öğretimi Toplantısı, 1-3 Ekim 1986, A.Üni. Eğt. Bil. Fak. nu.160, Ank. 1988
44. VARIŞ, Prof. Dr. Fatma, Eğitimde program Geliştirme: Teori ve Teknikler, A.Üni. Eğt. Fak. Yay. Ank. 1978
45. VARIŞ, Prof. Dr. Fatma, Eğitim Bilimlerine Giriş, A.Üni. Eğt. Fak. Yay. nu.46 Ank. 1985
46. YALÇIN, Yrd. Doç. Dr. Alemdar, Çağdaş İnsan Edebiyat, Ank. 1986
47. Yeni Türk Ansiklopedisi, Ötüken Yay. İst. 1985
48. AĞCA, Dr. Hüseyin, "Millî Eğitim Şûralarının Genel Değerlendirilmesi ve Kararların Mukayesesi", Millî Eğitim Der. nu.88, MEB Basımevi, Ank. 1989
49. AKTAŞ, Prof. Dr. Şerif, "Kompozisyon Öğretimi Üzerine", Millî Eğitim Der. nu. 81, Ank. Ocak 1989

50. APAYDIN, Talip, OĞUZKAN, Dr. Ferhan, YÖRÜKOĞLU, Prof. Dr. ATALAY, DEMİRAY, Kemal, "Çocuk Yazını" (Açıkoturum) Türk Dili Der. Ağustos, Ank. 1977
51. AREN, Y. Kemal, "Eğitimde ve Öğretimde-Şeytan Üçgeni-İmla Meselesi", Kubbealtı Akademi Mecmuası, Yıl:12, nu.1, İst. Ocak 1983
52. ARICI, Mürsel, "Türkçe Kompozisyon Öğretimi Üzerine", İnönü Üni. Sos. Bil. Der. nu.1 Malatya, 1987
53. CLAUDE, Benjamin, Une Question Educative De Fond: Les Valeurs Education Canada, Hiver, 1981, Çev. Arş. Görev. Vehbi Çelik, F.Üni. Tek. Eğt. Fak. Eğt. Bil. Böl. Elazığ, "Temel Bir Eğitim Problemi: Değerler", Millî Eğitim Der. nu.92, Ank. Aralık, 1989
54. ÇOTUKSÖKEN, Yusuf, "İmlâ Kılavuzunun 2.Baskısı Üzerine Notlar III", Varlık Der. nu. 977, İst. Şubat 1989
55. DEREKÖY, Doç. Dr. Ali-Mekarım, "Türk Dili ve Edebiyatı Seçmeli Olmuş", Türkiye Gazetesi, 27 Ekim, 1991
56. ERGİN, Muharrem, "Türkçe ve Dilbilgisi Öğretimi" Türk Kültürü Der. nu.18, Ank. 1964
57. GÜLER, Mehmet, "Türkiye'de Bir Türkçe Eğitimi Portresi", Çağdaş Türk Dili 1, Der. Ank. 12 Şubat 1989
58. GÜNDOĞDU, Cengiz, "Yusuf Çotuksöken ile "Atasözlerimiz" ve "Deyimlerimiz" Üstüne", Varlık Der. nu.977, İst. Şubat 1989
59. HAS-ER, Melih, "Türkçe Dili Üzerine Mülakat", Millî Eğitim Kültür Der. Yıl:4, nu.17, Ank. Eylül, 1982
60. KAPLAN, Prof. Dr. Mehmet, "Türk Milletinin Kültürel Değerleri", Millî Eğitim Der. İst. 1977

61. MEB Tebliğler Dergisi, 18 Temmuz 1983
62. MEB Tebliğler Dergisi, 2669 Sayılı Genelge, "Okul Kitaplarında Aranacak Genel Vasıflar", 12 Nisan 1982
63. MUŞTA, Yrd. Doç. Dr. Muammer C., "Şahsiyet Gelişiminde İnsan İlişkileri ve Millî Kültür", Millî Eğitim Der. nu.93, MEB Basımevi, Ank. Ocak, 1990
64. Ortaöğretim Kurumlarında Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi ve Sorunları, TED Yay. Ank. 1986, (AYTÜR, Prof. Dr. Necla, "Dil-Edebiyat Kültür İlişkisi"; GÖĞÜŞ, Beşir, "Türk Dili ve Edebiyatı Öğretiminde Karşılaşılan Başlıca Sorunlar"; GÖKTÜRK, Prof. Dr. Akşit, "Dil-Edebiyat Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar"; KANTEMİR, Doç. Dr. Enise, "Orta Öğretimde Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimine Genel Bir Bakış"; NASUHOĞLU, Prof. Dr. Rauf, "Öğretimde ve Bilim Dili Olarak Türkçe"; SÖNMEZ, Dr. Veysel, "Türk Dili ve Edebiyatı Öğretiminde Ölçme ve Değerlendirme")
65. Öğretmen Dünyası Der. Yıl:4, nu.44, Ağustos, Ank., 1983 (DÜNDAR, Mehmet, "Türkçe Programı ve Uygulama"; ER, Süleyman, "Temel Eğitim Okulları 6. 7. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitapları Üzerine")
66. ÖNAL, Yrd. Doç. Dr. Mehmet, "Türkçenin Öğretimi Hakkında", Yedi İklim, Sanat, Kültür, Edebiyat Der. İkinci Dönem, nu. (24)+6, Eylül, İst. 1992
67. ÖZDEMİR, Emin, "Türkçe Öğretiminde Temel Sorunlar", Öğretmen Dünyası Der. nu.14, 1981
68. SEVER, Sedat, "Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi", Millî Eğitim Der. nu.69, Ank. Temmuz-Ağustos-Eylül, 1986

69. ŞAHİN, Dr. Nail, "Sınıflamalarda "Tercih" ve "Yetenek" Ayrımı", Dil ve Tarih Coğrafya Fak. Felsefe Araştırmaları Enst. Der. c.11, Ank. 1979
70. TEKİŞİK, Hüseyin, "Ders Kitapları", Tercüman Gazetesi, Millî Eğitim Sempozyumu, Tebligler, İst. Ocak, 1984
71. TURAL, Prof. Dr. Sadık Kemal, "Yazma Sanatı", Millî Eğitim ve Kültür Der. nu.3, Ank. Haziran 1979
72. Türk Dili Der. Dil Öğretimi Özel Sayısı, Yıl:32, c.47, nu.379-380, Temmuz-Ağustos, Ank. 1983 (BİNYAZAR, Adnan, "Anadili Öğretiminde Yazınsal Alanlara Açılım"; GÖĞÜŞ, Beşir, "Anadili Eğitim Programlarının Niteliği"; ÖZDEMİR, Emin, "Anadili Olarak Türkçe Öğretim"; ŞİMŞEK, Rasim, "Çağdaş Eğitimde Anadili'nin Yeri")
73. Türk Dilinin Öğretimi Toplantısı, 1-3 Ekim 1986, A.Üni. Eğt. Bil. Fak. Yay. nu.160, Ank. 1988 (GÖÇGÜN, Doç. Dr. Önder, "Türkçe'de Diksiyon Problemi çerçevesinde Türk Dili Öğretimi"; KAVCAR, Prof. Dr. Cahit, "Türkçe Öğretiminde Dramatizasyon Yöntemi")
74. ZÜLFİKAR, Hamza, "İmlâımızın Geçirdiği Evrelerden Örnekler", Türk Dili Der. nu.470 Ank. Şubat, 1991